X-23

0 000040 95171
Periodice

VII (1933 - 1934)

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

GRAI ŞI SUFLET

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

X-23
1933-34 (VI)

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VI

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1933-1934

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

pele 52.
Biblioteca Universității Iași
23 MART. 1934

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VOL. VI — FASC. 1, 2

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1934

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINSUL

	Pag.
Alexandrina Istrătescu, Lirica populară din Argeș	1
I. I. Stoian, Păstoritul în Rîmnicul-sărat	41
Ov. Densusianu, Limba descîntecelor, III	75
I. A. Candrea, Glosar meglено-romîn, III	103
D. Șandru și F. Brînzeu, Printre ciobanii din Jina, II	193
Al. Vasiliu, Descîntece din Moldova	248
L. Preda, Formele auxiliarului de viitor: *va* și *vom*	306

INSEMNĂRI ȘI RECTIFICĂRI

Ov. Densusianu	Rom. *iortoman*	313
	Rom. *oacăr*	317
	Asupra unei „nedumeriri" de terminologie lingvistică	319
I. A. Candrea	Rom. *aldan*	320
	Rom. *bărăta*	321
	Rom. *breabăn*	„
	Rom. *dîbui*	323
	Rom. *dichici*	324
	Rom. *gripcă*	„
	Rom. *juvelnic*	„
	Rom. *pațachină*	„
	Rom. *seca* „a tăia"	325
	Rom. *toropală*	326
Al. Rosetti	Cu privire la asibilarea lui *k'* în limba romînă	326

Fiecare volum al revistei apare în două fascicole și prețul lui, prin abonament, e de 400 lei; în streinătate 50 fr. francesi.

Volumele apărute pînă acum costă, fiecare, 350 lei.

Manuscrisele, publicațiile și revistele în schimb se trimit D-lui Ov. Densusianu: București, I; Str. Colței 24.

Abonamentele se adresează administrației revistei: București, II; 56 n, Spl. Independenței.

LIRICA POPULARĂ DIN ARGEȘ

Cînd mi-am îndreptat cercetările spre această latură a producțiunei populare din Argeș am ținut samă de ce apăruse în unele culegeri[1] și am urmărit motivele pentru a deosebi ce și cît mai circulă astăzi prin aceste părți. De aceea m'am adresat tuturor vîrstelor, iscodind ce-mi puteau spune bătrînii și bătrînele, apoi cei la mijlocul vieței și în urmă tineretul. Cum viața populară aproape în toate manifestările ei nu se poate lipsi de cîntec, care izbucnește spontan, am obținut material destul de bogat, de o bogăție variind după motivele de inspirație și vîrsta celor pe care stam să-i ascult. Am arătat cînd m'am ocupat de epica argeșeană cum bătrînele își manifestă preferința mai mult pentru balade, a căror melodie trăgănată și aproape jalnică le este mai accesibilă acum. Nu înseamnă însă că au uitat cîntecul „de lume". Nu-l socotesc de multe ori demn să ți-l încredințeze, pentru că nu se potrivește cu părul alb acoperit de peșchirul și mai alb, totuși cînd singurătatea le înțelește părerea de rău după ce nu a fost și ar fi putut să fie și cînd printr'o întrebare discretă reușești să ridici ceața ce cu voită resemnare au lăsat-o peste amintiri, îndoioșări și mîhniri le exprimă fără să vrea prin ce spunea odinioară cîntecul. Sînt stări sufletești ce le concretisează bine versuri ca:

[1] V. Tocilescu, *Mat. folkl.*, 1089-1119, culese de Al. I. Hodoș fără a se indica localitatea; *Șezătoarea*, XXII, 8-19, cîntece culese de V. Tempeanu dela Poiana-Iacului; *Graiul nostru*, I, 110-113, dela Băbana, Ciumăgeștii-de-sus și Corbii-Ungureni; *Gazeta țăranilor din Argeș*, an. II, n-rele 17, 18, culese de G. Moișescu dela Valea-Danului.

Tinereţe c'ale mele
Petrecute fără vreme,
Tinereţe ce-am avut
Intr'un zădar le-am petrecut,
Intr'un zădar alerg pămîntul,
Intr'un zădar mă ostenesc,
Intr'un zădar în lume trăesc.
De m'aşi face ca odată,
Nu m'aşi da pe lumea toată;
De m'aşi face cum am fost,
Nu m'aşi da pe-un lucru prost.
De-amărîtă ce sînt
Nu văz soare pe pămînt,
Nici luna pe cer mergînd;
Că de-ar fi ştiut măicuţa,
In burtă nu mă purta,
In braţe nu mă ţinea,
In troacă nu mă legăna,
C'oi ajunge rău aşa [1].

La vîrsta aceasta, şi cîntecele de streinătate — cele mai multe pe care le-am culeş aparţin bătrînelor — se explică uşor de ce nu sînt uitate. Şi dacă ne raportăm la comparaţia populară cu întristarea puiului de cuc părăsit, suferinţa apare cu atît mai chinuitoare cu cît se spune că puii s'au împrăştiat, dar mai strein a rămas cel înaintat în zile şi, slăbit de putere, se simte de tot răzleţ printre ai săi. Atunci sufletul se destăinueşte:

Streină-s doamne, streină !
Numai mierla din pădure
Mai e streină ca mine;
Dar nici mierla din pădure
Nu e streină ca mine :
Ea mai are-un frăţior,
Pe sturzul cel pestricior;
Cînd mi-este mierla bolnavă
Vine sturzul şi mi-o 'ntreabă:
„Ce ţi-e, mierlă, ce ţi-e dragă ?" [2].

[1] Auzită dela Ioana Hărăiman, de 70 ani, din Şuici (Valea-Unghiului).

[2] Cum spunea aceeaşi Ioana Hărăiman. Comp. varianta din Muşăteşti, spusă de Anica Ion Bran, de 58 ani:

Cine e strein ca mine?
Numai cucul din pădure.

Părerile de rău stăpînesc mai adînc atunci cînd gînduri de ce ar putea fi devin tot mai rare şi cînd proectarea lor în trecut de către cei ce-şi zic că mai mult lor trebuia să le revie dreptul la vieaţă şi plăcerile ei îşi arată zădărnicia în faţa realităţilor. Atunci, abia ca o mîndrie a vremurilor trecute şi ca o înştiinţare pentru cei ce nu vor încă să creadă în trădarea timpului trecător, cîntecul răsare pe buze astfel:

Cînd eram în vremea mea
Sburam ca o păsărea,
Nu mă prindea nimenia
Şi sburam din pom în pom,
Nu mă prindea nici un om;
Şi sburam din cracă 'n cracă,
Nimeni n'avea ce să-mi facă ;
Şi sburam din frunză 'n frunză,
Nimeni n'avea să mă prinză,
Numai un hoţ de vînător
Smulse trei fire de păr
Şi-mi făcu de-un lănţişor
Şi mi-l puse de-un picior;
Cum îl puse cum mă prinse,
Şi mă puse 'n colivie,
Mă trimise la domnie,
Cu cîte pasări mă 'ntîlniam
Cu toate mă ciripiam

Nici ăla nu e strein,
Că are de-o surioară,
Pe mierla cea negrişoară;
Cînd mi-este mierla bolnavă
Vine cucul şi mi-o 'ntreabă:
— Ce ţi-e ţie, soră dragă?
— Sînt bolnavă şi oi muri,
N'avea cine m'o jeli.
— Să ştiu, soră, c'ai muri
Halnele mi le-aşi cerni,
De crac verde m'aşi păzi
Şi-aşi cînta pe crac uscat,
Te-aşi plînge, soră, cu drag,
Şi-aşi cînta pe crac de soc,
Te-aşi plînge, soră, cu foc.
Dacă n'am avut noroc,
Să fim doi fraţi la un loc,
La o vatră la un foc.

Deosebirea între cele două variante constă într'aceea că prima cu-

Şi pe mine mă 'ntreba:
— Un' te duci tu, sora mea ?
— Mă duc în ţară streină,
Unde nu e dor şi milă [1],

arătînd cum tot ce e al tinereţei alergînd după libertate trece pe nesimţite în anii răspunderilor şi robiei lor, cu atît mai greu de suportat printre cei ce nu te înţeleg.

Bătrînii mai neîncrezători, poate, şi deci mai puţin comunicativi cînd e vorba de versuri pe care nu le socotiau vrednice să fie cîntate cînd am reuşit să-mi spună numai „vorbele" mi-au redat multe din cele înregistrate de Al. I. Hodoş în *Materialuri folkloristice*, în care adesea e cîntat cucul şi farmecele mîndrei ce robesc şi descurajarea celui înaintat în ani ce nu mai poate asculta şoaptele dorului. Dar cînd zile ce se înnorează tot mai mult se deosebesc prea mult de cele de odinioară mîhnirea depăşeşte înduioşarea după ceea ce a fost:

Şi-am zis verde viorea,
De-aşi fi trăit tot aşa,
Ca iarba m'aşi legăna,
Tot ca iarba dela munte,
Bătută de vînturi multe,
Şi ca iarba de izvor,
Aia-i bătută de dor.
Şi iar verde viorea,
Vai, vai, vai, inima mea
Iar începe-a mă durea;
Nu mă doare de durere,

respunde exact stării sufleteşti a aceleia care în trăsături generale o reda, pe cînd deţinătoarea celei de a doua torcea firul cîntecului fără să-şi „stimpere inima", fără să participe la el, încît nici nu a luat sama că de fapt cea care suferia înstrăinată era mierla.

[1] Spusă de Marina Ghica Chilom, de 66 ani, din Albeşti (Dobroţ).

Mă doare de gînduri grele,
Car' nu sînt dedat cu ele.
Foale verde, trei smicele.
Vai, vai, vai, zilele mele:
O zi bună, zece rele.
Tot gîndiam s'o mai întoarce,
Mai al dracului se face
Şi de supărare multă
Mi-a căzut lumea urîtă,
C'aşa am fost rînduit:
Să trăesc tot amărît,
Amărît şi necăjit,
Ca nimenia pe pămînt [1].

Poesia lirică este ca orice element folkloric în funcţiune de sufletul celui care şi-o însuşeşte şi fiecare reţine din ceea ce circulă cuprinsul ce se potriveşte cu predispoziţii ale lui şi corespunde năzuinţei lui spre frumos, care aici este foarte viu. Pînă la vîrsta aceasta s'a cernut prin sita luptelor de fiecare zi, cu greutăţile existenţei, tot ce a putut ispiti uneori sufletul, şi a resistat uitării numai ce s'a putut încadra în concepţia fiecăruia despre vieaţă.

Printre cei ajunşi la vîrsta mijlocie, cînd fiecare este prins în lanţul preocupărilor de o vieaţă mai bună şi timpul este preţios, găseşti cu anevoie pe cineva dispus să stea de vorbă; de aceea pentru materialul liric am întîmpinat multe greutăţi. Abia am decis-o pe Anica Boaşu din Prosia să-mi „spună" cîteva cîntece, datorită îndemnului pe care i l-a dat D-na Elisa Rădulescu, din Muşăteşti, cînd i-a amintit cîntece pe care trebuia să le ştie şi dînsa. Iar cînd a început a desfăşura din comoara ei de cîntece am găsit cît nu aşi fi crezut.

Pentru cei tineri clăcile de toamnă, dela curăţatul porumbului, mi-au fost cele mai prielnice, atunci cînd adevăratul cîntec îşi cîştigă relieful său, cînd două, trei glasuri la început şovăelnice se împlinesc pe măsură ce atenţia nu mai e prinsă

[1] Cum îmi spunea, la Vilsăneşti, bătrînul Nicolae Popescu, de 75 ani.

BUCUREŞTI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

de efectul ce-l va produce — căci numărul celor ce tac scade din clipă în clipă —, ci de farmecul care se desprinde din ce este sufletesc al cîntecului răsfrînt asupra cîntăreţelor. La clăci, şezători, la munca de pe afară tînăra Argeşeancă dacă abia va lăsa flăcăul să fie „seonat" la munca în cîmp, nu se va lăsa niciodată întrecută cînd e vorba de cîntece. Pretutindeni, pînă şi în căruţa ce o duce spre grelele îndeletniciri în care e mereu egală bărbatului ca destoinicie, cîntă de-ţi par aievea cuvintele Vidrei din *Ghiţă Cătănuţă*. Răsună văile, se turbură apele şi se turbură şi sufletul călătorului ce le aude de departe. Oriunde le-am aflat nu era nici una să nu ştie să cînte — cele mai multe foarte frumos — şi cîte unele ştiau atîtea cîţi fluturi pe iia şi fota lor înflorită.

Din comparaţia materialului cules cu cel ce s'a publicat reiese puternica fluctuaţiune la care poesia lirică şi din acest ţinut a fost expusă. După o constatare aproape negativă — teme ce nu mai circulă [1], unele abia le mai ştiu bătrînii — una positivă: producţiunea lirică din Argeş e, de fapt, în continuă creştere, şi pentru că diferitele motive se îmbracă foarte variat, presintă un aspect de amestec, de continuă preschimbare şi de pronunţată diluare.

Dar şi înăuntrul materialului cules este o mare deosebire, căci ceea ce circula relativ recent, producţiunea lirică din timpul războiului, este aproape uitată. A trebuit să mă adresez pentru aceasta celor apropiind vîrsta coaptă, dar şi ei îşi aduceau cu greu aminte de ce era acum şaisprezece ani în plină înflorire. Alte condiţiuni de trai au contribuit ca acest gen să fie lăsat la o parte şi deci uitat. Cum producţiunea lirică se datoreşte unei puternice impulsiuni interne ce reacţionează faţă de realitate, nu se mai cîntă ceea ce în ochii atîtora ia proporţii de anacronism.

Din cît material am cules şi din informaţiunile ce am avut se impune presupunerea că a fost altădată o adevărată eflorescenţă lirică: creaţiuni şi din partea acelora ce au rămas acasă, precum şi dintr'a celorlalţi duşi să înfrunte duşmanul. Erau aceia ce-şi vedeau munca şi sbuciumul zădărnicit, încît exclamau:

Vai, vai, vai, tranşei, tranşei,
Cît am muncit noi la voi
Şi-acum va surpaţi pe noi!

şi nu mai îndrăzniau să cheme în ajutor divinitatea:

Dumnezeu e mînios,
Faţa dela noi şi-a 'ntors,
Că noi sîntem păcătoşi;
Dumnezeu e supărat,
Mila dela noi şi-a luat,

căci desnădăjduiau de a mai vedea pacea. Sînt cîntate diferitele aspecte ale vieţei de pe front, dar mai ales victoria dela Mărăşeşti:

Foaie verde măr domnesc,
Stau în loc şi mă gîndesc
Să vezi ce-i la Mărăşeşti:
Plîngi mereu şi te 'ngrozeşti
Cum cad morţi cu miile
Şi răniţi cu sutele;
Voinicii zac prin cîmpii;
Satele-au rămas pustii;
Voinicii zac prin spitale,
Mumele-i plînge cu jale,
Că n'au mîni, că n'au picioare.

[1] D. e. versurile:

Foaie verde şi-o lalea,
Cine-a lăsat dragostea
Fi-i-ar trupul ca floarea,
Sufletul ca tămîia,
Nu i-ar putrezi carnea.
Cine a lăsat iubitul
Iartă-i, Doamne, păcatul,
Uşurează-i pămîntul,

Mat. folkl., 1090.

ce stîrniau admiraţia celor cărora le spuneam.

La care se adaugă interesanta scenă dintr'un spital, interesantă pentru ce lasă să se vadă din mentalitatea populară:

Dar doctorii se vorbiră:
„Hai, picioarele să tăiem
Şi din gumă să punem".
Răniţii cînd auziră,
Din gură aşa-mi grăiră:
„Decît un picior de gumă
Mai bine 'n neagra ţărînă;
Decît picior făr' de os
Mai bine-un sicriu frumos;
Şi mînă de cauciuc,
Pe cum nu s'a pomenit,
Mai bine 'n negrul pămînt
C'aşa am fost rînduit [1].

Dar mai presus de toate e grija de cei rămaşi acasă şi atunci poetul nu are cui să-şi încredinţeze gîndul decît pasărei călătoare:

— Şi iar verde viorea,
Păsărică păsărea,
De-ai fi din Muntenia,
Te-aşi întreba de ceva:
N'ai văzut nevasta mea?
— Ba am văzut nevasta ta
Colea 'n vale la cişmea,
Scotea apă şi plîngea,
Copilaşii o 'ntreba:
„De ce plîngi, mămica mea?"
„Cum, mămică, să nu plîng?
Cînd ta-tu-o fi mort pe frunt".
Plînge fata a mai mare,
Cu păr galben pe spinare;
Plînge fata a mai mică,
Codru 'n două se despică [2].

[1] Toate acestea sînt auzite dela Nicolae Iordache, de 38 ani, din Căpăţînenl.

[2] Cîntată de Florica Săticescu, de 18 ani, din Ceparl (Plaiul-oiei).

sau muntelui ce-l găseşte piedecă dorinţei de a-i vedea pe ai săi:

Verde, verde măr mustos,
Munte, munte bnad frumos,
Apleacă-te de vîrf în jos
Să mă iau de vîrful tău,
Să mă uit în satul meu,
Să-mi văz copilaşii mei,
Cine sînt stăpîni pe ei [1].
. . . . . .

Lupte sufleteşti ce se adaugă chinurilor trupului hărţuit, aşa că moartea pare adevărata alinare şi e întîmpinată cu versuri senine ce ne amintesc alegoria din *Ciobănaşul*:

De 'ngropat un' m'o 'ngropa?
La tulpină de stejar,
Lîngă domnul general;
In loc de tras clopotele
Dă Rusul cu tunurile,
De răsună dealurile;
In loc de popă cetind
Vin cloncanii cloncănind;
In loc de făclii aprinse
Vin lacrimile nestinse [2].

Şi dorul care s'a îndreptat neostoit către aceea de departe va fi tristul vestitor, va spune mîndrei, cînd nu va mai fi cine să-i şoptească cu drag numele:

Mai leagă, mîndro, mai leagă,
Leagă doru 'n basma neagră
Şi-l dă pe apă să meargă;
De l-oi vedea că pluteşte,
Să-mi mai tragi, mîndro, nădejde,
Şi de-l vezi că s'a lăsat
Şi la fund s'a scufundat,
Să ştii că sînt mort pe pat

[1] Mi-a spus-o, la Cotmeana, Ileana G. Mirică, de 35 ani.

[2] Dela Niculae Iordache, din Căpăţînenl.

BCU BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA

Şi să vii să mă jeleşti,
Mîndro, unde mă găseşti [1].

Pe cînd sentimentele acelora ce stau pe lîngă casă nu pot fi decît de revoltă, iar cîntecul lor izbucneşte ca o imprecaţie:

Pămîntule păcătos,
Te-ai întors cu binele 'n jos;
Pămîntule blestemat,
Cîte ploi te-au tot plouat
Şi nu te-ai mai adăpat,
Dar acum te-adăpi cu sînge,
De toată lumea te plînge.
Te plîng, pămînte, şi eu
Că s'a dus şi puiul meu,
Şi puiul şi frate-meu;
I-aşteptam pe toţi să vie
Dar prin şanţuri cin' să fie?
C'au murit cu miile
Pe toate cîmpiile
Şi le-a venit numele [2].

Sau cu tînguiri că sînt silite să îndeplinească şi munca de care altădată erau streine:

Şi-am zis verde trei trifoi,
De-atîţia ani în război
Cîţi au pierit dintre voi!
Multe fete că-mi oftează
Şi neveste-mi lăcrămează,
Cîte neveste în sat
Au rămas fără bărbat.
Vine mîndra primăvară,
Scoate plugul la ogoară;
Ies neveste tinerele
La ogor cu pluguri grele
Şi din gură boii mînă
De la inimă suspină.

[1] Cîntată de D-na Elisa Rădulescu, din Muşăteşti.
[2] Dela Niculaie Iordache, din Căpăţîneni.

Iară vara cînd coseşte
Tot fetiţe şi neveste
Şi copilaşi mititei,
Mai mare iarba ca ei [1].

Însă războiul pentru multe nu a fost numai ceva ce se auzia de departe, ci ele au avut prilejul să vadă de aproape, să simtă toate grozăviile lui:

Cade unul, cade doi,
Cade o sută şi doi,
Cade unu 'ntr'o cărare
Şi-l găseşte-o fată mare.
Fata mare mi-l jelia
Şi din gură că-i zicea:
„Ce mai ochişori frumoşi
Şi de croncani mi sînt scoşi,
Ochii negri frumuşei
Cum cară corbii din ei!
Ce mai buze supţirele,
Cum umblă viermii prin ele!
Fata mare mi-l lua,
Sub un brad că-l aşeza
Şi o groapă îi săpa.
„Să-mi culci capu 'ncetinel,
C'a trecut un gionţ prin el!
Sus în vîrful bradului
Cîntă puiul cucului
Şi-aşa cîntă de frumos
Că-mi cad flori 'n groapă 'n jos".
Culcă-te băiete 'n pace,
Că şi ţara a făcut pace.
Cînd o fi dumineca
O să vie maică-ta,
Mama şi surorile
Şi cu toate fetele
Să-ţi aducă florile
Şi din lacrimile lor
O să se facă lumînări [2].

[1] Cîntată, la Muşăteşti, de Marioara Bolovan de 20 ani.
[2] Dela Anica Boaşu de 36 ani, din Prosia.

Pentru toată această producțiune rămîne întrebarea: cît se poate atribui Argeșului? Majoritatea se poate să fi fost teme ce au circulat pe tot pămîntul romînesc și deci au radiat și în acest ținut. Pentru ceea ce poate fi propriu Argeșului țin să relevez aci următorul fapt; din cîte am cetit și mi s'a spus din vremea războiului m'a impresionat cu deosebire ceea ce-mi relata D-na Elisa Rădulescu din Mușătești, care, trecînd spre Curtea-de-Argeș curînd după ce se desprimăvărase în 1917, a găsit prin pădure cadavre rămase așa cum i-a aflat ultima suflare. Dar ceea ce făcea ca spectacolul să fie și mai impresionant era noianul de flori ce-i acoperia... din gură, din ochi, de pretutindeni ieșiau flori albastre, „ghicitori" de primăvară... Peste pămîntul ce-l răscolise focurile dușmane îi învelise zăpada și la ivirea soarelui răsăriau din el florile ca un ultim prinos celor ce-l apărase cu viața lor. Este în această povestire ceva ce întrece închipuirea. Ce fapt real poate explica mai bine cîntecele întunecate[1] de acest gen decît priveliștea din pădurea ca un sanctuar al atîtor jertfiți și pe care poetul îi imaginează că nu-și pot găsi liniștea decît „cînd țara a făcut pace"?

Dacă mă refer și la cele ce mi s'au spus de către femeile din acest sat, că ele, pe vremea războiului — unele fete pe atunci — știau și chiar născeau mai multe cîntece decît acum, nu mai poate rămînea îndoială că versurile de mai sus

[1] V. și acest cîntec ce mi l-a spus aceeași Anica Boașu:

Șade mă-sa la icoane
Și se roagă: — Doamne Doamne,
Unde-o fi copilul meu?
— Lasă că o să-ți spun eu:
El se află 'ntr'o pădure,
Intr'o pădure fără nume,
E întins pe-un deal mai sus
Și la cap flori i-au fost pus:
Că s'a coborît Isus,
In mînă ghicitori i-a pus,
Și mai avea un buchet
Și la piept, într'un pachet
O poșă cu dumneata,
Florile i-o bălsăma.

sînt creațiunea unei femei. Cîntecul fiind atunci pentru ele singura mîngîiere, își cîntau și propriile suferințe.

Dacă nu resultă de aci rolul creator al colectivității — cîntecul neputînd fi decît opera unui singur individ talentat —, reies însă stimulentele pe care ea le poate da. In casul de mai sus, dacă a fost una singură care a văzut acest tablou și emoția puternică ce i-a provocat-o atunci a rămas cristalisată în suflet, concretisarea deplină a emoției a urmat atunci cînd ea s'a găsit între mai multe.

O caracteristică a cîntecului pomenit este că fondul liric apare încadrat în motive epice, constatare elocventă cînd ea vine să coroboreze ceea ce am relevat cînd a fost vorba de producțiunea epică. Se vede cum substratul liric se amplifică cu elemente poetice presentînd un tot desvoltat narativ, accentuat și de întrebuințarea dialogului. Este ceva care surprinde cînd cunoaștem caracteristica liricei noastre ce se exteriorisează în puține versuri, concentrînd tot ce sbuciumă sufletul. In Argeș sînt extrem de rare cîntecele scurte și în treacăt e de amintit că cuvîntul *doină* nici nu este prea cunoscut — bogăția lirică a regiunei o formează cîntecul înșirîndu-se în multe versuri.

Unul care impresionează prin concisiunea lui ca și prin dosarea și echilibrarea inspirației, prin alegerea fericită a imaginilor, este cel pe care l-am auzit dela Anica Boașu din Prosia:

De-aș trăi cu brazii 'n munte,
N'aș avea supărări multe,
Dar trăesc cu plopii 'n sat,
Amărît și supărat
Și cu lacrimi pe obraz.
Nu mi-e de lacrimi că curg:
Limpezi ies, limpezi se duc,
Dar mi-e milă de obraz,
Că rămîne fript și ars.

Nu se poate o caracterisare mai fericită a contrastului între două feluri de viață: cel de pe munte în tovărășia brazilor mîndri și traiul din sat, în mijlocul acelora ce nu mai au astîmpăr să pătrundă în viața altora, să vorbească mereu

de ei, neastîmpăr simbolisat prin copacul cu frunza veşnic în mişcare. Finalul este ca o semnătură a autorului. Acela care, după caracterisarea de gingaşe discreţie, urmăreşte efectul traiului sbuciumat, cu „ireparabilul ultragiu al anilor", este de sigur o femeie.

S'ar putea obiecta că deoarece aceste versuri pomenesc de vieaţa dela munte trădează inspiraţia păstorească şi deci s'ar putea atribui mai curînd unui bărbat. Dar din ceea ce este propriu păstoritului în vremea de acum, şi nu numai în acest ţinut, reiese că femeia nu este streină de cunoaşterea muntelui, căci la tuns, la numărătoare adeseori trebue să fie şi ea de faţă şi pe multe le-am auzit slăvind vieaţa la munte.

Răsare însă o altă întrebare: dacă nu cumva motivul este transplantat şi a radiat aci de peste munţi, cînd se ştie ce rol au avut migraţiunile păstoreşti în circulaţia unor motive[1] şi cînd pentru acestea vorbesc lămurit cele două plaiuri cu denumirea de *Plaiul-oilor* în acest ţinut, unul pe valea Topologului şi altul pe aceea a Vîlsanului. Dacă transplantarea unor teme este sigură[2], la aceasta se opune singura comparaţie aşa de expresivă[3] cu plopul care este copacul caracteristic regiunei, dovadă şi numele văiei cele mai pitoreşti, Topologul. Asocierea aceasta de imagini, prin contrast, între brad şi plop pare să fi avut o întinsă circulaţie pe aceste locuri. Aşa, bunăoară, la Zmeura-de-sus am găsit-o încheind varianta unui cîntec de înstreinare presentînd însă o altă coloratură:

. . . . . .
Că de-aşi trăi ca bradu'n munte,
N'aşi avea supărări multe,
Dar trăesc ca plopu 'n vale,
Cu sufletul plin de jale[4].

[1] Cf. Ov. Densusianu, *Vieaţa păstorească în poesia noastră populară*.

[2] V. cea citată de Tache Papahagi, în *Folklor romîn comparat*, curs 1928-29, p. 332.

[3] V. şi *Şezătoarea*, XXII, 19:

Ş'am o dragoste 'ntr'un loc,
Se sbate ca frunza 'n plop.
. . . . . .

[4] Dela Florica Vestinian, de 19 ani.

Se vede bine cum s'a adaptat imaginea temei generale; pentru cel înstreinat fremătarea continuă a frunzei de plop era interpretată ca o veşnică jale. Evident, poesia din urmă rămîne departe de cea dintîi, care printr'o conturare măiastră îmbină abstractul cu elemente concrete, izbutind a reda metafora.

Unde motivul e aproape de nerecunoscut este într'o variantă din Muşăteşti cîntată de Paraschiva Sighireanu, de 25 ani, şi Maria Modrangu, de 20 ani:

De-aşi trăi ca bradu 'n munte,
N'aşi avea supărări multe,
Dar trăesc ca plopu 'n baltă,
Supărările nu se gată;
Cînd dă binele să vie
Supărările calea-i ţine;
Cînde se gat' o supărare
Vine alta şi mai mare,
C'aşa trec zilele mele:
O zi bună, zece rele:
C'aşa mi-este vieaţa mea:
O zi bună şi-alta rea.
Şi-am să dau ca să mai vie
O zi rea şi bune-o mie.
Cît trăeşti, neică, pe lume
Poartă-te puţin şi bine,
Că moartea cînd se găteşte
Nu vine să-ţi dea de veste
Şi te ia cum te găseşte,
Că moartea e 'nşelătoare,
Fură omul din picioare.

Lăsînd la o parte înfăţişarea de amestec a cîntecului în liniile lui generale, imaginea iniţială se revelează factice în alăturarea plopului „din baltă" cu bradul din munte, dictată numai de impresii fără controlul realităţei.

Revenind la problema radiaţiunei de peste munţi, voi releva un singur motiv: acela al alungărei badelui care „ţine umbră la furcă", aşa cum circulă la Cotmeana şi Brădet:

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Foaie verde şi-o cucută,
Du-te, neică, şi te culcă,
Nu mai fă umbră la furcă;
Du-te şi te odihneşte,
De guriţă nu-i nădejde;
Du-te să-mi vii mîne seară,
Că bărbatu-mi pleacă iară
Şi eu mi te-aştept pe-afară,
Goală numa 'n iişoară,
Să mă iei de supţioară,
Că sînt mică şi uşoară.
Şi iar verde bob areu,
Supărat e puiul meu,
Supărată sînt şi eu;
Nu-i supărat de-alt ceva:
M'a găsit neprimenită,
Cu iia neisprăvită,
Cu fota nefruită,
Cu faţa nefoienită [1].

Altfel întru cîtva l-am auzit la Brădet:

Frunză verde foi de nucă,
Du-te, neică, şi te culcă,
Nu mai fă umbră la furcă;
Du-te şi te odihneşte,
De guriţă nu-i nădejde;
Du-te nu-ţi mai pierde somnul,
C'astăseară 'mi vine omul,
Să vii, neică, mîne seară,
Că-i bărbatul dus la moară,
Să nu vii, neică, de vreme,
Cînd duşmanii taie lemne,
Şi să vii la miezul nopţei,
Cînd duşmanii dorm ca morţii [2].

In ţinutul Făgăraşului, de unde îl cunosc [3], circulă ca introducere la cîntecul fetei despărţite de dragul ei prin stă-

[1] Cîntat de Ileana G. Miriecă, de 35 ani.

[2] Mi l-a cîntat Maria I. Geantă, de 20 ani.

[3] L-am auzit în copilărie dela N. I. Cazacu, venit la cursurile de vară dela Vălenii-de-munte, care ţinea să cunoaştem cîntecele „de dincolo":

ruinţa mamei, în Argeş însă a devenit un cîntec de nevastă, luînd o altă amplificare prin adăugarea de amănunte din viaţa casnică ce pun femeia într'o lumină defavorabilă.

Din comparaţia celor trei variante se evidenţiază bine evoluţia aceluiaşi motiv în aclimatisarea lui, adaptîndu-se altor contingenţe sufleteşti. Şi pentru a ilustra mai bine aceasta voi da aci şi textul musical [1]:
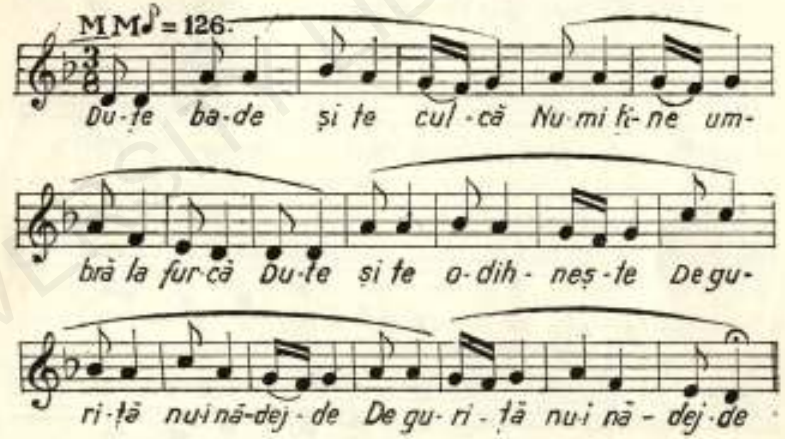
Varianta aceasta transilvăneană are ceva elegiac în desvoltarea ei ce cadrează cu versurile de aceeaşi natură, pe cînd

Du-te, bade, şi te culcă,
Nu-mi ţinea umbră la furcă;
Du-te şi te odihneşte,
De guriţă nu-i nădejde.
Bade pentru dumneata
M'a urît şi maică-mea;
La fîntînă nu mă mînă
Făr' odată 'n săptămînă,
La pîrleaz nu-mi dă răgaz;
Cată, bade, să te las.
De cînd tu, bade, te-ai dus
Negură 'n curte s'a pus
Şi pe pomîi din grădină
Şi la mine la inimă.

[1] Transcrierea este a D-nei C. Ştefanovici, după melodia cum l-am comunicat-o.

varianta argeşeană ce urmează — este aceeaşi pentru ambele texte — notează o mişcare mai sigură în mersul ei, lăsînd să
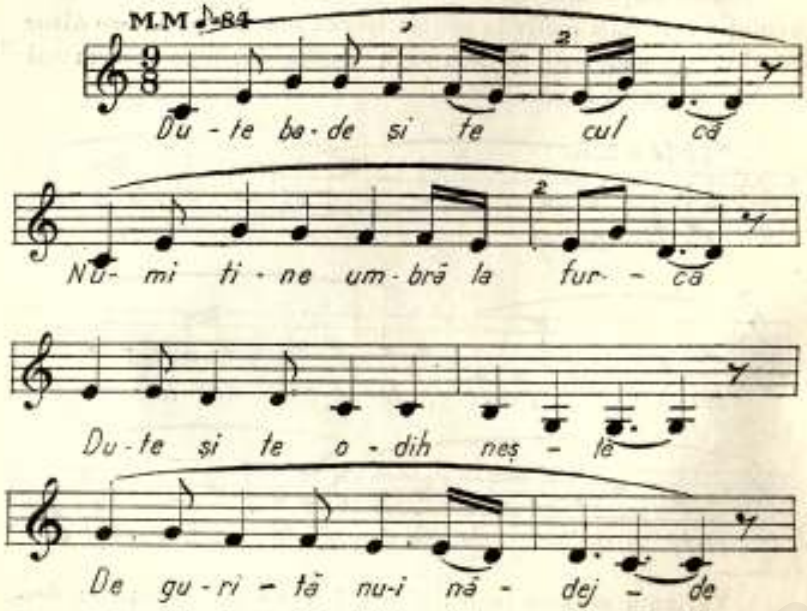
vorbească sufletul ce nu e ros de îngrijorări şi dor... Inseamnă că materialul transplantat a fost prelucrat, căpătînd o notă proprie din partea cui nu s'a mulţumit să-l reediteze în exemplare identice, ci l-a frămîntat într'o pastă cu totul alta.

Pentru a avea o idee mai precisă de ce este mişcarea cîntecului argeşean redau mai jos textul cîntecului din vremea războiului : *Mai leagă, mîndro, mai leagă* :
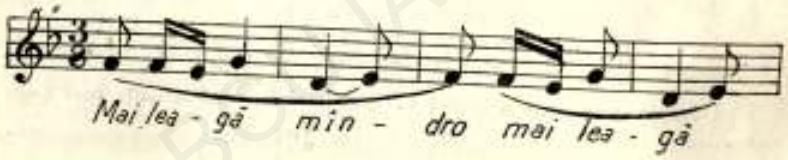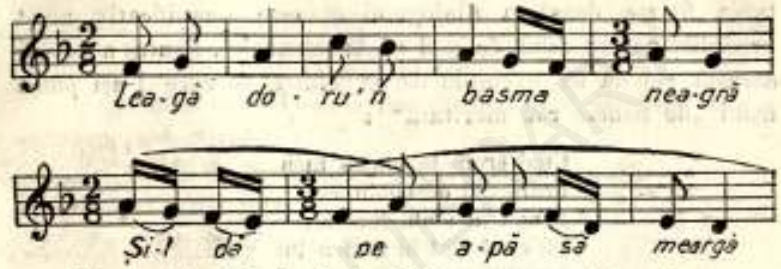
Tema cîntecului fiind elegiacă a fost totuşi brodată pe o melodie de bună samă mai veche, a cărei mişcare bine ritmată are un caracter de vals.

Revenind la problema creaţiunei cu întrebarea care dintre cele două sexe are preponderanţă creatoare, referindu-mă la cel feminin căruia nu i s'a contestat aportul în ceea ce priveşte acest gen[1] voi adăuga că pretutindeni unde am întrebat pe sătence de cine anume cred ele că se născocesc cîntecele mi-au răspuns cu oarecare mîndrie că ele „poartă cîntecele", pentru care au tot atîta zel şi nu vor să-l facă cunoscut dintr'odată cum ţin să aibă întîietatea modelului de cusătură de pe iie. Nu exclud ce este partea flăcăilor şi adesea mi-au spus că şi băieţii „înconvilează", ca să întrebuinţez cuvîntul ce l-am auzit la Stroeşti cu prilejul acestei anchete, specificînd că o fac mai ales cînd sînt în grup departe de sat. Şi chiar în ceea ce priveşte circulaţiunea mi-au mărturisit că iau parte activă adăugînd cîte ceva nou. Este un fel de imperativ sufletesc în a schimba cît de puţin din cîntec, în a-l lăsa să poarte o marcă originală. Ajungem astfel pe această cale la justificarea impresiei ce o ai după ce ai auzit un număr impunător de cîntece din care se degajează o atmosferă de ceva ce nu e îndeajuns de concentrat. De multe ori lirica argeşeană ofere un aspect de diluare ce vădeşte o accentuată preferinţă pentru desfăşurarea narativă. Caracteristica ei este întrebuin-

[1] N. Iorga, *Ist. lit. rom.*, ed. a 2-a, I, 56, recunoaşte că în acest gen cîntecul bărbatului în general „e mai puţin variat decît acela care de pe buze femeieşti se îndreaptă spre dînsul". Cf. şi T. Papahagi, *Creaţiunea poetică populară*, în această rev., II, 263, şi *Folklor romîn comparat*, curs 1928-29, p. 337.

ţarea foarte deasă a dialogului şi este semnificativ acest procedeu pentru felul de a fi al Argeşeanului. Pentru a dovedi aceasta voi da un exemplu de un cîntec pe care l-aşi putea numi „de femeie rău măritată“ [1]:

Cînd eram la maica mea
Eram pui de rîndunea,
Dragă la toată lumea ;
De cînd sînt la maica lui
Nu sînt pasăre, nici pui,
Nu sînt draga nimului.
Dacă văzui şi văzui,
Pusei secera la brîu
Şi plecai la secerat.
Ma uitai pe drum la deal,
Toate soacrele veniau,
La nurori prînz aduceau ;
Numai soacra mea nu vine,
Nu ştiu i-e rău ori nu-i bine
Ori nu-i e gîndul la mine.
Dacă văzui şi văzui
Pusei secera la brîu
Şi sburai la maica mea
Şi bătui cu aripa :
«Maică, maiculiţa mea,
Scoală, deschide uşa».
Măicuţa cînd auzia
Uşa că mi-o descuia ;
Pe mine cînd mă vedea
Din ochi lacrimi-i curgea,
Pe obraz se revărsa.
— Maică, măiculiţa mea,
Doritu-m'ai tu, ori ba ?
— Ba eu, maică, te-am dorit.
Am avut de-o fiică 'n lume
Şi nu-i mai ştiam de nume
— Eu sînt, maică, fiica tale,
Te rog să-mi dai de mîncare.

[1] Mă servesc de acest termen întrebuinţat de cei ce s'au ocupat de lirica veche şi cea populară franceză, şi apropierea nu este fictivă, căci voi arăta şi altfel cum găsim mai multe puncte de asemănare între producţiunea lirică din acest ţinut şi cea franceză.

Maica masa îmi punea
Şi plîngea şi suspina,
Pe obraz mă săruta [1].

Constatăm un lirism cu nuanţă dinamică ducînd spre o epicisare a motivului.

Un cîntec de înstreinare arată aceeaşi nuanţă:

— Cirip, cirip la fereastră,
Dă-mi drumul, soru-mea, 'n casă !
— Fugi, fugi, fugi, pasăre rea,
Că nu eşti tu sora mea.
Soru-mea e dusă 'n lume,
De trei ani nu-i ştiu de nume;
Soru-mea e dusă 'n ţară,
Plîng voinicii, se omoară.
Şi iar verde bob năut,
De cînd zic mă duc, mă duc
După bine să-l ajung;
Binele de mine fuge,
Răul din urmă m'ajunge [2].

Amărăciuni de neînţelegere familiară îşi găsesc plasticisarea în aceeaşi formă:

Frunză verde de trei scai,
Cată, maică, cui mă dai;
Nu căta argintului,
Să mă dai uritului,
Că argintul şade 'n ladă
Şi uritul şade 'n vatră
Şi mă 'ntreabă cîteodată :
— Ce-mi stai, mîndro, supărată ?
— Eu nu stau de nici un rău
Şi stau de uritul tău.
Mă dusei la farmacie,
Dar leacuri de urît nu e,
Că leacul uritului
E 'n fundul pămîntului,
C'ăl frumos merge pe apă
Şi nu strigă că se 'nneacă,
Dar ăl urît trece pe sec
Şi strigă: „mă 'nnec, mă'nnec“ [3].

[1] Dela Maria I. Totianu, de 55 ani, din Stroeşti.
[2] Cîntat de Violina Totianu, de 16 ani, tot din Stroeşti.
[3] Mi-a cîntat-o Maria Modranga, de 20 ani, din Muşăteşti.

Sînt versuri ce reliefează un cîntec pe care l-am putea numi, făcînd iarăşi o apropiere de poesia franceză, „de trei personagii", în care felul de a reacţiona al fiecăruia denotă iarăşi o tendinţă de dramatisare.

In lirica erotică a *despărţirilor* întrebuinţarea dialogului este foarte naturală şi cred că genesa lui în producţiunea lirică a ţinutului trebue căutată cu deosebire în acest gen de producţiuni. Cîntecul ce urmează şi care păstrează urme de inspiraţie din vieaţa păstorească îl pune bine în evidenţă:

— Tu te duci, neică, te duci,
Spune-mi pe ce drum apuci,
Să-ţi dea leica mere dulci,
Unde-oi odihni să mînci
Şi aminte să-ţi aduci
De cin' ţi-a dat mere dulci ;
Să tai cîte-o felioară,
Să gîndeşti la mine 'n ţară.
De-i gîndi, neică, la mine,
Să-ţi dea Dumnezeu mult bine.
Badeo, chică retezată,
Dela munte pînă 'n baltă
Cîte ploi or să te bată
Tot cu vînt şi cu zăpadă.
— La' să bată, mîndro, bată,
Că-s învăţat dela baltă ;
La' să bată cît de multe,
Că-s învăţat dela munte.
Taci, mîndro, nu mai ofta
De călătoria mea [1].

Tot astfel şi următorul din aceeaşi categorie lirică:

— Tu te duci, neică sărace,
Dar cu ce focul oi face?
— Te-oi face, mîndruţo, bine,
Că rămîi în sat la tine
Şi mai sînt voinici ca mine
Să-ţi petreci, mîndruţo 'n lume.

[1] Dela Ioana Băjencaia, de 78 ani, din Căpăţîneni.

— Fie, neică, ori nu fie,
Dacă nu-ţi seamănă ţie
Nici la faţă, nici la dos,
Nici la port aşa frumos,
Nici la vorbă mîngîios;
Fie voinicei ca frunza
Dacă nu e neica, surda;
Fie voinicei ca iarba,
Dacă nu e neica, geaba;
Fie voinici cît de mulţi,
Şi mai mari şi mai mărunţi
Şi ca brazii de pe munţi,
Nu-s ca neica car' s'a dus.
— Mîndruţo, un' mă duc eu
Nu e deal, nu e pîrău,
Nici mîndruţă 'n portul tău.
Sînt mîndruţe prea frumoase,
Dar sînt la vorbă greţoase.
Tu te-i face, mîndro, bine
Să mergi în lume cu mine [1],

în care discursivitatea amîndurora umbreşte supleţea inspiraţiei. Intru cîtva mai concentrat se presintă acesta:

— Neică, te-aşi ruga ceva :
Ia-ţi dorul cu dumneata,
Nu-l lăsa în grija mea,
Că mai am şi dorul meu
Şi cu două mi-o fi greu;
Şi cu-atîta am noroc
Că umblu, nu stau pe loc
Ca să-mi potolesc un foc;
Focul meu cînd s'o aprinde
Nici o apă nu mi-l stinge,
Nici Oltul, nici Dîmboviţa,
Numai neica cu guriţa.
— N'am, mîndro, pe cine-l da
Să nu-ţi mai văz casa ta,

[1] Dela acelaşi.

Casa și bătătura
Și fereastra cu mușcata,
Mult mi-a secat inima ;
N'a secat numai pe-a mea,
A secat pe-a multora [1] ;

totuși răspunsul tînărului poartă în el ceva sarbăd și difus care nu armonisează cu ce mai înainte discret, dar colorat, i se arătase.

Despărțirea poate fi adusă nu numai de înstreinarea celui drag. Ea se poate întîmpla și atunci cînd alte perspective atrag ochiul flăcăului ; în acest cas imprecațiuni își cer și ele motivarea întrebuințînd aceeași formă :

— Gheorghiță, arde-te-ar focul,
Că tu mi-ai mîncat norocul ;
Gheorghiță, arde-te-ar para,
Că m'ai mințit toată vara
Că facem nunta la toamnă.
Cînepa că s'a cules,
Tu, neică, n'ai mai trimes ;
Cînepa s'a și topit,
Tu, neică, n'ai mai venit ;
Cînepa s'a și lucrat,
Tu, neică, n'ai terminat.
Nu știu vara a fost lungă
Ori n'ai avut para 'n pungă.
— Ba eu banii c'ași avea,
Nu te pot lua, draga mea ;
Că de dragă, mi-ai fost dragă,
Nu te iau că ești săracă [2].

[1] Mi-a cîntat-o, la Ceparî, Florica Săticescu, de 18 ani.

[2] Varianta cîntată de Florica Vestinian de 16 ani din Zmeura-de-sus diferă de aceasta auzită de la Violina Totianu, de aceeași vîrstă, din Stroești, prin aceea că nu mai presintă descrierea plastică a zilelor trecute după ocupațiunea feminină de căpetenie în acest anotimp; iar partea finală aduce altă scusă, aproape de neluat în samă:

— Nu știu toamna nu fu lungă
Ori n'ai avut bani de nuntă.
— Ba eu banii i-ași avea,
Maică-ta-i femeie rea,
Intră 'n circiumă și bea,
Ne vorbește dragostea.

Răspuns în care se redă brutal, dar sincer, o scusă ce este curentă și corespundea întocmai contingențelor de viață ale aceleia ce mi le-a cîntat.

Cînd însă nu mai rămîne nici o nădejde și nici un plan de viitor, căci acela ce a făgăduit cîndva și-a dat cuvîntul în altă parte acum, versurile se succed direct, redînd vehement clocotirea sufletească a desamăgitei:

Și-am zis verde și-un bujor,
Tot pe deal pe delușor
E potecă de picior,
De-o mîndră și de-un fecior;
Feciorul trece cîntînd
Și mîndruța suspinînd
Și din gură blestemînd:
„Usca-te-ai să te usuci
Ca pînea care-o mănînci
Și ca vinul care-l beai,
Cînd mi-ai spus c'ai să mă iei,
Ș'acuma nu mă mai vrei.
Însoară-te cu Dumnezeu,
Că mie nu-mi pare rău,
Nici bine, nici rău nu-mi pare,
Numai la ficați mă doare.
Puiule, alta de-i lua,
Dumnezeu nu te-o răbda
Nici pînă te'i cununa,
Cînd cu picioru-oi păși
Pe pragul bisericei
Și vinul care l-ăi bea,
Covrigul car' l-ăi mînca
Să fie otrava mea.
Și 'n loc să ieși cununat
Cu mireasa-alăturat
Să ieșiți la 'nmormîntat,
Să știi că te-am blestemat" [1].

Cu toate acestea sînt asocieri de imagini care arată mai pasiv și mai concentrat răzbunarea și se ridică din punct de vedere poetic deasupra acelora care așa de exaltat se exprimă:

[1] Mi l-a cîntat, la Brădet, Maria I. Geantă, de 20 ani.

Şi eu mi te-oi blestema
Să te-ajungă mila mea
Un' ţi-o fi calea mai grea ;
Dorul meu să te ajungă
Un' ţi-o fi calea mai lungă.
Cîn ţi-o fi neică mai bine
Să stea popa lîngă tine,
Să ridice-un pai de jos
Şi să-ţi pară că e gros ;
Să-ţi duci ţolul
Cu piciorul
Şi perniţa
Cu guriţa
Şi apă cu linguriţa.
Frunză verde şi-o lalea,
Şi dacă te-oi însura
Să-ţi iei una ologea,
Să umbli din sat în sat
Cu ea după căpătat,
Să vii şi în satul meu
Să te miluesc şi eu
C'o mînă de cărbunaşi,
Să vezi ce iubeşti şi laşi [1].

Se evidenţiază bine din aceste cîntece sufletul Argeşencei cu anumite predispoziţiuni care din atingerea cu realitatea a găsit mijloace de expresivitate variate. Din ceea ce circulă în acest ţinut se desprinde ceva realist original care din circumstanţele de vieaţă a ales imagini caracteristice spre a realisa simţirea poetică.

Dacă uneori însă întîlnim incoherenţe, ele sînt explicabile prin faptul că vin din reminiscenţe, din asociaţii ce se produc firesc în mintea cui stăpîneşte mai multe cîntece. Sînt reminiscenţe din teme vechi ce se strecoară pe furiş şi vin uneori să coboare ce e poesie pură, ca în următoarea elegie :

Frunză verde iasomie,
Nu ştiu, doamne, ce mi-e mie,
Mă usuc ca frunza 'n vie.

[1] Dela Anica Bosşu, de 36 ani, din Prosla.

Frunza se uscă de vînt,
Eu mă usuc pe pămînt;
Frunza se uscă de soare,
Eu mă usuc din picioare ;
Frunza se uscă de brumă,
Eu n'am de-o inimă bună ;
Frunza toamna 'ngălbeneşte,
Inima mea putrezeşte ;
Dar fruuza mai dă odată,
Inima mea niciodată ;
Frunza dă de două ori,
Eu intru 'n pămînt şi mor.
Că la groapă cîn m'oi duce,
La horă să mă opriţi
Şi popii să nu-mi cetească,
Fete mari să mă jelească.
Plînge inimioara 'n mine
Ca 'ntr'un copil de trei zile;
Copilul plînge şi tace,
C'are mamă să-l împace,
Inimioarei n'am ce-i face,
Că pe mine n'are cine,
Că sînt streior pe lume [1],

în care succesiunea de imagini este la un moment dat întreruptă de intervenţia bruscă a celor patru versuri ce slăbesc efectul estetic. Remarcăm însă în acelaşi timp procedeul de a urmări imaginea în părţile ei componente pentru ca mai apoi din diferenţiere prin contrast de adversative să reiasă ce este un plus de suferinţă [2]. Tot astfel în versurile :

Inimioară ca a mea
N'ar mai fi la nimenia,
Arde 'nchis ca candela ;
Dar candela arde cu unt [3],
Nu ca mine amărît

[1] Cîntată de Parascliiva Sighireanu şi Maria Modrangu, din Muşăteşti.
[2] Şi în cîntecele de dată mai puţin recentă e utilisat. V. „ Cine e strein ca mine ?". — Dar nici ea nu e streină V. p. 2.
[3] Prescurtare ce trebue precisată însemnînd untul de lemn.

Şi candela arde cu gaz,
Nu ca mine cu necaz.
Inimioară, stai pe loc,
Că-ţi pui lacăt la mijloc;
Inimioară, fii domoală,
Că te scot din mine-afară
Şi te fac bucăţi la scară [1].

Alteori se insistă asupra tuturor amănuntelor ce se asociază inconştient spre a concretisa mai bine simţirea, cum se vede în versurile ce urmează şi care se cîntă miresei cînd naşa după cununie îi înveleşte capul, semn că se va deosebi de ferede acum :

Roagă-te de naşi-ta
Să-ţi mai lase codiţa.
Cînd eram la maica fată
Purtam floare lobodă,
Mi-era lumea slobodă,
Şi-acum port floare de tisă,
Toată lumea mi-e închisă.
Poteca dela vecini,
O să crească mărăcini;
Poteca dela surată,
O să crească iarbă lată;
Poteca de şezătoare,
O să crească iarba mare.
Că de lucram, de nu lucram,
Tot draga mamei eram,
Dar acum m'am măritat,
Mi-a luat bărbatul bumbac,
M'apucai să ţes la pînză,
O las dracului de frunză [2].

Aci nu mai avem comparaţii ce aduc o motivare lirică, ci numai precisări care exprimă un anumit fel de viaţă.

[1] Auzită dela Maria I. Totianu, de 55 ani, din Stroeşti.

[2] Mi-a spus-o Violina Totianu din Stroeşti cum de curînd i se cîntase ei înseşi. Găsim asemănări în ceea ce ne dă poesia francesă pentru nepăcerile căsniciei; v. F. Bladé, *Poésies pop. de la Gascogne*, II, 33; A. van Gennep. *Le folklore du Dauphiné*. II, 620.

Cîteodată însă înşiruirea de imagini este rudimentară şi insistenţa lipsită de relief poetic, ca în acest cîntec cules la Cepari dela Florica Săticescu:

Foaie verde sălcioară,
Mariuţo, Marioară,
La un par şi mă omoară;
Parul să fie de-arine,
Să mor cu ochii la tine;
Parul să fie de plop,
Te-am iubit, mîndro, de tot;
Parul să fie de fag,
Te-am iubit, mîndro, cu drag;
Parul să fie de soc,
Că prea te-am iubit cu foc;
Parul să fie de flori,
Doamne, să nu mă omori,
C'am iubit două surori [1].

E un cîntec de flăcău plin de impulsivitate ce clocoteşte fără discreţie în arătarea sentimentului erotic. Aproape în aceeaşi gamă se exprimă şi acesta :

[1] Enumerarea aceasta (aninul, plopul...) îl apropie de un cîntec ce l-am auzit în vara aceasta dela D-na Elena Moise din Piteşti, originară din com. Breaza, din Ţara Oltului :

Pot eu zice : vai de mine,
Că tot nu mă crede nime,
Că cine-a fost de-a crezut,
Pe mormînt iarbă-a crescut,
Şi cine-a fost de-a mă crede
Pe mormînt e iarbă verde.
Cine iarba va cosi
Mare jale va găsi
Şi cine finul va usca
De mai mare jale-o da.
Frunză verde nucă seacă,
Toate crengile se pleacă,
Tot cu vîrful la pămînt
Şi mă 'ntreabă de ce plîng.
Eu le spun că mă plătesc,
Că ce-am pierdut nu găsesc,
C'am pierd, frunză de arine,
Pe maica de lîngă mine;
Şi-am pierd, frunză de bujor,
Pe tăicuţul meu cu dor;

Ochii tăi cei nărămzii
Ce mi-i cobori și mi-i sui?
Ori ai gînd să mă răpui.
Ochii tăi cei nărămjori
Ce mi-i sui și mi-i cobori.
Ori ai gînd să mă omori.
Ochii tăi arme nu poartă,
Un' mă vede mă săgeată,
Săgeata e ascuțită,
Imi șade 'n inimioară 'nfiptă;
Plîngeți ochi și lăcrămați,
Că voi sînteți vinovați,
Că ce vedeți nu lăsați
Și ce iubiți nu uitați [1].

Mai ponderat însă se reliefează sentimentul cînd confidentul lui este floarea aducătoare de noroc în iubire:

— Busuioc cu foaia lată,
Cine te-a sădit pe baltă?
— Mîndruța, cînd a fost fată.
— Te-a pus cu inima 'n foc,
A ieșit doar busuioc.
Foaie verde mărăcine,
Imi bat calea pentru tine
Și șoseaua, vai de mine,
Că de-aș avea vre-un folos,
N'aș umbla tot mînios
Pe uliță 'n sus și 'n jos.
Că pe noi ce ne desparte?
O grădină cu bucate
Și-o leasă cu mărăcini,
Ca să nu mai fim vecini [2].

Ș'am pierd frunză de trei flori,
C'am avut două surori,
. . . . . .
. . . . . .

alăturare ce nu o cred forțată întru cît se remarcă și aci amestec de motive și aceeași tendință de a insista asupra amănuntelor, identități în ce privește mijloacele de expresivitate ce-și au explicația lor.

[1] Dela Ioana Hărăiman din Șuici.

[2] Cules dela Nicolae Popescu, de 70 ani, din Vlăsănești.

Dar cînd depărtarea îi aduce nostalgia de ce credea că e numai un amusament, atunci găsește accentele sincere pe care doar dorul adevărat știe să le afle:

. . . . . .
Frunză verde măr sălciu,
Rostul dragostei nu-l știu.
Am umblat și-am întrebat
Patru mîndre dintr'un sat
Și-o femeie cu bărbat.
Dar în locul rostului,
Rostului iubitului,
Prinsei boala dorului,
Dorului, oftatului.
De oftat ce oftez tare
Furca pieptului mă doare,
Că omul de mai oftează
Parcă se mai ușurează [1],

unde „dorul" e și durere, diferențiindu-se plastic de ce este iubire. Atunci suferința e așa de chinuitoare că preferă aproape isolarea:

Foaie verde viorea,
Dacă ar ști cineva
Cît de grea e dragostea,
N'ar iubi pe nimenia
Și-ar sta singurel pe lume,
Ca și cucul din pădure,
Ca cucul cu puii lui
Cînd îl lasă mama lui
În mijlocul codrului,
Din causa dorului.
Frunză verde trei costrei,
Fă mîndruțo, ochii tăi
Paică-s pietre scumpe 'n ei
Și guriță e izvor
Nu de apă și de dor,
Că și eu m'am adăpat
Dintr'un vas rău blestemat,
La inimă m'a secat [1].

---

[1] Ambele cîntate la Mușătești de Maria Modrangu și Paraschiva Sighireanu.

Cînd nu un flăcău, ci o fată își destăinuește sufletul, dorul ei e așa de greu de purtat încît întrece pe al tuturora :

Toată lumea are dor,
E ca pleava de ușor,
Numai doruleţul meu
E ca pămîntul de greu,
Că dorul meu unde se pune
Face inima cărbune
Și dorul meu unde se lasă
Multe lacrimi se revarsă.
Doruleţ, arde-te-ar focul,
Mi-ai făcut faţa ca socul,
Tot ca floarea socului,
In postul Sîmpietrului,
In marginea drumului,
In bătaia drumului [1].

Cîntecul cuprinde o notă de duioșie și discreţie care îl deosebește mult de acela al flăcăului care, înstreinat, ar voi să inventeze leacuri să-i astîmpere suferința :

Foaie verde trei smicele,
Păsărică din vălcele,
Adă-i leac inimei mele :
Apă din trei fîntînele,
Din trei munţi, trei pietricele,
Din trei brazi, trei rămurele
Și guriţa mîndrei mele,
Că m'a uscat din picere [1].
. . . . . .

versuri ce servesc de introducere unui cîntec de ostaș [2].

[1] Pe amîndouă mi le-a spus Maria Totianu din Stroești.

[2] Nu insist mai mult asupra cîntecelor ostășești de care s'a ocupat acum în urmă Al. Nanu în *Poezia militărică și a Crăciunului de pe Valea Argeșului*, Pitești, 1933. Țin să relevez însă că nota lirică în această specie de producțiune populară este adesea foarte pronunțată și în cîntecele flăcăului ca și ale fetei. Un exemplu, din începutul unuia din ele :

Și iar verde și-un dudău,
Bate, dosmne, ce zic eu:
Sfoara la leagănul meu

Dar uneori și bărbatul caută să păstreze numai pentru el frumusețea zilelor petrecute în tovărășia iubită :

Pădure, dragă pădure,
Netăiată de săcure,
Nu mă mai spune la lume,
C'am trăit o vară bine
Cu mîndruţa lîngă mine.
Lasă să mă spuie codrul,
Că el mi-a fost mie votru ;
Lasă să mă spuie frunza,
Ca ea mi-a ţinut umbra.
Cît eşti, codru, de frumos
Iarna putrezeşti pe jos ;
Cît eşti, frunză, de frumoasă
Iarna putrezeşti în coastă [1].

Accesorii explicative pentru ce numai în cîteva versuri se exprimă astfel :

Foaie verde viorea,
Sfîntă e primăvara,
Că prăseşte dragostea ;
A naibilor mi-e iarna,
Că mi-ascunde dragostea
Și mi-o bagă după sobă,
N'ai cu cine sta de vorbă [2].

Aș putea înmulți exemplele pentru lirica erotică, mă opresc însă la acestea, reprezentînd aspectele sufletești mai caracteristice.

Car' m'a legănat pe lume
Să n'am norocel pe lume,
Că m'a blestemat la stele
Să fac armata 'n piecre.

auzit de la Violina Totianu din Stroești. Imprecaţiunea pornind din directa atingere a poetului cu realitatea cuprinde o notă etnografică : leagănul în acest ţinut este legat cu sfoară de un cui din tavan spre a se putea mișca mai ușor.

[1] Cîntată la Ceparl de Florica Săticescu.

[2] Auzită la Căpăţînenl dela Niculae Iordache.

Circulă însă în Argeș, alături de acestea, cîntece exprimînd altă latură psihică, a căror originalitate este introducerea notei glumețe, satirice aproape și care utilisează același procedeu narativ în care intervine dialogul. Iată unul ce ofere un paralelism frapant cu ceea ce în poesia francesă e cunoscut sub numele de „Répliques de Marion“ [1] :

— Foaie verde foi de praz,
Frumușico la obraz,
Frumușico și cu haz
Ce tot faci neichii necaz?
Spune neichii unde-ai mas,
Cin' te-a mușcat de obraz?
Te-a mușcat, te-a 'nvinețit,
Pe mine m'a otrăvit.
— Eu am mas într'o grădină
Și m'a mușcat o albină.
— Fă Mario, Marioaro,
Spune neichii, să nu minți,
Că albina n'are dinți,
N'are dinți, n'are măsele
N'are cu ce-ți face semne [2],

unde răspunsurile ce nu coincid cu realitatea sînt respinse de perspicacitatea bărbatului.

Asemănări tot cu poesia francesă [3] presintă și următorul cîntec ce înfățișează în colori de satiră pe bărbatul ce e nevoit să intre în sfera de îndeletniciri feminine :

La cea casă mititică,
Cu ferestrele de sticlă,
E-o nevastă tinerică,
Șade 'n pat, toarce la furcă
Și bărbatul cotelește [4],
Bune bucate gătește :
Ciulama de pui de curcă.
— Hai, nevastă, de mănîncă !
—Nu mai mînc, mîncare-ași foc.

[1] V. Tiersot, *Chansons populaires des Alpes françaises*, 314.
[2] Mi l-a cîntat la Hințești Stana Opresecu, de 18 ani.
[3] Tiersot, *l. c.*, 312 : *Le mal marié.*
[4] Termen exclusiv pentru munca femeiei din casă.

Dacă n'am avut noroc!
Să mi-arunc eu conciu 'n foc,
Și conciul și legătoarea,
C'așa mi-a fost ursitoarea;
Ursitoarea mi-a fost bună,
Dar mi-a fost mintea nebună [1].

Este o situație cu nuanță de comic care este redată într'un bun număr de versuri ce se desfășoară în cadrul gospodăriei nefericit instalată și e expresiv descrisă.

Următoarea conversație între soți și care ofere variante pe tot întinsul romînesc se apropie de ce găsim în poesia francesă (*Marguerite elle est malade*) [2]:

— Hai, nevastă, la prășit.
— Omule, m'am bolnăvit.
— Hai, nevastă, la săpat.
— Omule-s bolnavă 'n pat,
Ia coasa și gresia,
Mi-apucă pe Valea-rea
Și-mi cosește cinepa,
Doar de mi s'o alina.
— Hai, nevastă, la băut.
— Mulțumesc cui m'a făcut,
Că mi-a dat bărbat pe gînd.
Fă 'nainte că te-ajung,
Că nici pragul nu-l ating [3].

Preferință ce e caracterisată și altfel, dar numai în cîteva versuri :

Furculița — moartea mea.
Războiul — nu l-aș vedea !
Ploschița — inima mea,
Eu îl beau de drag,
El mă pune lîngă gard [4],

ce ne arată genesa cîntecelor de mai sus. Concentrarea lor le presintă ca fiind la origine strigături ce au evoluat spre cîn-

[1] Culeasă dela Nicolae Popescu, de 75 ani, din Vilsănești.
[2] Tiersot, *l. c.*, 190.
[3] Mi-a spus-o, la Șuici, Marta D. Cristescu.
[4] Dela aceeași.

tece, adăugîndu-li-se diferite accesorii ce le dau un aspect narativo-descriptiv.

Satira în general se îndreaptă împotriva femeilor, arătînd spiritul caustic al bărbaţilor chiar dacă uneori ei apar într'o situaţie comică, cum vedem în această strigătură :

Firicel de ismă neagră,
Dragă, Lisăndrino, dragă,
Ies pe drum, lumea mă 'ntreabă
De ce port cămaşa neagră.
Eu le spui c'aşa mi-e dragă,
Că mi-e nevasta bolnavă;
E bolnavă nu-i de-a-bună,
Rufe n'a spălat de-o lună.
Dragă, puişorul meu,
Ad la ţaţa s'o spăl eu
Cu apă din eleşteu,
Cu lemne din fierăstrău ;
Dac'afară nu e soare,
Se usucă la luminare
Şi se face ca o floare [1].

În ceea ce priveşte neîndemnarea şi lenea femeiei am culeş la Căpăţîneni dela Ioana Băjenoaia un cîntec ce numără nu mai puţin de 80 versuri. E o compunere ce înşiră toate vicisitudinile vieţei unui om căsătorit care întors dela sapă îşi găseşte mîncarea nefiartă, femeia „cu capul plin de cenuşe", a cărei soacră nu poate s'o înveţe să ţeasă, fiind ea singură ocupată cu cîrpitul iiei :

O găsii c'o iie rea,
Pe-a mai bună şi-o cîrpia.
Şapte gheme lîngă ea,
Plîngea că nu-i ajungea.
Cînd o 'ntoarseră pe faţă,
Nu se cunoştea de aţă ;
Cînd o 'ntoarseră pe dos,
Era toată peticos ;
Iar în spre soare-răsare
Era o gaură mare,
Parcă inima mă doare ;

[1] Auzită dela Niculae Popescu, de 75 ani, din Vilsăneşti.

în cele din urmă se resemnează să le hrănească „cu carne de ţînţari şi căpăţînă de tăune", iar pentru nevastă aduce tocmai dela Cîmpulung untul cu care să-şi ungă părul. In toată această naraţiune comico-satirică predomină exagerarea, iar compoziţia ei arată îmbinarea mai multor strigături. Acelaşi procedeu apare şi în satira avînd de obiectiv bărbatul ce nu ştie nici săpa, nici înjuga, nici conduce plugul, aşa de răspîndită la noi şi care cred să-şi aibă originea într'un mediu păstoresc ce nesocotia munca agricultorului.

Nu a scăpat de prelucrare nici *Amărîtă turturea*, ce a evoluat spre un fel de cîntec de înstreinare:

Amărîtă turturea,
Cînd îi moare soţia
Şi rămîne singurea
Apă limpede nu bea,
O turbură cu pana
Şi pe urmă ea o bea.
Se scoală noaptea cîntînd,
Dimineaţa ciripind,
Din ochi negri lăcrămînd,
Şi sboară din cracă 'n cracă,
Se vede că e săracă
Şi cu inimioara arsă.
Unde vede vînătorul
Acolo o duce dorul
Şi cîntă din cioc mereu
Şi oftează tot din greu:
„Doamne, ce-ai avut cu mine
De m'ai pedepsit în lume?
Cînd a fost să trăesc bine
Supărările-au venit la mine.
Doamne, rău mă doare 'n piept
De viaţa care-o petrec;
Parcă n'ai grije de mine
Să fi trăit şi eu bine.
De ce m'ai lăsat în lume
Singurică ca o floare,
Pasăre cintezitoare,
Gură de privighetoare
Şi pasăre sburătoare?

De ce nu m'ai lăsat pămînt
Ca să nu am nici un gînd?
Pămîntul rabdă şi tace,
Că el n'are ce se face,
N'are gură să vorbească,
Nici pe gînduri să trăcască" [1].

Cu toată diluarea, nu lipsesc accentele care-i dau înfăţişarea de un cîntec expresiv al singurătăţei.

Referindu-ne acum la întreaga producţiune lirică a acestui ţinut cum o înfăţişează textele pe care le-am înşirat, se poate vedea că şi în această direcţiune, Argeşul nu rămîne în urmă faţă de ceea ce ne dă ca bogăţie de inspiraţie folklorul din alte părţi. Dacă este însă să apreciem gradul de lirism, îl vedem redus într'o oarecare măsură, biruit de ce e al raţiunei, deoarece este exteriorisat într'o producţiune cu pronunţat caracter narativ. Am remarcat preferinţa de desvoltare ce trădează un suflet dornic de întinderi nemărginite, vioi, cu o puternică doză de impresionabilitate. Am văzut chiar teme şi procedee de tratare ce ne-au îndreptat spre domeniul romanic şi anume în spre poesia francesă. Ov. Densusianu a semnalat cel dintîi cîteva concordanţe între poesia noastră lirică populară şi cea provansală [2], concordanţe privind mai ales poesia aromînă şi putînd fi explicate printr'un substrat comun, din epoca romană. In sfera acestor concordanţe intră şi poesia italiană [3], ceea ce lămureşte continuitatea în spre domeniul romînesc. Exprimarea unor anumite predilecţiuni sufleteşti, impresionabilitatea faţă de anumite lucruri şi exteriorisarea exuberantă, în versuri cu multe desvoltări, atingînd chiar discursivitatea, sînt relevate de Ov. Densusianu ca proprii inspiraţiei mediteraneene. Constatăm acum o prelungire şi în spre domeniul dacoromîn.

[1] Dela Ioana Băjenoaia din Căpăţîneni.

[2] *Aspecte ale poesiei populare romanice*, curs litografiat, 1925-1926 (v. în special p. 369).

[3] Paralelism între poesia noastră şi cea italiană din sud a remarcat şi N. Iorga, *l. c.*, 54, şi în *Calendarul „Neamului romînesc"* pe 1918.

Producţiunea de acest gen a Argeşului revelează un suflet evoluat, cu posibilităţi de exteriorisare variate, cu multe aptitudini de plasticisare. Argeşeanul chiar atunci cînd nu recurge la ajutorul versului ştie să se exprime într'o împărtăşire caldă, afectivă şi bine coloată, într'un ritm avîntat, cu sclipiri de originalitate. In vorbirea de toate zilele alegoria răsare repede şi comparaţiile se trezesc cu aceeaşi tendinţă de precisiune ca şi în producţiunea în versuri. Uneori chiar frasarea arată o deosebită grije de redare a gîndurilor ca să impresioneze.

In privinţa aceasta e semnificativ textul pe care-l dau mai departe, culeş dela Ioana Hărăiman din Şuici, şi care arată cum mai ales, în rostire, femeile au mai multă originalitate în distingerea nuanţelor, cum şi acela spus de Maria Dinu Ploscariu de 90 ani din Sălătrucul-de-jos :

Cum oi fi trăit eu în lumea albă! Uite, cu ghiarele astea am cumpărat omu-meu opinci ; îi făceam cămăşi d'alea mîndre. Am făcut şi straje pentru omul meu, că nu era vardieni ca acum ; el, băgat pe la boieri isprămnicel, nu mai da pe-acasă. Boii — că m'am măritat, c'am avut eu boi — îi ţineam de-i plăteam cu cusătura. Şi mult am fost bolnavă. Da ce, aveam crezămînt? Cînd făceam pătule d'alea de coceni clădia cu mine, dădeam snopul cu ţepoiul, ca şleaul. De ! cîţi metri o fi avut, că de-acolo sus, din Severin, te lua vîntul că ziceai cînd oi veni jos faci groapă 'n pămînt. Dar acum nu mai pot: îmi amoarte mîna. Şi mîna pe cruce n'am pus şi n'oi pune, nume diavolului n'am pus şi n'oi pune !

Alci am crescut, alci m'am măritat şi-am îmbătrînit.

Măre, măre, Milostiva numa ştie că numa cu munca am trăit. Eu n'am ştiut veselitile: săracă şi cu amăritul de om ! Că el nici nu s'a trecut, atunci de mult, la pămînt. S'a lipsit şi de pămîntul părintesc şi ne-am făcut case de başcă. La urmă ne-a dat foc casei şi-am rămas ca pasările. Ne-am mutat în Bocăniţa şi-am avut cît am putut să plătesc cu munca. Acum lucrez şi lucrez în silă, că de supărări grele, de petreceri grele am căpătat năduf.

Originalitatea şi aici şi alteori o constatăm în comprimarea subiectivităţei, evitarea diminutivelor ce ar trăda slăbiciune, căutarea comparaţiei chiar îndrăzneţe, revelînd o discretă mîndrie şi o atitudine dîrză în faţa greutăţilor vieţei.

Ori de cîte ori Argeşeanul va consimţi să destăinuească ceva din viaţa zilnică prea rar îl vom auzi lamentîndu-se, pentru că el înţelege să-şi trăească viaţa aşa cum îi e dată.

Frămîntîndu-se a trece prin această lume fără să aibă nimic a-şi reproşa, totdeauna siguri de puterile lor, căutînd a înţelege rostul existenţei, cu raţiunea şi imaginaţia mereu în neastîmpăr, aşa sînt cei din ţinutul acesta şi astfel ni-i arată şi producţiunea lor lirică, în care s'au potenţat gîndurile şi toată sensibilitatea lor.

Alexandrina ISTRĂTESCU

PĂSTORITUL ÎN RÎMNICUL-SĂRAT

Munţii scunzi ai Rîmnicului-sărat, dar cu plaiuri îmbelşugate în iarbă, au făcut ca îndeletnicirea de căpetenie a „Muntenilor“ să fie creşterea vitelor şi, în special, a oilor.

Buiestraşii de Bisoca şi Dumitreşti, mărunţi, vineţi şi foarte ageri, astăzi aproape dispăruţi, erau vestiţi odinioară în toată ţara [1], iar renumitul caşcaval de Penteleu era în mare parte produsul oilor din Rîmnic, care treceau vara în munţii Buzăului.

Toamna, de îndată ce vremea începea să se înăsprească şi ostrovele de ierburi ruginite răsăriau pe crestele colnicelor, nenumăratele turme de oi ce mişunau în toate părţile coborau la iernat, în cîmpia Rîmnicului, unde Mocanii rîmniceni aveau să se întîlnească cu Mocanii veniţi mai de departe, din munţii Vrancei şi din ţinuturile Seaunelor Săcuieşti (Covasna şi Breţcu), ori chiar din ale Sibiului şi Branului, Mocani care plecau cu gîndul de a se opri în Basarabia ori în Dobrogea, cele atît de prielnice iernatului, dar se opriau adeseori aici, înlănţuiţi de nesfîrşitele cîmpuri de pîrloagă, hrana atît de bună pentru oi.

Alături de aceştia îşi durau saielele, surlele lor şi ajungeau să trăească în bună înţelegere Rîmnicenii cu Vrîncenii, Ungurenii, Ţuţuienii şi Moroienii.

Primăvara, se reîntorceau iar în munţii lor, dar de fiecare dată mai puţini, căci mare parte dintre ei, ca şi dintre cei veniţi de aiurea, rămîneau aici, întemeind, la adăpostul

[1] N. Filip, *Noţiuni generale asupra creşterei animalelor*, Bucureşti, 1924, 102.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

vre-unei păduriei sau pe malul unei gîrle, o nouă „tîrlă", adică un nou mic sat mocănesc.

Astfel, cîmpia Rîmnicului se umplu de aceste tîrle. Ele se mutau din loc în loc după păşune. Locurile rămase după mutarea lor se numiau „silişti" şi erau privite ca cele mai bune pentru agricultură.

Din contopirea a două, trei tîrle au ieşit satele mocăneşti (Sihlea, Căiata etc.), care îşi mai păstrează întru cîtva şi astăzi caracterul păstoresc.

Atunci însă cînd tîrlele s'au alipit satelor de Cojani, o luptă îndîrjită de predominare s'a încins între Mocani şi băştinaşi, luptă care s'a sfîrşit cu înfrîngerea unora sau a altora, după cum numărul unora sau a altora era mai mare sau mai mic.

In Bogza, Gugeşti şi Voetinu, Cojanii au fost asimilaţi de către Mocani, iar în Hînguleşti şi Ciorăşti Mocanii au fost aceia care s'au pierdut în masa Cojanilor.

Dar cu toate că Mocanii au reuşit „să mocănească" pe Cojani şi ei sfîrşiră prin a se face agricultori. Agricultura, practicată la început pe o scară mică, începu să ia o desvoltare din ce în ce mai mare, pînă ajunse de trecu pe planul întîi, păstoritul rămînînd să fie cultivat de foarte puţini. Totuşi, în aceste sate mocăneşti, găsim în 1892 destul de multe oi, ceea ce ne arată că păstoritul încă era în floare atunci. Astfel, în Bogza, la 1791 suflete (396 familii) erau 8813 capete de vite, dintre care 6700 oi, faţă de 115 pluguri; în Sihlea: la 1130 suflete (295 fam.) erau 3395 vite, dintre care 1784 oi; în Hînguleşti: 3855 vite, dintre care 2650 oi, dar şi 150 pluguri; în Ciorăşti: 1630 oi; în Gologan: 1054 oi (v. *Dicţ. geogr. al R.-Sărat*).

Mocanii au devenit agricultori, dar pentru asemenea îndeletnicire au arătat totdeauna un fel de silă. Pe lîngă Cojani, buni plugari, ei au fost mai mult nişte cîrpaci, şi cu toate că au fost împroprietăriţi acum a două oară, ei sînt tot scăpătaţi. Muncesc fără tragere de inimă şi de aceea scot dintr'un hectar jumătate cît dau Cojanii. De cîte ori nu s'a întîmplat

ca bărbatul să-şi lase femeia şi copiii să lucreze pămîntul şi el să se ducă la vre-o stînă, deşi era „chiabur". De aceea vedem cum mulţi dintre ei, chiar dacă n'au nici măcar un „pk'ičior di oai", ţin totuşi să fie socotiţi ca Mocani: „Oi n'avem", zic, „dar Mocani sîntem", ca să nu fie confundaţi cu Cojanii.

Cea mai mare ocară, într'adevăr, e aceea de a fi numiţi Cojani, după cum cea mai mare faină e de a li se zice că au fost cîţiva ani ciobani. Dacă s'ar părea că nu-i crezi, sînt gata să-ţi aducă fluierul ca dovadă şi să-ţi cînte *Şiragul oilor*, pe care, după ei, nu-l poate cînta decît cine a fost la stînă.

Ca să poată face faţă nevoilor casnice, munteanul a fost nevoit să încline şi spre alte ocupaţii: facerea ţuicei sau tăiatul şi lucratul lemnului. Cînd nici cu aceasta nu se poate ajunge îşi ia coasa pe umăr şi pleacă vara să muncească din greu la cîmp cu ziua, pe mălai şi pe făină. Dar, oricît de sărac ar fi Mocanul, fie cel dela munte, fie cel dela cîmp, ţine mult să aibă cîteodată pe lîngă tîrla lui şi cîteva oi, pe care le iernează cu el în casă, adesea în aceeaşi odaie. Şi chiar dacă primăvara le dă la vre-o stînă, îşi opreşte acasă o mia pe care o creşte şi rămîne nedespărţită; femeia o poartă în toate părţile după ea.

Pentru a se înjgheba astăzi o stînă, se adună cîte 40-50 de Mocani în jurul unuia care are oi mai multe. Stînile cu un singur sau doi, trei stăpîni, care erau aşa de răspîndite odinioară, astăzi sînt foarte rare[1]. Asociaţii poartă numele de „tîrlaşi".

Laptele îl iau cu rîndul, după numărul oilor pe care le are fiecare. Dacă ei nu contribuesc la plata ciobanilor şi locurilor de păşune, atunci tot produsul oilor e luat de cel care are oi mai multe, pe care-l privesc însă toate cheltuelile. El

[1] Totuşi judeţul Rîmnicul-sărat are încă destul de multe oi, faţă de întinderea lui (334.000 ha). După albumul statistic al Min. de agricultură şi domenii, numărul lor se ridică la 192.793 (v. *L'agriculture en Roumanie*, Bucarest, 1929, 60).

va da fiecăruia doar „nartu" de 3 kg. de caș pe vară (1 jum. kg. caș felii și 1 kg. jum. caș pentru brînză). Aceasta pentru fiecare oaie mulgătoare. Pentru cîrlani și sterpe trebue să plătească o sumă oarecare, pe care o stabilește stăpînul stînei. Lîna de pe oi e luată totdeauna de cel care le-a iernat. Din spirit de economie, astăzi aproape toți își iernează oile acasă. Tot pentru același motiv, Mocanii dela munte au renunțat de mult să mai meargă cu oile la iernat la șes. Le iernează la munte, cu puținul fîn adunat de cu vară precum și cu cetină, înfruntînd de multe ori grozăviile viforelor și ale foamei.

Iernarea

La cîmp oile sînt iernate în „sajeli", iar ciobanii iernează în „surli".

Saielele sînt șatre mari făcute din stuf și așezate cu dosul spre nord-est, de unde bate crivățul. Laturile saielelor se continuă cu niște aripi („apărători") foarte înalte ce servesc ca adăposturi contra viforelor; ele se continuă, la rîndul lor, prin „tandîru" de forma unui semicerc, ridicat din pămînt și acoperit cu ogrinji.

Surlele sînt bordeie, de forma unor trunchiuri de con și făcute tot din stuf.

In timpul zilei oile stau în fața saielei, pe locul încercuit de „tandîr", iar noaptea sînt băgate înlăuntru. Pe geruri mari sînt adăpostite în saiele și ziua.

Hrana li se dă de trei ori pe zi: dimineața între 7-8, la amiazi între 12-1 și seara între 4-5.

Dimineața li se dau paie de grîu, căci oile sînt flămînde și mănîncă orice. Dacă acestea nu constituesc o mîncare prea bună, în schimb ele sînt cele mai ieftine.

La amiazi li se dau coceni de porumb, iar seara, pîrloagă, dacă stăpînul a strîns de cu vară. Pîrloaga poate fi înlocuită cu fîn, paie de orz, mazăre sau altă mîncare mai bună.

Totdeauna mîncarea cea mai bună li se dă seara, pentru ca oile să țină la foame și la ger în timpul nopței.

Ca să mănînce cu poftă nutrețul uscat, li se pun în saiele drobi de sare pentru lins.

De îndată ce oile încep să fete, li se dă mîncare bună toată ziua; li se dă chiar zoană, grăunțe, orz etc.

Adăparea se face odată sau de două ori pe zi.

După ce au trecut „zilili babii" și a început să dea colțul ierbei, la „Măciniči" (9 mart), oile sînt scoase din iarnă la cîmp. Saielele sînt înlocuite cu „perdelili", apărători mari de stuf sau scîndură de forma unor arcuri, pentru a se adăposti în ele mieii fătați de curînd, ferindu-i de „k'icuri", ploi reci, amestecate cu fulgi de zăpadă, cum și de „vlogu mocănese", ploaie rece, măruntă și de lungă durată; altfel, mieii rebegesc de frig și mor.

Mieii sînt împărțiți în trei categorii: „cruzi, ńiźloačili" și „zburatili". Cruzii sînt cei care au cea mai mare nevoie de îngrijire, de aceea sînt dați în sama ciobanului.

Pe măsură ce ajung „zburati" sînt dați în oi și trec pe sama ciobanilor. Oile care au fătat doi miei („oili di ğeamîni") sînt alese de o parte și hrănite din belșug, dacă stăpînul e nevoit să lase amîndoi „gemănari" să le sugă. Aceasta timp de vre-o lună, pînă ce mieii se fac buni de tăiat; atunci unul dintre ei este vîndut.

Ivindu-se însă și oi cărora le-au murit mieii, unul dintre „gemănări" este luat și „aplecat" la o oaie dintre acestea. Dacă oaia nu-l primește, se înfășură mielul în „hîrșia" celui mort sau sînt închiși împreună, mielul cu oaia, într'un mic țare ori sînt puși într'o groapă, pînă ce oaia se deprinde cu sbieratul mielului și mielul cu behăitul oaiei.

Tot așa se face și cu mieii cărora le-au murit oile. De cele mai multe ori însă aceștia, ca și ceilalți, sînt lăsați „sugari", adică să sugă la toate oile care-i primese. Sugarii sau sugărei se fac cei mai frumoși miei din turmă și de aceea sînt cei mai iubiți de ciobani care-i poartă totdeauna pe lîngă ei strigîndu-i „suguriči! suguriči!" ori „biribiri"! Oile care dau să sugă la mai mulți sugari se numesc „mamanči" (sg. „mamanči"); ele sînt „stărăzati", adică oi cu lapte

mult. Oaia care fată tîrziu şi e lăsată să „lăptărească" mielul toată vara se numeşte oaie „sugară".

Oile cărora le-au murit mieii sau li s'au vîndut şi tăiat şi, prin urmare, nu mai sînt supte, se numesc „plecători". Ele se înseamnă cu un floc de lînă pe spinare: cu un floc negru dacă oaia e albă, cu un floc alb dacă oaia e neagră. Pentru ca să nu-şi piardă laptele pînă la facerea stînei, ele sînt mulse odată sau de două ori pe zi de către ciobani în comarnice provisorii („cîşli").

Stîna

Stîna se face pe la sfîrşitul lui april. Ea trebue aşezată pe un loc mai ridicat, puţin înclinat şi departe de „zăpčili" cu gălbează, dar în apropierea vre-unui „buduj" sau vre-unei fîntîni. Trebue să se aleagă locul cel mai bun cu putinţă; stîna odată făcută nu mai poate fi mutată pînă toamna, căci după credinţa ciobanilor „stărk'ese" oile. Toamna, la mirişte, se poate muta, dar de obicei nu se întîmplă; se mută numai comarnicul şi strunga, sau, mai bine zis, se face un nou comarnic şi o strungă provisorie care iau denumirea de „cîşlî"; cîşlele nu sînt stabile, de unde zicătoarea: „umblî din cîşlî'n cîşlî".

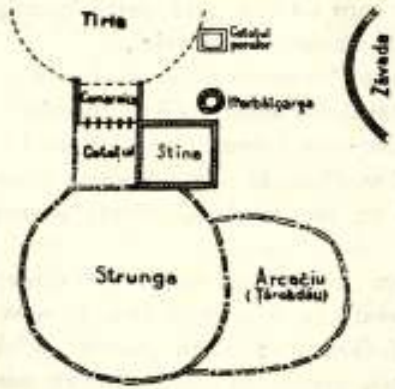

Fig. 1: Stîna

Înainte, stînile se făceau în întregime din stuf. Astăzi stuful tinde a fi înlocuit cu scîndură; dar fie din stuf, fie din scîndură ele se fac în acelaşi chip.

După ce s'a ales locul pentru stînă, se face cu hîrleţul în pămînt un dreptunghi în lungime de 4-5 m., iar în lăţime de 2-3 m. In fiecare unghi se bat în pămînt furci tari de

2 m., care se unesc prin „lunguri" şi „curmezişuri". Dela mijlocul curmezişurilor pornesc în sus căpriorii (1 m. înălţime), uniţi şi ei printr'un „lung". Căpriorii pot fi înlocuiţi prin furci, de 3 m. înălţime, înfipte în pămînt. După ce s'a încheiat astfel scheletul, se procedează la punerea stufului

Fig. 2: Stîna C. Grozavu (Călata)

Fig. 3: H'erbătşare de stuf: Stîna C. Grozavu (Călata)

pe acoperiş şi pe laturi, făcîndu-se mănunchiuri, legîndu-se şi strîngîndu-se între doi „lanţi", unul fix şi celălalt mobil, cu tei sau gînj.

Stîna se face totdeauna cu faţa spre răsărit. Uşa de stuf sau scîndură se închide cu o clanţă de lemn sau cu un cîrlig. In faţa stînei şi cam în dreptul uşei se face „h'erbătoarea", totdeauna de stuf, în forma unui trunchi de con; e neacoperită. Aici se fierbe zărul pentru scos urdă şi se face mînearea.

La stînga şi în faţa

stînei se înalţă „comarnicu", făcut ca şi stîna din furci, lunguri şi curmezişuri, cu deosebire că laturile (afară de cel din spre nord) sînt descoperite. Acoperişul comarnicului poate să fie făcut cu o scurgere: spre stînga, cînd furcile din dreapta sînt mai înalte, sau la spate, cînd furcile din faţă sînt mai înalte; ori cu două scurgeri: cînd acoperişul e făcut cu căpriori sau cu furcile dela mijloc mai mari. In fundul comarnicului se află spătarul, de care se razimă ciobanii în timpul mulsului, iar sub spătar se află mulgătorile, care diferă la număr după mulţimea oilor şi a ciobanilor mulgaşi. Mulgătorile sînt deschideri de înălţimea şi grosimea unei oi. De o parte şi de alta mulgătorile au cîte o uşe fixată pe un ţăruş înfipt în pămînt. Uşile se închid, formînd un triunghi, împinse de genunchii ciobanilor. Ele se mai numesc „apărători" sau „ştergători".

Fig. 4: La muls (stîna C. Grozavu din Căiata)

La 30 cm. în faţa mulgătorilor se ridică în pantă „podeaua", pentru ca oaia să n'aibă putere să se smulgă dela muls. Ca să paralizeze orice sforţare de scăpare a oilor, podeaua se udă înaintea mulsului, făcîndu-se astfel alunecoasă.

Comarnicul serveşte pentru adăpostirea de vînt, ploaie şi soare a ciobanilor în timpul mulsului.

In faţa comarnicului e „tîrla". Aci se odihnesc oile după ce sînt mulse. În dosul comarnicului se află „coteţu", ţare mic, unde sînt introduse rînd pe rînd cîte puţine oi din ţarcul cel mare („strunga") pentru a fi mînate la uşe. Atît coteţul

cît şi strunga sînt împrejmuite cu „corlăţi" sau „ţambri". In partea de sud a strungei se mai află un ţarc pentru sterpe numit „arcaci". Acest ţarc se mai numeşte şi „ţărcădău", pentru că în el se înţarcă mieii primăvara. La unele stîni arcaciul serveşte pentru adăpostirea oilor pe vreme rea.

Dosul stînei e locul de odihnă a cîrlanilor, dacă nu li s'a făcut mai departe o mică perdea numită „zăvadî".

La unele stîni mai bogate, în dosul „h'erbătoarii", se găseşte şi un mic ţarc sau un coteţ pentru porci.

Uneltele ciobanilor

Uneltele unei stîni din Rîmnicul-sărat, dela cîmp ori dela munte, nu diferă mult de ale unei stîni de aiurea, nici ca formă, nici ca întrebuinţare şi nici ca nume.

In ordinea întrebuinţării ele sînt:

Vîrtežu sau *žugu*, cere de lemn legat cu o sfoară de spătarul mulgătorilor. El se pune la gîtul oilor, care nu stau la muls.

Găleţili pentru muls, vase de lemn de formă conică, avînd două doage mai lungi şi prevăzute cu două găuri. Printre aceste găuri se introduc frînghiile de lînă sau cînepă, care să ţină între ele un alt vas mai mic (cupa). O găleată are 10-12 kg. capacitate. După muls ele sînt acăţate în cîrligele din faţa comarnicului.

Cupa, vas de lemn cu două toarte perpendiculare pe pereţi, pentru a putea sta între cele două frînghii ale găleţei. Laptele e muls în această cupă pentru ca să facă spumă; spuma căzînd în găleată ţine laptele cald. Dacă laptele ar fi muls direct în găleată, el s'ar răci şi prin urmare nu s'ar mai putea închega. Cupa serveşte şi ca vas de măsură avînd 1 kg., cum şi ca vas pentru mîncat din el, în loc de strachină sau farfurie.

Măsurătoarea sau *garniţa*, vas tronconic de lemn, avînd capacitatea de 10 kg. Numele-i spune la ce se întrebuinţează.

Străcurătoarea, ţesătură deasă de cînepă sau in, prin care se strecoară laptele. Ea se aşează pe două crăcăni sau

pe „hîrzobu" in formă de cerc, pus deasupra măsurătorii, ca să nu se lase la fund sub greutatea laptelui.

Budaca sau *înk'egătoarea*, vas de lemn, de o capacitate foarte mare, ajungînd pînă 150 kg.

Bătătoru, lemn de forma celui dela putinei, însă ceva mai mare. Cu el se bate laptele închegat ca să se fărămiţeze cît mai bine.

Învelitoarea, ţesătură de cînepă sau in, mai rară decît strecurătoarea. În învelitoare se învelește laptele strîns și se jănțuește.

Fig. 5: Vase dela stînă

Crinta, vas de lemn în formă de pentagon cu pereţii înguști. E fixată pe patru pari bătuţi în pămînt și înalţi de 1 m. La partea unde se întîlnesc cei doi pereţi convergenţi e o deschizătură pentru scurs zărul, căci în crintă se jănțuește caşul și se pune la tease.

Șiștaru, vas de lemn în forma ciubărului, însă mai mic; servește pentru strîns zărul scurs din caşul din crintă.

Teşgeaua, de aceeaşi formă cu crinta însă de două ori mai mare; e aşezată tot pe patru pari, vîrf la vîrf cu crinta; servește la facerea telemelei.

Cotrgeampa, ţesătura de cînepă sau in pentru învelit caşul pus la dospit.

Curătoarea, vas oval de lemn în care se face saramură pentru telemea.

Žgiabu, vas de lemn asemănător ulucului; servește tot la facerea saramurei.

Răvaru, lemn gros cu crestături pe o parte; pe răvar se frămîntă caşul dospit, pentru a se scoate din el brînza.

Popușarili, tipare de lemn cu diferite crestături; în aceste tipare se pune caşul sau caşcavalul nou făcut pentru a i se da diferite forme.

Fig. 6: Crintă

Putinili, de diferite mărimi pentru caş, brînză, lapte acru, urdă etc.; o putină mai mică se numește *copăcici*.

Cazanu de tuci pentru fiert urda.

Fig. 7: Răvar

Zăvădaru, lemn gros pe care se aşează cazanul la foc; e susţinut pe două furci scurte și groase bătute în pămînt, de o parte și de alta a „corlonului" din „h'erbătoari".

Cužba, lemn în formă de unghi drept înfipt în cotlon; de cujbă se acaţă ceaonul de mămăligă; ea poate să fie formată și din trei lemne dispuse deasupra focului în forma unui trepied.

Fig. 8: Păpușare

Tănžaru sau *urdaru*, lopăţică de lemn cu care se mestecă în cazanul cu urdă pentru ca aceasta să nu iasă afumată.

Lingura ĕea mari, cu care se ia urda din cazan.

Zăgirna, săculeţ de cînepă prin care se strecoară jintiţa.

Răbuju, lemn pe care se înerestează cu cuţitul cantitatea de lapte ieşit la o mulsoare sau numărul oilor. Crestăturile mai

întrebuinţate sînt: . = 1; 1 = 10; V = 20; X = 100; *= 1000. Răbujul se mai întîlneşte rar la vre-un baci bătrîn neştiutor de carte.

Bota, vas înfundat de lemn; pentru păstrat apa de băut.

Cata, un fel de cîrje lungă, cu care se prind oile sau mieii de picior.

Fig. 9: Cajbă

Traga, lopată de lemn pentru rînit „mrăniţău" din tîrlă şi din strungă.

Fig. 10: Tăujar

Buriu, de argăseală.

Culmea, lemn pe care se pune tîrhatul ciobanilor şi hîrşiile scoase din argăseală spre a se svînta.

Tivilinca, pentru răsucit părul de cal sau capră spre a se face din el nojiţele de opinci.

Presucelili sau *cîrligili*, pentru împletit nojiţele de păr.

Druga, pentru răsucit nojiţele de lînă.

Cirligu, de lemn (asemănător igliţei), pentru făcut mănuşi.

Yermaru, cleşte mic de fier pentru scos viermii din rănile oilor. E purtat de ciobani legat cu o cureluşe la brîu.

Fig. 11: Tivilincă şi presucele

Acariţa, tub de lemn sau fier, pentru păstrat acul cu aţă de cusut. E purtat de asemenea legat la cingătoare.

Strigneaua, ţăpuşe de lemn sau fier, pentru lăsat sînge la oi.

Cuţitu, cu mîner de alamă şi cu teacă; ambele sînt legate cu curele sau „zali" la brîu.

Fluieru, de prun sau de corn, nelipsit, de asemenea, dela brîul oricărui cioban.

Cavalu, de frasin, şi *bucţiumu*, de cireş.

Cimpoiu, făcut din burduf de ied şi *trişca*, fluier fără dop; se mai găseşte foarte rar la vre-o stînă.

Teasca, din băşică de viţel, sau punga cu baiere, amîndouă pentru păstrat „tiutiunu" şi „cărticica".

Amnaru şi *cremenea*.

Băţu mocănesc, *lancea* sau *bita*, cum i se mai spune. E de 1,30 m. avînd o măciulie în formă de ou; deseori e îmbrăcat în foiţe de alamă înflorate de ciobani cu cuţitul. Băţul e tovarăşul cel mai bun al ciobanilor; nicăiri nu pleacă fără el.

Oile

La Moşi (10 mai st. v.) are loc cea dintîi mulsoare şi odată cu ea înţărcarea mieilor. Toţi cei care au oi trebue să fie de faţă.

Oile cu miei sînt băgate în strungă. Mieii sînt prinşi cu cata şi asvîrliţi peste corlată în „ţărcădău". Oile „sînt dati la uşi" şi mulse peste banii de argint puşi în găleţi, pentru ca laptele să iasă curat şi să le aducă spor. De acum încolo oile toate se numesc „mînzări". Ele sînt strînse şi date în sama ciobanilor.

O turmă mică de 100-150 de oi se numeşte „ţăclău", iar o turmă mai mare avînd pînă la 600 de oi se numeşte „cîrd" sau „vîzdoc". In afară de acestea mai avem: „cioporu" şi „boteju", numiri date turmelor mai mari de 600 de oi.

Mieii sînt împărţiţi în două categorii: cei care trebue vînduţi şi cei cari vor fi opriţi de prăsilă. Aceştia din urmă sînt daţi în sama celor mai buni ciobani şi porniţi departe la păşune, de unde nu sînt aduşi la stînă decît după cîteva zile, în care timp au putut să uite oile. Ceilalţi, destinaţi pentru vînzare, sînt trimişi îndată la tîrg pe jos sau în căruţe cu scoarţe mari. Mielele mai niciodată nu se vînd, orişicît s'ar oferi pe ele; sînt oprite de prăsilă. Dintre miei nu se opresc de prăsilă decît 10 %. Totdeauna sînt vînduţi cei mai slabi miei, dar şi aceştia cu condiţia de a se da înapoi hîrşia şi chiagul sau numai chiagul. Mieii foarte slabi, dela oile „spînatiči" de lapte, constituesc aceea ce se numeşte „bracu". Ei se vînd aparte pe un preţ redus. Mieii graşi se cunosc după coadă.

Pînă la înţărcat mieii se numesc: „ńel" cel de parte bărbătească şi „ńia" cea de parte femeiască (diminutive: „ńelušel", ńelušca", „ńelušiči", „ńelušor", „ńeluţ", „ńeluţi").

După înțărcare li se zice: „cîrlanț“ și „cîrlani“ (diminutive: „cîrlănași“, „cîrlănași“).

In anul viitor, cîrlanii devin „ńiorț“ sau „tîrții“ (sing. „ńior“ și „tărțiu“), iar cîrlanele devin „ńioari“ (sing. ńioarî“ diminutive: „ńioricî“, „ńiorța“, „ńioriți“).

In toamna anului al doilea se dau berbecii între mioare, ca să le „mîrlească“. După ce au fătat (timpul de sarcină e de 22 săptămîni) ele devin oi de un miel, iar în anul următor sînt de doi miei. De aici încolo se numesc de trei miei, de patru, de cinci și așa mai departe.

Cînd oaia e de șapte miei ea are zece ani, prin urmare e destul de bătrînă și trebue vîndută. Mai niciodată însă oile nu ajung această vîrstă, căci sînt vîndute dinainte și înlocuite cu altele ce se ridică.

O oaie foarte bătrînă, care nu a fost vîndută fiind dragă stăpînului, se numește „botoașî“ sau „boașci“.

Dacă mioara nu a fătat, ea intră în anul următor în rîndul sterpelor. Oile care nu fată mai mulți ani la rînd se numesc „știri“; oile acestea sînt cele mai bune pentru lînă și carne.

Oile bune pentru prăsilă se numesc „rudățeli“.

Dela trei ani în sus berbecuții aleși de prăsilă se numesc „rudačț“ sau „berbečț di rudî“. Ei sînt buni pînă la opt ani.

Batalul este berbecul „întors“; întorsul se face cînd berbecul e tînăr. Ca să se deosebească de berbeci i se taie coarnele. De altfel e ușor de cunoscut și așa, căci crește cu mult mai mare decît alți berbeci. I se pune clopot la gît și merge totdeauna în fruntea oilor, fiind obișnuit de către ciobani. Un batal isteț, ca și un cîne bun fac mai mult decît un cioban prost. Batalul singur conduce oile la stînă la vremea mulsului și tot așa la pășune prin locurile cele mai bune. Pe vifore mari, cînd turma e amenințată să fie „rupti“, toată nădejdea ciobanului e la batal; îl ia cu el sau îl „amăgește“ cu bățul, strigîndu-i: „bîșt! bîșt!“ și astfel fac pîrtia pe care vin oile în urmă. Dacă în turmă nu se află nici un batal, oile se răzlețesc ușor luîndu-se după cele „cîrnițî“, „čipileği“, „șkioapi“, „kioari“.

Berbecul „scog'it“ (zugănit) se numește „clampon“, iar berbecul care are numai un testicul, celălalt ridicîndu-i-se pe pîntece prin lovirea unui alt berbec sau a vre-unui cioban, se numește „rîncău“ sau „rîncačț“. Neputîndu-se jugăni sau întoarce, berbecul rîncău e mai bine să fie tăiat.

Cînd ciobanul și-a pierdut oile trebue să le caute „în vînt“, vara, și „sub vînt“, iarna.

Semne la oi

La înțărcare, fiecare tîrlaș își înseamnă mieii, dacă acest lucru nu a fost făcut mai dinainte, la fătare. Semnele se fac la bot și la ureche; la bot se înseamnă cu fierul ars în foc, iar la ureche semnele se fac cu cuțitul, cu foarfeca, cu „predučeața“ și cu „dangaua“.

1. Șuieturi; 2. čiuntături; 3. spinticături; 4. bărburături; 5. k'îșcături; 6. sk'în (crestături); 7. furculiță; 8. cîrlig (cleneț); 9. predučei (predučea); 10. predučea răsuflati; 11. danga cu trei colțuri; 12. danga cu patru colțuri; 13. vîrteă; 14. čiuntături și spinticături; 15. čiuntături și predučea.

Semnele făcute cu fierul ars în foc sînt mai sigure, căci ele nu pot fi schimbate așa de ușor, totuși se întîlnesc foarte rar.

Semnele la ureche se fac nu numai la miei, ci și la oi bătrîne, atunci cînd unul cumpără dela altul. Semnul pe care-l are oaia e schimbat în semnul noului stăpîn. Insemnarea oilor în acest cas se numește „čiungurături“.

Pe aceeași ureche se pot face mai multe semne, aceleași sau diferite.

Produsul oilor

Laptele

Începînd dela Moşi (10 mai st. v.) mînzările sînt mulse regulat de trei ori pe zi: dimineaţa între 3-4, după ce răsare luceafărul ciobănesc, la amiazi între 11-12 şi seara între 6-7. Pînă atunci sînt mulse numai plecătorile odată sau de două ori pe zi, chiar dela Sf. Gheorghe.

După fiecare mulsoare oile sînt lăsate să se odihnească 2-3 ore şi apoi sînt pornite iar la păşune.

Dela „Ziua Crucii" (14 sept. st. v.) oile se mulg de două ori pe zi, dimineaţa şi seara, iar dela „Vinirja-mari" (14 oct. st. v.) oile nu se mai mulg.

La Sf. Dumitru (26 oct.) e „spartu stînii": acum se face „răvăşitu" oilor. Se adună toţi tîrlaşii şi se împart veniturile şi, eventual, pagubele. Fiecare îşi ia oile acasă sau le lasă mai departe în sama ciobanilor, dacă s'au învoit să le ierneze pe cîmp. Mai totdeauna răvăşitul oilor se sfîrşeşte cu bătaie, de unde zicala: „La spartu stînii să'ncajerî cîini şi să bat stăpîni".

Oile sînt mulse apucîndu-se mai întîi fiecare ţîţă între degetul cel mare îndoit şi arătător şi mijlociu şi „să zbîrcii" de cîteva ori, apoi se stoarce ugerul între podul palmelor pînă la secătuire. Laptele din găleţi e măsurat şi strecurat, apoi pus în budacă unde i se dă chiag. In lipsa chiagului se poate închega laptele cu „corastî" sau cu zeamă de porumbe. După ce i s'a dat chiag, laptele e învelit şi lăsat liniştit $^1/_2$-1 oră ca să se închege, după cum timpul e mai călduros sau nu.

Laptele închegat e fărîmiţat de baci cu mîna sau cu bătătorul şi apoi strîns spre fundul budăcei, făcîndu-se din cel prins un „gogoloj". Acest gogoloi e luat cu învelitoarea şi pus pe crintă. Aici e stors de cîteva ori ca să iasă tot zărul ce ar fi mai rămas, şi după aceasta se „ţănţojeşti", adică se frămîntă bine şi se stoarce din nou. Zărul scurs acum se numeşte „ţanţ" (e foarte gras şi hrănitor). Caşul pentru felii se jănţueşte odată, cel pentru brînză de trei ori, iar cel pentru caşcaval niciodată.

După ce caşul a fost jănţuit e legat în învelitoare şi pus la teasc sub un fund de lemn cu o bucată grea de cremene deasupra. Astfel e lăsat pînă ce zărul se scurge bine din el şi numai în urmă e tăiat felii şi pus în jgheabul cu saramură. Cînd s'a întărit bine e semn că e sărat îndeajuns şi se poate pune la putini sau la uscat pe comarnic.

Caşul pentru brînză e lăsat să se dospească opt, nouă zile, după care e curăţat de „mîsga" prinsă deasupra şi apoi e tăiat în felii mici. Acestea sînt frămîntate pe „răvar", scoţîndu-se astfel brînza, care se sară şi se bate în băşici, burduşe şi putini. Putinile se astupă la gură cu foi subţiri de porumb ori de viţă, peste care se pune un strat de pămînt moale şi capacul. Ca să se scurgă zărul ce ar fi mai rămas, cum şi sarea de prisos, dacă cumva s'a greşit de i s'a dat prea multă, se aşează cu gura în jos undeva la răcoare. Altfel, zărul rămas înăuntru acreşte brînza făcînd-o „juti" la gust, ca cea de capră. Putinile îngropate în nisip dau o brînză gălbuie foarte bună, căci nisipul ţinînd răcoare, untul din ea nu se scurge, ci se închiagă.

Nu se face caş pentru brînză decît după 1 august, pentru că de atunci încolo laptele începe să fie mai gras. Brînza cea mai bună e cea de octobre.

Caşul pentru caşcaval nu e lăsat să se dospească decît 24 de ore. După aceasta el e tăiat în felii foarte mici, care se pun într'un coş de nuiele afundat într'un cazan cu apă clocotită, unde sînt lăsate pînă ce se transformă într'un fel de aluat. Aluatul acesta se frămîntă aşa cald pe crintă pînă ce iese untul din el, cînd e luat, „bulzuri", şi pus în tipare pentru a-l face roate de caşcaval sau în păpuşare pentru a-l face păpuşi de caşcavale.

Apa din cazan cu untul ce pluteşte deasupra e turnată în căzi unde e lăsată să se răcească. Aici după ce s'a ales untul închegat, i se dă drumul „ţîţăjuluj" pe dedesubt, printr'un cep. Cînd căzile s'au umplut, untul e topit şi pus în „damiţeni".

Se mai poate scoate unt şi din janţ, dacă acesta e lăsat cîteva zile să se prindă. De obicei însă janţul e fiert îndată

împreună cu zărul rămas în budacă pentru a se scoate, din tot, urda dulce. Urda scoasă numai din zărul din budacă fără janț e sguroasă, nu are aproape de loc unt în ea. Janțul se fierbe în cazanul de tuci așezat pe zăvădarul sprijinit de cele două furci. De îndată ce janțul începe să se încălzească și să se arate „boți" de urdă înnotînd în spumă, trebue să se mestece necontenit în el cu tăujarul, pentru ca boții să nu se prindă de fundul cazanului și, prin urmare, să nu iasă urda afumată. Cînd janțul „a urdit" avem jintița, care e luată cu lingura cea mare și strecurată prin zăgîrnă, în care zăgîrnă apoi se și leagă și se pune la teasc. Urda dulce căpătată se sară și se bate la putini, curată sau amestecată cu brînză.

Cu zărul rămas dela fierberea urdei se hrănesc porcii și cînii. Tot din acesta se face argăseala, dacă e lăsat să se înăcrească într'un bariu două săptămîni și i se mai adaugă și 10 % sare. O hîrșie de miel ca să se argăsească trebue să fie ținută în argăseală 4-5 zile, iar o piele de oaie, 8-9 zile.

Jintița dulce și fierbinte e mîncarea gustoasă cu care baciul ține să cinstească oaspeții stînei, iar jintița acră (lăsată la prins cîteva zile) numită și „cocîrți", e mîncarea obișnuită a ciobanilor.

La multe stîni în loc de caș, sau alternînd cu cașul, se face „telemea". Laptelui pus în budacă i se dă chiag puțin mai mult ca celui destinat pentru caș. Odată închegat, laptele nu mai e bătut, ci e luat cu lingura cea mare și pus pe învelitoarea întinsă pe tejghea și presărată cu susan negru. Se strînge apoi puțin în învelitoare ca să se prindă și în urmă se crestează cu cuțitul, scoțîndu-se „calupuri". Aceasta e telemeaua dulce. Calupurile sînt puse în saramură și lăsate aici pînă ce se întărese, după care apoi sînt puse în putini.

Din zărul rămas dela telemea se poate scoate prin fierbere urdă, însă aceasta e tot așa de sguroasă ca și cea făcută din zărul dela strînsul cașului. Dar atît acesta cît și celălalt, lăsat cîteva zile să se înăcrească, devine o băutură foarte hrănitoare și răcoritoare. Ciobanii îl beau în loc de

apă. De asemenea se întrebuințează de multe ori în loc de borș la gătitul bucatelor.

Intre 1 și 26 sept. se face „lapti acru". Laptele dulce se pune în putini speciale înfundate, jumătate din el fiert, iar jumătate nefiert. Cel fiert se vîntură bine pînă ce se răcește și numai după aceasta poate fi turnat în putini. Pentru ca laptele să nu iasă zăros, trebue să fie ținut la răcoare, iar ca să iasă cît mai gros i se poate adăuga și puțin chiag.

Lîna

De îndată ce oile încep să fete și chiar mai înainte, ele sînt „coditi", adică li se tunde lîna de pe coadă și de pe pulpele de dinapoi pe partea dinlăuntru, pentru ca să nu se opărească de căldură, cît și pentru ca micii să poată suge mai lesne ugerul, fiind mai liber. Lîna tunsă se numește „codituri" (pl. „codituri"). Coditura fiind lînă măruntă nu se poate întrebuința la alt ceva decît la umplutul saltelelor și plapomelor.

Primăvara, prin luna mai, oile încep să „împăieze", adică lîna începe să se îngălbinească la rădăcină din pricina usucului abundent și chiar începe să se desprindă singură, să cadă, crescînd pe dedesupt o alta nouă și măruntă. Acum oile trebuesc tunse, căci altfel își prăpădesc lîna. Impăierea nu se observă decît la oile cele grase și care au fost iernate bine.

Cînd se duc la tuns, Mocanii (fiecare e dator să-și tundă oile lui) își îmbracă cioarecii cei mai buni ca să-i mînjească cu usuc[1]. Spălați în urmă, ei se fac foarte albi.

Tunderea oilor se face între 10-15 mai st. v. La 20 mai st. v. se tund și micii. Această tundere a lor se numește „ñițuiri", iar lîna „ñițuri" (sing. „ñiț"). Mițurile fiind tot așa de mărunte ca și coditurile, nu se întrebuințează decît pentru saltele și plapome.

[1] Din usuc și „lolakj" Mocanele prepară o frumoasă „buja" (văpsea) albastră.

La munte oile cu lîna mare, oile ţurcane, se mai tund odată toamna. Lîna luată atunci se numeşte „tuşinături" şi se întrebuinţează la facerea pălăriilor mocăneşti.

Lîna luată dela tunsoarea generală a oilor se opăreşte în apă fierbinte, ca să iasă din ea tot usucul, şi după aceasta e spălată în cîteva ape reci, svîntată la soare, scărmănată cu mîna, apoi dată la „k'epţinj di h'er", scoţîndu-se din ea părul.

Lîna rămasă după scoaterea părului se numeşte „čjukj". Aceştia sînt daţi la darac, apoi la „k'epţănăj", scoţîndu-se din ei „canura". De cînd s'au întins maşinile de lînă „k'epţănăi" au început să dispară. Părul se face caiere şi se toarce subţire cu furca şi fusul, scoţîndu-se urzeala.

Din canură toarsă mai gros se scoate bătătura. Cînd lîna e aşa de mărunţă că nu se poate scoate din ea părul, atunci se scoate „cănurica" cu „k'epţini di h'er". Din „cănuricî" se face tot o bătătură, dar cu mult mai fină.

Urzeala de pe fuse se dă pe „rîşkitor", se „serog'eşti" (în apă cu mălai), „să dcapînî pă vîrtelniţi", „să urzeşti pă urzitoari", „să învăleşti pă sulu dinapoj" dela războiul de ţesut, „să nevedeşti", adică se trece prin iţe şi spată şi în sfîrşit se leagă gură, adunîndu-se toate firele la sulul dinainte.

Bătătura de pe fuse se face mai intîi „çemi", apoi se trece pe „ţevj" cu „sucala" sau cu „roata". Ţevile se pun în suveica dela războiul de ţesut. Ţesutul poate astfel să înceapă. Ţesăturile făcute din lînă sînt: „diñia" (ţesută din 4 iţe); „seoarţili" (2 iţe); „covoarili" (3 iţe); „aşternuturili" (4-5 iţe); „stricătorili" (4 iţe); „androaćili" (2 iţe) etc. Din dimia dată la piuă se scot: cioareci, obiele, mintene, mînecare, chebe, glugi etc. Tot din lînă ţesută la război se fac brîuri şi bete.

Lîna care nu e destinată ţesutului se face „h'iri", care se văpsesc, se răsucesc cu druga şi apoi se împletesc cu undrelele, făcîndu-se: „polcuţi", „čjorak'j", „mînuşi", „şaluri", „k'eptari" etc. sau se lucrează cu acul, făcîndu-se „puj" şi „altiţi" pe cămăşi ori se răsuceşte cu cîrligul, scoţîndu-se „mînuşi", „nozîţi", „bajeri", „aţî pestriţî" etc. Din lîna ţurcană se fac „procoyiţi" (cergi) şi „sariči".

Parasiţii şi bolile oilor

Cîrčeiu, vierme mic, subţire şi roşu; se înfige în piele aşa de tare încît dacă vrei să-l scoţi, îi rămîne totdeauna capul acolo. Cîrceiul apare numai primăvara.

Kirkiriţa, tot un fel de cîrcei, dar mai mare şi mai umflat. Se găseşte la oi în orice anotimp.

Fulţuči, sînt tot ca şi cîrceii, dar nu se înfig în piele, ci stau pe lînă. Se întîlnesc mai mult la munte.

Căpuşa, mult mai mare decît cîrceiul şi lată, semănînd cu sămînţa de plantă numită tot căpuşe şi care se întrebuinţează ca leac contra boalelor lumeşti. Capul căpuşei este însă foarte mic, mai mic decît chiar al cîrceiului. Ea apare arareori vara.

Păduki alg'i şi *mărunţi* se găsesc la oi mai mult iarna.

Riia. Contra rîiei se întrebuinţează o mulţime de leacuri: „dihod", „ţiuţiun", „criolini" şi mai ales „strigoaicî", o buruiană ce creşte prin păduri. Rădăcina de strigoaică se fierbe în apă şi apoi cu zeama ei se spală oaia în locurile atinse de rîie; sînt de ajuns trei spălături ca oaia să fie vindecată. Pe lîngă că strigoaica e leacul cel mai ieftin, este şi cel mai bun, pentru că nu atacă lîna ca celelalte.

Singerarea sau *aplecarea* provine din lăcomie la mîncare sau la băut. Se vindecă foarte uşor, lăsîndu-i-se oiei bolnave sînge cu strigneaua, la bot sau la ureche.

Sfulgerătura, boala ce atinge mai ales mieii şi se manifestă prin uscarea bruscă a urechilor şi a unei părţi din lînă. Nu se ştie din ce provine şi nici cum se poate vindeca.

Gălbeaza, boala atît de cunoscută a oilor; ea se capătă, mai ales în toamnele ploioase, de prin „ţăpči", locuri mocirloase de unde musteşte apa necontenit. Oaia bolnavă de gălbează trebue să fie tăiată; carnea în afară de ficat poate să fie mîncată.

Bîžbîiala vine cînd oile mănîncă o anumită iarbă; oaia atinsă de bîjbîială dă mereu din cap, face spume la gură şi în cîteva zile moare.

Durnăčeala provine tot dintr'o iarbă; ea se arată însă cu totul altfel; oaia „durnacî" nu mai aude, nu mai vede, fuge în neştire, se opreşte brusc şi apoi o ia iar la fugă. Cîteodată ea se vindecă dela sine.

Căk'iala, boala cea mai răspîndită. Nici aceasta nu se ştie din ce provine. Oaia „cak'ii" se învîrteşte mereu în loc; nu se poate tămădui cu nimic.

Răsfugu, împietroşarea ugerului din cauza căldurei emanată de braniştea din tîrlă, încălzită de soarele dela amiazi. De aceea oile nu trebue lăsate să se culce după mulsul dela amiazi, ci să fie scociorîte necontenit sau să fie puse să dea roată stînei, cu care prilej digeră mîncarea.

Cufureala sau *urdinarea*; oaia o capătă cînd mănîncă iarbă rourată sau brumată. Pentru a fi ferite de cufureală, oile nu trebue pornite la păşune prea de dimineaţă, ci după ce s'a ridicat roua sau s'a luat bruma.

Boala di h'eri, cînd oaia a băut prea multă apă şi „s'a umflat la h'eri". Oaia se vindecă — cred ciobanii — dacă e friptă cu puţină iască la buric.

Cotonoţeala sau *supărăčiuneа* e crăparea copitelor din causa ploilor de toamnă.

Celelalte boli: *vărsatu*, *dalacu* nu au alt leac decît ca atunci cînd vezi că oaia „bożeşti" să-i dai în grabă „inimî di cuţit cu úez di pîini şi yin roşu".

Oaia „încolţiti" de lup se vindecă cu usturoi. Cînd colţii s'au străpuns, rana nu se mai poate închide şi atunci „prindi yierńi". Ea trebue tăiată.

Cîteodată vara oile fac viermi şi la „fătăčiuni".

Nume de oi şi de cîni ciobăneşti

Cele dintîi sînt foarte variate:

Arnęanc'; cu lîna neagră deschisă.

Astragan; cu lîna neagră, creaţă şi lucitoare.

Baloş'; cu botul pîstruiat în toate colorile.

Bălţat'; cu petece mari de lînă albă şi neagră.

Belčjugat'; cu coarne mari şi răsucite.

Bel'; cu lîna şi botul de coloare albă.

Berc'; cu coada scurtă.

Bręaz'; cu un semn mare şi alb pe fruntea neagră.

Brînduş'; cu lîna înfloratâ asemanatoare floarei numită brînduşe.

Brumăr'i; cu lîna înspicată ca a jderului.

Bucălai; cu botul negru.

Buzat'; cu botul pestriţ.

Căčjulat'; cu lînă multă pe cap, încît aproape nu vede.

Čęauş'; cu lîna cenuşie închisă.

Čerboajc'; cu coarne mari.

Čerčelat'; cu cercei crescuţi pe ureche.

Čercur'i; cu coarnele împreunate în formă de cerc deasupra frunţei.

Čjoamp'; cu coarnele ciuntite.

Čjoanc'; cu un corn.

Čjul'; cu urechi mici ca ale pisicilor.

Coarb'; cu lîna neagră, dar mică.

Cudalb'; cu coada jumătate albă

Curnuţ'; cu coarne.

Fumur'; cu lîna cenuşie.

Griv'; cu lîna de coloare şoricie ca a grivanilor.

Hăbucoas'; cu lîna mare şi deasă.

Hulpoajc'; cu coada lungă şi stufoasă.

K'icat'; cu lîna albă înfloratâ cu negru.

Lăč'; cu coarne late.

Lai; cu lîna neagra şi bătută.

Mărgelat'; cu doua mărgele de piele crescute la git.

Melčjur'i (melčii); cu coarne mici şi răsucite.

Oakjeş'; cu lîna şi botul de coloare albă, dar cu negru în jurul ochilor.

Pintenoag'; cu cercuri albe deasupra copitelor.

Pîrčeliv'; cu buza de sus înaintată.

Pîrl' (stoguş'); cu lîna jumătate ţurcană (10 cm.)

Pláyiţ'; cu lîna sudrie închisă.

Poluş' (polişi); cu lîna albă şi moale ca vata.

Rîndunic'; cu lîna neagră, dar pe pîntece albă.

Răğin'; cu botul ruginiu.

Rusc'; cu lîna şi botul de coloare roşiatică.

Sein'; cu lîna albă amestecată cu neagră.

Sîrb'; cu lîna roşiatică-cenuşie şi bătută.

Spanc' (spaęanc'); cu lîna şi botul de coloare albă, lîna însă foarte mică. Din ea se scoate „linica".

Spanc' corč'; cu lîna şi botul de coloare albă; lîna însă mare.

Spînatic'; cu lînă puţină, pe pîntece aproape nu are.

Sudrii; cu lîna neagră amestecată cu albă.

Şut'; fără coarne.

Ţapoş'; cu coarne lungi şi drepte ca la ţapi.

Tărcat'; cu petece mai mici de lînă albă şi neagră.

Ţigai; cu lîna mică şi bătută.

Ţiganc'; cu lîna şi botul de coloare neagră.

Ţintat'; cu un semn mic şi alb pe fruntea neagră.

Tîrcav'; cu lîna foarte mică.

Ţurcan'; cu lîna mare (20 cm.).

Verigat'; cu cercuri albe pe picioare.

Ca nume de cîni se obișnuesc :

Armeanca	Fulga	Tăvălușca
Benguș	G'idrușca	Țigan
Bercu	Hajducu	Țiganca
Bočiocaș	Hoțman (Osman)	Țigănuș
Boldeica	Hoțu	Togan
Brezoi	Lăbuica	Turcu
Bursuc	Lăbuș	Țuluğel
Buzdugan	Leu	Țuțulușca
Cadîna	Lupaș	Ursaki
Čerkez	Lupei	Ursu
Čioban	Lupoaica	Ursulaki
Cîrlan	Lupu	Zăpăiaș
Corbu	Metelaș	
Curelușa	Miclăuș	
Dolca	Moțog	
Dolfa	Muriș	
Drăguș	Neamțu	
Drugău	Okean	
Duluș	Păiaș	
Dulușca	Rokean	
Filfa	Talup	
Frunza	Taraș	

Ciobanii

Ciobanii nu sînt priviți ca niște slugi și niciodată nu au fost priviți ca atare, întrucît de cele mai multe ori ei sînt chiar fiii stăpînilor.

Numărul ciobanilor la o stînă variază după numărul oilor. La o stînă de 800-1000 oi se pun cam opt pînă la nouă ciobani, în afară de baci, scutar și mînător.

Ciobanii iau numirile de „cîrlănari", „mînzărari", „berbecari" și „sterpari", după felul turmelor pe care le pasc. La fiecare cîrd se pun doi sau trei ciobani. Ei păzesc cu rîndul cîte o jumătate de zi fiecare. Cel căruia i se dă în samă cîrdul se numește „vătaf di cîrd". El este răspunzător de tot ce se întîmplă în cîrdul său. Dacă o oaie „moari mortăčjuni" sau este mîncată de lupi, trebue să fie justificată cu pielea sau

cel puțin cu un „partal" de piele, altfel stăpînul acelei oi îi poate lua în schimb pe cea mai frumoasă oaie. Fiecare cioban are în cîrd un număr de oi, căci de obicei plata ciobanilor se face în îmbrăcăminte și oi. Aceasta e ceea ce se chiamă „simbrii". Pe lîngă simbrie se obișnuește de a i se mai da ciobanului, atunci cînd s'a purtat bine, și un miel sau o oaie. Mielul i se dă la înțărcare, iar oaia la Sf. Dumitru, cînd se împlinește anul ciobănesc. De fapt ciobanii mai stau o săptămînă după Sf. Dumitru, numită „stămîna cățelii". Dacă ciobanul se tocmește în bani, atunci primește 7000-11.000 lei pe an. Cei mai bine plătiți sînt cîrlănarii, fiind cei mai destoinici ciobani. Nimic nu e mai greu de cît a paște cîrlanii la cîmp. De aceea ei sînt trimiși adesea la munte. Ciobanul trebue să-i secocioare necontenit, ca să nu „să coacî la boržočj", de zăpușeala verei, să le dea apă la timp să nu „să însplinezi" și să știe umbla cu ei pe „hățașuri" și „dulașuri" (cărări făcute de oi, drumeaguri) și „în vînt" și „pă sub vînt". După cîrlănari vin mînzărarii și apoi berbecarii și sterparii. Mînzărarilor în afară de simbrie li se mai dă un caș pe vară, numit „mînzărărit".

Fig. 12 : Ciobani din Bogza

Cîrlănarii, berbecarii și sterparii nu sînt legați de stînă, afară doar de casul cînd nu sînt destui „mulgași". Ei pot lipsi dela stînă, cu cîrdurile, cîte trei, patru sau chiar mai multe zile, ducîndu-le la păscut prin locuri mai depărtate.

Pentru aceea au una pînă la două capre cu ei, din al căror lapte se hrănesc. „Tîrhatu" şi merindele şi le acaţă în vre-un „prepeleac" improvisat, acoperit sau descoperit, după cît stau de mult acolo.

Scutarul iese afară din rîndul ciobanilor. El este un fel de intendent al stînei, omul de încredere al stăpînului. Se îngrijeşte de hrana şi îmbrăcămintea ciobanilor, dar tot el e acela care-i supraveghează dacă-şi fac conştiincios datoria. Are puterea chiar să înlăture din slujbă ciobanii netrebnici şi să tocmească alţii. Trebue să fie totdeauna faţă la măsurarea laptelui şi să ştie ce se face cu el. Intră în slujbă la Sf. Dumitru şi e plătit cu 15.000-20.000 lei anual.

Baciul se îngrijeşte numai de lapte. Dacă nu-s destui mulgători, mulge şi el oile, ocupînd totdeauna locul de samă, cel din dreapta comarnicului. Baciul e tocmit la 9 mai cu zeciuială din tot venitul laptelui, ca să nu se poată face înţelegere cu scutarul contra stăpînului. Cînd baciul e un om cu ştiinţă de carte şi cinstit i se poate da şi slujba de scutar. Aceasta se întîmplă destul de des, căci bacii bătrîni sînt adevărate întruchipări ale cinstei şi ale omeniei.

Mînătorul este de obicei un băiat de 10-15 ani, care mînă oile la muls. In afară de aceasta el mai spală vasele (găleţi, cupe, putini etc.), taie lemne, cară apă, mestecă în cazanul cu urda pusă la foc, în sfîrşit este mîna dreaptă a baciului, dar şi bătaia de joc a ciobanilor. E plătit cu 2000-3000 lei pe an şi îmbrăcăminte.

Portul ciobanilor

Portul ciobănesc sau mocănesc din Rîmnicul-sărat e asemănător cu cel al Mocanilor din Transilvania şi din munţii Vrancei.

El cuprinde:

Cămaşa lungă pînă la jumătatea pulpei şi foarte largă pentru a putea fi făcute multe creţuri, mai ales la spate. De obicei e simplă sau cel mult cu un ajur la piept şi pe poale,

cu mînecile largi şi cu gulerul înalt şi drept, cusut adesea cu fir. Se poartă băgată şi în cioareci sau în iţari. Pentru sărbătoare cei de la munte au o cămaşe formată din două părţi: „cămăşoiu" scurt pînă la brîu şi „rostofolu", larg de cîţiva metri, tot pentru a putea fi făcut în multe creţuri.

Cioareci de dimie albă bătută la piuă, foarte strîmţi, avînd o croeală specială, diferită şi de a pantalonilor şi de a iţarilor. Se poartă atît vara cît şi iarna, atît în zile de lucru cît şi de sărbătoare. Sînt înşiraţi la betelie pe o curea. Ca să fie cît mai albi, sînt spălaţi cu usuc de oaie.

Fig 13: Radu Căpraru şi ciobanii dela stîna sa (Sihlea)

Turecі tot de dimie albă dată la piuă. Sînt lungi pînă deasupra genunchilor şi se îmbracă iarna peste cioareci pentru a-i feri de murdăreală, cît şi pentru a ţinea de cald.

Iţari de lînă sau „bumbăcel"; se poartă vara, mai ales de către cei tineri; sînt înşiraţi pe un bîrneţ de lînă.

Brîu de lînă, lat de 20-25 cm., de diferite colori: roşu, verde, violet etc. după sate; cel mai răspîndit e cel roşu.

Betili de lînă sau „lînici", lungi de 4-5 m. şi late de 3-4 cm., cu ciucuri înşiraţi pe mărgele sau cu canafi; ele se încing peste brîu.

Kimiru de piele lat de 10-15 cm., înlocueşte adesea brîul, mai cu samă la ciobani.

Curelili mocăneşti cu flori de cositor sau cu nasturi

de alamă („melitarĭ"); înlocuesc şi ele de cele mai multe ori betele la ciobani.

Minecaru, de dimie neagră sau sudrie bătută la piuă, cu gulerul răsfrînt sau drept şi cu multe fireturi în faţă; nu are mîneci.

Mintęanu (sumanul) tot de dimie neagră sau sudrie bătută la piuă, cu gulerul la fel cu al mînecarului şi cu mai puţine găitane.

Fig. 14: Vasile Necula, cioban din Căiata

Bunda înflorată cu lînică pe piept şi încheiată sub braţul stîng; se face din piei de miel.

Cožočelu, de asemenea înflorat pe piept şi făcut tot din piei de miel; se poartă mai des pe sub mintean.

Kţeba de dimie neagră, lungă pînă în pămînt şi foarte largă, ca să poată fi îmbrăcată peste cojocul cel mare, tot aşa de lung, făcut din piei de berbec sau de oaie ştiră.

Sarica, lungă şi largă, făcută din lînă de oi turcane. Ea se ia în locul chebei şi a cojocului, care sînt foarte grele şi nu ţin la vreme ploioasă (aceasta pentru cioban).

Pălăria mocănească, mică şi rotată, cu marginile strîmte.

Căčiula de miel, rotundă în forma mitrei episcopilor; e purtată cu încăpăţînare de către cei mai bătrîni, chiar în timpul verei pe căldurile cele mai mari, căci le ţin răcoare „ţidulele de bir" purtate într'însa[1].

[1] Al. Vlahuţă, *Romînia pitorească*, Bucureşti, 1929, 137.

Okĭnčili cu sau fără „vîrzok'i", frumos încreţite, cu vîrful puţin ridicat în sus; ele sînt legate cu curele sau nojiţe de lînă ori de păr.

Čjuboţili purtate mai mult sărbătoarea şi în timp de iarnă.

Og'elili de dimie albă, peste care iarna se pune „pożiţa", piele rasă de oaie moartă de slăbiciune, ca să-i ferească de umezeală.

Ar mai fi de adăugat şi „gluga" care pe lîngă că serveşte pentru purtatul merindelor se întrebuinţează şi drept capişon pe timp de ploaie, cum şi „hîrzog'i", cercuri de lemn pe care ciobanii dela munte le leagă de opinci ca să nu se afunde în zăpadă.

Fig. 15: Şerban Tivgă şi Ion N. Reneţea, ciobani din Bogza

Portul Mocancelor se remarcă prin simplitatea lui. El cuprinde: *cămaşa* de pînză, încărcată cu pui şi altiţe bogate la umeri, lucrate cu dibăcie şi gust din arnici, lînă, lînică, mărgele, fluturi etc. Aceiaşi pui îi vom găsi şi la *fîşti* pe poale. Cămaşa „di ţineri" e numai pînă la brîu, cămaşa de purtare e unită cu „poalili" de tort, lungi pînă la glezne.

Catrinţa numită şi „strecătoari", despicată în faţă; e ţesută la război din lînă neagră; în faţă, de o parte şi de alta, are vîrste roşii alternînd cu alesături.

Androcu, rochie de lînă cu vîrste roşii şi alesături, cu o bandă de catifea la poale. Se întîlneşte alături de strecătoare.

Apoi *briu di lini*, *betili*, *mincearu*, *mințeanu*, *okînčili cu nožiți* sau *curelí*, ca și la bărbați.

In cap se poartă *tulpani* albe și negre, *casinčí* care sînt aduse din Țara Ungurească, *broboadi* de păr de cămilă, *cașmiri*, *barižuri*, *marami* negre și *năframi* albe sau galbene de borangic. Maramele și năframele sînt pentru sărbătoare.

Fig. 16 : Mocancă călare (Dumitrești)

Cele mai bătrîne poartă, pe sub tulpane, *cončiu*, un fel de cerc de lemn sau un fes în forma culionului călugărițelor.

Viața ciobanilor

Ciobanii își petrec mai tot timpul singuri pe cîmp sau la munte. Din cînd în cînd își scot fluierul dela brîu și într'o doină își varsă toată restriștea singurătății lor. Și sînt atît de meșteri cîntăreți încît te miri cum instrumentul acesta primitiv scoate în mînile lor așa de frumoase acorduri.

Cînd vei auzi *Șiragul oilor*, cu trilurile acelea imitînd mersul în șir al oilor, ți se și pare că vezi înaintea ta cum turma înșiruită coboară liniștit o vale, cum se depărtează și se pierde încet în fundul ei, lăsînd să se mai audă cîteodată o acioaie scuturată, un lătrat morocănos de cîne, behăitul unei oi care-și strigă îngrijorată mielul, ori clopotul unui batal, acel sunet grav și melancolic al clopotului ce capătă un farmec deosebit în faptul serei.

Nu se poate să rămîi nemișcat, să nu te întristezi, cînd vei auzi acea doină jalnică, plină de vaiete sfîșietoare ale ciobanului care și-a pierdut turma, ca apoi să nu tresalți de bucurie cînd doina se schimbă deodată într'un înflăcărat brîu mocănesc, cînd ciobanul și-a găsit oile. Cîntărețul însuși lasă fluierul și, șuierîndu-l mai departe, se sprijine în bîtă și frămîntă cu opincile pămîntul în tactul cîntului, izbucnind în răstimpuri în chiote, care răzbat pînă departe, făcînd să răsune toate coclaurile. Și jocul nu sfîrșește pînă ce nu trece pe acolo vre-un călător sau vre-un car inoportun. De necaz, ciobanul atunci mai crestează cu cuțitul cîteva flori pe bîtă sau pe fluier, și așa destul de înflorate.

Dacă sînt doi și mai ales dacă-s mai tineri nu fac alt ceva de cît să se ia la trîntă[1] mereu, trăgînd după ei vălmășagul de cîni.

La vremea mulsului se îndreaptă spre stînă, în fiecare zi la aceeași oră, conducîndu-se numai după umbra soarelui. Cînd e nor, se lasă conduși de batali și de oi care niciodată nu-i înșală.

Fig. 17 : Ciobani stînd la masă (Călata)

După muls iau masa, o masă mai mult voioasă decît îmbelșugată, masă pe care a refusat-o atît boierul, zicîndu-le: „ca porci mîncați, ca porci vă 'ngrășați", cît și Țiganul spunîndu-le că el nu mănîncă cu ei la masă, ci cu baciul la urmă, netreecîndu-i prin gînd că acesta sătul de lapte și caș va mînca o bucată de mămăligă rece cu o ceapă sfărîmată.

[1] Cel pe care nu-l poate trînti nimeni se bucură de un foarte mare respect în ochii tuturor, ca fiind cel mai voinic.

Vorbirea lor abundă în expresii şi zicători în legătură cu păstoritul:

„Sănătatea 'n oi şi moartea 'n ţiocoi!
Oili sî trăiascî, da pastrama din stînî sî nu să isprăvascî!
Oaia cari nu-şi ţini lîna s'o mînăi lupk'i!
Nicî lupu flămînd, da nicî oaia cu doi neî.
Mai multi k'eî di ńel am văst dicît di oai bătrînî.
Lasî cîini sî latri, numa oili sî să saturi.
Lasî sî mai h'ii ş'un lup mîncat di oai.
Mai yini jel lupu pî undi a mîncat odată ńelu.
Pîn la luna sî k'erzî lîna, pîn la anu şi ţiolanu.
Diştept ca oaja pă zăduf.
S'a strîns brînza la burduf.
Ori îi lai ori bălai, ori îi şutî ori curnutî.
Lupu nu mîncî di lîngî jel".

După masa de seară se duc cu oile la păscut pînă ce ajung treptat să stea cu ele pînă pe la miezul nopţei, orientîndu-se după stelele şi constelaţiile cunoscute:

Drumu roş'ilor cu calea rătăciti.

Caru mari şi *caru ńic.*

Crucea (4 stele) care se vede de cum înserează alături de drumul robilor.

Coş'iliţa (3 stele).

Cloşca cu puî (6 stele).

Rariţili (5 stele).

Douţili (2 stele); nu apun niciodată.

Dobrili (2 stele mari); sfinţesc la ziuă în timp de iarnă.

Comoara răsare la miezul nopţei, vara (Sf. Maria mică).

Sfredelu (3 stele); răsare după comoară.

Hora (8 stele: şapte în cerc şi una în mijloc, *lăutaru*); se vede spre apus.

Porcaru se vede numai toamna.

Ţiţila răsare iarna la răsărit pe la ora opt, seara.

Lucafăru porcesc răsare seara, spre apus.

Lucafăru ciobănesc (*steaua ciobanului*) răsare spre răsărit pe la ora trei.

Cei care rămîn la stînă se adună cîteodată seara în jurul unui foc aţîţat din vreascuri şi încep să depene poveştile înfricoşătoare cu iele şi comori stăpînite de diavol, dar care la urmă sînt înlocuite cu o sîrbă a baciului izvorîtă năvalnic din cavalu-i de frasin fermecat. Cu mare greu te poţi opri să nu te prinzi şi tu în jocul aprig, la lumina flacărei.

Tocmai tîrziu de tot se desprind rînd pe rînd, sleiţi de puteri, rămînînd doar ca degetele bătrîne ale baciului să joace neobosite înainte pe doagele cavalului. Mulţumiţi, toţi îşi caută culcuşurile prin stînă, comarnic şi cei mai mulţi sub cerul spuzit de stele, împreună cu cîinii şi oile care s'au întors dela păşune. Ca să simtă cît mai uşor cînd va veni lupul, se culcă totdeauna cu cîinii „sub vînt", căci din această parte vine lupul pentru ca să nu dea mirosul lui în nasul cînilor. Cînd se iveşte luceafărul ciobănesc toţi sînt în picioare şi se pregătesc pentru muls, după care ziua se scurge tot aşa de monoton ca şi cea de ieri.

In timpul liber, mai pun cîte un potlog la opinci sau îşi încreţesc altele noi. Rar îşi vor lua bâtul şi gluga şi vor porni „la sat".

Satul nu prea i-atrage, deşi poate că în el au părinţii sau familiile lor. In el nu se simt bine decît la cîrciumă. Aici parcă nu sînt aşa de stinjeniţi ca atunci cînd trec lătraţi de cîni pe drum. Chefurile ciobanilor ca şi ale pădurarilor sînt vestite, de altmintrelea.

Numai după ce au golit cîteva garafe se încumetă să iasă afară la horă, unde uimesc pe toţi prin jocurile lor bătute, însufleţite de nesfîrşitele strigături ştiute sau improvisate, de multe ori obscene, dar nu mai puţin spirituale. De îndată ce s'au prins în joc au şi „luat k'ita" flăcăilor de sat care unul cîte unul se desprind neputincioşi, sau dacă mai continuă să joace, e numai pentru a le ţinea hangul, privindu-i cu o admiraţie amestecată cu duşmănie.

Fetele, cu toate că sînt ţinta atîtor ironii veninoase ale ciobanilor, totuşi se simt mîndre cînd sînt jucate de ei. De aici urmează adeseori bătăi între flăcăii de sat geloşi şi cio-

bani, dar niciodată ciobanii nu sînt cei bătuţi. Ei îşi dau samă de puterea lor şi de aceea, ca o sfidare, atunci cînd se prind în horă, îşi aruncă beţele în mijlocul ei.

Cum şi ca stare materială ciobanii în deobşte stau mai pre sus decît orişice flăcău mai chiabur din sat, se înţelege că nici un părinte nu pregetă să-şi dea fata după ei. Aşa se întîmplă că ciobanii iau pe cele mai frumoase şi mai bogate fete din sat.

I. I. STOIAN

LIMBA DESCÎNTECELOR

III

CREAŢIUNI PROPRII DESCÎNTECELOR

Dacă de atîtea ori descîntecele păstrează forme arhaice, arătînd astfel caracterul lor conservativ, ceea ce le distinge iarăşi e bogăţia de forme nouă pe care le întîlnim în ele, uneori cu o înfăţişare bizară, îndepărtîndu-se de spiritul limbei noastre, avînd ceva de tot artificial. Înţelegem şi acest aspect al lor cît timp atunci cînd sînt spuse lasă loc la multe improvisaţii, dau prilej imaginaţiei să-şi urmeze sborul liber, să asocieze mereu cuvinte sau să le inventeze chiar. Descîntătoarele am putea spune că se aseamănă în această privinţă cu copiii la jocurile lor — ştim cum şi ei improvisează mereu, denaturează vocabularul sau îi adaugă ce le trece prin minte, după fantasii verbale. Trebue să ţinem samă însă şi de data aceasta — cum am mai relevat — de influenţa pe care o are rima în înşirarea cuvintelor: de multe ori ea a provocat întrebuinţarea cutărei sau cutărei forme, surprinzătoare la prima vedere, dar explicabilă prin felul cum o vedem încadrată.

Un descîntec ne dă aceste versuri:

.... eu voi ţipa...
Peste drumuri
Culmuri,
Peste prilazuri
Lanţuri [1],

[1] T. Papahagi, *Graiul şi folkl. Maram.*, 142.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

unde *culmuri*, în loc de *culmi*, se vede bine cum a fost adus de formele cu aceeași terminație [1].

Din potriviri artificiale la fel se explică pl. *spăimuri*:

... adună-ți toate rudele,
Cu toate spăimurile
Și cu toate jocurile [2],

și *fioruri, fioare, fiori* (fem.):

Cu frigurile,
Cu florurile [3].

Cu toate răcoarele,
Cu toate fioarele [4].

Fiorile,
Tremurile [5].

De relevat și formele acestea de plural: *capi*, în loc de *capete*:

De pe capi
Peri de țapi [6],

[1] In glosar, T. Papahagi relevă că i s'a explicat de descîntătoare prin „val, vîrtej", dar contextul arată că nu poate fi vorba decît de „culmi" peste care, ca în sbor, să treacă cine e descîntat.

[2] *Arhivele Olteniei*, IX, 423; cf. T. Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, 229; T. Bălășel, *Vers. pop. rom.*, I[II], 139; *Apăr. sănătății*, II, 228; *Ion Creangă*, IX, 52; *Sănătatea*, I (1901), 303.

[3] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 89; cf. D. Ionescu și Al. Danlil, *l. c.*, I, 91; Tocilescu, *l. c.*, 618, 654; *Șezătoarea*, XI, 50.

[4] *Șezătoarea*, VII, 55 (aici și *răcoarele* apare cum nu se obișnuește); cf. D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 411, 419; *Rev. p. ist. ark. fil.*, VII, 132; *Comoara satelor*, I, 107.

[5] Marian, *Nașterea*, 145; cf. Tocilescu, *l. c.*, 588, 654, 657, 658. 1524; T. Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, 229; D. Ionescu și Al. Danlil, *l. c.*, II, 92-93, 139; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 19, 73, 74, 109; Laugier, *Sănătatea în Dolj*, 94; T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 109; *Șezătoarea*, X, 91; XI, 32; XII, 192.

[6] D. Ionescu și Al. Danlil, *l. c.*, II, 77.

laci: Pămîntul clatină pe lacul lacilor,
Pe dracul dracilor [1],

părăi, pentru *păraie*:

Să ciupi din dealuri și văi.
Din ape și părăi [2],

mădulere:

Din picere,
Din mădulere [3],

teie:

Tăiat-a nouă teie,
Nouă curmeie [4].

Terminația de singular e și ea uneori schimbată; așa cînd se zice *grăuntea* în loc de *grăuntele*:

Băsică cît lintea,
Băsică cît grăuntea [5],

fagură:

Cum se plămădește...
Fagura în stupină [6],

țințare:

A mușcat țințare
Pe mînzare [7],

și forma mai curioasă, schimbată din *bală*:

Tu diavol împelițat...
Depărtă-te, bale spurcat [8];

[1] D. Lupașcu, *Med. babelor*, 25.

[2] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 63.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 599; cf. 624.

[4] *Ibid.*, 1522; tot acolo, 579:

Cum întoarce plugul toate teile,
Toate meile,

dar dacă *meile* se înțelege, *teile* nu se potrivește cu contextul.

[5] *Ibid.*, 1536.

[6] *Ibid.*, 557.

[7] El. Niculiță-Voronca, *l. c.*, 844.

[8] Tocilescu, *l. c.*, 1581; cf. 1604.

lîngă care poate fi pus *feţul*:

Din feţul obrazului [1],

în loc de *faţa obrazului*, cum apare deseori în descîntece, schimbîndu-se de data aceasta nu numai terminaţiunea, dar şi vocala tematică de sg. sub influenţa lui *feţe*.

Foarte des sînt modificate formele verbale, apărînd trecute la o altă conjugare; astfel (şi nu relevez decît o parte din ce ne dau culegerile în această privinţă):

Alegea:

In arie caii peste tine-oi arunca,
Praf de tine nu s'o alegea [2].

Ardea:

Cu toporul te-oi tăia,
Cu focul te-oi ardea [3].

Ascuţa:

Cu gura căscată,
Cu sula ascuţată [4].

Astupi:

....capul îi hueşte,
Urechile îi astupeşte [5].

Cerea:

Că eu voi veni şi te-oi mai cerea
Şi dacă te-oi mai afla... [6].

Cini:

....nu ştie
Nici să cinească,
Nici să prînzească [7].

[1] Marian, *Descîntece*, 160.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1546.
[3] *Ibid.*, 596.
[4] *Şezătoarea*, III, 139.
[5] *Ion Creangă*, III, 143.
[6] El. Niculiţă-Voroneca, *l. c.*, 474.
[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 138; cf. 175, 200; Marian, *Naşterea*, 362.

Coci şi *duri* (= coace, durea):

....nu coci,
Nu duri [1].

Descinga şi *încinga*:

Din brîu de şarpe
L-a descingat,
Cu brîu de şarpe
L-a încingat [2].

Ducea:

Că i-oi lua
Şi i-oi ducea [3].

Făcare:

....să mă speli
De crişcare,
De făcare [4].

Frigea şi *fierbea*:

Fără cuţit te-or tăia,
Fără foc te-or frigea...,
Fără apă te-or fierbea [5].

Glăsa: Eu am prins a mă glăsa
Şi-a striga [6].

Immărmura:

Cu cleştar te-am încleştat,
Cu marmură te-am îmmărmurat [7].

[1] *Ion Creangă*, XIII, 80.
[2] Marian, *Vrăji*, 213 (formele acestea se explică prin asocierea cu *îmbrăcat* şi *descuţat*, de care sînt despărţite printr'un vers).
[3] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 81; cf. II, 67; Tocilescu, *l. c.*, 660.
[4] Marian, *Vrăji*, 179; *Immormîntarea*, 15; cf. *Rev. p. ist. ark. fil.* VII, 191.
[5] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 154.
[6] Marian, *Vrăji*, 220.
[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 200; cf. 203, 204.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ IAŞI

Impietra:

Nu le întorc
Pe pietre împietrate,
Nici pe lemne uscate [1].

Impleteca:

Cu picioarele late,
Împletecate [2].

Impungea:

Nu făcea carnea rea,
Că eu te-oi împungea [3].

Înapoi:

Cozile ţi-oi netezi,
Dragostele ţi-oi înapoi [4].

Încleşti:

Sîngele i l-a strivit,
De fălci l-a încleştit [5].

Incuibi:

Nu te încuibi,
Nu te lăcătui [6].

Indrăgosta:

Cu dragoste-l îndrăgostă,
In aur şi argint îl suflă [7].

Limpeda:

....să-l lăsaţi
Curat,
Limpedat
De toate răutăţile [8].

Mina (pentru *minea*):

Acolo să mîneze,
Acolo să însereze [9].

[1] *Şezătoarea*, XI, 56; cf. 30.
[2] *Lumina pentru toţi*, III (1887), 561.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 604.
[4] C. Gheorghiu, *Cal. fem. superst.*, 36.
[5] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 33.
[6] Marian, *Descintece*, 156; cf. *Tribuna*, 1893, 493.
[7] L. Costin, *Mărgăritarele Bănatului*, 45.
[8] *Şezătoarea*, XI, 50.
[9] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 104.

Morsoci:

Ochii mi-a împăinjenit,
Carnea mi-a morsocit [1].

Ofila (a se):

Rău se ofilase,
Din vîrf se plecase [2].

Plîngea:

Taci, nu te văicăra
Şi nu plîngea [3].

Prindea:

Fără picioare vor alerga,
Fără mîni te-or prindea [4].

Punea:

Fără linguri te-or mînca,
Fără strâchini te-or punea [5].

Purceda:

M'am rugat...
Am purcedat [6].

Ridea:

Inaintea lui cînd ai rîdea
Mărgăritar înflorit ai revărsa [7].

Rupea:

Nu junghia,
Pînă s'o rupea [8].

Sdruncini:

Să-l sdrobească,
Să-l sdruncinească [9].

[1] *Ion Creangă*, III, 280.
[2] *Şezătoarea*, VII, 90.
[3] N. Păsculescu, *l. c.*, 146; cf. 149.
[4] D. Ionescu şi A. Daniil, *l. c.*, I, 154.
[5] *Ibid.*, I, 155; cf. N. Păsculescu, *l. c.*, 133.
[6] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 183, 184.
[7] Laugier, *Sănătatea în Dolj*, 98.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 1600; cf. 624, unde e greşit dat *rugea*.
[9] T. Pamfile, *Duşmani şi prieteni ai omului*, 230.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Strîngea:

Că pe toate v'oi strîngea,
In căpăţînă de cîne v'oi băga [1].

Temea:

Nu te temea,
Nu te 'ntrista [2].

Trăgea:

Cu mîna te-o trăgea,
Cu gura te-o descînta [3].

Trimitea:

In coadele mărilor v'oi băga,
La fetele împăratului v'oi trimitea [4].

Ungea:

Cu tămîie te-oi afuma,
Cu usturoi te-oi ungea [5].

Uşuri:

Boala s'o îndestulească,
Trupul [cutăruia] să se uşurească [6].

Chiar dacă nu se întîmplă să fie schimbată conjugarea, se dă verbului o terminaţie neobişnuită, d. e. cînd în loc de *bucură-te* se zice *bucurează-te*:

.... nici eu nu lăcrămez
Şi bucurează-te [7].

Alte forme la fel:

Incetează şi ascultează [8].

[1] D. Ionescu şi A. Dantil, *l. c.*, I, 164.
[2] N. Păsculescu, *l. c.*, 113.
[3] D. Ionescu şi A. Dantil, *l. c.*, I, 31; cf. 38.
[4] *Ibid.*, I, 21; cf. 164; *Tinerimea rom.*, II (1899), 225; *Şezătoarea*, V, 48.
[5] E. Hodoş, *l. c.*, 36.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 577.
[7] *Ibid.*, 659.
[8] *Ibid.*, 584.

Unde cinii nu lătrează,
Om cu suflet nu urmează [1].

Ce te văitezi,
Ce te căinezi [2]?

Să zbunesc,
Să răsăresc [3].

Te sileşte
Şi pe uşe le vireşte [4].

Tot aşa de artificiale apar şi ciuntiri ale unor forme, numai pentru ca sfîrşituri de versuri să presinte oarecare potrivire:

Eu îţi cuvînt
Şi-ţi porunc [5].

Să mă spăl,
Să mă curăt,
Să mă limpăd [6].

Să se limpadă,
Să se curată [7].

Modificări constatăm şi în alt sens, anume cînd verbe intransitive sînt trecute printre cele transitive:

Il bolesc,
Il prăpădesc ...
Să-l boleşti,
Să-l prăpădeşti [8].

Nu vă poate cina,
Adăpa
Şi plimba [9].

[1] *Familia*, XXXII, 309.
[2] *Ion Creangă*, VIII, 212.
[3] Gaster, *Crestom.*, II, 137.
[4] Marian, *Vrăji*, 175.
[5] *Şezătoarea*, VI, 102 (probabil că descîntătoarea a zis *porinc*, cum se aude prin unele părţi *porinci*).
[6] Marian, *Vrăji*, 157; cf. 122, 124, 156.
[7] *Ibid.*, 154, 155.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 576; cf. *Şezătoarea*, XI, 66.
[9] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 385; cf. Marian, *Descîntece*, 69; Tocilescu, *l. c.*, 580; D. Ionescu şi Al. Dantil, *l. c.*, I, 200; II, 24, 101; *Familia*, XIX, 76; *Şezătoarea*, XI, 74.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Bine l-a cuvîntat [1].

Nu-l poate dormita [2].

Maica Precista...
... la rîul lui Iordan m'a mînecat [3].

Pe uliţa mare l-am plecat [4].

.... cutare nu ştie...
A te prînzi [5].

Sau cînd un verb intransitiv (ori şi transitiv) apare ca reflexiv:

Iute s'a alergat ....
De grabă s'a alergat [6].

Aşa să se văicăreze
Şi să se suspineze [7].

Ţipîndu-se,
Văitîndu-se [8].

De se pătimia,
De se chirăia [9].

De altă parte, reflexive devin transitive:

Să n'o mai olicăiţi [10].

Puii-şi văiera
Că n'au ce minca [11],

[1] *Graiul nostru*, I, 318.
[2] *Şezătoarea*, XII, 192.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 684.
[4] N. Păsculescu, *l. c.*, 126.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 580.
[6] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 142.
[7] N. Păsculescu, *l. c.*, 132.
[8] D. Ionescu şi Al. Dantil, I, 31; cf. Tocilescu, *l. c.*, 584 (tot acolo, 1609, forma *te ţipui*, cu o vagă apropiere de *te chirăi*); *Şezătoarea*, III, 193.
[9] D. Ionescu şi Al. Dantil, *l. c.*, I, 114.
[10] Tocilescu, *l. c.*, 596.
[11] Marian, *Descîntece*, 252.

ori intransitive:

Şi-a 'nceput a văicăra şi olicăi [1].

Olicăind şi tînguind [2].

Tot datorită rimei apare forma adverbială *cătin* (în loc de *cătinel*):

Tu ai venit ...
Lin
Şi cătin [3].

Un şir bogat îl formează derivatele (cîteva au fost relevate în cap. I) şi mare parte din ele au înfăţişare şi mai bizară decît a unor cuvinte pe care le-am întîlnit mai înainte.

Uneori un substantiv masculin e derivat din forma feminină:

Năluc:

Crape ochii ...
Nălucului [4].

Strig:

Strigul cu strigoaica [5].

Ca derivate substantivale din verbe etc. apar:

Căscat:

Întîlnitu-l-a un căscat
Cu gura căscata [6].

Ciup (din *ciupi*):

Cu ciupul să-l ciupeşti [7].

[1] *Ion Creangă*, II, 127.
[2] T. Bălăşel, *l. c.*, I[2], 74.
[3] E. Hodoş, *Descîntece*, 25; oricît de controversată ar fi etimologia lui *cătinel*, nu ne putem gîndi că ar fi existat întîi un *cătin*, din care s'ar fi derivat *cătinel*; forma dată de Hodoş nu poate fi decît o falsă refacere.
[4] *Buciumul*, I (1925), n-rul 6.
[5] A. E. Michăilescu, *Crîmpeie din viaţa ţăranului romîn*, Bucureşti, 1904, 17, 18; *Ion Creangă*, III, 182.
[6] T. Pamfile, *Boli şi leacuri*, 43.
[7] *Ion Creangă*, VI, 212.

BUCUREŞTI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cunten (din *cunteni*; cf. exemplele citate pentru *cunteni* în cap. asupra formelor arhaice):

Te cunten cu cuntenul meu [1].

Descint (= *descintec*):

Descîntul meu
Și-al lui Dumnezeu [2].

Desmir și *desmirat* „deochetură“:

De-i desmirat
De desmir [3].

Ciuta-și linge viţelul,
Eu-mi ling copilul
De deochiat,
De desmirat [4].

Dolorit din vb. *dolori*, la rîndul lui derivat din *duroare* și cunoscut în Bihor [5]:

Mîntuească-se ...
De chinul de dolorit [6].

Genată (format după *sprîncenată*):

Genata cu genele [7].

Hăluite < *hală* (băn.) „duh rău, dușman al oamenilor“ (comp. blestemul: *du-te 'n hală*):

Bubă din hăluite,
Bubă din drăcuite [8].

[1] P. Hetcou, *Poesia pop. din Bihor*, 93; cf. 95.
[2] *Șezătoarea*, VI, 93.
[3] Ms. Reteganul (Bibl. Acad.) 4544, f. 70.
[4] V. Păcală, *Mon. satului Rășinari*, 248.
[5] *Conv. lit.*, XX, 1009.
[6] *Familia*, XXXIII, 237.
[7] *Doina*, I (1928), 145.
[8] E. Hodoș, *l. c.*, 49.

Infocat și *bobotit*:

Ieși, înfocatule,
Bobotitule [1].

Mir (din *mira*):

Să se mire de mirul ei ...
Și mi-a pus ochi de mir [2].

Să fie de mirul voinicilor [3].

Să se rîză de mirul ei,
Să nu se mai mire de [cutare] [4].

Și ți-oi face sprîncene de mir,
Cine 'n ochi te-o vedea să se mire [5].

Năprătit „boală trimisă în calea cuiva“:

Fugi...
Năprătite [6].

Obrîncă (din *obrînti*):

Obrînca dela ea pleca [7].

Orbălțit:

Orbalțul de orbălțit [8].

Răsmirat (v. mai sus *desmir*, *desmirat*):

... deochiatul,
Răsmiratul [9].

[1] *Ion Creangă*, II, 73.
[2] T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 18, 81.
[3] E. Hodoș, *l. c.*, 22.
[4] *Șezătoarea*, IV, 191.
[5] Laugier, *l. c.*, 98, 99.
[6] E. Hodoș, *l. c.*, 18.
[7] *Ibid.*, 56.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 1521.
[9] E. Hodoș, *l. c.*, 18.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Roșata:

Roșata cu roșețele [1].

Secetos:

Cum nu poate...
Secetosul fără apă [2].

Spai (într'un descîntec de spaimă):

Fugi, spai,
Că te tai [3].

Strigoiat:

N'am suflat sufletul,
Ci strigoiatul:
Strigoi venit [4].

Ca adjective întîlnim:

Alămat „ferecat cu alamă“ (v. mai departe, la verbe, *alăma*):

... cuțit ...
De alamă alămat [5],

și *alămat* (atestat, de altfel, și alteori [6]):

... cuțite alămite [7].

Brîncată (adăugat la *brîncă* fără să aibă un înțeles special, cum vom vedea că și alteori se formează asemenea derivate):

Brîncă brîncată,
Brîncă înveninată [8].

[1] *Doina*, I (1928), 145.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 681; cf. 1551.
[3] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 199.
[4] E. Hodoș, *l. c.*, 15.
[5] *Tinerimea rom.*, II (1899), 225; cf. Tocilescu, *l. c.*, 576, 579, 581, 1612; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 120, 155; Laugier, *l. c.*, 82, 92; N. Ionașcu și M. Mîndreanu, *Poesii pop. și descîntece*, Alexandria, 1897, 88; *Șezătoarea*, VIII, 112; XI, 66; *Arh. Olteniei*, VIII, 135.
[6] *Dicț. Acad.*, I, 92.
[7] *Șezătoarea*, XII, 181; cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 155; Laugier, *l. c.*, 82; *Ion Creangă*, IV, 195.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 1543.

Bubată:

Bubă bubată [1].

Cățelită „ce se întinde, ce crește întins“:

Beșică cățelită [2].

Cîrnită:

De nas cîrnită [3].

Cuțitat și *încuțitat* (v. mai departe vb. *cuțita*):

Fugi, cuțit
Cuțitat [4].

Brîncă ...
Cuțitată [5].

Bubă cuțitată [6].

Cuțit încuțitat [7].

Fetită:

... fată fetită [8].

Frigărită (v. derivatele verbale):

Frigare frigărită [9].

Frigurate:

Friguri, frigurate [10].

[1] I. Bîrlea, *l. c.*, 364; cf. *Ungaria*, I (1904), 377 (tot acolo și: *Botă botată*, prin asociere improvisată).
[2] Marian, *Descîntece*, 45.
[3] Marian, *Immorm.*, 16.
[4] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 146; cf. II, 120; T. Bălășel, *l. c.*, I", 85; *Tinerimea rom.*, II (1899), 215; *Ion Creangă*, VIII, 210.
[5] G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vîlcea*, 136.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 1588; cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 66.
[7] Laugier, *l. c.*, 92; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 150; II, 124.
[8] Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, 283; cf. E. Hodoș, *l. c.*, 34.
[9] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 11.
[10] *Comoara satelor*, IV, 107.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Imbontit <*bont* :

... cuţit ...
Cu un vîrf
Imbontit [1].

Imborzată (din *borză*, fiinţă închipuită de descîntătoare că ar aduce unele boale):

Borza imborzată [2].

Imbotită (după context, nu poate fi decît un derivat din *bot* şi însemnînd „cu botul, cu gura legată, să nu mai poată vorbi"):

M'am văzut rău imbotită
Şi rău gîrbovită,
De picioare 'mpiedecată,
De gură legată [3].

Imbumbit „îmmugurit":

... păduri imbumbite [4].

Inciutată:

...ciute
Inciutate [5].

Ingurguţată „ascuţită, ţuguiată":

La cea piatră ingurguţată [6].

Ingusterat:

Guşter ingusterat [7].

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1147.
[2] Marian, *Descîntece*, 231, 232; *Naşterea*, 35.
[3] *Familia*, XI, 65.
[4] T. Bălăşel, *l. c.*, II, 17, 135.
[5] *Rev. p. ist. ark. fil.*, VII, 166; cf. *Anal. Ac. rom.*, s. a 2a, t. V, 169.
[6] I. Bîrlea, *l. c.*, 366.
[7] D. Ionescu şi Al. Danil, *l. c.*, II, 81.

Iniutate:

Iniutate
Şi 'nfocate [1].

Insăbiate:

Săbii însăbiate [2].

Insăgetate (v. mai departe *insăgeta*):

Cu nouă săgeţi însăgetate [3].

Insînzienată (derivat din *Sînziene*, în legătură cu obiceiuri la această sărbătoare [4]):

Doamnă însînzienată [5].

Intăciunată :

Bubă întăciunată [6].

Intulbinată <*tulbină* „vîrtej de apă, balboană" (v. dicţ. lui Tiktin):

Bubă grăbitoare ...
Bubă vrăjmaşe,
Bubă 'ntulbinată [7].

Ţeapă turbată,
Ţeapă 'ntulbinată [8].

Invifornițat:

Voi, oameni abraşi
Şi femei învifornițate [9].

[1] Marian, *Sărbătorile*, III, 219, 220.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1613.
[3] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 14; cf. Laugier, *l. c.*, 80, 92.
[4] Cf. T. Pamfile, *Sărb. de vară*, 91.
[5] *Şezătoarea*, III, 204.
[6] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 31.
[7] *Comoara satelor*, I, 16.
[8] *Ibid.*, III, 129.
[9] *Rev. p. ist. ark. fil.* VII, 187.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Invișinit :

Un vișin învișinit [1].

Junit:

... june junit [2].

Lumit și *numit* „cunoscut în lume, vestit“:

De toată lumea să fie văzut,
De toată lumea lumit
Și cunoscut și auzit [3].

De toată lumea cinstită,
De toată lumea numită ...
Și m'am dus în tîrguri vestite
Și 'n tîrguri numite [4].

Mărăcinată:

... i-o întorc ...
Inghimpată ...
Mărăcinată [5].

Mărinată (dela numele boalei *mărin*):

Vătămătură mărinată [6].

Mătric(e)ată (tot un derivat din nume de boală, *mătricea*):

Mătrice mătricată [7].

Mătrice mătriceată [8].

[1] *Comoara satelor*, II, 40.

[2] Ov. Densusianu, *Gr. din Țara Hațegului*, 283.

[3] *Șezătoarea*, X, 46; cf. Tocilescu, *l. c.*, 681.

[4] N. Păsculescu, *l. c.*, 132, 133. Pentru *numit* „vestit“, cf. G. Claușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 183. Forma *lumit* se explică sau prin contaminarea lui *numit* cu *lume* sau direct din *lumi*, pentru *numi*, cum se aude prin unele părți (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, 1258).

[5] T. Bălășel, *l. c.*, I[II] 125 ; cf. Tocilescu, *l. c.*, 1548.

[6] Marian, *Descîntece*, 254.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 1578; A. Țiplea, *Poesii pop. din Maramureș*, 98; *Tinerimea rom.*, II (1899), 221 ; *Șezătoarea*, XXIV, 63; *Ion Creangă*, VI, 149; *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 206 ; Ms. Reteganul (Bibl. Academiei) 4544, f. 38.

[8] Tocilescu, *l. c.*, 1577; Laugier, *l. c.*, 82; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 160; *Tinerimea rom.*, II (1899), 226.

Moimată < *moimă* „maimuță“:

Moimă moimată [1].

Necocoșită și *nepîrcită*:

Nouă puici necocoșite,
Nouă iede nepîrcite [2].

Nevîrcolat „nesucit, neturburat“ [3]:

De-i deochiată
De fată curată,
Necurată,
Cu inima nevîrcolată ...
... bărbat ...
Cu inimă nevîrcolat [4].

Noroită:

[In] noroi noroită [5].

Orbălțat, orbălțit:

Beșică orbălțată [6].

Orbalț orbălțit [7].

Păcurită:

Și alte femei să i se pară
Păcură păcurită [8].

[1] T. Papahagi, *Graiul și folkl. Maram.*, 125 ; I. Bîrlea, *l. c.*, 354 ; *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 205.

[2] *Comoara satelor*, V, 17.

[3] Cf. *învîrcoli* „a sucl, a întoarce“, *vîrcol* „răsucire“, la G. Claușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 172.

[4] *Șezătoarea*, XXIII, 22.

[5] *Ion Creangă*, II, 90.

[6] Marian, *Descîntece*, 45.

[7] *Șezătoarea*, XIX, 169.

[8] Laugier, *l. c.*, 99.

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Păjurată și *împăjurată*:

Pajură păjurată...
Pajură împăjurată [1].

Pelinat:

Guşter înveninat,
Guşter pelinat [2],

și *impelinat*, *neimpelinat*:

Tu pelin
Impelinat [3].

Nesărate,
Neimpelinate [4].

Piersecată „de coloarea piersecei“:

Bubă piersecată [5].

---

[1] Marian, *Sărbătorile*, I, 129; forma a doua se întîlnește și alteori: Marian, *Vrăji*, 36, 37, 39; N. Păsculescu, *l. c.*, 141; I. Pop Reteganul, *Starostele*, 9; *Șezătoarea*, VIII, 113; XV, 60; XXIV, 112.

[2] Laugier, *l. c.*, 90.

[3] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 128; cf. Laugier, *l. c.*, 80.

[4] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 127.

[5] *Grai și suflet*, V, 61. Altfel trebue înțeleasă aceeași formă dela Tocilescu, *l. c.*, 1579:

Viță de vie piersecată,
Peste gard aruncată;

deoarece la pag. următoare o variantă ne dă:

Viță de vie tăiată,
Pe gard spînzurată,

și la pag. 1527 găsim:

Viță tăiată, piersecată,
Peste gard aruncată,

piersecată nu poate însemna decît „tăiată“ și trebue pus alături de *prisăci* etc. pe care l-am relevat la seria de forme și înțelesuri vechi.

Plăselat și *implăselat*:

Cuțit...
Plăselat [1].

Tu, cuțit lat,
Implăselat [2].

Precleţit (adică: *procleţit* „blestemat, afurisit“):

Deochi precleţit [3].

Pupuiată „cocoțată“:

Șade fată pupuiată
Pe un vîrf de piatră [4].

Roibată și *răchițată* (acesta derivat, în legătură cu coloarea roșie, din *răchițea*, *răchițele* „vaccinium oxycocos“ [5]):

Bubă roibată,
Bubă răchițată [6].

Rugit:

Cu rug rugit te-oi alunga [7].

Uimată:

Uimă uimată [8].

Urată:

... ură urată [9].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 576; cf. 579, 581; *Șezătoarea*, XI, 66.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 580; cf. *Șezătoarea*, X, 105; XI, 66.

[3] *Graiul nostru*, I, 297; comp. *să se precleţească*, toț într'un descîntec: *Ion Creangă*, II, 71.

[4] I. Bîrlea, *l. c.*, 367.

[5] Z. Panțu, *Plantele*, ed. a 2-a, 241.

[6] *Grai și suflet*, V, 62.

[7] El. Niculiță-Voronca, *Dat. și cred.*, 474.

[8] I. Bîrlea, *l. c.*, 353, 354; cf. *Ungaria*, I (1904), 377.

[9] *Anuarul Ark. de folkl.*, I, 200.

BUCUREȘTI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Usturoiat (v. derivatele verbale):

Pipărat,
Usturoiat [1].

Văduvită:

... văduvă văduvită [2].

Vetricată < *vetrice*, cum e numită prin unele părți boala *mătricea* [3], prin confusiune cu numele plantei *vetrice* care se întrebuințează la această boală; prin aceeași asociere *vetricei* i se zice la Moți *mătrice* [4]; comp. mai sus *mătricată*:

Vetrice vetricată [5].

Viforat:

Vifor viforat [6].

Foarte numeroase sînt și derivatele verbale:

Alăma:

Cuțit, cuțitașule,
De cînd te-am alămat [7].

Aluăți:

Cu nouă chei aluățește
Și cu nouă plămădește [8].

[1] P. Pîrvescu, *Hora din Cartal*, 61; cf. Marian, *Vrăji*, 137; *neusturoiat*: Tocilescu, *l. c.*, 577.

[2] E. Hodoș, *l. c.*, 18, 34.

[3] Cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 153; II, 126; *Suflet oltenesc*, I, 57; *mătrice*, *cerbice* din *Ion Creangă*, I, 117, e de sigur o greșeală în loc de: *m.*, *vetrice*.

[4] Z. Pantu, *Plantele*, ed. a 2-a, 172.

[5] Laugier, *l. c.*, 82.

[6] T. Bălășel, *l. c.*, 1[0], 103; cf. G. Claușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 136; *Graiul nostru*, I, 23; și *viforit*, întrebuințat și alteori: Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 31; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 168, 225.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 691.

[8] V. Păcală, *Monogr. satului Rășinari*, 246.

Bosurca (< *bosoarcă*, *bosorcaie* „vrăjitoare") „a fermeca, a vrăji":

Vițelul l-a bosurcat [1].

Bucăli „a se ajuta la îmbucat, la mîncare, a putea mesteca":

Eu să mă bucălesc cu dinții
Și cu măselele [2].

Buciumi (și: *a se*) „a (se) face, a (se) întări ca buciumul":

Pulpa ei o măriți,
Țițele-i le buciumiți [3].

Pulpa să se buciumească [4].

Cănți „a prosti, a zăpăci" (<*cant* „prost", v. *Dicț. Acad.*, s. v.):

... mi-i tontești
Și mi-i cănțești [5].

Căvăla „a cînta din caval":

Cu cavalul căvălai [6].

Cocini (*a se*) „a se adăposti, a-și face culcușul într'o cocină":

Aicia nu te cocini,
Nu te sălășlui [7].

[1] I. Bîrlea, *l. c.*, 377.

[2] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 125.

[3] *Ibid.*, 136.

[4] Ms. Reteganul (Bibl. Acad.) 4544, f. 55.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 683.

[6] *Șezătoarea*, XI, 69.

[7] I. A. Candrea, *Gr. din Țara Oașului*, 41.

Crucișa „a face semnul crucei peste ceva“:

Cu crucea vă crucișai [1].

Cuțita „a împunge cu cuțitul, a da junghiuri“; ca trans. „a împunge pe cineva cu împunsături ca de cuțit, a-l face să sufere de junghiuri“; ca refl. „a se înfige ca un cuțit, a pricinui junghiuri“:

Nu junghia,
Nu cuțita [2].

Nu-l junghia,
Nu-l cuțita [3].

Acolo să te cuțitezi [4].

Des întrebuințat e și compusul *încuțita*:

Nu încuțita [5].

L-a 'ncuțitat [6].

Ca derivat din *cuțitoi* apare *cuțitoia* și *cuțitoi*:

Nu cuțitoia [7].

Cu cuțitoaia te-oi cuțitoi [8].

[1] E. Hodoș, *l. c.*, 29.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 562, 1574; *cf.* Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 125; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 63; D. Ionescu-Buzău, *Micul magazin de med. pop.*, 418, 419; G. Cianșanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 136; *Graiul nostru*, I, 137; *Șezătoarea*, VIII, 112, 113; XI, 31, 33, 53; XII, 186, 187; XIV, 100.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 559; *cf.* 581, 582, 628, 1581; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 44, 153, 194; II, 119; *cf.* 157; *Șezătoarea*, X, 106, 107; XII, 188.

[4] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 19.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 556; *cf.* D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 52, 197; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 19, 45, 82; T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 28 (cu înțelesul de „a prinde în cuțite“); *Șezătoarea*, X, 45; XI, 32; XII, 187.

[6] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 117; *cf.* II, 157; E. Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc*, 125, 126; *Arh. Olteniei*, V, 363; *Izvorașul*, VII, n-rele 7-8, p. 20; *Ion Creangă*, VIII, 326.

[7] T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 46.

[8] *Ion Creangă*, VI, 242; *cf.* 46; T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 50, 54; *Doina*, I (1928), 84.

Nu te cuțitoia [1].

Deli, derivat curios din *deal*, cu înțelesul de „a se sui (ca pe un deal“):

În cap săriră,
În cap deliră [2].

Drîmboia „a cînta din drîmboi“:

Nu te duce
Să-i cimpoi,
Să-i drîmboi [3].

Fîntîni „a curge ca dintr'o fîntînă“:

Să izvorească cum izvoresc izvoarele,
Să fîntînească cum fîntînesc fîntînile [4].

Frămînturi (din contaminarea lui *frămînta* cu *frînturi* sau *fărîmături*):

Și oasele i le zobi,
Le frămînturi [5].

Frigări și *frigăra*:

Cu frigarea să-l frigărești [6].

Cu frigarea te-am frigărat [7].

[1] T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 43.

[2] *Șezătoarea*, VI, 97.

[3] E. Hodoș, *l. c.*, 61.

[4] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 129.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 570.

[6] N. Păsculescu, *l. c.*, 136; *cf.* T. Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, 11; *Familia*, XXXVII, 295; *Șezătoarea*, X, 21; *Ion Creangă*, VI, 91; *Rev. crit.-lit.*, V, 88, 89.

[7] *Șezătoarea*, XI, 33.

BCU CENTRALA UNIVERSITY LIBRARY

Gherăi (< *ghiară*) „a sgăria“ :

Cu ghiarele să-l gheräeşti [1].

Iesca:

Cu iasca o iescai [2].

Igna, derivat fantesist din *Ignat* şi părînd să însemne „a se îngrăşa de Ignat“:

Cum n'a mai ignat porcul
Cu untură dela Ignat [3].

Insomna :

Că-l insomneazâ,
Că-l înfricoşează [4].

Iordăni, formaţiune independentă de cea obişnuită şi avînd înţelesul de „a îmmuia în apa Iordanului“.

La rîul lui Iordan îl ducea
Şi-l băga 'n rîu
Pînă la brîu,
Il iordănia [5].

Izda „a da boala de izdat“; ca refl. „a se bolnăvi de izdat“:

Fugi, izdate
Blestemate,
Nu izda [6].

Atunci să se mai izdeze [cutare] [7].

[1] E. Hodoş, *l. c.*, 7; A. Nour, *Descîntece şi vrăji*, 35; *Ark. Olteniei*, IV, 455; *Izvorașul*, V, n-rele 2-3, p. 12; *Ion Creangă*, III, 277 (*gherăni*). Aceeaşi formă (*Nu te mai gherăia*) în *Descîntece*, 60, publ. de A. Nour, trebue interpretată altfel: e în loc de *nu te mai chirăi* (în terminaţie influenţat de *ţipa*, ce precede). În *Şezătoarea*, XXV, 81, găsim: *Cu gherăle să-l zgherăţi*, deci *gherăi* contaminat cu *sgăria*.

[2] *Conv. lit.*, XXV, 355.

[3] T. Bălăşel, *l. c.*, I[0], 109.

[4] E. A. Michăilescu, *Crimpeie din viaţa ţăr. rom.*, 21.

[5] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 16 ; *Conv. lit.*, XXVII, 870.

[6] E. Hodoş, *l. c.*, 28; cf. *Familia*, VI, 555.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 628.

Lămosti <*lamoste* [1] :

Să nu-l mai lămostiţi,
Să nu-l mai moleşiţi [2].

Limba „a atinge, a curăţi cu limba“:

... cu limba voi limba [3].

Mierii „a face *mieriu*, de coloare albastră“:

Săpaţi-i sgaiba ce coaco ...
Ce mierieşte,
Ce vineţeşte [4].

Mili (*a se*) „a i se face milă, a se milostivi“:

Buna Precista ...
Tare rău se cruci
Şi de mine se mili [5].

Mineca „a şterge cu mîneca“:

Cu mîneca le mînecai [6].

Molitvi „a deslega de păcate spunînd o molitvă“:

Hristos te-a molitvit [7].

[1] V. Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 97; N. Leon, *Ist. nat. med.*, 135 ; A. Nour, *Desc. şi vrăji*, 59. Se zice şi *lămosteală*, cum îmi comunică D-ra Maria Ţ. Dumitrescu, după informaţii pe care le-a putut avea din jud. Teleorman ; în timpul războiului soldaţii de pe valea Dunării numiau *lămosteală* „gripa“. *Lamoste* e bulg. *mlamoѕъ* „boală de copii, cu călduri mari, cu erupţiuni“ (terminaţia a fost schimbată după derivatele în *-oste*).

[2] Tocilescu, *l. c.*, 645.

[3] N. Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 32; cf. E. Hodoş, *l. c.*, 52.

[4] *Comoara satelor*, III, 67.

[5] *Ark. Olteniei*, IX, 62; cf. D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 125 ; e dat şi în glosarul din Vîlcea publicat de G. Ciauşanu, G. Fira şi C. Popescu, *l. c.*, 179, dar probabil ca auzit în vre-un descîntec, pentru că nu ştiu să fie întrebuinţat în vorbirea obişnuită din Oltenia.

[6] *Izvorașul*, V, n-rul 1, p. 20.

[7] I. Bîrlea, *l. c.*, 347; cf. *Familia*, XXXII, 142.

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Mușchia „a pune să stea în mușchi (planta)“:

In mușchi te-am mușchiat
Și 'n piatră te-am băgat [1].

Nemuri (*a se*) <*neam* „a se înrudi“:

Hai, ne-om încuscri
Și ne-om nemuri [2].

Ochena „a fixa cu privirea pe cineva“:

In ochi mă ochenară [3].

Orbălți și *orbălța* „a prieinui umflături ca de orbalț“:

Nu obrinti,
Nu orbălți [4].

Orbalțul orbalță ...
... nu orbălța [5].

Paloși în versul:

Din guriță paloșind [6]

pleacă dela comparația cu mișcările într'o parte și alta ale paloșului.

Plăsela:

Cuțit, cuțitașule,
De cînd ...
...te-am plăselat [7].

---

[1] E. Hodoș, *l. c.*, 50; aceeași formă, probabil, alterată și cu înțelesul de „a prinde mușchi“, la D. Lupașcu, *Med. bab.*, 43:

In crăpăturile pămîntului să mușteinească.

[2] Marian, *Nașterea*, 363; *cf.* 364.
[3] *Ion Creangă*, VIII, 325; *cf.* 326.
[4] *Șezătoarea*, VI, 99; *cf. Ion Creangă*, VI, 147.
[5] *Ion Creangă*, XIII, 80.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 674.
[7] *Ibid.*, 691.

Pocita <*pocit*:

... ne ducem ...
Să-l săgetăm
Și să-l pocităm ...
Să-l săgetați
Și să-l pocitați [1].

Prănica <*pranic* „maiul cu care se bat rufele“:

Cu pranicul prănica-te-oi [2].

Pricăzi <*pricaz* (deci formațiune directă din *pricaz*, spre deosebire de *pricăji*):

Cu pricazul să-i pricăzești [3].

Răcăni <*răcănel*:

Nu răcăni ca broaștele [4].

Răspinti (*a se*) <*răspintie*:

Cum se răspîntesc drumurile,
Cum se răspîntesc hotarele [5].

Rîhni:

Cu rîhna rîhnit-a [6].

Roua (*a se*):

Cu roua să se rouază [7].

---

[1] *Ion Creangă*, V, 271.
[2] I. Bîrlea, *l. c.*, 339.
[3] *Ion Creangă*, VII, 117; la Marian, *Descîntece*, 137: *Cu pricazul pricăjit-a.*
[4] T. Bălășel, *l. c.*, 18, 142; *cf.* 144.
[5] *Ark. Olteniei*, VII, 518.
[6] Marian, *Descîntece*, 137; *cf.* D. Lupașcu, *Med. babelor*, 44.
[7] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 138.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Săbia:

Nu junghia,
Nu săbia [1].

Secura:

Cu securea te-oi secura [2].

Şoimi „a porni şoimii spre vînat" şi, de aici, înţelesul figurat aplicat la o boală ca să fie urmărită, împiedecată de a mai face rău (reminiscenţă din vremea cînd şoimi se întrebuinţau la vînat):

Plecat-au nouă oameni albi...
La pădurea albă,
Să şoimească şoimi albi;
Voi, nouă oameni albi,
Nu vă duceţi
La pădurea albă,
Să şoimiţi şoimi albi,
Ci vă duceţi la [cutare],
Să-i şoimiţi vătămăturile [3].

Strigoia „a vrăji":

Pe [cutare]...
L-a strigoiat [4].

Ţepoi (a se) „a sta drept în sus":

Urechile s'or ţepoi [5].

Tocila:

Cu tocilătorul te-oi tocila [6].

[1] Marian, *Descîntece*, 40; cf. 41, 45, 46.
[2] *Şezătoarea*, VII, 55.
[3] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 182.
[4] *Familia*, XXVII, 532.
[5] *Floarea darurilor*, II, 140.
[6] I. Bîrlea, *l. c.*, 337.

Tonti:

Să-l tonteşti,
Să-l zăpăceşti [1].

Toporî:

Cu nouă topoare-l toporîţi [2].

Totîlca „a cînta din totîlcă" (fluier făcut din coaje de salcie [3]):

Cu totîlca
Totîlcai [4].

Urdura „a da urdori":

Nu urdura [5].

Usturoia şi *usturoi*:

Cu usturoi te-am usturoiat [6].

Cu usturoi te-oi usturoi [7].

Vina <*vînă*:

Ca vina vina,
Ca izvorul izvora [8].

Vultura:

Cu vulturul i-oi vultura [9].

[1] Tucilescu, *l. c.*, 667; cf. 683; *Apărătorul sănătăţei*, VI, 110 (*tonţi*).
[2] *Ion Creangă*, VI, 46; VIII, 153; cf. T. Bălăşel, *l. c.*, I[a], 50; *Şezătoarea*, XI, 40.
[3] G. Ciauşanu, G. Fira şi C. Popescu, *l. c.*, 205.
[4] Laugier, *l. c.*, 99.
[5] *Gaz. poporului* (Timişoara), II, n-rul 45.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 1521; cf. 1602; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 77; *Şezătoarea*, XII, 185, 193.
[7] *Şezătoarea*, XIV, 107; cf. *Ghilueşul*, II, n-rele 11-12, p. 19.
[8] *Ion Creangă*, VI, 151.
[9] E. A. Michăilescu, *Crimpeie din viaţa ţăr. rom.*, 22; cf. *Ion Creangă*, III, 144.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Ca derivate adverbiale avem de însemnat numai formele curioase (< *cucuruz*, *buburuz*):

De-a-cucuruzata,
De-a-buburuzata [1],

și întrebuințarea lui *zugrav* ca adverb:

Și vom chiti
Și zugrăvi
Mai zugrav de cum a fost [2].

O serie ce ne duce iarăși spre multe exemplificări e aceea a derivatelor cu sufixe. Unele din ele (v. suf. *-aș*, *-el*, *-ică*, *-ior*, *-iță*, *-uț*) se încadrează printre formele care am văzut că apar cu acea expresivitate ce se întîlnește de atîtea ori în descîntece. Pentru diminutive descîntătoarele au o deosebită predilecție, deoarece asemenea derivate răspund, de o parte, la intenția lor de a arăta cum împărtășesc suferințele acelora care recurg la ajutorul lor și pe care caută să-i mîngîie, iar, de alta, la gîndul de a atenua răul pe care-l aduce o boală, de a îmblînzi pornirile vre-unui duh rău, și de aceea ele găsesc mereu cîte un cuvînt care li se pare că ar avea darul să slăbească puterea boalelor. Cu alt caracter de expresivitate se înșiră augmentativele (v. suf. *-oi*) — mai rare, de altfel, decît diminutivele —, ele fiind datorite intenției de a arăta cu cîtă îndîrjire se năpustesc asupra omului dușmanii sănătății.

Ca și alte ori, precumpănesc derivatele substantivale și adjectivale, cu sufixele:

-aie: *gheraie* <*ghiară*:

Scoate-ți gheraiele,
Piraiele (= piroanele) [3].

[1] Birlea, *l. c.*, 365.
[2] E. Hodoș, *l. c.*, 44.
[3] *Graiul nostru*, I, 90.

-ană: *strecurană*, *picurană* (formațiuni de tot artificiale, într'un descîntec de mătrice, din *strecura*, *picura* [1]):

Strecurană,
Picurană [2].

-anie: *suflanie* „suflare, tot ce are suflet, ființă" (format după *dihanie*):

Să rîdă toată lumea,
Toată suflania [3].

-ar: *beșicar* (alături de *furnicar*, într'un descîntec de „beșica cea rea"):

A făcut o masă mare
Și-a chemat toți furnicarii,
Toți beșicarii [4].

bolundar <*bolund*:

Friguri bolundare,
Friguri, boale de lingoare [5].

capular și *crucelar* (tot improvisări verbale curioase, provocate de versul anterior în care apar *cap* și *cruce*):

... te fac cruce și bisericuță la cap;
Capular la stînga,
Crucelar la dreapta [6].

[1] Trebue explicată prin asociere cu *pica*, *picura*, pentru că d. e. într'un alt descîntec de mătrice, D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 160, se spune:

Mătrice
Mătriciată,
Din cer picată.

[2] *Șezătoarea*, IV, 21.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 543; *cf.* 544.
[4] *Ibid.*, 1513.
[5] *Șezătoarea*, V, 144.
[6] *Tudor Pamfile*, II, 40.

costărar (pentru *cositorar* <*cositor*) „spoitor de căldări“:

Toți costărarii te cumpărară,
Toate căldările, tigăile le spoiră [1].

găinar, *giscănar* și *curcănar* „coteț pentru găini etc.“:

A plecat Dobrița
Cu măturița
Să mature găinarul cu găinile,
Giscănarul cu gîștele,
Curcănarul cu curcile [2].

Simcar (<*samcă*), *potcar* (<*potcă*), *săpornicar* (der. din rus. *sopernik*, „dușman“):

Am întîlnit Samca cu Simcarii,
Potca cu potcarii,
Săporniţa cu săpornicarii [3].

urzar:

Pe urzar am urzit-o [4].

-ăreață: *uimăreață*, *drumăreață*:

Uimă, uimăreață,
Ia-te pe drumăreață [5].

-ărie: *mărărie* „livadă cu meri“:

Cum se plămădește
Măru 'n mărării,
Varza 'n vărzării [6].

[1] Tocilescu, *l. c.*, 653.
[2] *Ion Creangă*, VI, 150.
[3] N. Păsculescu, *l. c.*, 146.
[4] *Șezătoarea*, XI, 44.
[5] A. Gorovei, *Desc. Românilor*, 411.
[6] Laugier, *l. c.*, 78.

porcărie „coteț de porci“ și *șerpărie* „loc unde stau șerpii“:

... dela nouă porcării,
Dela nouă șerpării,
Dela nouă brutării [1].

-ariț: *codariță* <*coadă*:

De le-au deochiat pasările,
Pice-le codariţele [2].

lungariț:

Șopîrlariță
Lungariță [3].

orbariță (înțelesul nu poate fi precisat):

Bubă cu orbariță [4].

-aș: *bălăuraș* și *auraș*:

Te faci un bălăuraș
Cu solzi de auraș [5].

bărbiaș (format prin asociere cu „bărbia“ toporului):

Toporaș,
Bărbiaș [6].

ciumaș și *pocitoraș*:

Și vede ciumași
Cu ciumași,
Pocitori cu pocitoraș [7].

[1] Tocilescu, *l. c.*, 684.
[2] Bîrlea, *l. c.*, 329.
[3] *Ibid.*, 356.
[4] Tocilescu, *l. c.*, 617.
[5] *Ion Creangă*, II, 94.
[6] Laugier, *l. c.*, 65.
[7] Marian, *Descîntece*, 188; cf. 189.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

furnicăraș:

Bună dimineața, furnicăraș,
Și vouă furnicilor [1].

găuraș „care stă prin găurile munților“:

Nouă găurași
Dela munte coborîră [2].

gunoiaș:

Tu gunoi,
Gunoiașe [3].

holeraș (într'un descîntec de viermi la care se descîntă cu o creangă de holeră):

Holeraș de primăvară,
Scoate viermii din rană-afară [4].

muierașe:

Voi oameni, omenași,
Muieri, muierașelor [5].

ungeraș <*uger*:

... lăptișorul să i-l adune
Și în ungeraș să i-l vîre [6].

vîlvaș <*vîlvă*:

Nouă săgetași
Cu nouă vîlvași [7].

-atic: *cățelatic*:

... am nouă căței cățelatici [8].

[1] *Ion Creangă*, IX, 204.
[2] Bîrlea, *l. c.*, 348; cf. 349.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 665.
[4] I. C. Beldie, *La cîșlă*, 99.
[5] *Șezătoarea*, IV, 191.
[6] *Ion Creangă*, II, 94.
[7] *Grai și suflet*, V, 52.
[8] *Șezătoarea*, XXIV, 92.

desmiratic „care deoachie“ (v. mai sus *desmir*), *săgetatic*, *desbumbatic* (înțeles neclar), *cășunatic* „care cășunează o boală“:

Acesta-i desmiraticul,
Acesta-i săgetaticul,
Acesta-i desbumbaticul;
Greu e iernaticul,
Mai bun e văraticul ...
Așa să crăpe ...
Ochii săgetaticilor,
Ochii cășunaticilor [1].

-ău: *spinărău* (nume dat șarpelui):

Spinarău, spinărău,
Ce șezi trist și mîhnit? [2].

-că: *faraoancă*:

Nouă faraoni
Cu nouă faraoance [3].

Irodianca:

Numai Irodianca nu era [4].

-ciune: *boriciune*:

Așa să mă speli pe mine.,
De urîciune,
De borîciune [5].

piriciune:

Uriciunea,
Piriciunea [6].

[1] *Ungaria*, I (1904), 378.
[2] N. Leon, *Ist. nat. med.*, 108.
[3] E. A. Michăilescu, *Crimpeie din viața țăr. rom.*, 25.
[4] Marian, *Vrăji*, 163, 165.
[5] Păsculescu, *l. c.*, 128; cf. 129; A. Gorovei, *Desc. Românilor*, 291; *Ion Creangă*, VI, 336; *bolăcianile*, rimînd cu *uriciunile*, într'un descîntec tipărit în Familia, XXXVII, 235, e aceeași formă, dar schimbată sub influența lui *boală*.
[6] Păsculescu, *l. c.*, 123.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

-eală: *corneli* <*corn*, formaţiune tot aşa de ciudată ca şi altele, provocată de rimă:

S'au lovit cornelile,
S'au curăţit roşelile [1].

întunecală:

Ameţeală,
Întunecală [2].

pietreală, deşi sensul lui nu reiese tocmai clar din context, pare să fie derivat din *piatră*, însemnînd „ce se întăreşte ca piatra":

Obrinteala, pietreala [3]...

pofteală şi *rîmneală*:

Aplecate din pofteală,
Aplecate din rîmneală [4].

răsăreală „tresărire":

...a-l lecui
De ameţeli,
De răsăreli [5].

rătuteală „turburare a minţei":

Cuţit din sfinte cu rătuteală [6].

scîrbeală:

Scîrbeală din mîncare,
Scîrbeală din culcare,
Scîrbeală din băutură [7].

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 121.
[2] *Şezătoarea*, V, 144.
[3] Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 35.
[4] *Ion Creangă*, IX, 50.
[5] T. Bălăşel, *l. c.*, I[B], 139.
[6] Laugier, *l. c.*, 93.
[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 22; *Ion Creangă*, II, 74.

sgîrceală:

Sgîrcelile,
Pocelile [1].

urală (pentru *ureală*) „faptul de a urî":

Dela el să piară
Spaimă şi urală [2].

zălezeală „ce face să clocească o boală":

Luat-au zălezeala,
Luat-au ameţeala [3].

zobeală (<*zobi*), alături de *fărîmeală*, are acelaşi înţeles: „ce face să te simţi sdrobit, sfîrşit de boală":

Cu zobeala,
Cu fărîmeala,
Cu fîrşeala [4].

-ean: *bilcean* „cel care se duce la un bilci":

Împărţiră turta
Cu toţi drumaşii,
Cu toţi bîlcenii [5].

miezean „care stă la mijloc", format după *lăturean* „care locueşte la marginea unui sat":

Pe toţi miezenii
Şi pe toţi lăturenii [6].

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 45.
[2] *Familia*, XXXII, 20.
[3] *Ibid.*, XXXVII, 234.
[4] *Şezătoarea*, X, 91; cf. Tocilescu, *l. c.*, 654, 655.
[5] *Apărătorul sănătăţei*, II, 264.
[6] Marian, *Leg. Maicei Domnului*, 325.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ LIBRARY

-easă : *bătătureasă* „stăpîna unei bătături, unei curți“:

Dela vecine,
Dela streine,
Dela bătătureasă bună [1].

brînculeasă :

S'a 'ntîlnit cu brîncoiul,
Cu brînculeasa [2].

deochetoreasă, rîmnitoareasă și *poftitoreasă*:

Cu deochetorul,
Cu deochetoreasa ...;
Cu rîmnitorul,
Cu rîmnitoreasa;
Cu poftitorul,
Cu poftitoreasa [3].

flecăreasă:

Dela circiumăreasă,
Dela flecăreasă [4].

Gereasa:

S'a 'ntîlnit cu Ger împărat,
Cu Gereasa împărăteasa [5].

înălteasă (iarăși un derivat, de circumstață, din *înalt*, adus de cuvîntul care urmează în rimă):

Ce 'nălteasă,
Impărăteasă ?..
Nu-i 'nălteasa,
Nu-i împărăteasă... [6].

[1] Tocilescu, *l. c.*, 661; *cf.* 662.
[2] V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 28.
[3] Laugier, *l. c.*, 78; *deochetoreasă* și în *Șezătoarea*, XII, 183.
[4] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 127.
[5] *Calendarul „Izvorașul“*, 1933, 39; *cf.* 40; *Ger împărat* e, de altminterelea, o alterare a lui *Ler împărat*, care apare și în descîntece.
[6] Marian, *Vrăji*, 236.

Irodeasa:

Cu Irod împărat,
Cu Irodeasa împărăteasa [1].

judeasă:

— Ce judeasă,
Ce doamnă-aleasă ?
— Că nu-i judeasă,
Nici doamnă-aleasă [2].

Miercăneasa:

A plecat Miercan cu Miercăneasa [3].

pîngăreșe:

Se mînecară...
Toate pîngărești,
Toate jupînesele [4].

potculeasă <*potcă*:

Un' te duci cu potcă,
Cu potculeasă [5] ?

Sburătoreasă :

Sburătoreasa
Cu Muma-păduroaica [6].

vinereasă <*vineri* :

Vineri vinereasă,
Avrămeasă
Cristineasă,
Tinde masă
De mătasă [7];

[1] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 132; *cf.* 142; Birlea, *l. c.*, 369, 371; L. Șăineanu, *Studii folklor.*, 84, 87; *Izvorașul*, X, 142; *Șezătoarea*, XXIII, 19; 20 (redat greșit: *Iordiada*) ; în *Bucsumul romîn*, III, 138, *Ierodiccile*, evident aceeași formă, schimbată și mai mult ; *Iroasele*, Papahagi, *l. c.*, 129; *Șezătoarea*, XXV, 136 (tot acolo mai departe: *Irodeasa*).
[2] Marian, *Vrăji*, 125.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 569.
[4] V. Gomoiu, *Din istoria med.*, 30.
[5] *Ion Creangă*, VII, 88.
[6] *Oltenia*, I (1923), fasc. 8, p. 118.
[7] *Ion Creangă*, XI, 63.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

o formaţiune la fel: *joieneasa* <*joi*:

Joienеasa,
Avrămeasa
Intinse masă
De mătasă [1].

vrăjitoreasă, fermecătoreasă, legătoreasă:

Ieşiră ...
Vrăjitoreasa,
Fermecătoreasa,
Legătoreasa,
Care leagă
Şi nu mai desleagă [2].

-eaţă şi **-eţe**:

glodeaţă, obrinteaţă:

De albeaţă,
De glodeaţă,
De obrinteţi [3].

gunoiaţă:

Şi-mi umplu ochiul
De albeaţă,
De gunoiaţă [4].

rumeneaţă:

Din albeaţa ochilor,
Din rumeneaţa obrajilor [5].

drăgosteţe:

Frumuseţile,
Drăgosteţile [6].

[1] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 88 (tipărit *Joenoasa*).
[2] Păsculescu, *l. c.*, 118; cf. 117.
[3] Laugier, *l. c.*, 75.
[4] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 18; cf. 17; II, 72.
[5] Păsculescu, *l. c.*, 149.
[6] *Ion Creangă*, III, 110; cf. Tocilescu, *l. c.*, 1560 (tipărit: *drăgostiţele*).

înălţeţe:

Dela buna cu bunеţele,
Dela 'nalta cu 'nălţeţele [1].

iubeţe şi iubuseţe:

Iubeţele mele,
Mîndreţele mele [2],

... cu multă iubuseţe
Şi cu multă frumuseţe [3].

-el, ea:

altărel <*altar*:

Cu nouă zăbrele...,
Cu nouă altărele [4].

buciumel:

... voi face buciumel
De aurel [5].

bulbucăţel:

Toţi frumuşei şi bulbucăţei [6].

ciuţel <*ciută*:

Cum îşi linge vaca viţelul
Şi ciuta ciuţelul [7].

cuiburel:

Păsărele
In cuiburele [8].

curăţea:

Curăţea m'am îmbrăcat [9].

frigurele:

99 de frigurele,
99 de boale grele [10].

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1558.
[2] *Ibid.*, 1560.
[3] Păsculescu, *l. c.*, 140.
[4] *Comoara satelor*, IV, 76.
[5] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 78 ; cf. E. Hodoş, *l. c.*, 71.
[6] Em. Novacoviel, *Col. folkl.*, 128.
[7] L. Costin, *Graiul băn.*, 87.
[8] Păsculescu, *l. c.*, 115; cf. 118; Tocilescu, *l. c.*, 609, 618.
[9] Martian, *Vrăji*, 103.
[10] *Ion Creangă*, II, 71.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

furcerel (<*furcer*), *toporel*, *sfrederel*:

Cu nouă furcerele,
Cu nouă toporele,
Cu nouă sfrederele [1].

ghioşea (v. mai departe *ghiocică*, la suf. *-ică*) :

A puichiţă ghioşea [2].

gozurele, *coturele* (<*cot* „colţ la ziduri"):

... am aruncat
Toate gozurelele
Din toate coturelele [3].

grădinărele:

... a strîns
Trei feluri de floricele
Din trei grădinărele [4].

încheieturele:

Din mii şi sute de 'ncheieturele,
Din douăzeci de degeţele ...
Din toate încheieturelele [5].

jeţurel:

... cu nouă jeţurele [6].

jigărele în versurile:

Toate păsărelele,
Toate jigărelele [7]

[1] *Comoara satelor*, I, 16.
[2] E. Hodoş, *l. c.*, 71.
[3] Marian, *Descîntece*, 196.
[4] E. Hodoş, *l. c.*, 68.
[5] Marian, *Descîntece*, 21; *cf.* 51, 74, 75, 149, 165; *Vrăji*, 144, 171; *Naşterea*, 383; D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 13, 19; Tocilescu, *l. c.*, 615, 1536, 1541; T. Pamfile, *Boli şi leacuri*, 43; *Şezătoarea*, I, 59; *Ion Creangă*, I, 118; II, 73; III, 246; *cheieturelele*, la Păsculescu, *l. c.*, 115.
[6] Em. Novaeovici, *Col. folkl.*, 128.
[7] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 171.

trebue înţeles ca un derivat din *jiganie*, schimbat sub influenţa lui *jigărcală*, prin obişnuite confundări de cuvinte.
junghiurele:

Toate junghiurelele [1].

luceferel:

Ca lumea să se uite la el
Cum se uită la un luceferel [2];

foarte des pl. *luceferei* rimînd cu *umerei* sau alte forme în *-ei*:

Luna 'n piept ţi-oi răzima
Şi luceferei
Pe umerei [3];

şi *luceferele*:

Pe umerele
Două luceferele [4].

luminele:

Din trei vădurele
Cu trei luminele [5].

măciucel:

Sări în vîrf de măciucel [6].

măduvele:

Din toate măduvelele [7].

[1] *Şezătoarea*, XXII, 36.
[2] A. Nour, *Descîntece şi vrăji*, 47.
[3] Marian, *Vrăji*, 95; *cf.* 224; Tocilescu, *l. c.*, 673, 674, 676, 678, 1135; Păsculescu, *l. c.*, 114, 125; E. Hodoş, *l. c.*, 10; L. Costin, *Mărgăritarele Bănatului*, 86; A. Nour, *l. c.*, 33; N. Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 20; D. Ionescu-Buzău, *Mical magazin de med. pop.*, 421; *Şezătoarea*, X, 46; XI, 69; XIII, 8; XIV, 105; *Rev. crit.-lit.*, V, 92; *Arh. Olteniei*, V, 146; IX, 62; *Izvoraşul*, VII, n-rele 9-10, p. 17.
[4] *Familia*, XI, 65.
[5] E. Hodoş, *l. c.*, 68.
[6] *Ion Creangă*, I, 14.
[7] Dintr'o colecţie inedită din Putna; *cf.* *Tribuna*, 1893, 493, unde *măduvelele* poate fi o greşeală pentru *nodurelele* (*cf.* mai departe).

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ "CAROL I" IAŞI

măşcăţel <*măşcat*:

Cele grele,
Măşcăţele [1].

mînecele:

Cu stele
Mărunţele
Pe mînecele [2].

năfrămele:

Cu 99 de măturele,
Cu 99 de năfrămele [3].

nodurele:

Din toate nodurelele,
Din toate încheieturelele [4].

oborocel:

... nouăzeci şi nouă de oborocele [5].

osurele:

Mia de osurele [6].

părmăcel:

Se suiau şi ei pe părmăcei
Şi mă priviau şi ei [7].

pestricel:

Linge vidra puişorii,
De frumuşei,
De pestricei [8].

[1] Marian, *Descîntece*, 108.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 678; cf. 1559; E. Hodoş, *l. c.*, 10, 11; L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 45; *Şezătoarea*, XXI, 68.
[3] *Ion Creangă*, VIII, 212.
[4] Marian, *Descîntece*, 51; cf. 165; Şăineanu, *Studii folkl.*, 86; *Şezătoarea*, XXIII, 22; *Ion Creangă*, I, 118.
[5] Marian, *Vrăji*, 226.
[6] Şăineanu, *l. c.*, 85-86; *Şezătoarea*, XXIII, 22.
[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 186.
[8] T. Băiaşel, *l. c.*, I[11], 20; cf. D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 96; N. Ionaşcu şi M. Mîndreanu, *Poezii pop. şi descîntece*, 92; Pamfile, *Boli şi leacuri*, 31; *Şezătoarea*, IV, 192.

pistruia:

Păsărică pistruia
Pe copac se suia [1].

plăpumele:

Copiii mici în legănele
Şi boierii în plăpumele [2].

rărunchei:

Din ficăţei,
Din rărunchei [3].

sărăţel, formaţiune curioasă, ca atîtea altele, din *seară* + (*pe*) *înserate*:

Vă dau de dimineaţă
O raţă,
De prînz
Un mînz,
În sărăţel
Un cocoşel [4].

scorburele:

Toate păsărelele
La toate scorburelele [5].

Şoimele <*Şoimane*, format după *Iele*:

Cui din Iele,
Din Şoimele [6].

strâchinele şi *lingurele*:

Luă nouă strâchini, strâchinele,
Luă nouă linguri, lingurele [7].

uncheşel:

Unchiaşi, uncheşeilor [8].

[1] *Ion Creangă*, I, 116.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 556; cf. 580, 609; *Şezătoarea*, X, 24, 25, 105.
[3] *Familia*, XXV, 603-604; XXVIII, 6.
[4] *Ion Creangă*, IX, 181.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 559.
[6] *Ghiluşul*, II, n-rele 3-4, p. 24; cf. *Familia*, XXXII, 189.
[7] *Şezătoarea*, XII, 184.
[8] *Ibid.*, IV, 191.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ LIBRARY

vinețel:

... tu arginţele
Vineţele
Eşti adus din Ţarigrad [1].

zimțele

Cu măselele,
Cu zimţelele [2].

-enie: *blestemățenie*:

Să taie necurăţeniile,
Să taie blestemăţeniile [3].

-eș apare în trei derivate dintr'un descîntec de şarpe: *dedeș* (obscur ca formaţiune), dacă cumva nu este o alterare a lui *dereș* „de coloare roşie brăzdată cu alb, cu cenuşiu", *pieleș* <*piele*, *carneș* <*carne*:

Dedeş bea din piele,
Pieleş bea din carne,
Carneş bea din os [4].

-esc (printre derivatele adjectivale cu acest sufix cele mai multe sînt adăugate la numele vre-unei boale [5]): *bivolesc* (*soare*, într'un descîntec de „soare sec") [6], *bivolească* (*cîrtiță*) [7],

[1] Tocilescu, *l. c.*, 661.
[2] G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, 363, 364.
[3] Pamfile, *Boli și leacuri*, 40.
[4] Păsculescu, *l. c.*, 149.
[5] Unele, ca *broștesc*, *căiesc* etc., sînt atestate şi alteori, dar nu puteau fi lăsate la o parte, fie pentru că se arată o deosebită predilecţiune pentru ele în descîntece, fie pentru că apar ca formaţiuni independente.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 560.
[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 7, 13; *Rev. p. ist. ark. fil.*, III, 384; *Șezătoarea*, XXIV, 80.

boiască (*brincă*) [1]; *broștească* (*brîncă*) [2]; *cadinească* (*brincă*) [3]; *căiesc* (*pojar*) [4], (*soare*) [5], *căiască* (*bubă*) [6], (*brincă*) [7], (*cîrtiță*) [8], (*rîie*) [9], (*tîrpie* „umflarea stomacului") [10], *căieşti* („*d'ăi răi*") [11], (*tîrcolituri*, v. mai departe, derivatele cu suf. *-ură*) [12]; *căldărărească* (*bubă*) [13], (*rîie*) [14]; *căpresc* (*pojar*) [15], (*soare*) [16], *căprească* (*bubă*) [17], (*cîrtiță*) [18], (*rîie*) [19]; *cătcăunesc* (*soare*) [20]; *cătircască* (*cîrtiță*) [21]; *cerbească* (*brincă*) [22]; *chilomănești* <*chiloman* „mare, sdravăn" <*chilom* „armă în formă de ciocan" (*cai*, *măciuci*) [23]; *cîmpească* (*bubă*) [24]; *cînesc* (*soare*) [25], *cîncască* (*boală*) [26],

[1] *Graiul nostru*, I, 137.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1150.
[3] Laugier, *l. c.*, 80.
[4] Em. Novacoviei, *Din comoara Bănatului*, II, 27.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 564.
[6] *Ibid.*, 600; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 29; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 53; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; Hasdeu, *Etym. mag.*, I, 94; *Șezătoarea*, VIII, 112.
[7] *Graiul nostru*, I, 281.
[8] *Rev. p. ist. ark. fil.*, III, 384; *Șezătoarea*, XXIV, 80.
[9] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 183.
[10] Em. Novacoviei, *Col. folkl.*, 139.
[11] *Șezătoarea*, VII, 93.
[12] *Comoara satelor*, IV, 108.
[13] *Șezătoarea*, VIII, 112.
[14] *Ion Creangă*, IX, 179.
[15] Em. Novacoviei, *Din comoara Bănatului*, II, 27.
[16] Tocilescu, *l. c.*, 564
[17] *Ibid.*, 1150; Grigoriu-Rigo, I, 29; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 49, 51; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; *Șezătoarea*, VIII, 112.
[18] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 73; *Rev. p. ist. ark. fil.*, III, 384; *Șezătoarea*, XXIV, 80.
[19] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 155, 183; T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 114; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 183; *Șezătoarea*, VII, 91.
[20] Tocilescu, *l. c.*, 564.
[21] *Rev. p. ist. ark. fil.*, III, 384; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 73 (tipărit: *cirtească*); *Șezătoarea*, XXIV, 80 (greşit: *cătrăneacă*).
[22] Tocilescu, *l. c.*, 1150.
[23] Pamfile, *Boli și leacuri*, 70.
[24] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 62.
[25] Tocilescu, *l. c.*, 1373.
[26] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 14.

(*bubă*)[1], (*brincă*)[2], (*rîie*)[3], (*unghie*)[4], *cinești* (*tîrcolituri*, v. mai sus, s. *căiești*)[5]; *costorăresc* <*costorar* „spoitor de căldări", (*dalac*)[6], *costărărească* (*rîie*)[7], *costororești* (despre boala „*de clini*")[8], (*sfinte*)[9]; *feciorești* (*pălării*")[10]; *fetești* (*struțuri*[11]). (*facerî*)[12]; *găinească* (*rîie*)[13], *găinești* (*friguri*)[14]; *giscască* (*brincă*)[15], *giscărească* (*rîie*)[16]; *iepască* (*bubă*)[17], (*rîie*)[18]; *iepurești* (*drumuri*)[19]; *lăiețesc* (*soare*)[20], *lăiețești* (*vifor și țeapă*)[21]; *lupesc* (*soare*)[22], *lupească* (*bubă*)[23], (*pocitură*)[24], *lupești* („*d'ăi răi*")[25], (*cîmpuri*)[26]; *mițească* (*bubă*)[27], (*rîie*)[28], (*unghie*)[29]; *mor-*

[1] G. Alexici, *Texte din lit. pop.*, 207; E. Hodoș, *l. c.*, 49, 51; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 62.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1149.
[3] *Ion Creangă*, IX, 179.
[4] *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 214.
[5] *Comoara satelor*, IV, 108.
[6] *Ion Creangă*, VIII, 243.
[7] *Ibid.*, IX, 179.
[8] *Ibid.*, VIII, 152.
[9] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II 147.
[10] Marian, *Vrăji*, 92.
[11] *Ibid.*
[12] *Comoara satelor*, V, 106.
[13] *Ion Creangă*, IX, 179.
[14] Tocilescu, *l. c.*, 1571.
[15] *Graiul nostru*, I, 281.
[16] *Ion Creangă*, IX, 179.
[17] T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 100.
[18] *Șezătoarea*, VII, 91.
[19] D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 416.
[20] Tocilescu, *l. c.*, 564.
[21] *Șezătoarea*, VIII, 113.
[22] Tocilescu, *l. c.*, 1573.
[23] E. Hodoș, *l. c.*, 49; și într'o colecție inedită din Putna.
[24] *Grai și suflet*, V, 63.
[25] *Șezătoarea*, VII, 93.
[26] Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 416.
[27] E. Hodoș, *l. c.*, 49, 51.
[28] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 183.
[29] *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 204.

țești (*friguri*)[1]; *năprăznicești* (*faceri*)[2]; *năzdrăvănești* (*friguri*)[3]; *netoțească* (*bubă*)[4], (*brincă*)[5], (*țeapă*)[6], *netotești* (*friguri*)[7]; *nevestești* (*facerî*)[8]; *ogărească* (*rîie*)[9]; *oiesc* (*pojar*)[10], (*soare*)[11], *oiască* (*bubă*)[12], (*rîie*)[13], (*cîrtiță*)[14], (*tîrpie*, v. mai sus, s. *căiască*)[15], *oiești* (*friguri*)[16]; *pădurești* (*babițe*)[17]; *pisicească* (*bubă*)[18]; *răcești* <*rac* („*d'ăi răi*")[19]; *rățească* (*rîie*)[20]; *rudărească* (*bubă*)[21], (*rîie*)[22], *rudărești* („*clini*")[23]; *șerpesc* (*soare*)[24], *șerpească* (*bubă*)[25], (*brincă*)[26], (*pocitură*)[27]; *ursăresc* (*cuțit*)[28],

[1] *Comoara satelor*, IV, 107.
[2] *Ibid.*, V, 106.
[3] *Ibid.*, IV, 107.
[4] Tocilescu, *l. c.*, 609, 1150 (comp. *ibid.*, 608: *bubă din netoți*).
[5] *Ibid.*, 1149.
[6] *Ibid.*, 1512.
[7] D. Ionescu și Al., Daniil, *l. c.*, II, 79.
[8] *Comoara satelor*, V, 106.
[9] *Ion Creangă*, IX, 179.
[10] Em. Novacovici, *Din comoara Bănatului*, II, 28.
[11] Tocilescu, *l. c.*, 564.
[12] *Ibid.*, 600, 1150, 1510; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 62; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 29; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 49, 51, 52; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; Hasdeu, *Etym. magn.*, I, 94; *Șezătoarea*, VIII, 112.
[13] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 183.
[14] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384.
[15] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 139.
[16] Tocilescu, *l. c.*, 1571.
[17] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 25.
[18] *Ibid.*, I, 62; cf. Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 155, unde este greșit tipărit.
[19] *Șezătoarea*, VII, 93.
[20] *Ion Creangă*, IX, 179.
[21] Tocilescu, *l. c.*, 609; *Șezătoarea*, VIII, 112.
[22] *Ion Creangă*, IX, 179.
[23] *Ibid.*, VIII, 152.
[24] Tocilescu, *l. c.*, 564.
[25] E. Hodoș, 51; și într'o colecție inedită din Putna.
[26] Tocilescu, *l. c.*, 1150.
[27] *Grai și suflet*, V, 63.
[28] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 126.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ "CAROL I" IAȘI

(dalac) [1], *ursărească (bubă)* [2], *(rîie)* [3], *ursărești („clini")* [4], *(vifor și țeapă)* [5], *ursească (tuse)* [6], *(unghie)* [7], *urșești („d'ăi răi")* [8], *(păduri)* [9]; *văcesc (izdat)* [10], *(soare)* [11], *văcească (bubă)* [12], *(brîncă)* [13], *(cîrtiță)* [14], *văcești (friguri)* [15]; *văduvești (faceri)* [16]; *vrăcească (pocitură)* [17].

-et: *grijet*:

Să-și umble umbletele,
Să-și grijească grijetele [18].

stricnet „junghi":

Și-l spăla...
De toate stricnetele [19].

-ete: *virfete*:

... din vîrfete se-apleacă [20].

---

[1] *Ion Creangă*, VIII, 243.
[2] *Șezătoarea*, VIII, 112.
[3] *Ion Creangă*, IX, 179.
[4] *Ibid.*, VIII, 152.
[5] *Șezătoarea*, VIII, 113.
[6] *Ibid.*, VII, 93.
[7] *Annaval Arh. de folkl.*, I, 204.
[8] *Ibid.*
[9] D. Ionescu-Buzău, *Micul magazin de med. pop.*, 416.
[10] E. Hodoș, *l. c.*, 26.
[11] Tocilescu, *l. c.*, 564
[12] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 29; G. Alexici, *Texte din lit. pop.*, 207; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 51; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; Hasdeu, *Etym. magn.*, I, 94; *Șezătoarea*, VIII, 112; XII, 185, 186; *Ion Creangă*, V, 52.
[13] *Graiul nostru*, I, 137, 281 (*văcească*).
[14] D. Ionescu și Al. Dantil, *l. c.*, I, 73; *Șezătoarea*, XXIV, 80.
[15] Tocilescu, *l. c.*, 1571.
[16] *Comoara satelor*, V, 106.
[17] *Grai și suflet*, V, 62; *vrecească* (*mătrice*), la Marian, *Descîntece*, 330, poate fi aceeași formă, deși, pentru că în versul dinainte se zice *tătărească*, ar fi mai curînd o greșeală în loc de *ovreiască*, cum apare deseori în descîntece.
[18] I. A. Candrea, *Gr. din Țara Oașului*, 46.
[19] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 134; cf. E. Hodoș, *l. c.*, 19, 32, 61, 62 (tot acolo: *Sfulgere și strănete*, așa că pare confundat cu *trăsnet*).
[20] *Comoara satelor*, III, 26.

-ică: *apșorică*:

Te-oi spăla...
Cu apă, apșorică
Dela Ierusalim venită [1].

fumurică „fumurie, cenușie":

Păsărică
Fumurică
Se făcu,
Pe bucium se sui [2].

ghiocică [3]:

Păsărică ghiocică
Sări ici, sări colea [4].

încheieturică și *mădulărică*:

Din toată încheieturica,
Din toată mădulărica [5].

---

[1] *Șezătoarea*, XVI, 13.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1143.
[3] Nu derivat din *ghiocel*, cum îl explică *Dicț. Acad.*, II, 261, ci influențat numai de acesta, pentru că ne îndreaptă spre *ghenoșe* : *pasăre ghenoșe*, la Tocilescu, *l. c.*, 1143; *păsăricâ ghiaușe*, în *Doina*, I (1928), 82; tot în *Doina*, I, 149, *ghiaoș* e explicat prin „jumătate alb, jumătate negru"; același cuvînt ne e cunoscut și din alte părți: *gheușă* „capră neagră, cu pată albă în bot", Vîrcol, *Gr. din Vîlcea*, 93; *geușă* „capră cocheșe", Șt. Pașca, *Glosar dial.*, 30; *gheușe* „capră cu părale pe la ochi", V. Păcală, *Mon. sat. Rășinari*, 137; *geușă* „albă la cap, cu piei negri pe obraz", E. Precup, *Păstor. în Munții Rodnei*, 25; *gheuș* „animal cu vrîste, cu pui, vărgat", *Șezătoarea*, V, 74; cf. *Dicț. Acad.*, II, 255, 263, 265, s. *gheușă*, *ghiog*, *ghiaș* ; apare și în numele pasărei *sfrancioș gheoș*, Marian, *Ornit.*, I, 76; II, 77, unde, după o comunicare a lui At. Marienescu, e dat că ar însemna „colțos", explicație deci falsă.
[4] *Ion Creangă*, I, 14 (greșit explicat prin „mieă").
[5] *Ibid.*, IX, 53, 54, 82.

libovică, ticnică, lipică:

Floricica
Îi da floricelele,
Libovica
Îi da libovul,
Ticnica
Îi da ticnelile,
Lipica
Îi da lipiciul [1],

orbălcică:

Bubă orbă[l]cică,
Bubă cu orbalț [2].

-icel: *biticel* <*bit*:

Cu nouă boți,
Cu nouă biticele [3].

fiericel <*fier*:

Cu măsele de oțele
Și cu dinți de fiericele [4].

lemnicel:

Toate pietricelele,
Toate lemnicelele [5].

-icică: *căpricică*:

Căpricică
Turturică [6].

-ie: *birăie* „funcția de birău" (primar):

Dela 'mpărăție
Pîn' la birăie [7].

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1155.
[2] Marian, *Descîntece*, 155, 156; *Tribuna*, 1893, 493.
[3] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 131.
[4] *Ion Creangă*, VI, 149.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 1573.
[6] *Ibid.*, 637.
[7] *Familia*, XI, 64.

bolnăvie:

Toate durerile,
Toate bolnăviile [1].

divănie „loc de judecată" (unde se ținea „divanul"):

Împărații la împărățiile lor,
Divanii la divăniile lor [2].

surzie:

Surzie,
Năucie [3].

-ilă: *Izbila* <*izbi* și *Isdila* (acesta pare în totul o formă inventată, să se potrivească cu cea dintîi):

A mers pe cale, pe cărare
Și s'a 'ntîlnit cu Izbila și Isdila:
L-a izbit,
L-a trîntit [4].

-ime: *arzime, dogorime*:

Rîmnă cu arzime,
Rîmnă cu dogorime [5].

-ină: *bursucină* <*bursucă* ori *bursoacă*, numele plantelor *bartsia alpina, setaria glauca* [6]:

Am auzit că speli...
Pietrile de rugină,
Văile de bursucină [7].

[1] Laugier, *l. c.*, 89; cf. *Arh., Olt.*, IV, 456.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1560; *divan* e deviat dela înțelesul lui, însemnînd alei „judecător".
[3] *Șezătoarea*, V, 144; comp. *asurzie* (*ibid.*, X, 60).
[4] *Șezătoarea*, XI, 100; cf. 101, 102; tot acolo și *Izdila*.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 556.
[6] Z. Panțu, *Plantele*, ed. a 2-a, 37.
[7] *Natura*, XXI (1932), n-rul 10, p. 33.

Cu acelaşi sufix apare forma ce se adaugă uneori la *mătrice*:

Mătrice
Mătrichină [1].

Derivarea astfel a fost înlesnită de întrebuinţarea deasă a lui *mătrăgună* pe lîngă *mătrice* [2]; în fonetism, *mătrichină* pare, de altfel, influenţat de sîrb. *matrik* „chrysanthemum parthenium". Altă formă care se adaugă la *mătrice* e *mătricură* [3], cu terminaţia schimbată prin legături de rimă (nu ne putem gîndi că ar reproduce pe lat. m a t r i c u l a).

-ior: *albicior*:

Păsărică albicioară,
Păsărică pestricioară [4].

beldioară:

Ne ducem prin mări
Să aşezăm beldioarele, trestioarele [5].

bolovănior:

... cum mătură ...
... rîurile bolovănioarele [6].

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 156; cf. N. Leon, *Ist. nat. med.*, 137. La G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, 389: *mătrăchină*; cu sufixul schimbat: *mătricană*, D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 130.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 636, 637; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 108; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 153, 154, 157, 159; II, 109, 130, 131; Laugier, *l. c.*, 82; A. Noar, *Descîntece şi vrăji*, 25; *Graiul nostru*, I, 96, 138; *Lumina p. toţi*, I, (1883), 417; *Educatorul*, II (1884), 30; *Şezătoarea*, X, 91; XII, 189; *Ion Creangă*, VIII, 181. Alăturarea ambelor forme a dus la expresiile: *mătrice mătrăgunoasă*, D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 128, şi *mătrice mătrăgunită*, tot acolo, II, 152.

[3] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 107, 127 (în rimă cu *frigură*); *Tincrimea rom.*, II (1899), 221; de aici derivatul: *mătricurată*, în *Tin. rom.*, II (1899), 220, *mătriculată*, Tocilescu, *l. c.*, 1575; *Graiul nostru*, I, 22, 23; *Şezătoarea*, XI, 61.

[4] *Şezătoarea*, XI, 64.

[5] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 10.

[6] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 58.

buruienioare (tipărit *burioare*):

Şi toate ovesele
Şi toate burioarele [1].

frumuşor:

Ling oiţele, căprIţele
Iezişori de frumuşori [2].

hîrlecior:

Luaţi nouăzeci şi nouă de săpuşoare,
Nouăzeci şi nouă de hîrlecioare [3].

împărăţior:

La 'mpăraţi, la 'mpărăţiori [4].

jigăricioare <*jigăriţe* „plămînii dela vite":

Din inimioare,
Din jigăricioare [5].

mătăcinioară <*mătăcină*:

Toate rădăcinioarele,
Toate mătăcinioarele [6].

orăşior:

Din toate orăşioarele [7].

plăvioară < *plavie* „grămadă de lemne, de crengi ce pluteşte deasupra unui rîu":

Păsărică pestricioară,
Ce te sui pe plăvioară [8] ?

[1] *Ion Creangă*, VIII, 19.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 554; cf. *Familia*, II, 407; III, 70; *Anuarul Ark. de folkl.*, I, 209.

[3] Marian, *Vrăji*, 226.

[4] *Ibid.*, 111.

[5] *Familia*, XXV, 603.

[6] E. Hodoş, 11 (greşit tipărit: *rădăcinoasele, mătăcinioasele*).

[7] *Şezătoarea*, XI, 69.

[8] T. Bălăşel, *l. c.*, 1[11], 67.

tăricioară:

... în tăricioară ți-o turna [1].

zinioare (alături de *frumușori*, relevat și mai sus):

Voi 99 de zinioare
Frumușoare [2].

-iș, -îș: *lătiș* <*lat*:

... cuțit ...
Cu lătiș
Ascuțit [3].

miriș „cel care uitîndu-se la cineva și mirîndu-se de el îl farmecă, îl vrăjește“:

Inainte ieșitu-mi-a
Miriș și piriș,
In față mi s'a uitat,
Mare ură mi-a aruncat [4].

obrintiș „obrinteală“:

... porumbul negru e bun
Și de măciniș
Și de obrintiș [5].

tiriș „șarpe“ (derivat deosebit de cel cunoscut):

Tu, tiriș [6]....

-işor: *răzișoară*:

Sfinte soare
Frățioare,
Răsari cu 40 de răzișoare [7],

[1] *Ghiluțul*, I, n-rele 9-10, p. 28.
[2] *Familia*, II, 407; cf. III, 70, 265.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 1147.
[4] Bîrlea, *l. c.*, 332.
[5] *Șezătoarea*, VI, 99.
[6] *Lumina p. toți*, I (1885), 377; *Ion Creangă*, IX, 235.
[7] Marian, *Vrăji*, 111; cf. *Sărbătorile*, I, 186; Tocilescu, *l. c.*, 673; *Ion Creangă*, V, 154; *Ghiluțul*, I, n-rele 3-4, p. 32.

singișor:

Să-i curgă singișorul [1].

tecișoară:

Ca fasolea 'n tecișoare,
Ca strugurii 'n vițișoare [2].

-iță: *bosconiță* „vrăjitoare“ <*boscoană* „farmec, vraje“:

A ieșit cuconița,
Bosconița [3].

buchiță <*bucă*:

In buchițe
Două rujițe [4].

ciontițe și *încheieturițe*:

Din toate ciontițele,
Din toate încheieturițele [5].

crăchiță:

In crăchița de boz [6].

deochetoriță „deochetoare“:

Cu nouă deo[che]tori,
Cu nouă deo[che]toriță [7].

frigăriță:

Frigare, frigărița mea [8].

[1] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 89.
[2] *Ibid.*, I, 178.
[3] Marian, *Nașterea*, 394.
[4] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 45; cf. 86; *Familia*, XXVII, 256.
[5] A. Țiplea, *Poesii pop. din Maram.*, 98; cf. T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 143; Bîrlea, *l. c.*, 349.
[6] *Șezătoarea*, X, 91.
[7] Bîrlea, *l. c.*, 331; aceleași forme, mult schimbate, în *Șezătoarea*, III, 136:

99 de ghiotori,
99 de ghiotorițe.

[8] Păsculescu, *l. c.*, 136.

BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY CENTRAL LIBRARY

hopăiță <*hopaie* = văpaie :

Din gură
Hopăiți de foc vârsa [1].

încheieturiță :

Din toate încheieturițele [2].

Irodița (comp. mai sus *Irodeasa*):

S'au sinecat,
S'au mînecat
Nouă Irodițe [3].

junghiurițe:

Toate junghiurițele
Din toate încheitorițele [4].

lespeziță:

... pe fîntiniță
Este-o lespeziță,
Sub lespeziță
Este-o pasăre pestriță [5].

măduviță:

Din toată vița
Și măduvița [6].

mierloșiță și *brindușiță*:

Ochii mei de mierloșiță,
Limba mea de brîndușiță [7].

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1576; cf. 1593.
[2] *Anuarul Ark. de folkl.*, I, 198.
[3] Marian, *Descîntece*, 95; cf. L. Șăineanu, *Studii folklor.*, 88; schimbat în *Mirodițe* (*Ungaria*, 1, 378, 379).
[4] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 133.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 1517; cf. 1525.
[6] T. Papahagi, *l. c.*, 144.
[7] C. Gheorghiu, *Cal. fem., superst.*, 22 ; D. Lupașcu, *Med. bab.*, 25.

miriță, în loc de *mieriță* <*miere*, cum reiese din context:

Ți-oi da guriță
De miriță
Și ochi de albiniță;
Cum trag toate furnicile..,
La miere [1].

nădiță:

Nadă, nădiță [2].

plămădiță:

... să-l arunci ...
... în covata cu plămădiță [3].

podobiță:

... Eu să fiu păuniță
Podobiță [4].

primăriță:

La primar, cu primăriță,
La vătav, cu vătăviță [5].

ștergătorițe:

Nouă ștergătorițe [6].

strădomășiță <*strădomaș* = surdomaș:

... nouă feluri de strădomași
Cu strădomășițe [7].

umflăturiță :

Culegeți toate umflăturițele [8].

[1] Tocilescu, *l. c.*, 675.
[2] L. Șăineanu, *Studii folkl.*, 88.
[3] *Familia*, XXXVII, 247.
[4] Marian, *Sărbătorile*, III, 278.
[5] Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, 185.
[6] *Aurora română*, Cernăuți, I (1881), 58.
[7] E. Hodoș, *l. c.*, 23; cf. Costin, *Graiul băn.*, 187.
[8] *An. Ark. de folkl.*, I, 202.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

unghiță:

Din toate unghițele [1].

ursărițe, *lingurărițe* și *fruntărițe*:

Toate ursărițele,
Toate lingurărițele,
Toate mahalagițele,
Toate fruntărițele [2].

vătriță

Șade pe vătriță [3].

vecinită și *vecinăriță*:

Cine, cinerițele,
Rele vecinițele [4].

Cine, cinerițele
Și vecinărițele [5].

-iu, -ie: *pestricie*:

Bubă pestricie,
Bubă piersecie [6].

-mînt: *blăstămînt*:

Bubă din blăstăminte,
Bubă din jurăminte [7].

-oi, -oaie, -oaică dau loc la numeroase derivate pentru a alătura la numele unei boale un corespunzător format astfel — caracteristic în această privință e un descîntec „de vifor" ce începe astfel:

[1] Bîrlea, *l. c.*, 349; cf. *Șezătoarea*, VI, 101.

[2] Păsculescu, *l. c.*, 126; *fruntăriță* e explicat în glosar prin „femeie de jos", dar nu e clară derivarea lui.

[3] *Ion Creangă*, XIII, 76.

[4] Marian, *Vrăji*, 217.

[5] *Ibid.*, 207, 210.

[6] *Șezătoarea*, XI, 49.

[7] E. Hodoș, *l. c.*, 49.

Viforul cu viforoaica,
Buba cu buboaica,
Brînca cu brîncoaica,
Dălacul cu dălăcioaica [1].

Cum numele de animale apar des în descîntece — și ele dau prilej la asemenea formațiuni —, caracteristice iarăși sînt următoarele versuri dintr'un descîntec unde, fiind vorba de șarpe și de șerpoaică, potrivirea de rimă a adus un șir de forme arătînd ce departe merge inventivitatea verbală a descîntătoarelor:

Din gură de șarpe vindecată,
De șarpe, de șerpoaică ...,
De năpîrcă, de năpîrcoaică ...
De guștер, de guștеroaică ....
De șopîrlă, de șopîrloaică ...,
De muscă, de muscoaică ...,
De cîne, de cînoaică ...,
De nevăstuică, de nevăstoaică ...,
De albină, de albinoaică,
De viespe, de viespoaică [2].

Tipic însă pentru alăturarea, într'un singur descîntec, a multor derivate în *-oi*, *-oaie*, *-oaică* este un descîntec din Vîlcea publicat în *Suflet oltenesc*, I, 153-154; se înșiră acolo: *albinoi*, *bărzoi* < *barză*, *cițoi* < *cită*, *coțofănoi*, *furnicoi*, *găițoi*, *nevăstoi* (ca masc. al lui *nevăstuică*), *pitpălăcoi*, *pondilichioi* (lîngă *pondilichie*), *potirnichioi*, *presuroi*, *pupăzoi*, *șindiloi* (lîngă *șindilică*), *veveriței*, *verdeloi* (lîngă *verdalie* = verdiare), *viespoi*; *ciocîrlănoaie*; *aretoaică* < *arete*, *botgrosoaică*, *brabețoaică*, *cocoroaică*, *cucoaică*, *granguroaică*, *păinjenoaică*, *pîrșoaică*, *pițigoaică*, *sfranciogoaică*, *șobolonoaică*, *uloaică* < *uliu*, *viezuroaică*, *vulturoaică*.

Isolate, forme de acest fel se întîlnesc în multe descîntece:

[1] *Șezătoarea*, I, 198-199.

[2] *Arh. Olteniei*, VII, 519-520; cf. Tocilescu, *l. c.*, 591 (descîntec aproape identic); *guștеroaică* se întîlnește și altcori: Tocilescu, *l. c.*, 1579; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 190.

argintoaică:

Argint sau argintoaică ...
Pentru leac luat [1].

armăsăroaice:

Şi armăsarii ....
Armăsăroaicele [2].

arzoaice:

— Voi 99 de arzoaice, unde vă duceţi?
— Noi ne ducem să ardem codrul cu lemnele [3].

Avistriţoi <*Avestiţa* :

S'a 'ntîlnit ...
Cu Avistriţa,
Cu Avistriţoiul [4].

băbiţoi:

Voi babiţelor,
Voi băbiţoilor [5].

băcioaică <*baci*:

Venira oi mari negre,
Cu băcioici mari negre [6]

bîntuitoroi :

Striga cu strigoiul,
Bîntueala cu bîntuitoroiul [7]

brăbeţoi <*brăbete* „vrabie“:

De brăbete,
De brăbeţoi [8].

[1] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 147; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 41; cf. D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 415.
[2] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 93-94.
[3] *Ion Creangă*, III, 109.
[4] Tocilescu, *l. c.*, 1578.
[5] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 93.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 1586.
[7] *Ibid.*, 550.
[8] *Ibid.*, 1579.

brincoi, brîncoaică:

Plecă brînca cu brîncoiul ei [1].

Cu brînca, cu brîncoaica [2].

cataroaice:

Cataroi cu cataroaice [3].

cesăroaic, ceasoroaică, derivaţi iarăşi de tot artificiali, din *ceas rău*:

s'a 'ntîlnit ...
Cu ceasul rău,
Cu cesăroaia [4].

Ceasul cel rău cu ceasoroaica [5].

cîrlănoaică:

Certaţi-vă cîrlanii ...,
Cîrlănoaicele [6].

ciumoi, ciumoaic, ciumoaice:

Ciumoi cu ciumoaie [7].

M'am tîlnit cu ..
99 ciumoi, 99 ciumoaice [8].

[1] *Şezătoarea*, X, 106; cf. V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 28.
[2] Laugier, *l. c.*, 92.
[3] *Şezătoarea*, XVIII, 51; cf. Păsculescu, *l. c.*, 138, 139, unde totuşi poate fi în loc de *tartaroaice*, pentru că tot acolo e vorba de *tartori*.
[4] *Şezătoarea*, VIII, 157; la Marian, *Descintece*, 234: *Ieşi ceas cu ceasoaie*, poate aceeaşi formă, redusă (ca şi *ceas* în loc de *ceas rău*), sau derivat direct din *ceas*.
[5] *Buciumul rom.*, III, 136.
[6] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II] 93.
[7] Marian, *Descintece*, 171, 173, 177; cf. *Conv. lit.*, XXVII, 870; *Şezătoarea*, III, 136.
[8] *Şezătoarea*, III, 136.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ciutoaie:

Ciute cu ciutoaie [1].

Codroi, Codroaie „duh rău închipuit că trăeşte prin codri" (ca Moşul-codrului, Muma-pădurei, *Păduroii*; cf. mai departe):

Cu Codroiul, cu Codroaia [2].

coţofănoi:

De coţofană,
De coţofănoi [3].

dălăcoaică:

Tu bubă cu dălac,
Tu bubă cu dălăcoaică [4].

deochetoroi, deochetoroaică:

Cu deochetoroii, cu deochetoroaicele [5].

deochioi, deochioaie:

A 'ntîlnit-o ...
Deochioaia
Cu deochioiul [6].

duhoaie, duhoaică:

Ieşi duh cu duhoaie [7].

[1] Marian, *Descintece*, 237.

[2] E. Hodoş, *l. c.*, 40, 41, 42; cf. 71; *Comoara satelor*, I, 16; III, 104, 106.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 1579.

[4] *Şezătoarea*, XIII, 4.

[5] *Ibid.*, IV, 155; cf. 156, 157, 192; Marian, *Descintece*, 111, 112; Tocilescu, *l. c.*, 550, 551; Pamfile, *Boli şi leacuri*, 31; T. Bălăşel, *l. c.*, II, 21.

[6] Marian, *Immormintarea*, 13, 14; cf. D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18; *Conv. lit.*, XXVII, 870; şi *dedeochioi* într'o culegere inedită din Putna; mai curioasă forma *deoaico*, rimînd cu *leoaico*, la N. Ionaşcu şi M. Mîndreanu, *Poesii pop. şi desc.*, 93, şi în *Şezătoarea*, XIV, 102; şi *dioaicele* (în rimă cu *moroaicele, strigoaicele*), la Marian, *Descintece*, 100, 102, 180-182.

[7] Marian, *Descintece*, 234.

Samcă de duh cu duhoaică [1].

friguroi:

Frigura cu friguroiul [2].

găiţoi:

De gaiţă,
De găiţoi [3].

gîndăcoaie:

... te fă o gîndăcoaie [4].

gineroaică:

Ginerele
Cu gineroaica [5].

hăloanie (băn.) <*hală* „duh rău care dă cuiva boală":

Fugi hăloanio
Şi strigoanio [6].

hurduzoaie, cum apare într'un descîntec:

Hurduzul cu hurduzoaia [7],

e o formaţiune din expresia *hurduz, burduz*, pe care o întîlnim chiar într'un alt descîntec [8].

[1] *Ibid.*, 221 (tipărit: *duc, ducoaică*, dar nu poate fi decît *duh* ...; cf. 223).

[2] Tocilescu, *l. c.*, 550, 551.

[3] *Ibid.*, 1579.

[4] *An. Ark. de folklor*, I, 211.

[5] G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, 362-364.

[6] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 115.

[7] *Rev. p. ist. ark. fil.*, VII, 190.

[8] Marian, *Descintece*, 81; într'o notă dela p. 83 Marian spune că descîntătoarea i-a dat explicaţia că *hurduz, burduz* ar însemna „nişte fiinţe rele care nu numai că sperie pe oameni, ci-i fac să capete şi „ceas rău"; deci o potrivire de înţeles cum pare de atribuit formelor din *Rev. p. ist.*; totuşi în descîntecul dat de Marian expresia *hurduz, burduz* cu care începe s'ar putea explica prin faptul că cuvintele sînt rostite de descîntătoarea după ce ia o mătură în mînă şi se face a mătura „din spre spatele celui speriat ..., ca şi cînd ar alunga „ceasul cel rău".

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITY LIBRARY

idoloaică:

... nouăzeci şi nouă de idoli cu idoloaicele lor [1].

Iudoi:

Iuda cu Iudoiul [2].

izdătoaică:

Tu izdat şi izdătoaică [3].

jolnoaică <*jolnă*:

Tu, jolnoaico...,
Tu să pieri şi să răspieri [4].

junghioi:

Junghiul, junghioaiele [5].

jurătoaie:

Vine-un jurat cu-o jurătoaie [6].

leoi:

Leoii,
Leoicele ...
Ai leoiului
Şi-ai leoaicei [7].

lopătoaie:

Carnea cu lopătoaia de-aur o grămădia [8].

Marmoroi în versul:

Marmora cu Marmoroiul [9].

[1] Păsculescu, *l. c.*, 138; cf. 139; în *Şezătoarea*, XI, 58, aceleaşi forme, dar alterate: *iduri cu iduroaicele*; ar fi, poate, de pus alături: *ilioi cu ilioaie*, la Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 130, presupunînd că au fost şi mai mult schimbaţi, din *idoloi, idoloaie*.

[2] *Şezătoarea*, XIV, 113.

[3] Laugier, *l. c.*, 80.

[4] D. Lupaşcu, *Med. bab.*, 41.

[5] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 60.

[6] Marian, *Vrăji*, 180.

[7] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 61; cf. Tocilescu, *l. c.*, 554, 1540, 1541.

[8] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 122.

[9] *Şezătoarea*, XIV, 113.

e de sigur schimbat din *Mamona*, din care s'a putut deriva *Mamonoi*, ambele forme apărînd lîngă altele designînd duhuri necurate care aduc „pocitură". Tot ca un derivat din *Mamona*, alterat iarăşi, trebue privit *Mamuloaice*, alături de *Mamulani*, cum reiese şi mai clar de data aceasta din context:

De diavoli,
De diavoloaice,
De Mamulani
Şi de Mamuloaice [1].

Cît despre *Mamorniţoi*, ce apare alături de *Mamorniţă*:

Mamorniţa cu Mamorniţoiul [2],

şi el ar putea fi explicat din *Mamona*; cum amîndouă formele le găsim în descîntece din Teleorman, putem presupune că *Mamorniţa* a resultat din contaminarea lui *Mamona* cu bulg. *magjosnica* „vrăjitoare" (e greu de presupus că ar avea vre-o legătură cu numele insectei *mamornic*).

metricioi (*mătricioi*):

Metricea cu metricioiul [3].

miroaice (într'un descîntec „de Iele"):

Toate miroaicele [4]

nu poate fi decît un derivat din „ a se mira" de cineva şi a-l deochia.

moroaie [5], *moroaică* [6] se întîlnesc foarte des, ca fem. al lui *moroi*.

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1563, 1564.

[2] *Ibid.*, 549; cf. 596, 598.

[3] *Ibid.*, 550, 551; cf. 1578.

[4] T. Bălăşel, *l. c.*, I[1], 131.

[5] Marian, *Descîntece*, 166, 167, 173, 334; Tocilescu, *l. c.*, 1568; E. Hodoş, *l. c.*, 12, 13, 17, 39-46, 49; Birlea, *l. c.*, 331, 374; T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 126, 130, 131, 135, 139; *Şezătoarea*, VI, 93, 94 etc.

[6] Marian, *Descîntece*, 100, 102, 180-182, 184, 188, 213, 215, 221; Tocilescu, *l. c.*, 550, 551, 554-556, 560, 1578; *Rev. p. ist. ark. fil.*, III, 385; VII, 130; *Şezătoarea*, IV, 27, 31, 155-157; V, 146, 147; VI, 94; X, 26 etc.

Murgiloaică:

Fugi Murgilă cu Murgiloaica [1].

năjoanie (băn.) <*năjit*:

S'a 'ntîlnit cu năjitul,
Cu năjoania 'n cale [2].

nălucoaică:

Nălucului, nălucoaicei [3].

năzdrăvănoanie (băn.):

S'a 'ntîlnit...
...cu năzdravănul
Şi năzdrăvănoania [4].

Păduroi, Păduroaie, Păduroaică (cf. mai sus *Codroi*):

Muma-pădurei cu Păduroiul [5].

Ieşiţi Păduroi
Cu Păduroaie [6].

Păduroii cu Păduroaicele [7]

păjuroaică:

...te-o ajunge-o păjuroaică [8].

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 165.

[2] E. Hodoş, *l. c.*, 61; cf. 62.

[3] *Buciumul*, 1 (1925), n-rul 6.

[4] E. Hodoş, *l. c.*, 45; cf. 46.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 549, 550, 551; cf. 556, 563, 1575, 1576; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 164, 165; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 93, 117; T. Bălăşel, *l. c.*, I[11], 92; E. Hodoş, *l. c.*, 40, 41, 42, 45, 70; L. Costin, *Graiul băn.*, 153; *Şezătoarea*, IV, 27; *Comoara satelor*, I, 16; *Izvorașul*, VII, n-rele 7-8, p. 20; *Ion Creangă*, I, 14; VI, 241 (*Muma-păduroiului*).

[6] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 117; cf E. Hodoş, *l. c.*, 40, 41, 42, 45, 70; *Comoara satelor*, I, 16; III, 104, 106.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 556; cf. 563, 1575, 1576; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 136; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 74, 93; T. Bălăşel, *l. c.*, I[6], 91; Laugier, *l. c.*, 86; E. Bucuţa, *Rominii dintre Vidin şi Timoc*, 126; *Şezătoarea*, IV, 27, 31; X, 24; XII, 190; *Apărătorul sănătăţei*, II, 228; *Ark. Olteniei*, IX, 423; *Oltenia*, 1 (1923), fasc. 8, p. 118 (*Muma-pădurroaica*); *Izvorașul*, X, 206.

[8] *Ion Creangă*, VII, 186.

pociturоi, pocitoroaie, pocitoroaică:

Pocitura cu pociturоiul [1].

Pocitura cu pocitoroaia [2].

Pocitori cu pocitoroaicele [3].

potcoi, potcoaie, potcoaică:

L-a 'ntîlnit potca cu potcoii [4].

Potca cu potcoaia [5].

Potca cu potcoaica [6].

priculicioanie (băn.):

...priculicii
Cu priculicioaniele [7].

răoaice:

Cu răii şi cu răoaicele [8].

răutăoaie (poate în loc de *răutătoaie*):

Răul-copiilor cu răutăoaia [9].

rîhnoi, rîhnoaie <*rîhnă*:

Rîhnoi cu rîhnoaie [10].

[1] Marian, *Immormîntarea*, 13; cf. 14; *Rev. p. ist. ark. fil.*, VII, 190.

[2] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[3] Marian, *Descîntece*, 111, 112.

[4] Tocilescu, *l. c.*, 1515; cf. Păsculescu, *l. c.*, 146; *Şezătoarea*, III, 136 (*peteioi*); XIV, 113; *Ion Creangă*, VI, 48.

[5] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[6] *Ibid.*, 42; cf. *Buciumul rom.*, III, 136; *Şezătoarea*, V, 146, 147.

[7] *Familia*, XXVII, 543.

[8] T. Bălăşel, *l. c.*, I[11], 30; cf. 31, 32, 34.

[9] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[10] Marian, *Descîntece*, 171; cf., 173, 177; *Rana cu rănoiul*, la Marian, *Immorm.*, 13, 14, şi în *Rev. p. ist. ark. fil.*, VII, 190, trebue cetit: *Rîhna cu rîhnoiul*.

BCU CENTRALA UNIVERSITY LIBRARY

săgetătoroaică:

Săgetătorul cu săge[tă]toroaica [1].

Sămcoi, Sămcoaie, Sămcoaică:

Samca cu Samcoiul [2].

Samca cu Sămcoaia [3].

Samca cu Samcoaica [4].

sapornoi (cf. mai sus, *săpornicar, s. Simcar*):

Potca cu potcoiul,
Sapornița cu sapornoiul [5].

Sarsaoroaica <*Sarsailă*, schimbat și el, cum se vede din versul unde apar ambele forme alterate:

Sarsaorul cu Sarsaoroaica [6].

Sburăturoi, Sburăturoaică:

Cît va sta Sburăturoi cu Sburăturoaica în rai [7].

[1] D. Lupașcu, *Med. babelor*, 42.

[2] Marian, *Descîntece*, 207, 209, 211; cf. *Leg. Maicei Domnului*, 326; Păsculescu, *l. c.*, 146; A. E. Michăilescu, *Crîmpeie din viața țăr. rom.*, 17, 18; I. Beldie, *La cîșlă*, 98; *Șezătoarea*, II, 96; *Familia*, XXXVII, 189; *Ion Creangă*, II, 127; III, 181; VIII, 213.

[3] D. Lupașcu, *Med. babelor*, 18; cf. Marian, *Nașterea*, 377; *Bucium. rom.*, III, 136; *Familia*, XXXVII, 188.

[4] Marian, *Descîntece*, 201, 213, 215; cf. *Leg. Maicei Domnului*, 326; D. Lupașcu, *Med. babelor*, 42; *Șezătoarea*, II, 96; XXIII, 95; *Ion Creangă*, VIII, 213.

[5] Păsculescu, *l. c.*, 146 (tipărit *sapormin*, dar forma adevărată a fost rectificată în glosar); *sapornița* e rus. *sopernica* „dușmancă".

[6] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 110.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 634; cf. 648; *Șezătoarea*, V, 146; XI, 57; *Sburăturoaică* apare și altcorl: Tocilescu, *l. c.*, 627; întîlnim și forma simplă *Sburătoare*, ca fem. lui *Sburător*: Marian, *Descîntece*, 207, 209, 210; Tocilescu, *l. c.*, 1553.

sgăiboi:

Cu sgăiboi [1].

soroaică <*soare*, în legătură cu boale care vin din căldură mare, aprindere („soare sec" etc.):

Soarele cu soroaica [2].

spămîntoaică:

Tu strigoaică,
Tu spămîntoaică [3].

sperioi, sperioaie (într'un descîntec de speriat):

... s'a întîlnit ...
Cu sperioaia și sperioiul [4].

spurcoanie (băn.):

Cu spurcul, cu spurcoania [5].

străpungoi:

Vînt alb străpungoi [6].

strînsoaică (în descîntec „de strîns"):

Strînsul cu strînsoaica [7].

țăpoi, țăpoaică <*țap*:

De țăpoi cu țăpoaică [8].

tărtăroaică:

Ieșiră:
Tărtăroaica,
Vrăjitoreasa [9].

[1] *Izvoraș.*, VIII, n-rele 3-4, p. 46.

[2] *Șezătoarea*, I, 199.

[3] *Ion Creangă*, VI, 241.

[4] *Conv. lit.*, XXVII, 870.

[5] E. Hodoș, *l. c.*, 40; cf. 41, 42, 44.

[6] *Șezătoarea*, V, 143.

[7] *Bucium. rom.*, III, 136; *Șezătoarea*, V, 146, 147.

[8] Tocilescu, *l. c.*, 554; *țăpoaică* tot acolo, 572.

[9] Păsculescu, *l. c.*, 118 (cf. mai sus *cataroaice*).

BCU CLUJ CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

tigăroi, derivat probabil din *tigoare*:

De l-or fi deochiat rîmnitorii şi rîmnitoarele
Şi tigăroii [1].

trindoaică <*trînd*:

Trîndul cu trindoaica [2].

trinjoaică:

De-o avea trinji, de-o avea trinjoaică [3].

udmoi, uimoaică:

Udmă, udmoi [4].

Uimă, uimoaică [5].

viforoaică (într'un descîntec „de vifor"):

Viforul cu viforoaica [6].

zmeoi:

Zmeu cu zmeoi [7].

-os, -ios: *aplecăcios, spurcăcios, silnicios*:

Voi, aplecăcioaselor,
Voi, spurcăcioaselor,
Voi, silnicioaselor [8].

băutos:

Gălbinarea mîncăcioasă,
Gălbinarea băutoasă [9].

[1] Laugier, *l. c.*, 79.
[2] *Conv. lit.*, XXVII, 870 (tipărit: *trîntul, trîntoaica*).
[3] Tocilescu, *l. c.*, 635.
[4] *Ion Creangă*, VIII, 213.
[5] Păsculescu, *l. c.*, 149.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 1551; cf. Laugier, *l. c.*, 92.
[7] Tocilescu, *l. c.*, 1540; cf. 1541, 1567.
[8] Laugier, *l. c.*, 83.
[9] *Şezătoarea*, VII, 18.

bolos „bolnav":

... nici Domnul Hristos
Nu l-a lăsat bolos [1].

boricios:

Aplecate boricioase [2].

căşos <*caş*:

... căşos
Şi untos [3].

chifticios (poate un derivat alterat din *ghiftui*):

Beşică chifticioasă,
Beşică mîncăcioasă [4].

cîrticioasă:

Să curăţesc pe [cutare]
De cîrtiţă cîrticioasă,
De cîrticioasă crăpăcioasă [5].

copticios „care face să coacă, dă copturi" şi *inţăpăcios*:

Ieşi, năjite ...
Copticiosule,
Inţăpăciosule [6].

fierbintios:

Bubă fierbintioasă [7].

[1] Pamfile, *Boli şi leacuri*, 30.
[2] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 8; *cf.* 43 (*coleţi boricoşi*); *Şezătoarea*, VI, 93; *Ion Creangă*, I, 87.
[3] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 138.
[4] *Ion Creangă*, IX, 53; *cf.* 81.
[5] *Rev. p. ist. ark. fil.*, III, 384; cf. D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 73; *Şezătoarea*, XXIV, 79.
[6] *Ion Creangă*, VIII, 180, nu cum e dat acolo: *inţăpăiosule*.
[7] E. Hodoş, *l. c.*, 52; *Şezătoarea*, V, 143.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

fruptos:

... acolo apa-i lăptoasă,
Iarba-i fruptoasă [1].

gătejos:

... pădurea-i gătejoasă [2].

groscioros („care dă mult groscior") și *izvoros*:

Tu să fii groscioroasă,
Unsuroasă,
Ca fîntînile cele izvoroase [3].

Hăloase <*hală* „vînt de furtună":

Vîntul cu Vîntoasele,
Vîntul cu Hăloasele [4].

înjunghiccios, îmbeșicăcios, usturicios:

Roșeață înjunghiecioasă,
Roșeață îmbeșicăcioasă,
Roșeață usturicioasă [5].

înveninos:

Bubă înveninoasă [6].

junghios, jungheros:

Bubă junghioasă [7].

... orbalțul cel jungheros,
Roșu și jungheros [8].

[1] *An. Arh. de folkl.*, I, 201.
[2] Ms. Reteganul (Bibl. Acad.) 4544, f. 45.
[3] *Șezătoarea*, XXII, 38; *groscioros* și în aceeași revistă, XXIV, 64.
[4] *Familia*, II, 407; cf. III, 70, 265.
[5] *Șezătoarea*, II, 91.
[6] *Buciumul rom.*, III, 140.
[7] Intr'o colecție inedită din Putna.
[8] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 23; cf. 65.

lepos (lipos):

Eu nu mă spăl
De zoioasă,
De leposă [1].

mătricoasă:

Mătrici mătricoase [2],

și ca substantiv:

L-au întîlnit ...
Deochetori cu deochetoare ....
Cu vîntoase,
Cu mătricoase [3].

mîțos „ca de mîță":

De o fi deochiată
De ochi mîțoși [4].

obrintioasă:

Bubă obrinticoasă [5].

plecăcioase:

Plecate plecăcioase [6].

răpuroasă <*rapuri*:

... bubă răpuroasă [7].

răzos:

Soare luminos,
Cît ești de răzos,
Cît ești de frumos,
Așa să fiu și eu de frumoasă,
Răzoasă [8].

[1] Marian, *Sărbătorile*, I, 133.
[2] Birlea, *l. c.*, 359; *Șezătoarea*, VI, 98.
[3] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 130.
[4] *Familia*, XXV, 603.
[5] *Șezătoarea*, V, 143, 144; VIII, 111.
[6] *Ion Creangă*, II, 102.
[7] E. Hodoș, *l. c.*, 52.
[8] Marian, *Vrăji*, 112.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

rîtoasă:

Unde-ai plecat, scroafă rîtoasă? [1].

săpăcios:

Perit [= celperit] săpăcios [2].

secăcios:

Ciurmulechiul secăcios [3].

spîrcăicios:

Plecate spîrcăicioase [4].

zărăzos <*zărează* (format poate şi sub influenţa lui *răzos*, v. mai sus):

... frumos
Şi zărăzos ...,
Să fiu zărăzoasă [5].

-ot: *haot* <*haui*, cu înţelesul de „auz“:

Din haotul urechilor [6]

răot „răutate“:

Răot şi venin mîncară [7].

-şag: *locoşay* „adăpost, culeuş“:

... nu vi-i aici locul,
Nu vi-i locoşagul [8].

pustieşag:

Să se ducă 'n pustieşaguri [9].

[1] Pamfile, *Boli şi leacuri*, 19.
[2] *Graiul nostru*, I, 304; cf. Pamfile, *Boli şi leacuri*, 47, şi într'o culegere inedită din Putna.
[3] *Familia*, XXXII, 212.
[4] *Şezătoarea*, XXIII, 2 (tipărit *sfărcăicioase*).
[5] *Familia*, XXXVIII, 236.
[6] *Şezătoarea*, III, 196-197.
[7] *Ibid.*, VII, 93.
[8] Marian, *Descîntece*, 222.
[9] Tocilescu, *l. c.*, 1593.

-tor: *bobonitor* „care face farmece, boboane“:

Cu bobonitori,
Fermecători [1].

bolitor „care dă boală“:

Bolitor,
Cu boalele dela 99 de sori [2].

limbitoare:

Fă-te şarpe mare ...
Cu 44 limbi limbitoare,
Cu 44 coarne împungătoare [3].

limpezitor:

Tu, apă mare.
Cum eşti mîndră curgătoare,
Să fii şi limpezitoare [4].

priculicitoare:

... cu priculici
Şi cu priculicitoare [5].

pripitor:

Ieşi, soare pripitoare [6].

sghihuitoare <*sghihui* „a sgudui, a scutura“:

A plecat Irod cu Irodeasa ...
Cu izbitoarele,
Cu sghihuitoarele [7].

tocilător:

Cu sucitorul te-oi suci,
Cu tocilătorul te-oi tocila [8].

[1] *Şezătoarea*. V. 146; cf. *An. Ark. de folclor*, I, 201.
[2] *Ion Creangă*, VIII, 326.
[3] *Şezătoarea*, XI, 54.
[4] Tocilescu, *l. c.*, 647; cf. 1567, 1568; *Şezătoarea*, VI, 94.
[5] *Comoara satelor*, III, 104 (tipărit: *priculisitoare*).
[6] Em. Novacovici, *Comoara Bănatului*, II, 29.
[7] Bîrlea, *l. c.*, 371.
[8] *Ibid.*, 337.

BUCUREŞTI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

veritoare, minzătoare, găzitoare apar numai într'un descîntec din Bănat:

Ca o scroafă veritoare,
Ca o iapă minzătoare,
Ca o căţea găzitoare [1];

veritoare e derivat din *vier* şi înseamnă „care aleargă după vier“: *minzătoare* nu poate avea decît înţelesul de „care aşteaptă să fete un mînz“; cît despre *găzitoare*, derivarea lui pare să fie din *găzi* „a călca“ (<sîrb. *gaziti*), întrebuinţat în Bănat [2].

-ucă: *albinucă*:

Se luară două albinuci [3].

-uică: *stelăluică*:

Stea, stelăluică,
De mi-ai fi soruică [4].

zăbreluică:

Cu nouă ferestruici ...,
Cu nouă zăbreluici [5].

-uie: *mistruie* <*mistreaţă* + *pistruie*, formaţiune provocată de rimă:

Păsărică mistruie
Pe bucium se suie [6].

[1] Em. Novacovici, *Colecţie folkl.*, 129; şi la Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 142, dar descîntecul publicat acolo, deşi se spune că a fost comunicat de I. Bucurescu, din Buzău (Tohani), nu e decît o copie după cel din colecţia lui Novacovici (cu cîteva mici schimbări la sfîrşit); chiar o greşeală de tipar, *mări negere* (în loc de *negre*), se regăseşte în descîntecul dat de Grigoriu-Rigo şi proveniența lui suspectă reiese şi din formele *moroane, strigoane* cum nu sînt obişnuite în judeţul Buzău, ci în Bănat, aşa cum sînt date de Novacovici.

[2] L. Costin, *Graiul bănăţean*, 110.

[3] *An. Arh., de folkl.*, I, 202.

[4] E. Hodoş, *l. c.*, 8.

[5] *Comoara satelor*, IV, 76.

[6] Tocilescu, *l., c.*, 1579 (la pag. următoare: *pasăre pistruie*).

-uleţ: *sgirciuleţ*:

Din toate noduleţele,
Sgirciuleţele [1].

-ulică, -ulice: *ciutulică* <*ciută*:

Ciutulică aprinsă [2].

steulică, steulice:

Steaua, steulica Lunăiei mele [3].

Stea, steulicea mea [4].

-uliţă: *brînduliţă*:

Nouăzeci şi nouă de brînduliţe [5].

steuliţă:

Stea, steuliţa mea [6].

-ură: *bobotitură*:

... să stringă obrintiturile,
Bobotiturile [7].

cuţităturâ „înţepătură“ (v. mai sus *cuţita*), *coptătură*:

Obrintiturile,
Cuţităturile ...
Coptăturile [8].

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 113; cf. Păsculescu, *l. c.*, 115.

[2] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 66; cf. *Rev. crit.-lit.*, V, 91; tot aşa într'o colecţie inedită din jud. Olt; şi *ciutuliuă*, D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 176, 177; *Arh. Olteniei*, V, 363 (*ciuciulină*).

[3] Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 62.

[4] *Ion Creangă*, IV, 195.

[5] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 177.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 686; şi *steluliţă*: *ibid.*, 687; *Tinerimea rom.*, II, (1899), 307; *Izvoraşul*, V, n-rele 2-3, p. 12.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 1534.

[8] *Ibid.*, 1587; *cuţităturâ*, cu înţelesul de „junghi“, şi în *Şezătoarea*, VII, 54; XI, 43 (tipărit *cuţitură*).

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ IBRARY

gîlcătură și *snopitură*:

Să depărteze gîlcătura,
Snopitura [1].

gunoitură, *funingitură*, *cenușetură*:

Se 'ntîlni ...
Cu gunoituri,
Cu funingituri,
Cu cenușeturi [2].

încîntătură „farmec, vraje“:

Gîlcile ...
Cu încîntături [3].

înviforătură:

Brîncă
Cu înviforătură [4].

izdătură <*izdat*:

Mătricile, izdăturile [5].

jelitură, *plînsătură*, *jucătură*, *piruitură*, *măcănitură*, *cloncănitură*, *cutcudeștătură*:

Dela 99 de mueri cu jelituri,
De copii cu plînsături ...,
De hore cu jucături,
De pui cu piruituri,
De rațe cu măcănituri,
De cloțe cu cloncănituri,
De curcani cu bolborosituri;
De găini cu cutcudeștături [6].

[1] *Graiul nostru*, I, 318.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1556.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 1552.
[4] *Ibid.*, 1149.
[5] *Ion Creangă*, VIII, 181.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 1559; *jelituri* mai e atestat și la p. 1552.

năjitură <*năjit*:

Nouăzeci și nouă de năjituri [1].

năprătitură „farmec aruncat în cale“:

Să-i lecuiți ...
De toate mînăturile
Și năprătiturile [2].

nodătură „încheietură“:

Încheieturile
Și nodăturile lui [3].

orbălțătură:

... m'am spălat de orbălțătură [4].

orbitură, *muțitură*, *surzitură*:

In orbituri
L-a orbit,
In muțituri
L-a muțit,
In surzituri
L-a surzit [5].

oticnitură:

Cu vărsături,
Cu oticnituri [6].

rîmnitură:

Se 'ntîlni
Cu rîmnîturile,
Cu deocheturile [7].

[1] Laugier, *l. c.*, 87.
[2] *Familia*, III, 205; cf. XXV, 604; cf. XXVII, 544; XL, 79 (*năpîrcitură*); E. Hodoș, *l. c.*, 32, 34; *Comoara satelor*, V, 106.
[3] *Gazeta poporului*, Timișoara, II, n-rul 42.
[4] Păsculescu, *l. c.*, 134.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 1145.
[6] *Ibid.*, 638 (tipărit greșit *sticnituri* și dat tot așa în glosar).
[7] *Ibid.*, 1567; cf. 1568; Marian, *Descîntece*, 45; *Naștereu*, 364; *Comoara satelor*, IV, 108.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

stricnitură (cf. mai sus *stricnet*) :

Toate pociturile,
Toate stricniturile [1].

strigoitură :

Toate rîmniturile
Şi strigoiturile [2].

tîrcolitură:

Friguri din tîrcoliturí cineşti [3].

urdinătură:

... urdinăturile potoleşte [4].

zăcătură:

... te du în zăcăturile vacilor [5].

zălezitură şi *înzălezitură* „ce te face să zaci, ce te moleşeşte, te slăbeşte" <*zălezi*, *zăleji*, din sîrb. *zaležati* „a sta mereu într'un loc, a zăcea":

Friguri cu zăleziturí [6],

Luaţi-i înzăleziturile [7].

---

[1] Em. Novacoviei, *Col. folkl.*, 131 ; *cf.* E. Hodoş, *l. c.*, 57 ; Tocilescu, *l. c.*, 1552 (*tricnituri*) ; Familia, III, 205 ; Ms. Roteganul (Bibl. Acad.) 4544, f. 203.

[2] E. Hodoş, *l. c.*, 16.

[3] *Comoara satelor*, IV, 108 (*tirgolituri*).

[4] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 134.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 1589; tot acolo, 1571, 1575, greşit redat: *jucătura vacilor*.

[6] *Ion Creangă*, IV, 83.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 1569.

Comp. *zălejit*, *înzălezit* etc. în mai multe descîntece cu sensul de „care stă mult într'un loc, clocit": *Bubă zălejită* (*Com. satelor*, I, 16; Tocilescu, *l. c.*, 1587) ; *ură zălăzită* (*An. Arh. de folkl.*, I, 208) ; *Soare 'năcrit — Soare 'năzlezit* (Tocilescu, *l. c.*, 1572); *... e'mpocit — Şi'nzilizit* (alături de *deszilizi*), *Lumina p. toţi*, I (1885), 417; *Rev. p. ist. arh. fil.*,

zăpritură:

În zăpriturí
L-a zăprit [1].

-uş: *crescuş*, contaminare de sigur a formei *sfircuş* (v. mai departe) şi *creşte* :

Din crescuşul nasului [2].

frigăruşe :

Frigare, frigăruşa mea [3].

sfircuş:

Din sfircuşul nasului [4].

-uşor: *pistruşoară*:

Păsărică pistruşoară [5].

steluşoară:

Steauă, steluşoara mea [6].

VII, 145; *cf.* T. Pamfile, *Boli şi leacuri*, 14, 62; Rădulescu-Codin, *O samă de cuv.* 42; Şt. Paşca, *Glosar dial.*, 61; *Arh., Olteniei*, IX, 250. Ca sb. *zilizit* înseamnă boala care prin alte părţi se numeşte „cîneească" (N. Leon, *Ist. sat. med.*, 147; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 184). *Zălejit* a fost schimbat în *zălogit* într'un descîntec publ. de D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 101 : *Friguri ... zălogite ... — Din iziuc*; aşa trebue înţeleasă forma şi mai alterată *rezlozite* (I, 100): *Friguri izănite — Rezlozite* (deci nu cum e explicată tot acolo, II, 194: „în răstimpuri"). La Tocilescu, *l. c.*, 1572 (cf. 1573, 1591) apare forma *zăletit*: *Soare clocit — Soare zăletit*, prin confuslune cu alt cuvînt, *zăleti* „a strica, a turbura" (L. Costin, *Graiul băn.*, 218 ; *Graiul nostru*, II, 142).

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1145 (*zepriturí*, *zeprit*).

[2] *Familia*, XXXVII, 189.

[3] E. A. Michăilescu, *Crimpeie din viaţa ţăr. rom.*, 27, 28.

[4] Pamfile, *Boli şi leacuri*, 43; *Ion Creangă*, II, 103; III, 281.

[5] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 189.

[6] Marian, *Vrăji*, 100.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITY LIBRARY

zgăncușoară:

Chemat-am toate bubușoarele,
Chemat-am toate zgăncușoarele [1].

-uț: *corăbiuță*:

Și 'n corăbiuța mea
Te-oi arunca [2].

Făcăduță:

Tu Michiduță
Și Făcăduță [3].

ghinduruță:

Culegeți ...
Toate ghinduruțele [4].

gîlcuță, druguță:

Gîlcuță, gîlcuță,
Incalecă-te pe-o druguță [5].

măduvuță:

Din toate măduvuțele [6].

măseluță, alături de *osuț, urechiuță*:

Din toate măseluțele,
Din toate osuțele ...,
Din urechiuțe [7].

năpîrcuță:

Mă 'ntîlnii c'o năpîrcuță [8].

[1] Pamfile, *Boli și leacuri*, 18.
[2] Marian, *Vrăji*, 231.
[3] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 189.
[4] *An. Arh. de folkl.*, I, 202 (*ghindruțurile*).
[5] Tocilescu, *l. c.*, 1518; cf. Marian, *Descintece*, 130; *Șezătoarea*, III, 119.
[6] *An. Arh. de folkl.*, I, 198.
[7] *Șezătoarea*, III, 137.
[8] *Rev. ist. arh. fil.*, VII, 134.

sgăibuță:

... pe toate sgăibuțele,
Pe toate bubuțele [1].

vînuță:

Din mii și sute de vînuțe,
Din douăzeci de degetuțe [2].

zgăncuță:

... a chemat pe toate bubușoarele
Și toate zgăncuțele [3].

Pentru sufixele verbale avem de notat numai:

-ăni: *pișcăni*:

Buzele să-i pișcănească [4].

-ui: *cepui* <*ceapă*:

Cu ardei o ardeesc,
Cu usturoi o usturoesc
Și cu ceapă o cepuesc [5].

cinui = cina:

Acolo să cinuești,
Acolo să vecuești [6].

ițui <*iță* („se descîntă cu un iț părăsit ...; cu ițul măsură statul bolnavului"):

Cu ițul ițuii [7].

[1] *Ibid.* III, 383; cf. *Ion Creangă*, IX, 81.
[2] Marian, *Descintece*, 21; *Vrăji*, 144; cf. *Familia*, XLI, 572.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 1515.
[4] *Familia*, XXV, 604.
[5] *Ghiluțul*, II, n-rele 11-12, p. 19.
[6] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 9; cf. *Rev. ist. arh. fil.*, VII, 139; și într'o culegere nepublicată din Putna; *cenui* din *Conv. lit.*, XXVII, 863, pare să fie aceeași formă.
[7] Em. Novaceviei, *Col. folkl.*, 139.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

lădui <ladă :

Să vă duceţi
... într'o ladă frumoasă ...;
Acolo să trăiţi,
Să lăduiţi [1].

limbui :

Cu limba îl limbuiţi [2].

mălui:

Nu te mălui ca malul,
Nu te 'nvălui ca valul [3].

mierui:

... cu miere îs mieruită
Şi cu zahăr îs îndulcită [4].

Ov. Densusianu

[1] D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 422; ar putea fi considerat şi ca o greşeală pentru *lăcuiţi*, dar deoarece se vorbeşte mai înainte de *ladă*, se pare mai curînd să fie un derivat din acesta.

[2] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[3] Marian, *Descîntece*, 254.

[4] Păsculescu, *l. c.*, 145; cf. *Şezătoarea*, II, 95.

GLOSAR MEGLENO-ROMÎN

III [1]

M

Mą, *dar*: 7[2], 11[1], 29[6], 47[8].
mącár, *măcar* [*bg.* makárъ].
măcós, *mucos*; — *art.* măcosu 66[3].
mącsọm, *prune nebotezat*: 38[6]. 63[3]; — *art.* mącsọmu 2[6], 38[6-7-8], 63[2-4-5]; mącsọmuluj 63[1-5-6-7].
măcsúl, *fruptul oilor sau al caprelor* [*bg.* maksulъ <*tc.*].
măcsúz, mącsus 40[7], *dinadins* [*bg.-tc.* máksusъ].
măčča, *nume de joc copilăresc* [*bg.* mačka].
măččăirj, *a murdări*; — *ind. pr.* măččăes [*bg.* mačkamъ]
măčcat, *mare*; (*cf.* bob); *mai adesea la pl.* măčcaţ 13[5], 68[4] *întrebuinţat ca pl. lui* marj; — mącčcaţil', *mai marii*; *fruntaşii (satului)* 7[1-5], 9[6]; amnă maj ąn măčcat, *umblă cu paşi mai mari;* maj mącčcaţi cọrţ 6[5].
măčiţ, *plantă acrişoară la gust* [*bg.* măčecъ].
măčóc *(Lm.). pisicuţă, pisoi* [*bg.* mačokъ].
măčk'i, *f. pl., scările ce se trec pe sub picioarele dinainte la cai, catîri, etc.* [*bg.* máčka].
madém, *mină* [*bg.* madémъ].
mągár, *măgar*: 38[12], 56; *voc.* mągarule 73[4];— *pl.* mągar; mągaril' 38[12-13], 45[3], 51[4] [*bg.* magare].
mągárcă, *greutatea ce se leagă la unul din capetele usturei.*
măgăroţă *(Ln.)* 68[6], măgărăţă *(Os.)*, *măgăriţă* [*bg.* magarica].
mąşésnie, *vrăjitor* [*bg.* magiosnikъ].
mąşésnică, *vrăjitoare, fermecătoare, descîntătoare.*
maj, *mai*; maj mult 2[1], 3[5-7], 11[1], 19[2]; maj napcunta 2[2]; maj fucăraj 2[4]; maj şărọţi 4[3]; maj mącčcaţi.
majcă, *mamă*; majcă-sa 64[24] [*bg.* majka].
majmún, *maimuţă* [*bg.* majmúna].
măjnirj, *a arunca cu mina*;— *ind. pr.* măjnes.
májstur, *meşter* : 25[17] [*bg.* majstorъ].
majsturlọe, *meşteşug* [*bg.* majstorlъ/kъ].

[1] V. vol. III, 381.

maiu, *(luna) mai*: 34 [*bg.* maj].
Makedonia, *Macedonia:* 2^{7}.
mal, *proprietate, avere (în oi, capre)* [*bg.-tc.* malъ].
málă, *mahala:* 2^{4-5}, 7^{1}, 52^{4}; mala 1^{4}; malį 1^{4}; mọl'ur 2^{4-5} [*bg.-tc* mahalá].
mălçécă, *v.* mlçécă.
mălvăíri, *a morfoli (în gură)*; — *ind. pr* mălvăes [*cf. bg.* mъlvя].
mal', *maiul cu care se bat rufele*; — *pl.* mal'ă.
măl'uţọri, *a snopi în bătăi*; — *ind. pr.* măl'uţọs.
mamă, *mamă*; *guşe (sub gîtul găinii)*; — *art.* mama 6^{1-2}, 25^{5}; *cf.* mumă [*cf. bg.* máma].
mămuš, *naş*: 64^{12}; mămuşu 63^{1-5}, 64^{11-12}; mămuşului $64^{11-19-35}$.
mămušă, *naşe*: 64^{3}; *art.* mămuşa 63^{1-2}, 64^{25-35}; mămušăl'ọ 64^{33}.
mamúzur, *pl. (Lm.), pinteni.*
mạnár, *amnar*; — *pl.* mạnară.
mănari, *a întîrzia.*
Mănăstir, *o mahala în Nọntę:* 2^{4-5}.
Mănăstirẹn, *locuitor din Mănăstir*; — *pl.* Mănăstirẹń 2^{4}.
mănát, *tîrziu, întîrziat.*
mănátă, *mînă plină, mănunchi* 42^{1}.
măncari, *a mînca*; — *ind. pr.* mạnáne; *3 sg.* mănancă 8^{6}, 9^{6}; — *sbj. pr. 2 sg.* să mănanţ 8^{6}.
măncari, *mîncare:* 5^{1}, 25^{11}, 41^{2}, 64^{14-44}; măncarę 5^{1}; dị mạncarę 1^{10}.
măncătoŕ, *mîncător.*
măncătúr, *sf. pl. mîncări*: 19^{6}, 25^{4-5}, 40^{1}.
măncós, *greu* 37^{3} [mọncă].
măncọri, *a se munci, a se trudi*; — *ind. pr.* mị măncọs [*vsl.* mъčiti].
mandal, *opritoare pentru sulul de război*; mandạlạ 18^{5}, 53^{2}; mandăla 69^{8} [*bg.-tc* mándalo].
măndăriri, *a umbla fără rost*; — *ind. pr.* mị măndăres [*bg.* mandaherамъ].
măni *(H.), mîine*: 72^{1}.
mănicat, *pe mînecate, dis de dimineaţă*: 28^{12-15}.
măntiza, *v.* mọntiza.
mănúšă, *toartă (la cazan), coadă de topor, corn la plug*: 18^{5}; — *pl.* mănuş.
mănzẹaụă, *iapă pînă la 2-3 ani.*
mănzọnă, *nume de plantă.*
Mara, *npr. f.* 55.
mạrá! *bre! măre! măi! fă!*: 19^{3} [*bg.* maré].
mărăcuni, *amărăciune.*
mărari, *a amări.*
mărătúră, *amărăciune.*
mạráz, *dor, jale; boală cronică* [*bg.-tc.* marázъ].
mărcọri, *a se îmbolnăvi, a lîncezi*; — *ind. pr.* mị mărcọs [*bg.* mračasvamъ].
mari, *mare*: 6^{6}, 7^{2}, 9^{1}, 10^{6}; — *(pl.* măcẹaţ, măcẹaţi; mic mari 1^{2}; un mari daseạl 6^{6}; marẹ tocmă 19^{9-11}; marli mes *(H.), Ianuar.*
mari, *mare:* 2^{1-2}, 5^{2}; — *pl.* mọr.
mari! *fă!* [*bg.* maré].
mărişor, *măricel*: 31^{1}.

măritari, *a (se) mărita*; — *ind. pr.* (mị) mărít.
mărliri, *a se mîrli (despre oi şi capre)*; — *ind. pr. 3 sg.* şi mărlęşti [*bg.* mъ'rlя].
marmóruc, *un fel de peşte* [*cf. bg.* mramorecъ].
mărmurisiri, *a înmărmuri*; mirmirisiri, *a încremeni*; — *ind. pr.* mărmurises, mirmirises.
măroi, *cotoi*; — *pl.* măroi [*cf. bg* marókъ].
mărós, *amar.*
mărsiri, *a se spurca (mîncînd de dulce în zilele de post)*; — *ind. pr.* mị mărses [*bg.* mъ'rsя].
mạrsọl'ă, *muci* [*bg.* mъrsólъ].
márta, *martie*; *nume de vacă fătată marţi* [*bg.* márta].
mărtălóg, *animal slab, jigărit, prăpădit* [*bg.* mъ'rtavъ].
mărtíu, *puşcă (Martini)*; — *pl.* mărtiúur; mărtiúurlị 64^{13}.
Mártini, *nume de bou născut marţi* [*bg.* mártinъ].
Mạrţiú, *npr.* 44^{1}.
mártir, *martor* [*bg.* mártirъ].
marţ, *marţi.*
mărzẹaụă *(O. H.), mărzeaụă (Ln.), mărgea*; — *pl.* mărzẹlị; — mărzeaụă dị ocl'u, *lumina ochiului*; mărzẹlị, *încheietura mîinii:* 3^{2-9}, 4^{1}.
mărzịneaụă, *nod în papură*; — ạń ubidęşti mărzịneaụă *(Lm.), îmi caută ceartă.*
márzini 3^{5-7}, 4^{1}, 7^{1}, 38^{12-16}; marzină: 41^{1} *(Oş. Lm.), margine, capăt*; — *art.* marzina 4^{1-4}, 10^{10}, 47^{10}, 52^{3}.
măscă *(H.)*, catîr; *cf.* mọscă [*bg.* mъska].
măscuri, *bărbătesc.*
maslínecă, *măslină* [*bg.* maslínka].
măstăgárecă, *furcă ce serveşte la încărcatul cailor.*
măsticári, *a mesteca cu dinţii*; — *ind. pr. 1 sg.* măstic, *2 sg.* măstiţ, *3 sg.* măstică; — pọini mạsticată *(Lm.), pîine făcută din mălai şi secară.*
mạstráf, *cheltuială*; — *art.* mạstrafu 19^{11} [*bg.-tc.* masráfъ].
mašă, *cleşte* 72^{1}; — *art.* maşa 19^{2} [*bg.-tc.* mašá].
mášala, *urare turcească* [*bg.-tc.* mášalla! *„bravo!"*].
mătăniţă, *laptele bătut, după ce s'a scos untul* [*bg.* mæ'-tenica].
mạtási, *mătase*: 3^{5}, 51^{3-23}, 64^{24}.
mátecă, *împărăteasa albinelor* [*bg.* mátka].
mătít *(Lm.), turbure* [*bg.* mæ'tя *„a turbura"*].
mătitúră, *încurcătură.*
mátiţă, *împărăteasa albinelor* [*bg.* mática].
mătnie *(H.), turbure*; *v.* mọtnie [*bg.* mæ'tenъ].
mătriţă, *iarbă de mărimea bobului sălbatic.*
maţ, *maţ*: 18^{6}; — *pl.* maţă, maţăl 47^{10}, 68^{8}.
máţă, *pisică*; — *art.* maţa 29^{6}, 30^{7-8}; *voc.* maţo 30^{7} [*bg.* máca].
măţinári, *a măcina*; — *ind. pr.* máţin.
măţiníš, *bucatele ce se duc*

dintr'o dată la moară; — *pl.* măţinišur.
măznírį, *a lustrui*; — *ind. pr.* măznes [*bg.* máznа].
mb...., *v.* ąmb...
Męal, *npr.* 44[2].
mečcă *(Lm. H. Ln.)*, *ursoaică* [*bg.* mečka].
Megljn, *Meglenia:* 2[1], 4[1], 52[6], 63[7]; — *art.* Megljnu 1[1].
megl'ínă, *v.* migl'ínă.
mel' *(Oş. H. Ln.)*, *mei:* 1[6], 10[7-9-10].
mel'ínă, *pai de mei*; *v.* mil'ínă.
memlek'ét, *ţară*; *cf.* mimlik'ét.
mer, *măr (pomul)* 25[19]; — *art.* meru 25[19-21]
mes, *lună*: 10[4], 63[1]; — *pl.* meš 6[6], 19[8], 38[17].
metru, *metru:* 3[7]; — *pl.* metri 1[2], 4[3].
métură, *mătură*.
meų, *meu*: 46; męu 1[2]; — *f.* mę: 28[19], 37[4], 64[20]; — *pl. m.* mel' *(Oş.)*, mei *(C.)*; *f.* męli.
mezé, *mezelic*; — *pl.* mezeur 64[34] [*bg.-tc.*].
mézluc, *mijloc*: 18[1], 53[13], 64[26], 69[5]; — *art.* mezlucu 4[6], 7[1], 21[1], 38[15], 43, 64[26-39]; mezluca zuų 39[1].
mę, *v.* meų.
męră, *măsură* [*bg.* měra].
męră, *măr (fructul)*: 51[24]; — *pl.* męri, 25[19]; męrilį 25[19].
męrʒíri, *a merge*; — lą mirʒę gura 5[3].
męsă, *masă*; *faţă de masă:* 5[3], 40[3-4-5], 62[5], 63[5], 64[10-16]; — *art.* męsa 40[2-5], 64[4-35]; — *pl.* męsį 64[15].
mį, *imi*.
mį, *mă:* 6[1-2-4], 27[3], 28[15], 30[1], 37[2], 51[5].
mic, *mic:* 6[4], 7[2], 8[5], 13[2], 39[1], 64[23]; *prunc*: micu 13[2], 25[5], 62[1]; — mică 19[5], 52[3]; — *pl.* minúţ (miţ *necunoscut*; *cf.* marį); — mic marį 1[2].
mičcarį, *a mişca*; — *ind. pr.* mičcu *(Lm.)*, míčcum *(C.)*, míčcăm *(O.)*.
mičcut, *micuţ*.
midúuă *(Oş. Lm.)*, *măduvă*; *măduva lemnelor*; — *art.* miduųa-l' 53[5].
miçinçiós, *nume de plantă*.
migdan, *piaţă*, *loc deschis* 25[7]; larį migdan, *a o lua la drum*, *a o şterge* [*bg.-tc.* megdan].
migl'ínă *(Oş. H.)*, *neghină*.
miğ, *unchi* [*tc.*].
miğít, *monedă turcească de 20 piastri (4 lei şi ceva)*; — *pl.* miğoţ [*bg.-tc.* meğidié].
mijúz, *izmă*
mik'éš *(Oş.)*, *v.* muk'éš.
milă, *iubire*; *milă*: 64[30-40-42]; ú-u milă, ţ-u milă, l'-u milă, ną-į milă, vą-i milă, lą-į milă [*bg.* milo].
milét, *soi, neam:* 1[3] [*tc.*].
milu, *dragă*, *iubite* [*bg.* milo].
miluirį, *a iubi*; — *ind. pr.* milues [*bg.* milvamъ].
miluit, *iubit*.
mil'ă, *mie:* una mil'ă 2[1],69[9-11]; un-doų mil' 1[2], 24[3], 28[2]; — *pl.* mil'ilį 64[22].
mil'ínă *(Ln. Oş.)*, *mirişte (pai) de mei*; *v.* mel'ínă.
mil'oară, *mioară*.
mil'or, ml'or, *mior*.

mimlik'ét, *v.* memlek'ét.
minčună, minčunį *(C.)*, *minciună*; *ghicitoare*; — *pl.* minčuń: 18, 53, 69.
minčunarį, *a înşela*, *a păcăli*, *a amăgi*; — *ind. pr. 1 sg.* minčun, *2 sg.* minčuń, *3 sg.* minčună.
minčunos, *mincinos*; minčunoşă 33[1].
minçjušă *(Ln. H.)*, minçíšă *(Oş.)*, *cercel* [*bg.* mingúši, *pl.*].
Minçjušarcă, *nume de oaie sau de capră cu cercei sub bărbie*.
minçjušárnic, *lanţ de cercei*.
minį, *(pe) mine:* 6[1 4]; la minį, *mie:* 6[2], 22[5], 24[1], 25[5], 27[6], 45[4], 47[4-6].
miniri, *a schimba*; — *ind. pr.* mines.
miniri, *schimbare*.
mintį, *minte*: si-l' vină mintį 'n cap 73[4]; du-ţ ąn mintį, *adu-ţi aminte*
mintiri, *a amesteca*; — *ind. pr.* mintes [*vsl.* mętiti].
mintós, *deştept*, *înţelept (Ţîrnareca)*.
minţori, *a minţi*; — *ind. pr.* mint.
minučoş, *păduche mic*.
minut, *mărunt*; *pl.* minuţ 10[4], 11[1] *mici*; la minuţil' fičor 6[2], 7[1-5], 14[2]; minuţį 10[7], 54[7]; dį prin minut, *cu deamănuntul*; amnă mult ąn minut, *umblă foarte încet*; *cf.* bob.
minuţiš *(H.)*, *măruntaie*; — *pl.* minuţišlį.
minuţol'ă *(Lm.)*, *mărunţiş*; *col. copii mici*.
mirá, *loc de păşune* [*bg.-tc.* merá].
mirác, *dorinţă*: 38[3], 64[43] [*bg.-tc.* merákъ].
mirăclíă, *doritor*; mirăclij 1[3] [*bg.-tc.* meraklíja].
miráng̃ă, *nume de arbore*.
miraz, *zestre* [*bg.-tc.* merázъ].
mirbă, *pace* [*bg.* mirbá]
mirg̃an, *mărgea*; *mărgean*; — *pl.* mirg̃ań: 18[7] [*bg.-tc.* merg̃anъ].
miricliă 64[6].
miriclij 64[6].
mirindarį, *a lua o gustare*; — *ind. pr.* mirind.
mirindį, *gustare*; *timpul pe la cina mică*, *chindie*: 41[2].
mirinz, mirinʒ *(Oş.)*, mirinds *(Ln.)*, *locul unde se odihnesc oile, vara, în timpul căldurii*.
mirinʒarį, *a lăsa oile să se odihnească de amiazi*; — *ind. pr. 1 sg.* mirind, *2 sg.* mirinʒ, *3 sg.* mirinʒă.
miririį, *a măsura*; *a ţinti*, *a ochi*; — *ind. pr.* mires [*bg.* měrja]
mirmirisirį, *v.* mărmurisirį.
mirnic, *pacinic* [*bg.* mirenъ].
mirudíă, *miros* [*bg.* mirodíja].
mirusirį, *a mirosi*; — *ind. pr.* miruses; — *viit. 3 sg.* să-ţ miruşească 8[4] [*bg.* miriša]
miruslífeă, *nume de plantă* (*Ligustrum vulgare?*) [*bg.* mirizlivъ].
misal'eă *(Lm.)*, *năframă:* 4[1-6]; — *pl.* misǫl'ţ [*bg.* mesalъ].
misírcă, *curcă* [*bg.* misírka].
misirúc, *curcan* [*bg.* misírъ, misírjakъ].

mislirį, *a pomeni*; — *ind. pr.* misles; — *imper.* mislę 66[5] [*bg.* mislja].
misticarį, *a amesteca*; *a ara a doua oară ogorul*; — *ind. pr.* męstie.
misúr, *farfurie*: 11[2], 18[2], 53[16], 62[2], 64[10-12] [*bg.* misúrъ].
miš-turtuliš, *joc copilăresc* [*bg.* mišъ „*şoarece*"].
mitaúă, *mătanie*; — *pl.* mitọú 26[8] [*bg.* metánie].
miterică, *nume de plantă*.
mitilie, *monedă mică în valoare de 5 bani*: 64[4]; — *art.* mitilicu 63[5]; — *pl.* mitiliţ 63[5], 64[14].
mitil', *gălbează*: 51[2], 64[5] [*bg.* metilъ].
mitil'os, *care sufere de gălbează, gălbegios*.
mitiririį, *a nimici*; — *ind. pr.* mitires.
miturari, *a mătura*; — *ind. pr.* métur.
miturícică, *măturice*.
miurarį, *a miorlăi*; — *ind. pr.* miurez.
mjurisirį, *a mirui*; — *ind. pr. 3 sg.* mjurisęšti 2[7] [*bg.* mirosvamъ].
miziloc, *mezelic* [*bg.-tc.* mezelíkъ].
mižlucán, *mijlociu, de mijloc*; — *art.* mižlucanu 13[1-2-3].
mižọrį, *a miji*; — *ind. pr.* mižọs [*bg.* miždá].
mlăzničár, *mînzărar, păstor de oi mulgătoare (fătătoare)* [*bg.* mlъzničarъ].
mlăzniţă, *mînzare* [*bg.* mlъznica].
mlęačică *(Oş.)*, mălęčică *(H.)*, *laptele-cucului* [*bg.* mlečka].
ml'or, *v.* mil'or.
mo, *acum*: 23[2], 72[3-4-5], 73[3].
mọalį, mọlį, *moale*: 11[1], 38[15]; — *pl.* mol'.
mọară, mọră, *moară* 1[5], 15[2], 18[1], 27[3-4-6]; — *art.* mọra 27[5], 53[5]; — *pl.* morur 5[3].
mọaričică, *dim.* mọară.
mọarţi, *moarte*.
mọašă, *batrînă*: 69[7]; mọşă 51[16], 63[1]; — Grọpa-mọšăl'ọ, *npr. geogr.*
módiemo, *deocamdată*.
móia-móia, *imediat, îndată*.
mók'ă, *secă* [*cf. bg.* mókrota „*umezeală*"].
molęţi, *molie*.
mort, *mort*: 38[10]; — *art.* mortu 72[4]; mọrtă 27[1].
most, *must*; *cf.* must.
moš, *moş, bătrîn*: 69[4]; — *pl.* moš 2[6], 6[6], 20[2], 45[2], 51[5]; mošil' 1[6], 2[8-5], 21[1], 39[1], 63[3].
móţi, *acum*.
mou, *puf, păr subţire*; *se zice la perişorii rămaşi pe găină după ce se jumulesţe*; *puful de pe arbori (verde, albastru)*.
mózuc *(Ln. Oş.)*, *creier*; *măduva din oase* [*bg.* mózъkъ „*creier*"].
mọ.. *v.* mọa...
mọdru, *cuminte, deştept, înţelept* [*bg.* mъ̀drъ].
mọglă, *negură, ceaţă* [*bg.* mъglá].
mọini, *mîine*: 51[15]; mọnį 47[2-8]; mọnį dimneţa 47[6]; mọnį sęră 47[5].
mọinista *(Ln.)*, *a doua zi*: 19[11], 25[14-17], 28[15]; *cf.* mọntiza.

mọnă *(Ln.)* 4[1], 6[5], mănă *(H.)*, mọnă *(Lm.)*, *mînă*; 11[1], 12[1], 23[4], 40[8], 53[11]; — *art.* mọna 9[8], 19[11], 28[1], 38[15], 63[4], 63[5], 64[7-8]; — *pl.* mọń *(Ln.)* 5[2], 9[1-4], 10[3], 14[3], 34, 38[3]; măń *(H.)*, mọń *(Lm.)*; mọńlį 64[7-26-27-30-41-44]; mọna-lu-Bugurodiţa, *mătrăgună*.
mọncă, *muncă*: 25[20], 28[5-8], 42[2], 47[5]; — *art.* mọnca 25[8]; — *pl.* mọnţlį 47[5] [*vsl.* мѫка].
mọnca, *mai 'nainte*.
mọnică, *minecă*; — *pl.* mọniţ, 3[4-8-9-10], 4[4]; mọniţlį 3[2], 4[1-2].
mọničică, *minuţă*.
mọntiza, *a doua zi*: 31[11-13], 38[2], 40[6], 47[3-7]; *(H.)* măntiza 72[2]; *cf.* mọinista.
mọnz *(Ln. O.)*, mănz *(H.)*, *minz*.
mọscă, măscă *(H.)*, *catîr* [*bg.* mъ̀ska].
mọtnie *(Ln. Oş. Lm.)*, *turbure*; *cf.* mă'tnic [*bg.* mъ̀tenъ]
mrac, *amurg* [*bg.* mrakъ].
mrăšă, *hoit, stîrv* [*bg.* mъ̀rša].
mrçamcă, *mreană* [*bg.* mrěnka].
mrçažă, *mreaje* [*bg.* mrěža].
muc, *muc*; — *pl.* muţ.
mucăirį, *a mugi*; — *ind. pr. 3 sg.* mucăiaštį [*bg.* múkamъ].
mucl'ă, *muche*; mucl'a cuţotuluį; mucl'a dį băltiă *(Lm.)*.
mucós, *mucos*.
mučără, *mocîrlă*; — *pl.* mučọr [*bg.* močárъ].
mučearį, *a muşca*; — *ind. pr.* muče, mučeu, *(Oş.)* múčeăm, *2 sg.* mučk'i, *(Oş.)* múčeăş, *3 sg.* mučeă, *1 pl.* mučeăm *(H.)*.
mučeată, *îmbucătură* 25[1]; — *pl.* mučeọţ.
mučeătură, *îmbucătură*, *muşcătură*.
múgur *(Oş.)*, múguri *(Ln.)*, mugăr *(H.)*, *mugure*; — *pl.* múgur *(Oş.)*.
muhtar, *primar, fruntaş al satului*; — *art.* muhtaru 64[9-10] [*tc.* muhtar].
Muin, *npr. geogr.* 44[1].
muk'éš, mik'éš *(Oş.)*, *églantier (măceş)*.
muk'éšă, *églantine (fructul)*.
mulác, *moale, molatec*.
mulamį, *moliciune*; *moină, timp moale*.
mulgător, *mulgător*.
múliă, *partea păroasă a lucrului mucezit* [*bg.* múhla, múhlivъ].
mulitfă, *molîftă* [*bg.* molítva].
mulív, *creion*; — *art.* mulivu 22[5] [*bg.* molivъ].
mult, *mult*; *foarte* 6[1-5], 7[2], 10[8], 10[10], 11[1], 14[3], 19[2], 21[1]; — *pl.* mul't 1[5], 2[5], 10[5], 25[14], 33[1], 40[6], 64[14]; multį 1[5], 9[5], 10[5], 10[9], 21[1], 22[1], 22[3]...; multu 52[3]; multă 25[10], 26[1], 47[2], 52[3]; — maį mult 2[1], 3[5-7-11]; maį multį 3[8]; — multa apu 1[5]; — dį multį turlij 4[3]; — ąį mult frig 3[6]; mult bun 1[5]; mult mirăcliį 1[9]; mult bisiricoš 1[9].
mulţọmį, *mulţime*.
mulţọrį, *a înmulţi*; — *ind. pr.* mulţọs.
mulzár, *ciobanul care mulge oile*.

mulzárcă, *capră mulgătoare, din al cărei lapte se hrănesc păstorii care pasc oile sterpe.*
mulzárnic, *locul unde se mulg oile.*
mulzirĭ, *a mulge*; — *ind. pr.* mulg, *2 sg.* mulz, *3 sg.* mulzĭ, *1 pl.* múlzim, *2 pl.* múlziţ, *3 pl.* mulg; — *pf. 1 sg.* mulš, *2 sg.* mulséš, *3 sg.* múlsi, *1 pl.* múlsim, *2 pl.* múlsiţ, *3 pl.* múlsiră.
mul'ăreşe, mul'iresc 4[1], *femeiesc*; — mul'irescu port 4[1]; — *f.* mul'irĕscă 4[1]; biserica mul'ăreăscă (mul'irĕscă), *partea bisericii unde stau femeile*; — *pl.* mul'irĕşt 4[5].
mul'ăreşti, *femeieşte.*
mul'arĭ, *muiere, femeie*: 8[1], 25[2], 40[6-7], 62[5], 64[10], 68[1]; mul'arĭ-sa 25[2-3-4], 32[1-2]; mul'ar'-sa 63[1]; — mul'arĕ 4[5], 19[9], 25[3], 33[2], 40[1-2-3-4]; — *pl.* mul'er 1[8], 3[2], 19[1-11], 37[4], 39[1], 64[2], 64[35]; mul'arilĭ 52[3]; mul'erlĭ 1[7-8-9], 2[8], 3[6-7-11].
mul'arĭ, *a muia*; — *ind. pr.* mol'.
mul'ărimĭ, *muieret.*
mul'ărúĕ, *muieratic.*
mul'ărúĕcă, mul'rúšcă, *muieruşcă; femeiuşcă.*
mumă, *mamă*; *împărăteasa albinelor*: 25[1], 47[1], 64[3-5-23-30]; — *art.* muma 19[3-6], 32[2], 64[24]; — mumă-sa 5[2], 8[4], 13[3], 19[1], 25[1-2]; mum-sa 62[1-2-3-4], 63[4-5-6], mum-ta *(Lm.)*; — flată mumă, *mamă vitregă*; — *pl.* mumoń: 64[30]; *cf.* mamă.
mumét, *o pasăre.*
mumirĭ, *a momi*; — *ind. pr.* mumes; — *impf. 3 sg.* mumę 24[3] [*bg.* mamja].
mumuš, *naş*; *cf.* mămuš; — drumu-mumušului, *calea laptelui.*
mumúšă, *naşe*; *cf.* mămušă.
muntĭ, *pădure*; *munte*: 1[2-6], 21[3], 37[3], 69[3].
muntós, *păduros*: *muntos.*
múntur, *om prost.*
mur *(Oş.)*, *mur.*
mură *(Oş. Ln.)*, *mură.*
murafét, *marafet, meşteşug* [*bg.-tc.* marifétъ].
murar, *morar*: 38[14]; — *art.* muraru 27[4-6]; *voc.* murarulĭ 27[5].
murg, *măsliniu (despre cai)*; *murg*; — murgă, *nume de oaie cu fălcile negricioase* [*bg.* murgъ].
murg, *nume de ciine* [*bg.* múrdžo].
murirĭ, *a muri*; *ind. pr.* mor; *3 sg.* morĭ 8[4]; — *viit. 2 sg.* să mor 8[3]; *3 sg.* să moră 8[5].
murmínt *(N.)*, murmintu *(H.)*, *mormînt.*
murmiú, *cele 12 zile dela începutul lui august, cînd se face calendarul.*
murtăčunĭ, *mortăciune.*
musă, *(capră) cu picăţele albe pe bot.*
muscă, *muscă*; — *pl.* mušt; — muscă dĭ casă; muscă dĭ cal; muscă dĭ carnĭ; muscămarĭ, *bondar*; — *art.* musca 66[1]; — *pl.* mušt 28[1].

must, *must*; *cf.* most.
mustáe, *pl.* mustaţă, *coarnelecele mici ale melcului; mustăţile raculuĭ* [*bg.* mustákъ].
mustáţă, *mustaţă.*
Muşa, *npr.* 14[2].
Muşu, *npr. m.* 64[33].
mušát *(H.)*, *frumos.*
mušmul, *moşmol* [*bg -tc.* múšmula].
mušmulă, *moşmoală.*
mušoţă, *muşiţă* [*bg* mušica].
muştiriĭ, *muşteriu, pl.* muştirĭ; — *art.* muştiriil' 33[2] [*bg.* < *tc.* mjušterija].
mut, *mut.*
mutăfal'că, *om tăcut.*
mutarĭ, *a muta*; — *ind. pr.* mut.
mutuvilă, *băţ lung de 1 metru şi jumătate, pe care se pregăteşte firul spre a fi pus pe război*; *răşchitor lung*; — *cf.* răšin [*bg.* motovíla].
muţcă, *bot*; *virful opinciĭ* [*bg.* múcka].
muţorĭ, *a amuţi*; — *ind. pr.* muţos; — *pf.* muţoĭ; — *pf. cp.* muţot-am; — *imper. 2 sg.* muţ *(Oş.)*, *taci!*
muzică, *musică* [*bg.* múzika].
muzivir, *intrigant* [*tc.* muzevvir].

N

Na, *na! ţine!*
Nă, nă, *ne (nouă)*: 10[4], 15[1], 19[4], 21[1], 22[1-2-4]; nă-ĭ 28[8].
năbét, *cînticel*: 64[4-10-11-35-36]; — *art.* năbetu 64[4].
năbęrĭ, *a bea peste măsură*; — *ind. pr.* năbęu.
năbiiút, *beat turtă.*
năbuzorĭ, *vb. refl. a se bosumfla*; — *ind. pr.* mĭ năbuzos; ţĭ tĭ năbuzoş? [buză].
năcăčorĭ, *a se aburca* [*bg.* nakačvamъ].
năčučulírĭ, *vb. refl. a se cocoţa*; — *ind. pr.* mĭ năčučules [*comp. bg.* čučulъ „moţ"].
năđávăc, *pl.* năđávăţ, *fire de aţă neagră, sau de coloarea părului, ce se împletesc în coadă* [*bg.* nadavka].
năđurmírĭ, *a se scula (după somn)*: mĭ năđorm; — *pf. 3 sg.* sĭ năđurmi 28[12].
năét, năét, *gînd, scop*; feşĭ năet, *îşi puse în gînd, se hotărî* [*bg.-tc.*].
náfără, *anafură*: 39[2]; nafră; — *art.* nafra [3].
năfără, *afară*: 27[5], 29[6], 38[12], 40[1], 62[5], 64[11-12-15]; — năfoară 73[1].
nafilé, *în zadar* [*bg.-tc.*].
náfră, *v.* náfără.
năgădírĭ, *a-i intra un pai în ochi*: mĭ năgădiĭ ăn ţoel'u [gad].
nájcă *(N.)*, *mamă*: najcă-ta, *mă-ta*; najcă-taĭ, *mă-ti.*
năjmírĭ, *a se bizui*; *a se încumete*; — *ind. pr.* năjmes [*bg.* naimamъ].
năintĭ, *înainte*: 1[6], 2[1], 9[4], 14[3], 19[8], 20[1], 23[1-3]...

naiți, *așa dar*; *în sfârșit* [*bg.* naj + i tъj].
nąižǫrj, *a se zbârli*; — *ind. pr.* și nąižǫștj [*bg.* naežvamъ].
náłbă, *nalbă*.
nąłbánt, *covaci*: 47⁶; *rar* nąubant (*Oș. C.*); — *art.* nąłbantu 47⁶·⁷ [*bg.* -*tc.*].
nąłbírj, *a (î)nălbi*; — *ind. pr.* nąlbes.
nąłbitúră, *înălbire, nălbit*.
nálčuc, *dim.* nalt.
nalt, *înalt*: 1², 30²; nałtu *(H).*; *f.* nałtă 25¹¹; — *pl. m.* nal'ț, nal'ți *(H.)*; *f.* naltj 1³.
nąłțárj, *a înălța*; — *ind. pr.* nałț; *3 sg.* și nałță 31¹⁴.
nąłțătúră, *înălțătură*.
nąłțomj, *înălțime*.
nąmál', *vită mică cornută (oaie, capră)*: 34, 35; — *pl.* nąmal'j *(Lm. H.)* nąmal'ă.
nąmăneárj, *vb. refl. a isprăvi de mâncat*; *ind. pr.* mi nąmănáne; — *impf. 3 pl.* și nąmăneaų 21⁴, 23⁴; — *pf. 3 sg.* și nąmăneǫ 27⁵; *3 pl.* și nąmăneară 21⁸.
năméte *(H.)*, *troian de zăpadă, nămete*.
námilă, *namilă*.
nąmistírj, *a așeza la loc*; — *ind. pr.* nąmistes; — *pf. 3 sg.* nąmisti 28¹² [*bg.* naměstjamъ].
nąmurtírj, *vb. refl. a se supăra, a se încrunta*; — *ind. pr.* mj nąmurtes [*bg.* namrъštjamъ].
năntinésc, *din* Nǫntj, *ce aparține satului* Nǫntj: 1².
Năntinéț, *locuitor din* Nǫntj: 2⁶; *art.* Năntinețu 2⁶; — *pl.* Năntineț 2⁵; Năntineții' 2¹·²·⁶·⁷.
Náparți, *npr. geogr.* 44².
nápcum, *apoi*: 11², 29⁶, 37¹·⁴, 39², 40²·³... [*bg.* napokonъ].
nápcunta, *apoi*: 2²·⁴, 7², 10³, 19⁴·¹²....; — nápcumta 64¹¹·²¹·²²·²⁵·³⁴ [napcum].
nąpói, *înapoi, îndărăt, în urmă*: 6³, 14³, 21², 25⁸, 27⁷, 28⁸·¹⁸...; țela mai din nąpoju agru 38¹.
nąpoírj, *a da înapoi, a înapoia*; — *ind. pr.* nąpoes.
nąprăčǫrj, *a (se) da peste cap*; — *ind. pr.* nąprăčǫs [*bg.* prъčъ „*tap*"].
năprăsnic *(H.)*, năprăstuc *(Oș.)*, *degetar, năpârstoc* [*bg.* náprъstekъ, náprъstnikъ].
nąprăšǫrj, *a se prăfui*; — *ind. pr.* mj nąprăšǫs [*bg.* naprašamъ].
năprăteă *(C.)*, năprǫteă *(Lm.)*, năprîtică *(H.)*, *năpârcă*; — *art.* năprǫtea 53¹¹; — *pl.* năprǫtk'j 54; năprǫtk'jlj 54.
nărănčătúră, *poruncă* [nărănčǫrj].
nărănčǫrj, *a porunci*; — *ind. pr.* nărănčǫs; *3 sg.* nărănčaști 64²²; *part. tr.* nărănčǫt 63³ [*bg.* narъčvamъ].
năridírj, *a împodobi*; — *ind. pr.* nărides [*comp.* niridírj].
nas, *nas*.
nąsăturarj, *a (se) sătura bine*; — *ind. pr.* (mj) nąsátur.
nąscupírj, *a-și depune ouăle*; *a se căca (vorb. de insecte)*; — *ind. pr.* nąscup [scupírj].

nąscupitúră, *viermișorii sau mușchii ce se îngrămădesc pe o rană sau pe un stârv* [nąscupírj].
nąstrețirj, *a întrece*; — *ind. pr.* nąstrec.
nąstupárj, *a (se) îndopa*; — *ind. pr.* (mj) nąstup [stuparj].
nąungl'árj, *a proba (un lucru moale) șgîriind cu unghia*; — *ind. pr.* nąúngl'um [ungl'ă].
nąurárj, *a se răcori (vremea)*; — *ind. pr. 3 sg.* și nąurează [aurá].
năút, *năut*: 6², 25⁵.
năvidit, *înclinat într'o parte, povârnit* [*bg.* navedenъ].
năviírj, *a nevedi*; — *ind. pr.* năvijes [*bg.* navija].
nąvráp, *furtună mare, vijelie*.
negru, *negru*: 3¹¹, 4¹·⁴, 38¹⁰; *f.* negră 3⁸, 64²⁷; — *pl. m.* negri; *f.* negri 51²⁴.
Neșa *npr.*: 56.
Neșca, *nume de vacă fătată dumineca*.
nęuă, *zăpadă*; — *art.* nęua 64⁴⁰.
nj, *nici*: 1¹⁰, 14.
nj, *ne (pron.)*.
njądicat, *neridicat*; njądicată 40⁵.
njbún, *rău*; *urît*: 8¹·³, 23³, 45¹, 51⁴·¹¹·²¹...
njbunil'ą, *răutate*; *nebunie*; *stafie*: 10⁹, 45²; — *art.* njbunil'a 10⁶·⁹·¹⁰, 31⁸, 37²; — *pl.* njbunil' 2⁴, 8¹·⁴, 10³, 23², 47³.
njęąbąatlíą, *nevinovat*.
njęąlisit, *nechemat*: 64⁴; — *pl.* njęąlisiții' 64⁴.
njcárj, *a sugruma*; *a înneca*; — *pf. 3 sg.* și njcă 72⁶.
njcąsmét, *nenoroc* [ęąsmet].
njcąsmitlíą, *nenorocos*; 38.
njcát, *sugrumat*; *înecat*.
niel'ízárj, *a necheza*; — *ind. pr. 3 sg.* niel'ază 25¹².
Nicóla, *npr. m. Nicolae*: sfîti-Nicola, *sfîntu-Nicolae*: 64²⁵.
njcópt, *necopt*; *verde (despre poame)*.
njcurát, *necurat*; njcurată 63¹.
níčcum, *pe burtă*: 25¹⁵ [*bg.* ničkomъ].
njdąrát, *nefăcut, nesăvârșit, neîmplinit*.
njdrépt, *nedrept*.
njdudąrát, *căruia-i lipsește o doagă, șmintit (= neisprăvit)*.
njfąrjcat, *nepotcovit*; njfąrjeată, 47⁷.
njgrțlă, *negreală*; *lucru negru*.
njgrțtă, *negreață, partea neagră a ochiului, irisul*.
njgrícăf, *v.* njgrúncăv.
njgričós, *negricios, oacheș*.
njgríri, *a înnegri*; — *ind. pr.* njgres.
njgrúncăv, njgrícăf *(H.)*, *negricios*.
njișǫt, *neieșit (prin lume), neumblat*.
njk'jáviță, *viscol*.
njmăsticát, *nemestecat, nedumicat*.
nímine, nímini, nímj, *nimeni*; lą nímj, 28²⁸.
nină, *mătușe*; *lele (termen cu care fetele și nevestele se adresează femeilor mai în vârstă)*.
ninél, *inel*; — *pl.* ninęlj; ninęljlj 19⁸, 64²⁶.
ninélčuc, *inel mic*.

ninjlár, *(degetul) inelar; — art.* njnjlaru 13^{2}.
ninjlúş, *inelus.*
ninţilés, *neînţeles.*
njpót, *nepot.*
njpótčac, *nepoţel.*
njpǫtă, *nepoată.*
njpǫtičcă, *nepoţică.*
njputerj, *neputinţă; boală, slăbiciune:* 2^{7}, 10^{1}.
niridíri, *a împodobi; — ind. pr. 1 sg. 3 pl.* nirides 63^{6}; — *part.* niridit; niridită $64^{1\cdot28}$; *pl. m.* niridiţ 64^{21} [*comp.* năridíri].
njsǫrát, *nesărat.*
niscár, *unii, nişte:* niscar ǫmiń.
njspús, *nespus; —* njspusă 37^{3}, 64^{42}.
Niş, *npr. geogr.*
nişán, *semn; — art.* nişanu: $19^{6\cdot8}$, 23^{3} [*bg.* < *tc.* nyšan].
nişti (*rar* nişta), *nişte:* nişti dęlur 1^{2}; nişti moş 2^{6}, 6^{6}; nişti fičor 6^{5}; nişti feţi 19^{9}, 28^{15}; - *unii:* 20^{2}, 21^{4}; nişti trăndafil' 25^{20}; nişti fuziră 2^{4}; nişti zic 2^{5}; nişti pǫrtă 3^{1}; nişti din Mănăstirę́ 2^{4}; nişti arj 4^{8}, *sînt unele;* nişti or, *uneori:* 3^{6}, 6^{4}, 20^{1}, 21^{4}, 37^{4}.
nişţirj, *neştire.*
nişţijút, *neştiut.*
njţal'át, *netăiat;*—njţal'ată 42^{1}.
njtučǫt, *neascuţit, nedat la tocilă;* njtučǫtă 47^{8} [tučǫrj].
níţi, *nici:* 25^{7}, 28^{4}, 47^{1}; — niţi-carj, *nimeni :* $24^{1\cdot2}$, 51^{21}; — niţi-cǫn, *niciodată* 3^{9}; — niţi-cum, *nicidecum,* 73^{3}; —niţi-jundi, *nicăieri;*— niţi-ţivá *(H.), nimic;* — niţi-un, *a) niciun:* niţi-un zbor 10^{2}, niţi-un lemn 28^{7}, niţi-un gărnuţ $38^{4\cdot5}$, niţi-un lucru 62^{5}; *f.* niţi-unǎ vită 10^{10}, niţi-unǎ rubă 63^{1}; — *b) niciunul:* 20^{1}, 25^{20}, $26^{2\cdot3}$, 67^{4}.
niuzǫt, *neauzit.*
njvęstă, *nevastă:* 50^{2}, $64^{2\cdot17\cdot38}$; — *art.* njvęsta 36, 50^{2}, 55, $64^{18\cdot22}$; *gen.* njvęstăl'ǫ $64^{20\cdot25\cdot42\cdot43}$; — *pl.* njvęsti 64^{37}; njvęstiļi 39^{2}.
njvjstúl'că, *nevăstuică (animalul).*
njvizút, *nevăzut:* 51^{2}.
njvól'ǫ, *trebuinţă, nevoie:* 38^{9}.
njvút, *neavut, sărac.*
nizi-nǫpti *(Oş.)* = ńază-nǫpti.
njzís, *nespus, negrăit, nezis.*
no, *v.* nu.
nod, *nod; — pl.* nǫdi.
noi, *noi:* 2^{2}, $10^{4\cdot5}$, 22^{3}, 23^{4}, $28^{3\cdot5}$...
nójmă, *înţeles, semnificare.*
nom, *lege; — pl.* nomur.
nor, *nor; — pl.* norur.
nóră, *noră:* $64^{24\cdot31}$; *— pl.* nǫrór.
nóstru, *nostru:* 20^{2}, 21^{1}; *f.* (prj) nǫstră (limbă) $6^{6\cdot8}$; — *pl. m.* nǫştri; nǫştri im, *sîntem rude; f.* nǫştri (oi, locur) 10^{10}, 22^{1}, cătunili nǫştri 6^{8}.
nou, *nou:* 64^{18}; *f.* nouă, nouă $64^{19\cdot24}$, noua 64^{31}; — *pl. m.* noi, *art.* noil' 64^{28}; *f.* nouă, nǫuă 63^{4}; nǫuli 64^{32}.
Nǫnti, *npr. geogr.:* $2^{1\cdot5\cdot7}$, 37^{2}, 64^{29}; — Nǫntę $2^{1\cdot5}$.
nǫpti, *noapte:* 19^{10}, 26^{4}, $28^{11\cdot12}$, $38^{15\cdot17}$, 64^{41}; nǫptę $7^{2\cdot3}$, 9^{1}, 10^{1}...; nǫaptea $69^{8\cdot11}$, $73^{2\cdot5}$; — *pl.* nopţ.
nǫr, *f. sg. şi pl. nări.*
nǫtin(i), *(miel) noatin.*
nǫuă, *(numărul) nouă:* $47^{2\cdot6\cdot9}$; nǫuli 12^{5}.
nǫuzǫt (dj ań), *nouăzeci:* 2^{5}; nǫuzǫt-şi-nou 37^{1}.
nu, *nu:* $1^{5\cdot7\cdot9}$, 2^{1}, 8^{2}...; nu-j 8^{6}, $10^{2\cdot9}$, 18^{5}, 19^{7}...; nu-l' 18^{6}, 26^{3}, 27^{8}...; nu-ų $25^{2\cdot14\cdot16}$, 47^{4}, 73^{4}, nu-ų 36, 51^{8}; nu-ú 25^{16}, 28^{23}, 47^{4}; nu-ş 26^{6}, 51^{8}; nu-ţ $27^{2\cdot6}$; nu-arj 23^{1}, 28^{18}, 51^{10}, 66^{4}, nǫ-arj 1^{3}, 11^{1}, 14^{2}, 26^{2}... ; nǫ-aibă 11^{2}, 63^{1}.
núcă, *nuc; nucă (invelită încă cu coaja verde); — pl.* nuţ.
nuduróş, *noduros.*
nujbárj, *a întîlni; — ind. pr.* nujb, *3 sg.* 8^{1}; şi nujbă 64^{10}; *— pf. 3 sg.* nujbǫ 38^{2}; nujbă $72^{3\cdot4}$.
númj, *nume:* $63^{3\cdot7}$;—*art.* numę (*rar* numjlj 63^{3}): prj numę luj 62^{5}; cum ţ-u numę? *cum te chiamă?* ţi-l' ra numę 6^{8}; — *pl.* númjlj.
númjr, *umăr:* $64^{5\cdot7\cdot26}$; *(L.)* numjrj 19^{11}, 28^{9}, 41^{1}; *(H.)* número; — *art.* numjru 64^{5}.
numjrárj, *a număra;—ind. pr.* numjr.
nun, *nun:* 2^{6}; — *voc.* nunj! $64^{16\cdot32\cdot40}$.
núntă, *nuntă:* 5^{2}, 19^{3}, 51^{18}...; nunta $64^{1\cdot6\cdot7}$; *gen.* nuntăl'ǫ 64^{31}; — *pl.* nunţ 64^{42}.
Núsi *npr. f.*: 64^{25}.

N'

ń, *v.* ńi.
ńărču, *v.* ńerč.
ńarj, *miere:* 13^{2}, 28^{1}, 63^{4}.
ńază-nǫptj, ńizj-nǫptj *(L.)*, nizi-nǫptj *(Oş.)*, ńizǎ-nǫptj *(H.), miază-noapte.*
ńázăţ *(H.), amiazi.*
ńel, *miel;* — *art.* ńelu: $73^{3\cdot4\cdot6}$; — *pl.* ńel' 10^{4}; ńel'il' 10^{4}; ńel' l'i $73^{1\cdot2}$.
ńélčuc, *mieluşel.*
N'era *(L.)*, mlerca *(Oş.), vacă născută într'o Miercuri.*
ńercur, ńercuri *(H.), Miercuri:* 64^{1}; ńercurę 22^{4}, ńercurǫ, *Miercurea* 31^{7}.
ńerč, ńărču *(H.), vier, porc nescopit.*
ńérlă, ńirlă *(H.), mierlă;* — *pl* ńerlj.
ńez, ńes *(Lm. H.), miez;* — *pl.* ńezur.
ńi, *mi;* — ńj-u, ń-u, *mi-o:* 27^{5}, 45^{4}, 73^{5}; ńj-şi frǫnt 27^{6}; şi-ń zisi 73^{5}; *cf.* şń.
ńicură, *fărîmă;* — *pl.* ńicur.
ńicuríčcă *(L.)*, ńicurísică *(Oş. H.)*, ńicuríş *(H.), dim.* ńicură.
ńilčóc, ńilúş, *mieluşel.*
ńirarj, *a se mira; — ind. pr.* mj ńir.
ńirarj, *mirare.*
ńirlă, *v.* ńerlă.

O, o

O! *interj. o! ho!* 64[7-37].
o, *aici.*
oaiă, *oaie*; — *pl.* oi 10[4-5-10], 24[3], 26[1-3], 73[6]; oili 10[1-5], 73[3].
oală, olă, *oală*: 25[1], 29[4], 40[1]; uolă 9[3]; — *pl.* oali, oli 24[2], 64[39].
oáliĕcă, o'liĕcă, *ulcică.*
oáltăr, *alaltăieri*: oáltăr seră, *răsalaltăieri.*
oară, ori, *dată, oară*; — prima oră 6[1], 10[4]; lantă oră, una lantă oră, *altă dată* 6[4], 8[2], 21[2], 28[19]; una oră, *odată* 21[4], 23[3], 27[1], 29[1]; vrinā oră, vărnă oră, *odată, niciodată* 13[1], 24[1], 28[1], 31[1], 47[4], 51[2]; — *pl.* un doua or 38[14]; dou trei or 1[6]; di trei or 5[2], 7[3], 9[34], 40[1]; di multi or 21[1]; nişti or, *uneori* 3[6], 6[4], 20[1]; *cf.* sfacă.
oáspiţ, *sg. pl. oaspe, oaspeţi*: 8[5], 19[2], 27[2], 28[19], 31[1], 62[6], 64[2]; oaspiţil', ospiţil': 63[5], 64[2-4-6-9-36].
oaţi, *aici.*
obzoţ, *optzeci.*
ócă, *oca*; — *art.* óca 23[3].
ócl'u, *ochi*; — *art.* ocl'u 51[23], 66[3]; — *pl.* ocl'i 10[10], 27[2], 28[23], 38[3], 62[4], 73[6]; ocl'il' 47[7], 68[3] — la laş di ocl'i (*Lm.*), *îl deochiaşi*; şi nu iiă di ocl'i, *să nu fie dedeochi*; — ocl'u boului, *un joc de copii*; *o plantă*; *un fel de broderie*: 4[3]; — ocl'u uorb, *timplă.*
ódrină (*Oş.*), *specie de viţă de vie* [*bg.* odrina].
of! *interj. of!* 72[2].
oglindálă, *oglindă* [*bg.* ogledalo].
oh! *interj. oh!* 25[16].
olă, *v.* oală.
ólăvă, *plumb* [*bg.* olovo].
om, *om*: 1[3], 7[5], 8[1-5], 10[2], 20[1], 25[2-3], 28[1-2-22]; — *art.* omu: 32[1], 72[2 4]; *gen.* lu omu 3[8]; *voc.* omulį 72[2]; — *pl.* oamiń, omiń: 2[3], 3[8], 7[5], 10[1-5-6], 21[1], 22[3-5], 23[4], 40[6], 64[7], 69[11]; omińil' 1[3], 3[10], 9[4], 10[9], 19[10], 20[1], 21[3], 40[7], 60; omińl'i 60.
op! *interj. hop!*
ópeu, ópueu, *în expresiunea* (pri) ópeu, *pe dos*: 4[2], 9[3], 29[3] [*bg.* ópako].
opt, *opt*: 1[2], 10[4], 52[5]; optu (*H.*); — la optlį, *al optulea*; optlį, *într'un recitativ copilăresc* 12[3].
óptuspreţi, *optsprezece*: 47[9]; — *rostit şi* op(t)sprăţi, optăsprăţi; — la optsprăţili, *al optsprezecelea.*
ópueu, *v.* ópeu.
or, *horă*: 23[4]; — *pl.* or [*bg.* horo].
ori, *v.* oară.
orb, uorb, (*H.*) orbu, *orb*; — *art.* orbu 24[3]; — *pl.* orb 24[1], 45[2]; — orbu-ocl'u, *timplă*; *cf.* ocl'u.
orb, *hîrb*: 24[3].
orur, *mahala în Lundzini*: 1[4], 7[1].
orz, *orz*: 1[6].
os, *os*: 57; — *pl.* osi 25[19]; osili 25[18-21], 47[12].

óscie, *oscior.*
ospiţ, *v.* oáspiţ.
osti, *oaste*: 20[1-2].
oşinesc, *al locuitorilor din* Oşiń, *ce ţine de* Oşiń; — *pl.* oşineşt 44[3].
Oşiń, *npr. geogr.*: 2[4], 44[1-2-3].
ótrovă, *otravă* [*bg.* otróva].
ou, uou, *ou* 53[6-7]; — *art.* (u)ou.

P

Păclón, *dar, plocon*: 64[32]; — *art.* păclonu 64[35]; — *pl.* păcloni 62[2]; păclonili 64[33] [*bg.* poklonŭ]; *cf.* puclón.
păcróv, *v.* pucróv.
páceus(ti), *pacoste.*
pădár (*L. H.*), *pindar, paznic* [*bg.* păzdarĭ]; *cf.* pándár.
pădárniţă (*L. H.*), *pătul de pindar, aşezat într'un pom înalt.*
Pădúr, *npr. geogr. Localitate lîngă* Nonti [Păduri].
pagúr (*L.*) = păgúr [*bg.* pagúrъ, pa(h)úrъ, palúrъ].
pâidă, *cursă* (*de şoareci, de vulpi, etc.*).
pálă, *sabie.*
păgămárcă, *fie-care din cei doi piepteni cu care se piaptănă lîna*; — *pl.* păgămorţ [*bg.* palamarka].
păgămidă, *pălămidă* (= *planta şi peştele*).
păláscă, *săculeţ ce se poartă atîrnat de gît şi în care ciobanii ţin iasca, amnarul, acele, etc*; — *pl.* păgoşt [*bg.* paláska].
pălăşnic (*Lm.*) = pálişnic.
pălăúmbră, *porumbrea* [*cf. Candrea-Densusianu, Dicţ. etim. 1432*].
pălăúmbru, *porumbrel.*
păgúr (*H. L.*), *vas de plumb sau de cositor în care se serveşte rachiu*; *cf.* pagúr.
păgóe, (*Lm. Oş.*) păngóe, *melc*; *ghioc*: ghiupca cată ăn păgoe, *Ţiganca ghiceşte cu ghiocul*; *art.* — păgocu 18[3]; *cf.* plăngóe [*bg.* pălžokъ].
păliri, *a usturа*; — *ind. pr.* pălés [*bg.* palja].
pálişnic, *brăzdarul plugului*: 40[8], 72[1]; — *art.* palişnicu 53, 64[28] [*bg.* palešnikŭ; *cf.* pălăşnic.
palmă, *palmă* (*şi ca termen de măsură*): 41[3]; — *pl.* pălm, palmi.
pălmuţă, *dim.* palmă: 51[18].
pălnúşcă, *căpşună* [*bg.* planučka].
pălóş, *pl. m. Specie de ciuperci roşii.*
palt, *un fel de manta purtată de bărbaţi*: 1[8] [*bg.* pálto].
pal', *pai*: 8[5], 61.
pal'ă, *paie*: 53[6]; — *art.* pal'a, *paiele*: 1[3].
pampór, pămpór, *vapor*; *tren*; — *art.* pamporu 1[1]; pămporu 22[3] [*bg.-tc.* pampórŭ].
păn', *v.* pănă.
Pănă, *nume de căţea* [*bg.* Pana].

pạnạ, pănă, *pînă*: $2^{5\ 7}$, $3^{2\text{-}4.6\text{-}8\text{-}9}$, 4^{1}, 7^{5}, 9^{6}, $10^{1\text{-}2\text{-}8}$, 19^{7}, 22^{1}... 51^{8}, 69^{8}, 72^{1}; — pạn' dị, *pînă la*: pạn' dị ună palmă 4^{1}, dọu pạn' dị trei zẹisti 4^{4}, pạn' dị zinuel'i $4^{2\text{-}8}$, pạn' dị brọn 4^{4}; pạn' dị ună sută 7^{2}; pạn' dị, *lîngă*: pạn' dị minị, *lîngă mine*; pạn' dị ịel 13^{1}.

pạnạcọț, *pl. (Lm.), scînduri cu 10-15 găuri, în care se pun bucățele de aluat de băgat în cuptor* [*bg.* panakoda].

pănăgón, *spațiul dintre cei doi saci legați de o parte și de alta a samarului*: 27^{1} [*bg.* panagónъ].

păndár = padár.

pang, *păianjen* [*vsl.* паѫкъ].

păngăniri, *a spurca postul*; — *ind. pr.* păngănés [pạngọn].

pạngọn, *păgîn*.

pạngọr, *pupitru, la intrarea în biserică, unde se vînd lumînările*: 26^{2} [*bg.* pangárъ].

pạngắc, *manta de păr de capră pe care o poartă ciobanii cînd plouă* [*bg.* pъndžákъ].

păngóc, *v.* pălgóc.

păni, *v.* pọini.

păníță, *un fel de strachină de lemn, fără capac* [*bg.* panica.]

panpór = pampór.

păpănẹte, *boboc (de floare)*; — *pl.* păpănẹț [*bg.* papúneцъ].

pạpíịa, *vată* [*bg.* papíia].

pạpúdă, părpúdă, *fasole oloagă*.

par, *par, prăjină*: 11^{1}; — *pl.* par.

páră [1], *abur*: 10^{5}, 37^{4}; — *art.* para 38^{8} [*bg.* pára].

páră [2], *para, ban*: 1^{10}, 9^{3}, 40^{4}, $51^{17\text{-}18}$; — *art.* para 40^{4}, 51^{17}; — *pl.* pari, *bani*: 2^{6}, 4^{5}, $19^{11\text{-}17}$, $20^{1\text{-}2}$, $21^{1\text{-}4}$, 22^{1}, 26^{5}, 50^{2}; parilị 50^{2}; parlị 1^{10}, 9^{6}, 20^{1}, 22^{2}.

pără, *prea, cam*: nu pără știu, nu pără am; nu pără si fați 10^{6}.

părăíri, *v.* prăíri.

părdíịa, *pat de trestie pe care se așează viermii de mătase; cel făcut din nuiele se chiamă* lẹsă [*bg.* pardíja].

părlíịa, *cîrpător, scîndura pe care se pune plăcinta coaptă* [*bg.* prálnja].

pạrmáe, *numai în expr.* ạn pạrmáți, *grilaj de lemn; despărțitura dintre două odăi* [*bg.-tc.* parmákъ].

pạrnár, *arbust verde și spinos (ar.* pîrnar) [*ngr.* πρινάρι].

parnóm, *nume*; — *art.* parnomu 2^{5} [*cuvînt cărturăresc* <*gr.*].

păroi, *pîrău, torent* [*bg* porói].

părpúdă, *v.* pạpúdă.

pạrtál, *sdreanță*; — *pl.* pạrtalị 29^{6} [*bg.* partálъ].

pạrtạlíncă, *sdreanță, țol*.

pạrtạlós, *sdrențăros*.

părtị, *parte*: 10^{7}, 26^{2}, 27^{1}, $28^{11\text{-}12}$, 38^{14}, 52^{1}, $64^{34\text{-}35}$; — *art.* partẹ 28^{19}; — *pl.* pọrț.

părtisnírị, *a apăsa*; — *ind. pr.* părtisnés [*bg.* pritiskvamъ, *aor.* pritisnahъ].

pạspál', *pospai, făina care se depune pe pietrele morii* [*bg.* paspalъ].

pạspạl'ári, *a presăra, a pospăi*; — *ind. pr.* pạspál'.

pásprăți, *v.* pátruspráți.

pastír, *păstor, cel ce se pricepe să conducă bine turma* [*bg.* pastírъ].

păstríri, *a păstra*; — *ind. pr.* păstrés [*bg.* pastria].

pașă, *pașă*; — *pl.* poș.

Paști, *Paști*: 2^{3}, 5^{3}, $23^{3\text{-}4}$, 31^{8}, 39^{1}; — *art.* Paștu 39^{1}.

păștíri [1], *a paște: a prinde; a spiona*; — *ind. pr.* pase, past, păști 64^{33}, 70; — *impf. 3 sg.* păștea 73^{2}; *3 pl.* păștẹu 38^{2}, păștẹau 72^{5}; — *subj. pr.* să pase 25^{11},... *3. sg.* să pască 73^{4}.

păștíri [2], *pășunat*; — *art.* paștírẹ 24^{3}.

pășunị, *iarbă nerumegată ce se găsește în stomacul unei oi moarte; cînd o oaie se îmbolnăvește și-i iese iarba nerumegată pe gură, se zice*: ạl' cură pășunẹ.

pat, *pat de lemn; patul din stînă, alcătuit din scînduri așezate pe patru pari, și pe care se pune cașul*: 28^{12}, 38^{17}; — *pl.* patur 50^{2}.

pătăróg, *rățoi* [*bg.* patarókъ].

pătáți *pl. f. cartofi* [*bg.* patáti].

Pătóc (Valị-dị-), *npr. geogr. Vale în Liumnița* [*bg.* potokъ „*gîrlă*"].

pătọri (*Lm.*), *putoare (termen de ocară ce-și aruncă femeile)*.

pạtpạlășcă, pạtpạlóg, *prepeliță, pitpalac* [*bg.* podpološka, patpadъkъ].

pátru, *patru*: $1^{1\text{-}4\text{-}5}$, $5^{1\text{-}3}$, 9^{5}.

pátrulị (la-), *al patrulea*: 12^{2}.

pátruspráți, pátruspreți, *paisprezece*: $47^{8\text{-}9}$; *pronunțat mai adesea* pásprăți; — la pasprățili, *al paisprezecilea*.

patruzọț, *patruzeci*; — la patruzọțlị, *al patruzecilea*.

pățătúră, *pățanie, suferință*.

pățọri, *a păți, a pătimi, a suferi*; — *ind. pr.* pățọs.

păún, *păun*.

pạzarğíịa, *cel ce umblă prin tîrg după cumpărături, tîrguitor* [*bg.* pazardžiia].

pạzári, *tîrg; invoială*: 33^{1}, 38^{9}; — *art.* pạzarẹ $38^{6\text{-}11}$ [*bg. -tc.* pazarъ].

pạzarisíri, *a se învoi din preț, a (se) tocmi*; — *ind. pr.* pạzarisés; *3 sg.* pạzarisẹști 19^{10}.

pạzărísti, păzărísti, *tîrg, hîlci*: 15^{4}, 24^{8}, $29^{1\text{-}6}$, 32^{2} [*bg.* pazárište].

păzọri, *a păzi*; — *ind. pr.* păzọs; — *la Oș. numai în expr.*: păzẹ-ți, s' ți păzés.

péịviță, *lipitoare* [*bg.* pijávica].

per [1], *păr (arborele)*: $52^{3\text{-}4}$.

per [2], *păr (sg. și pl.)*.: 46, $51^{18.19}$; — *art. sg.* peru 1^{9}, 66^{4}.

pérdi, *perdea; văl; pieliță pe ochi*: 64^{18} [*bg.-tc.* perdé].

pérniță, *pernă* [*bg.* pernica].

pezá, *batjocură*; mi bat pezá, *îmi bat joc*; *3 sg.* z' bați pezá 66^{3}; *3 pl.* si bat. pezá 66^{3} [*bg.* bija se peza, *îmi bat joc* <*ngr.* παίζω „*joc*"].

pẹdícă, pédică (*Ln.*), *piedică (în toate înțelesurile)*.

pęnă, *pană; aripă;* — *pl.* pęni, peń; peńlj 12².
pęră, *pară*; pęra 18⁶, 53⁴; — *pl.* pęrj.
pęrdjrj, *a pierde;* — *ind. pr.* perd (pert), perdz (pert), pęrdj 51¹⁰·¹⁷; pęrdjm, pęrdjț, perd (pert); — *impf.* pirdeam; — *pf.* pirduj; — *part.* pirdut.
pęștj, *peşte:* 62²; — *pl.* peşt 27¹·³·⁵; peştil' 27¹.
peştiră, *peşteră*; *stîncă* [*bg.*].
pętjc, *scutec;*—*pl.* pętjță 62¹.
pică, *picătură*; ună pică, *o picătură, niţel:* ună pică dj apu 46, 58.
picăírj, *a împinge;* — *ind. pr.* picăes [*bg.* peka]; *cf.* pieniri.
picarj, *a pica;* —*ind. pr.* pic;— *mmcpf. 3 sg.* vę picat 28¹.
picăsirj, *a simţi*; *a pricepe, a înţelege* (*ar.* ak'icăsire); — *ind. pr.* picăses; — *pf. 3 sg.* picăsí 27⁸, 28¹⁰ [*ngr.* ἀπεικάζω].
picatj *m. păcat;* — *pl.* picọț, picatj.
picătos, *păcătos.*
picătură, *picătură;* — *pl.* picătur; picăturlj 28¹.
piemés, *un fel de magiun de dovleac* : 64¹⁰ [*bg.* <*tc.* pekmezŭ].
picnirj, *a împinge* ; — *ind. pr.* picnes ; *cf.* picăírj.
picurár, *păstor, cioban:* 26⁶; — *art.* picuraru 26¹·⁵, 64³⁸; — *pl.* picurar 10¹·³; picurarił' 10¹·³.
picurăreă (*C.*), picurăríță (*Oș.*), *nevasta ciobanului.*
pič, *ştulete de porumb cu foile înfăşurate* [*bg.* <*tc.* pič, „*bastard*“].
pičăruș, *v.* pičuruș.
pičávră, *sdreanţa cu care se astupă ţeava puştii* [*bg.* <*tc.* pačavra].
pičír, pičiruș, *picior, piciorus (în graiul copiilor);* pičiru, pičirușu 27⁹.
pičọară, *pas.*
pičor, *picior:* 3⁵·⁶, 27⁹, 36, 68⁶, 73²; — pičoru 64⁴², 73¹·²; — *pl.* pičọrj 1⁸, 3³·⁴·⁶, 6³, 7², 47⁹, 64²·³⁴·³⁷; pičọrlj 25¹², pičọarlj 73².
pičuruș, (*Oș.*) pičăruș, *piciorus; cf.* pičiruș.
piduel'os, *păduchios.*
piduel'u 18⁸, (*C. Oș*). piduel'i, *păduche.*
pidurẹtj, *fragă;* — *pl.* pidurẹț.
pidurítă, *pl. f. tălpigi, iepe (la război)* [comp. Candrea-Densusianu, Dicţ. etim. 1375]
piduţọl, *păducei (boală de picioare).*
pik'isírj = picăsírj; — *ind. pr.* pik'ises; — *sbj. pr. 3 sg.* şi pik'isęscă 64¹³.
pilă, *pilă.*
piliván, *atlet* [*bg.* <*tc.* pehlivan].
pimint, *pămînt* : 18⁵, 22², 38¹⁰, 46, 47¹¹, 53³, 10 ; (*H.*) pimintu 69⁸; — *art.* pimintu 69⁸.
pin, *pin:* 30¹·²·⁸, 44¹; — *art.* pinu 30²·³·⁸; *voc.* pinulj 30²; — *pl.* piń.
pinčăniță, *v.* upinčăniță.
pingéreă, *fereastră*; — *pl.* pingerț [*bg.* <*tc.* pendžera].
pipélnic, *grămadă de cenuşe, locul sau lada în care se strînge cenuşa* [*bg.* pepelnikŭ].
piper, *piper* [*bg.* piperŭ].
pipéreă, *ardei*; — *pl.* piperk'i [*bg.* piperka].
pipirúgă, *fluture*; *paparudă*; — pipiruga 9² [*bg.* peperuga].
pipóń, *pepene galben* [*bg.* pepónŭ].
pirdlăčuni, *pagubă.*
pirdú, *fulg*; — *pl.* pirdúur [*bg.* perdúhŭ].
piričúnj, *descreşterea lunei.*
pirirj, *a peri*; — *ind. pr.* per; *3 sg.* pęri 8⁸, 31¹², 37¹.
piros, *păros.*
pirunígă, *mac* [*bg.* peruniga].
pirustiia, *pirostii*; — pirustiia 18⁴, 31⁹.
piruşán, *părul tăiat scurt, şi lăsat să cadă pe frunte şi pe lîngă urechi* [*bg.* perušina].
pisăírj, *a scrie*; — *ind. pr.* pisăes; — *pf. 3 sg.* pisăí 28²; — *part.* pisăită 6¹ [*bg.* pisahŭ <piša].
pisăitură, *scrisoare, scris.*
piseă, *fluier ce-şi fac copiii* [*bg.* piskalo].
pisk'júlă, *moţ*: fes cu pisk'julă [*bg.* <*tc.* piskjulŭ].
pismă, *inscripţie;* — *pl.* pismi 2⁷ [*bg.* pismó].
pisóc, *nisip*: 38⁴ [*bg.* pěsŭkŭ].
pişarj, *a se pişa*; — *ind. pr.* mj piş; *3 sg.* şi pişă 8⁴; — *pf. 3 pl.* pişară 14¹.
pişat, *pişat*: 25⁹.
pişím, pişín, *întîi, înainte de toate:* 12¹, 62³, 64⁵·⁷·⁸.
piştar, *pescar*: 27¹; — piştaru 27¹.
piştárcă, *pescăruş, pasăre ce se hrăneşte cu peşti;* — *pl.* piştarkj.
piştárniță, *pescărie.*
piştimál, *peştiman* [*bg.* <*tc.*].
piştól, *pistol* [*bg.*].
pită, *plăcintă*; pită dj ńarj, *fagur de miere* [*bg.* pita].
pitliğán, (*H.*) pitližan, *pătlăgea* [*bg.* <*tc.* patlidžan].
pitlíță, *chiotoare; nasture* [*bg.* petlica].
Pitróf, *Sim-Pietru;* — *art.* Pitrovu [*bg.* Petrovŭ denj].
pítrup, *epitrop (al unei biserici)*; — *art.* pitrupu 5¹ [*bg.* pítrop].
pitulíță, *clătită;* — *pl.* pituliță 62² [*bg.* pítulica].
pítum, *blînd; domestic(it)* [*bg.* pítomen].
piu! piu! *imită piuitul puilor:* 7⁵.
pjucăriri, pjucătirj, *a piui.*
pizmirj, *a pizmui; a duşmăni;* — *ind. pr.* pizmes; — *sbj. pr. 3 pl. s'* lj pizmęscă 6⁸ [*bg.* pizmja].
pižą, *prunc (pînă a nu fi botezat)*: 62¹; — *art.* piža 62²·³·⁴, 63¹·⁴; — *gen.* pižăl'ę 62²·³ [*bg.* pižo].
plámin, *flacără*; — *pl.* plọmiń [*bg.* plámen].
plăngóe = păligóe; — *pl.* plăngọț.
plăscătírj, *a (se) ciocni, a (se) bate în capete;* — *ind. pr.* plăscătes [*bg.* pleskam].
plastă, *fulg*: plasti dj nęuă, *fulgi de zăpadă*; — *pătură*:

mai multe plasti *formează un caier* [*bg.* plast].
plăstíri, *a așeza lîna spre a face* plasti; — *ind. pr.* plăstes [*bg.* plastja].
plătăn (*N.*), *paltin.*
plătíri, *a plăti*; — *ind. pr.* plătes; — *impf. 3 sg.* plătę 5^{1}; — *sbj. pr. 1. sg.* si-ț plătes 47^{12}.
plătíță, *plătică* [*bg.* platica].
plățintă, *plăcintă.*
plaz, *plaz (la plug)* [*bg.*].
plęmniță, plęamniță (*greșit* pl'amniță) *șura în care se păstrează finul pentru vite*: 1^{3}, 18^{6}, 53^{4}, 60^{5}; plęamnița 1^{3} [*bg.* plěvnica].
plęvă, *pleavă*; *fărîmituri*; $40^{3.5}$.
plícačică, *femeia care dă sînul ei pruncului în prima zi cînd s'a născut, cînd mama lui nu trebue încă să-l alăpteze* [plicari].
plicarí [1], *a apleca, a înclina, a îndoi*; — *ind. pr.* plec; pleț; plęcă 64^{24}; — *impf. 3 sg.* si plica 25^{19}; — *pf. 3 sg.* si plięș 38^{8}; — *sbj. pr. 2 sg.* s-ți pleț 46; — *imper.* plęcă-ț capu; plęcă-l'-u, *șterge-o!*
plicarí [2], *a alăpta, a apleca*; — *ind. pr.* plec.
plicătóră, *oaie care dă să sugă unui alt miel decît al ei, aplecătoare*; — *pl.* plicători.
plin, *plin*: 27^{5}, 28^{4}; (*Oș*) pl'in; *f.* plină 18^{7}, 28^{12}, 69^{5}; — *pl.* pliń; plini 7^{4}, 9^{2}.
pliștíri, *a turti, a pleoști*; — *ind. pr.* pliștes [*bg.* plěštja].
pliténeă, *părul ce-l lasă fetele să atîrne pe obraz pînă pe la urechi* [*bg.* pleténka].
plivăíri, *a înnota, a pluti*; — *ind. pr.* plivăes [*bg.* plivam].
plod, *fruct* [*bg.*].
plęčă, *lespede; ardezie; potcoavă*: 22^{5}; plęačă 51^{9}; — *pl.* ploč 1^{3} [*bg.* ploča].
plęję, *ploaie* 31^{6}, 51^{7}, 52^{1}; męrdzi plęję, *plouă*: 9^{6}, 31^{11}, 59^{1}; da plęję, *cade ploaie, plouă*: 31^{13}, 38^{17}.
plęndzíri [1], *a plînge*; — *ind. pr.* plęng 47^{4} (plęne), plęndz 47^{4} (plęnț), plęndzi 25^{18}, 47^{4}, 64^{20}, plęndzim, plęndziț, plęng (plęne 64^{30}); — *impf.* plăndzęm 6^{2}, plăndzęi, plăndzę 6^{4}; — *pf.* plęns; — *sbj. pr.* să plęng $6^{1.5}$...., să plęngă $25^{10.13}$, si plęngă 47^{4}, 68^{8}; — *part.* plęns.
plęndzíri [2], *plîngere, plînsu*; — plęndzirę 64^{30}.
pluc, *plug.*
plujos, *ploios*; plujosă 31^{13}.
pl'amniță, *v.* plęmniță.
pl'usníc, *bătaie* [*bg.* pljusnik].
pl'usníri, *a plesni, a pălmui*; — *ind. pr.* pl'usnes [*bg.* pljusnah <pljuskam].
pl'usníță, *palmă (peste obraz), lovitură cu palma* [*bg.* pljusnica].
pǫa... *v.* pǫ...
poč, *ulcior mic*; — *pl.* počur.
pod (pot), *postavă în care curge făina la moară* [*bg.*].
pódniță, *vas de pămînt scobit în care se pune plînea să se coacă; deasupra se pune țestu, iar peste el, spuza*: 62^{2} [*bg.* pódnica].

pogon, *pogon*: 73^{1} [*bg.*].
pǫimǫíni, (*H.* pǫimăni), *poimîine.*
pǫimǫínista, pǫimǫntiza, (*în*) *ziua de poimîine.*
pom, *pom*; — *pl.* pom 40^{3}.
popă, *popă, preot*; *stîlpul pe care se razimă acoperișul casei*: $5^{2.8}$, 21^{4}; — *art.* popa 2^{7}, 8^{1}, 13^{2}, 19^{8}...; — *pl.* pop 39^{1}, 52^{5}; popil' 5^{8}, 39^{1}.
pore, 51^{2}, (*H.*) porcu; *porc*; — *art.* porcu 51^{24}; — *pl.* porț 23^{1}, $37^{1.4}$, 38^{2}, 72^{5}; porțil' 37^{2}, 38^{4}, 72^{5}; — pore div, *mistreț.*
port, *port, îmbrăcăminte*: 4^{1}, 52^{6}; — *art.* portu 1^{8}, 3^{1}, 4^{1}, 52^{8}.
post, *post*; *părțimi*; — *pl.* postur 22^{4}.
potéț, *cărare (în păr)* [*bg.* pătečĕ].
pótprăc (*H.*), *chinga de sub foalele calului* [*bg.* podprăg].
póznică, *oaie care fată mai tîrziu decît celelalte* [*bg.* pozdna].
pǫíni (*Oș.* pǫni $40^{4.5}$, *H.* păni 73^{4}), *pîine*: 8^{6}, 13^{3}, 19^{7}, 28^{1}, 63^{5}, $64^{4.14.17}$; pănęa 73^{5}; — *pl.* pǫiń, pǫń, (*H.*) păń; — pǫinęa-gușteriței'ą, *o plantă*; pǫnęa-cucului (*Oș.*), *o plantă.*
pǫlă, pǫală, *poală, șorț*; pǫla $64^{18.19}$; — *pl.* pǫli 4^{2}.
pǫmi, *f. pl. poame.*
pǫn(d)ză (*H.* păndză), *pînză*: 1^{8}, $3^{3.11}$, 4^{2}.
pǫrcă, pǫarcă, *scroafă*; — *pl.* pǫrți.
pǫrtă (pǫartă), *poartă*: 7^{4}, 24^{1}, $25^{17.18}$; porta $25^{16.17}$, 62^{6}; — *pl.* porț 52^{2}, 64^{18}.
pǫrtičcă, *portiță.*
prăč, *berbec neîntors* [*bg.* prăč].
prăčcă (*H.*), *nuia* [*bg.* pră(t)čka].
prag, *prag*: 29^{3}, 47^{9}; pragu $64^{22.28.29}$; — *pl.* pragur.
prăl', *măgăruș* [*bg.* părle].
prăscăíri, *a stropi cu var, a vărui, a tencui*; — *ind. pr.* prăscăes; — *part.* prăscăiți 52^{1} [*bg.* prăskam].
prăscóč, *bordei*: 51^{28} [*comp. bg.* prăstĭ „*pămînt*"].
prąsól, *saramură* [*bg.* prěsol].
prășáj (*Oș.*), *mătreață* [*bg.* păršaj].
prășóri [1], *a prăși*; — *ind. pr.* prășos $41^{1.2}$; — *sbj. pr. 3 pl.* si prășască 41^{1}.
prășóri [2], *prășit, prașilă*: $41^{1.2}$; — *art.* prășǫrę 1^{7}.
prăștíl'ă, *scară la șea (de curea sau de funie)* [*bg.* praštilo].
prătisníri = părtisníri.
prau, *praf, pulbere* [*bg.* prah].
praz, *praz*; — *pl.* prăž.
prăzăríri, *a se arăta, a se ivi, a se zări*; — *ind. pr.* prăzăres; *3 sg.* prăzărește 64^{14}.
prăžóri, *a prăji*; — *ind. pr.* prăžos.
pri, *pe*: $1^{1.7}$, $3^{2.3.4.6}$...; pri turțești, *pe turcește* 2^{3}.
prĭbátiri, *a bate din nou, a răzbate, a pătrunde*; — *ind. pr.* pribat.
Prilĭžeń, *Pobrejeni, Schimbarea la față (6 Aug.)*: 42^{2} [*bg. dial.* Priližine].
prică, *v.* prik'ią.

pricădẹri, *a cădea iar, a se îmbolnăvi din nou*; — *ind. pr.* pricad.
pricântari, *a cinta din nou*; — *ind. pr.* pricọnt; *cf.* prụcântari.
pricęscari, *a căsca tare, a deschide mult gura*; — *ind. pr.* pricęase; *cf.* prụcęscari.
pricętari, *a se uita bine, a căta cu băgare de seamă*; — *ind. pr.* pricęat.
pricoțari, *a îmbrățișa, a cuprinde în brațe*; *ind. pr.* pricoț.
pricazmă, *basm, poveste*; pricazma 30^{1} [*bg.* prikazna].
pricăžọri (*H.* pricăžíri), *a vorbi*; — *ind. pr.* pricăžọs (*H.* pricăžes), pricăžọs 51^{14}.... pricăžọm 45^{4}, 51^{11} [*bg.* prikaža].
pricọsiri, *a coase din nou*; — *ind. pr.* pricọs.
pricoțiri, *a răscoace*; — *ind. pr.* pricoc.
pricruțari, *a încrucișa*; — *ind. pr.* pricruț [cruți, *după bg.* prěkrŭstjam].
pricufuríri, pricufăríri, *a avea ordinare* [cufăríri].
pricurari, *a curăța din nou*; — *ind. pr.* pricúr.
pricurari, *a curge*; — *ind. pr.* pricúr.
pricăpcăíri, *a rupe*; — *ind. pr.* pricăpcăes; — *pf. 3 pl.* pricăpcăíră 25^{21}.
pridărari, *a reface, a drege, a îndrepta*; — *ind. pr.* pridar [dărari].
pridari, *a trăda*; *a preda*; — *ind. pr.* pridaụ [dari, *după bg.* prědavam].
pridęd, *strămoș* [*bg.* prědĕd].
pridunari, *a aduna la un loc*; *a lăsa să stea lângă dinsul*; *a primi în gazdă*: — *ind. pr.* pridun,.. *3 pl.* pridună 10^{2}; — *impf. 3 sg.* pridụna 73^{5}; — *sbj. pr. 3 sg. s' ą* pridună 73^{5-5}; — *imper.* pridun'-ți, *astîmpără-te.*
pridurmíri, *a trage un somnuleț*; *a adormi puțin, a ațipi*; — *ind. pr.* pridorm.
prifălíri, prifulíri, prụfălíri, *a începe să se laude, a se făli, a se umfla în pene* [*bg.* prěhvaljam].
prifățiri, *a face din nou, a reface*; — *ind. pr.* prifac.
priflari, *a (se) afla din nou, a (se) regăsi, a (se) întîlni iar*; — *ind. pr.* prjáflum.
prifrig, *ger.*
prifrízíri, *a frige prea mult*; — *ind. pr.* prifrig.
prifrọndzíri, *a snopi, a frînge în bătăi*; — *ind. pr.* prifrọng; mi prifrọng, *mă plec în afară, mă încovoi*; — *pf. 3 sg.* prifrọnsi 27^{5}.
prifulíri, *v.* prifălíri.
prigáč, *șorț*; prigaču 4^{1-3}; — *pl.* prigači; prigačíļi 4^{3}.
priguníri, *a alerga care mai de care, a (se) alunga*; — *ind. pr.* prigunes,.. *3 pl.* și prigunes 64^{21} [*bg.* prigonja].
prijarnári, *a petrece iarna, a ierna.*
prijatél'că, *prietenă* [*bg.* prijátelka].
prijátil', (prijatil), *prieten*: 51^{24} [*bg.* prijatelĭ].
prijatilọc, *prietenie.*

priíri, *a ieși din nou*; — *ind. pr.* priés.
prik'ią (*Lm.*), prică (*Ln. Oș.*), *zestre* [*bg.* prik(i)ja].
Pril', *Aprilie*: 9^{1}.
prima, *adj. întîiul, cel dintîi* (*pl. m.* primil', *f.* primíļi); prima Mai 34; prima zuọă 43; prima ọră 6^{1}, 10^{4}; prima ver, *vără primară*; prima vęră, *vară bună*; — *adv. mai întîi*: 6^{7}, 12^{4}, 29^{3}, 32^{1}, 37^{1}; di prima, *mai întîi, la început*: 7^{2}, 8^{1}, 28^{3}.
prịmạncari, *a i se face foame, a i se deschide pofta de mîncare*; — *ind. pr.* primạnanc.
prịmăritari, *a se remărita*: — *ind. pr.* mi prịmărit.
primạtár, *negustor de mărunțișuri ambulant*: 3^{9} [*bg.* pramatar].
primạvęră, *primăvară.*
primạvęrạta, *adv. primăvara*: 1^{6}.
primcă, *laț, cursă pentru păsări* (*făcută din ļĭr de cal*) [*bg.* primka].
prịminiri, *a (se) îmbrăca, a (se) primeni*; — *ind. pr.* (mi) prịmines,... *3 pl.* prịmines 62^{3}, 64^{5-17}, și prịmines 3^{1}, 52^{4}, 63^{1}; — *sbj. pr. 3 pl.* să și prịminęscă 9^{2}; — *part.* prịminit 64^{32}, prịminită 69^{3}; prịminiți 63^{4}.
prịmučcari, *a mușca*: aș-u prịmučcọ limba.
prin, *prin*: 2^{4-6}, 3^{3}, 6^{4}, 7^{2}...
prinạmạncari, *a mînca peste măsură*; — *ind. pr.* prinạmạnanc.
prindịri, *a aprinde*; — *ind. pr.* prind (print), prindz (prinț), prindi 26^{3}, 64^{26}, prîndịm, prîndịț, prind (print) 7^{1-3}; — *impf.* prindęm,.... *3 pl.* prindęu 26^{1}; *pf.* prinș,.... *3 sg.* prinsi 25^{15}, 26^{4-6}; — *sbj. pr. 3 sg.* să l'i-u prindă 26^{2}; — *part.* prins, prinsă, prinș, prinși 64^{26}.
pringă, *pe lîngă.*
prinsurari, *a se reînsura*; — *ind. pr.* mi prinsor.
printru, *pe dinaintea*; *între*: 10^{2-3}, 19^{4}, 28^{10}.
printurnari, *a răsturna*; *a întoarce*; — *ind. pr.* printorn; *3 pl.* printọrnă 4^{2}.
prịnuịbari, *a ieși înaintea cuiva, a întîmpina*; — *ind. pr.* prịnúịb.
prịpic, *arșiță, loc unde dogorește soarele* [*bg.* prípek].
prịpúniri, *a pune*; — *ind. pr.* prịpun; — *impf. 3 sg.* prịpunę 63^{8}.
prịpurtari, *a duce, a purta în altă parte, a căra*; — *ind. pr.* prịport; — *impf. 3 pl.* prịpurtaụ 23^{1}.
prịșădíri, *a presăda*; *a altoi*; — *ind. pr.* prịșădes.
prịscęlịcari, *a încăleca peste cineva*; *a sări peste cineva*; — *ind. pr.* prịscálịc, prịscalịț 8^{5}, prịscalịcă 8^{2}, 64^{11-25}.
prịsfịtíri, *a licări, a alici*; — *ind pr.* prịsfites; *3 pl.* prịsfites 52^{1} [*bg.* prě + světi se].
prịstari, *a sta, a înceta*; — *ind. pr.* prịstaụ;... *3 pl.* prịstaụ 10^{1}; — *sbj. pr. 3 sg.* și prịsta 31^{5}.

pristį, *peste*: 1[5], 3[2.5-7.9-10], 4[3-5], 6[3], 7[1]...; pristį nọptį, *peste noapte* 19[10].
prịștịtarį, *a aștepta*; *a întîmpina*;—*ind. pr.* prịștét,... prịștịtaț 64[28]; — *impf. 3 pl.* prịștịtau 5[1]; — *sbj. pr. 3 pl.* s' nạ prịștétă 40[7], si-ụ prịștétă 64[24].
prịtạl'arį, *a tăia drumul*, *a trece în calea cuiva*; — *ind. pr.* prịtal',... prịtal'ạ 8[1-2].
prịtisnirį = părtisnirį.
prịturirį, *a pune*, *a arunca peste*; — *ind. pr.* prịtures;— *pf. 3 sg.* prịturi 27[1], si prịturi 28[6] [*bg.* prĕturjam].
prịturnarį, *a (se) reîntoarce*;— *ind pr.* (mị) prịtorn.
prịubidirį, *a căuta*, *a cerceta cu deamănuntul*; — *ind. pr.* prịubides; — *pf. 3 pl.* prịubidiră 25[6].
prịună, *împreună*: 2[2], 5[2], 7[5], 19[10], 25[10], 28[3-16-18].
prịúrdina, *pretutindeni*.
prịuzọt, *vestit*:—*pl.* prịuzọț 2[2].
prịvịdẹrị [1], *a întrezări*; — *ind. pr.* prịved; — si prịvịzu, *s'au arătat zorile*; *cf.* prụvịdẹrị.
prịvịdẹrị [2], *revedere*; *zori*; bună prịvịdẹrị, *la revedere*; la prịvịdẹrị 64[8], *în zori*.
prịvinirį, *a reveni*; — *ind. pr.* prịvin.
prịvumarį, prụvumarį, *a voame*, *a vărsa* [vumarį].
prizịțirį, *a zice iar*, *a repeta*; — *ind. pr.* prịzie; — *pf.* mị prịziș 6[4].
prizórcă, *deschizătură*, *crăpătură pe unde poate pătrunde lumina* [*bg.* prozorka].
prịžilírį, *a jeli*; — *ind. pr.* prịžiles; — *sbj. pr. 1. pl.* si-l prịžilim 72[4].
prịžundzirį, *a fi de ajuns*, *a (se) ajunge*; — *ind. pr.* (mị) prịžung,... si prịžundzį 51[19].
prịžurarį, *a conjura*, *a (se) jura*;—mị prịžur prị Domnu, *mă jur pe Dumnezeu*.
proú (*H.*), *puroi*.
prọpi, *aproape*: 3[6], 4[1], 37[2], 38[4-7], 47[2].
prọspắt, *proaspăt*.
prụbẹrį, *a bea*; — *ind. pr.* prụbẹụ.
prụcắutarį = prịcắntarį.
prụcạscarį = prịcạscarį.
prụcurarį = prịcurarį.
prụdipirarį = dịpirarį; — *pf. 3 sg.* si prụdipirọ 28[8].
prụfắlirį, *v.* prịfắlirį.
prụk'arį, *a (se) apropia*;—*ind. pr.* prok', prok', prọk'ạ. prụk'ọm, prụk'aț, prọk'ạ; si prọk'ạ 64[1-13-32]; — *pf. 3 sg.* si prụk'ọ 27[1], 28[2], 38[12]; *3 pl.* prụk'ară 25[6-7], si prụk'ară 27[8], 28[21].
prụmirusirį, *a mirosi de departe*; *ind. pr.* prụmiruses.
prun, *prun*.
prună, *prună*; — *pl.* pruni 45[2], 51[6], 64[32].
prúnĭcă, *prunișoară*.
prụpắsụe, *porneală*, *ducerea oilor la păscut dimineața* [*bg.* propaska].
prụpắștirį, *a duce oile în porneală*: — *ind. pr.* prụpase [paștirį + prụpắsụe].
prụsírį, *a cerși*; — *ind. pr.* prụses [*bg.* prosja].
prụșél' = prắșắi.

prụștitárį = prịștitarį; — *ind. pr.* prụștét; — *sbj. pr.* s' tị prụștet 28[21].
prụțạpari, *a țipa*; — *ind. pr.* prụțọp,... *3 pl.* prụțọpă 7[3-4].
prụvidẹrị 1[2] = prịvịdẹrị: 1[2], 67[4]; prụvịdẹrẹ 7[4].
prụvuliri, *a străpunge*, *a găuri*; — *ind. pr.* prụvules [*bg.* provaljam].
prụvumarį, *v.* prịvumarį.
psăliri, *a cînta la biserică*; — *ind. pr.* psăles; — *sbj. pr. 3 sg.* să psălęscă 5[1] [*bg.* psalja].
psaltír, *psaltire*: 5[2] [*bg.*].
pụcạtarį, *a se uita*; — *ind. pr.* mị pụcat,... si pụcată 26[2]; — *pf. 3 sg.* si pụcatọ 25[12-16], 27[3]; — *imper.* pụcată-tị; să nu tị pụcaț 27[2] [cạtarį, *după bg.* pogleždam].
pụclón, *plocon*, *dar*: 19[8-11], 40[1]; puclonu 19[9], 40[4];—*pl.* pụclọnį 19[10] [*bg.* póklon]; *cf.* păclón.
pụclụnirį, *a se ploconi*, *a se închina*; — *ind. pr.* mị pucluṇes [*bg.* poklonja].
pụcróv, păcróv, *învelitoare de lînă*, *velință*; păcrovu 64[28] [*bg.* pókrov].
pụcắc, *ulcioraș* [poč].
pụčudirį, *a se mira*; — *ind. pr.* mị pụčudes [*bg.* počudjam].
pụdădirį, *a da de pomană*, *a dărui*; — *ind. pr.* pụdădes [*bg.* podavam].
pụdlóg, *petec la opincă*, *potlog* [*bg.* podloga].
pụdnicắrcă, *cîrpa cu care se șterge* podnița [*bg.* podničarka].
pụdrămắnẹrį, *a rămînea în urmă*;—*ind. pr.* pụdrămọn; — *sbj. pr. 3 sg.* să pụdrămọnă 27[7].
pụdvéskį, *pl. jaretiere*: 19[7]; pụdveskịlį 3[1.5.11] [*bg.* podvezka].
pụgắčạ, *turtă*, *pîine de grîu care se face mai ales la sărbători*: 64[2-12]; pugača 64[2] [*bg.* pogača].
pụgụdirį, *a (se) nimeri*, *a se întîmpla*; — *ind. pr.* (mị) pụgụdes,.. si pụgụdẹștị 31[3], 62[6]; — *pf. 3 sg.* pụgụdi 38[10]; — *sbj. 2 sg.* si pụgụdẹscă 40[1] [*bg.* pogodja].
pụguzẹị, pụguzel', *pl. tinerî cari aduc pe cai zestrea miresei*; — pụguzel'ịl' 64[19-21] [*bg.* poguzĕj].
pụjată, *șopron unde plugarul își ține uneltele de cîmp și unde se adăpostesc găinile iarna*;—*pl.* pụjọț [*bg.* pojata].
pụjmẹ, *apucă*: 66[5] [*bg.* poimi].
pụjvírį, *a se îvi*; — *ind. pr.* mị pụjves; — *pf. 3 sg.* si pụjvi 47[5] [*bg* pojavjavam].
pụlată, *catul deasupra*; — *pl.* pụlọț [*bg.* poláta].
pulicắr, *degetul cel mare*; pulicaru 13[1].
pụlịírį, *a turna apă pentru spălatul mîinilor*; — *ind. pr.* pụlịes [*bg.* polĕja].
pụlițắ, *poliță*: 14[1] [*bg.* polica].
pulm, *pumn*.
pul', *pui*; *pasăre*: 25[7], 51[12];— *pl.* pul' 7[5]; pul'il' 40[4].
pụl'anắ, *poiană*: 10[6], 59[2] [*bg.* poljana].
pul'ică, *puică*.

pụnigrirị, *a da de ruşine*; — *ind. pr.* pụnigres.
punịri, *a (se) pune*; *a se urca*; — *ind. pr.* pun, puń 11^{12}, ti puń, *te urci* 52^{1}, puni 1^{8}, 3^{5}, 6^{1}... şi puni $3^{2\cdot4\cdot9\cdot10}$, 11^{2}, 18^{2},... punim 54, punịţ, pun $1^{3\cdot8}$, $3^{1\cdot6\cdot9}$, 4^{5}..., şi pun $3^{3\cdot4}$, 19^{11}; — *impf.* punẹm, punẹi, punẹ 2^{6}, 5^{1}, 6^{5},... punẹụ 23^{4}; — *pf.* puş 25^{3}, 72^{2}, 73^{2}, puseş 27^{6}, pusi 6^{2}, 14^{1}, $25^{1\cdot2\cdot13\cdot15\cdot17}$, 28^{11}, şi pusi 25^{11},... pusịră 6^{5}, 25^{15}; — *pf. cmp. 3 pl.* pus-aụ 21^{2}; — *mmcpf. 2 sg.* vẹ pus 6^{3}, 63^{3},... *3 pl.* puseşi 38^{7}; — *sbj. pr.* s-lə pun 29^{5}, să-l puń 11^{2}, să pună 25^{15}, şi pună 38^{15}, 63^{3}, 64^{1},... *3 pl.* să punə 29^{6}; — *imper.* punị-ţ 29^{8}, punị-ụ 1^{10}, pun'-ti 25^{11}; — *part.* pus 29^{8}, 63^{1}, 64^{26}.
puntị, *punte*: 72^{6}; puntẹ 44^{1}.
pụpədiịa, *preoteasă* [*bg.* popadija].
pụpărdíri, *a se îmbrobodi*; — *ind. pr. 3 pl.* şi pụpărdes 1^{9}, 4^{5}.
pụpăréteă, *şezătoare* [*bg.* popretka].
pụpăriri, *a (se) opări*, *a (se) frige*; — *ind. pr.* pụpăres; — *part.* pụpărită $28^{11\cdot12}$ [*bg.* poparjam].
pupárnie (*H.*), *păpară* [*bg.* popárnik].
pupcă (*Ln. H.*), *pupăză*.
pupẹză (*Lm. Oş.*), *pupăză*; — *pl.* pupẹzi.
purear, *porcar*: 37^{2}; purearu 37^{2}; — *pl.* purcar 38^{3}, 72^{5}; purearil' 37^{1}, 38^{3}, 72^{4}.
purcărịa, *porcărie*.
purcuvínă, *carne de porc*.
púriţi, (*Oş.*) púrịţ, (*Ln.*) púric, *purice*; — *pl.* purịţ $28^{12\cdot14}$.
pụroi, *pîrău*: 38^{17}; — *pl.* pụrọịa 38^{17} [*bg.* poroj].
pụrọmbục, *tivitură* [*bg.* porâbjam „*tivesc*“].
purtari, *a purta*: 28^{4}; — *ind. pr.* port, porţ 55, pọrtă 1^{7}, 3^{11}, 27^{7}, purtọm, purtaţ, pọrtă 1^{8}, $3^{1\cdot9}$, 4^{5}; — *impf. 3 sg.* purta 22^{4}, *3 pl.* purtaụ 72^{4}; — *sbj. pr. s'* lə port 28^{20}, *s'* lə pọrtă 28^{4}, *s'* nə purtọm 28^{8}; — *imper.* nu pọrtă 28^{8}, purtaţ 28^{9}.
purtari, *purtare*; purtarẹ 4^{2}.
purtucală, *portocală*; — *pl.* purtucalị 50^{2}.
purţel, *purcel*.
purţeụă, *purcea*.
purţiluş, *purceluş*.
pụrumbiri, *a tivi*; — *ind. pr.* pụrumbes [*bg.* porâbvam].
puscă, *oţet*: 64^{24} [*v. Candrea-Densusianu, Dicţ. etim. 1485*].
puséstrimă, *surată*; *numele unui danţ ce se joacă la nuntă*: $64^{5\cdot12\cdot24}$; pusestrima $64^{5\cdot7}$; *gen.* pusestrimăl'ə 64^{5} [*bg.* poséstrima].
pust, *pustiu*; pustă 31^{4}; pusta 15^{1} [*bg.*].
pustă, *pustie*.
pustăníri, *a obosi*, *a se osteni*; — *ind. pr.* pustănes; — *pf. 3 sg.* pustăni 29^{2} [*bg.* poustanja].
pustel'ạ, *pat*, *aşternut*; pustel'a $62^{2\cdot3}$ [*bg.* postelja].
pustiri, *a posti*; — *ind. pr.* pustes [*bg.* postja].

pụteusíri, *a scurta*; — *ind. pr.* pụteuses [cus].
putẹri[1], *a putea*; — *ind. pr.* pot 25^{9}, 27^{7}, 47^{12}, poţ 1^{7}, 11^{2}, pọţi 1^{10}, 9^{5}, 10^{9}, $25^{14\cdot18\cdot20}$,... putem 72^{4}, puteţ, pot $1^{5\cdot6}$, 2^{4}, 7^{2}...: — *impf.* putẹm, putẹi 23^{3}, putẹ $25^{7\cdot19\cdot20}$, 27^{7}, $28^{4\cdot7}$, 30^{2}, 38^{1}, 72^{6}, putẹm 22^{4},...; — *pf.* putụi 10^{10}, 28^{12}, putuş, putu $25^{10\cdot17}$, 29^{6}, putum 24^{2},... putură 24^{1}, $25^{13\cdot14}$, 29^{6}; — *sbj pr. 3 sg.* să nu pọtă 10^{7}, *s'* nu şi pọtă 73^{2}.
putẹri[2], *putere*: 51^{12}.
putină, *putină*: 71.
putiníčică, *putinică pentru brînză*.
pụtiriri, *a (se) alunga*, *a (se) goni*; — *ind. pr.* pụtires, .. şi pụtires $18^{2\cdot6}$, 53^{8}; — *pf. 3 pl.* şi pụtiriră 38^{16} [*bg.* potirvam].
putọri, (*Lm.*) pătọri, *putoare*, *termen de ocară adresat unei femei*.
pụtrẹţiri, *a întrece*; — *ind. pr.* pụtrec.
putrid (putrit), *putred*: 51^{4}; — *pl.* putriz (putriţ).
putrizọnă, (*H.*) putrizănă, *putregai*.
putrizọri, *a putrezi*; — *ind. pr.* putrizọs.
pụtsúziri, *a suge de la diferite oi*; oia putsuptă, *oaie care dă să sugă la mai mulţi mici*.
pụtúr, *pl. poturi*, *iţari* [*bg.-tc.* potúri].
pụturčọri, *a (se) turci*; — *ind. pr.* (mi) pụtúrčọs; — *pf.* şi pụturčọ $24\cdot5$; şi pụturčọră $2^{2\cdot4}$; — *part.* pụturčọtă 2^{5}, pụturčọţ 2^{1} [*bg.* poturčam].
puturos, *puturos*.
pụţọri, *a puţi*; — *ind pr.* pụt,... puţi 10^{3}.
pụvilíri, *a porunci*; — *ind. pr.* pụviles [*bg.* poveljavam].

R

Raát, *linişte* [*bg.-tc.* rabat].
răb (*Oş.*), *hîrb*; — *pl.* răbur; *comp.* ărb, rọb.
răbúş, *răboj*.
rac, *rac*; — *pl.* raţ.
răcutínă, *flegmă* [*bg.* hrakótina].
ráčcă, ráčăz (*Oş.*), *coropişniţă* [*bg.* ráček].
răčóc, *v.* ručóc.
rădicari (*Ln.*) — ardicari.
rạgạván, *liliac* (*floare*) [*bg.* argaván].
răgúşă, *dim.* răguşcă, *cornută*, *oaie cu coarne* [*bg.* roguša].
răgịă, *v.* rọgịă.
răgisírị, *a rugini*; — *ind. pr.* răgises [răgịă].
raị, *rai*.
rạk'í(i)ă, răk'í(i)ă, *rachiu*: 18,, 53^{7}, 62^{1} [*bg.-tc.* rakija]: *comp.* rik'ịa.
rămănçri, *a rămînea*; — *ind. pr.* rămọn (*H.* rămăn), rămọń (*H.* rămăń), rămọni $10^{2\cdot9}$, 31^{4} (*H.* rămăni), rămăném, rămănéţ, rămọn 7^{5}, 9^{6} (*H.* rămăn); — *pf.* rămaş,... rămasi 2^{4}, 25^{14}, 28^{6}, $38^{3\cdot4}$, 66^{3}, $73^{5\cdot6}$; — *part.* rămas,

art. rămasu 40²; — *imper.* rămọń.
rămari, *a rîma, a scurma, a sgindări*; — *ind. pr.* rọm, rọm, rọma 28⁵; — *sbj. pr. 3 sg.* să rọmă 19², 28⁴; — *sbst. verb.* rămarę 28⁶.
rămătură, *scurmătură*: rămătură di găliń, di porţ.
ramură, *ramură*; — *pl.* ramur 40⁶; ramurļi 40⁶.
rană, *rană*; — *pl.* rọń.
ranat (*cuvînt bulgăresc*).
răncač (*Oş. Lm.*), răngač (*H.*), *rîncaci*.
rănçil, *arhanghel*.
răniją, *căldare mare de aramă* [*bg.* aranija).
răniri, *a hrăni*; — *ind. pr.* rănes; *3 pl.* rănes 25⁴·⁵; — *sbj. pr. 3 sg.* s' lą rănęscă 38¹; *1 pl.* să l'ą rănim 25³; *3 pl.* să l'ą rănęscă 25⁴; — *impr.* rănę 45³, 51¹⁰.
răńă, *rîie*.
răńos, *rîios*.
rap, *Arap*: 47³·¹¹; *art.* — rapu 47⁵·¹⁰·¹¹.
răpă, *v.* rọpă.
răpătină (*Lm.*), răputină (*C. Oş.*), *loc rîpos, prăpăstios, pietros* [răpă, rọpă].
rapeă, *dim.* răpeuţă, *oaie neagră* [*bg.* Arapka].
răpiĕcă, *pietricică* [răpă, rọpă].
răpiri, *a răpi*; — *ind. pr.* răpes.
răpos, *rîpos; pietros*.
răpusari (*Lm.* rupusari), *a răposa, a se odihni*; — *ind. pr.* răpos, răpoş, răpọsă, răpusọm, răpusaţ, răpọsă.
răputină, *v.* răpătină.
răsărari, *a săra din nou*; — *ind. pr.* răsar.
răscărminari, *a (se) destrăma, a (se) roade (o haină)*: — *ind. pr.* răscármin.
răscaţari, *a se uita împrejur*; — *ind. pr.* răscat; — *pf. 3 pl.* şi răscaţară 28¹⁶.
răscrăsniţă, *răspîntie, răscruci* [*bg.* razkrăstnica].
răsdari, *a împărţi*; — *ind. pr.* răsdaų.
răsfăţiri, *a (se) împrăştia*; — *ind. pr.* răsfac; *3 pl.* şi răsfac 7².
răsfiţari, *a începe să fete (oile)*; — *ind. pr.* şi răsfeţă.
răsfrọndzîri, *a rupe pîinea în bucăţi*; — *ind. pr.* răsfrọng.
răsinic, *fir de aur sau de argint* [*bg.* resená].
răslăbiri, *a (se) lăsgi, a (se) potoli*; — *ind. pr.* mi răslăbes 37⁴ [*bg.* razslabjam].
rąslán, *leu* [*bg.-tc.* arslan].
rąsól, *zeamă de varză* [*bg.* rasól].
răspardzîri, *a împrăştia*; — *ind. pr.* răsparg.
răsplọndzîri, *a face să plîngă, a începe se plîngă*; — *ind. pr.* mi răsplọng; — *pf. 3 sg.* şi răsplọnsi 47⁷.
răspụcătări, *a se uita unul la altul*; — *ind. pr.* mi răspụcat; — *pf. 3 pl.* şi răspụcătară 28¹² [pụcătari].
răstal'ari, *a trece pe dinaintea cuiva, a-i tăia drumul; a se strica, a se tăia laptele*; — *ind. pr.* rąstal'... rąstal'ą 31².

răstal'ątură, *trecere pe dinaintea cuiva, întîlnire*.
răstrucuîri, *a rostogoli*; — *ind. pr.* răstrucules 9⁴ [*bg.* tărkaljam].
răstụpiri, *a topi*; — *ind. pr.* răstụpes [*bg.* raztopjavam].
răsturiri, *a (se) desface în bucăţi, a (se) deşira, a (se) strica de tot*; — *ind. pr.* (mi) răstures; — *pf. 3 pl.* şi răsturiră 47¹² [*bg.* razturjam].
răsturnari, *a răsturna din nou*; — *ind. pr.* răstorn.
răşín (*H.*), *rîşchitor mic (ca de un metru)* [*bg.* răšin].
răşọn (*Ln.*), *cot (măsură)*: 3⁵ [*bg. dial.* răšin]; *comp.* arşọn, răşin.
răşučọri, *a răsuci*; — *ind. pr.* răşučọs; *comp.* rusučọri.
raţi, *rece*: 52⁸.
răţimint, *răceală*.
răţiri, *a răci*; — *ind. pr.* răţes; — *sbj. pr. 3 sg.* să răţească 28¹⁸.
răzamplitîri, *a încolăci*; — *ind. pr.* răzamplites.
răzbătîri, *a se bate*; — *ind. pr.* mi răzbat.
război, *război (de ţesut)*.
răzint, *argint*: 4⁵.
răzintar, *argintar*.
răzmătîri, *a încurca*; — *ind. pr.* răzmătes [*bg.* razmâtvam].
răzvicăiri, *a striga tare*; — *ind. pr.* mi răzvicăes: — *pf. 3 sg.* şi răzvicăi 28⁹·²⁰; — *part.* răzvicăit 28⁹ [*bg.* razvikam].
remă, *gutural* [*bg.* rema].
repa, ? iel' merg repa 22⁴.
rẹpă, *ridiche* [*bg.* répa].
rẹţi, *arete*; *comp.* ąrẹţi.
ricăîri, ricníri, *a răcni*; — *ind. pr.* ricăes, ricnes [*bg.* rikam, riknah].
rič (di cąstọńă), *coaja spinoasă a castanei (comparată cu ghimpii ariciului)*.
rid, *deal, colină* [*bg.* rid].
rik'ią, *rachiu*: 63⁴, 64⁷·⁹·³¹; — *art.* rik'ia 64⁹; *comp.* rąk'i(i)ă.
rin, *arin, anin*.
risnęscă, *greşit în loc de* trisnęscă.
rod, *rod*: 40³.
rógus, *papură, rogoz*.
roi, *roi (de albine)*; — *pl.* rojur.
rosă, *ploaie măruntă, burează*; *rouă*; rosa 9² [*bg.* rosa].
rọst, *gură*: 10², 67⁴; — *art.* rostu 53¹³; — *pl.* rọşti; din rost, *pe din afară, pe de rost*: 6⁴.
rọşcă, rọşcăv, *rọşatic*.
rọşi, *rọşu, rọşie*: 3¹·⁴·⁵·⁸·⁹, 4¹·⁴... 64²⁵; — *pl. m. f.* rọş 18⁷, 59², 68³.
rọb, *hîrb*; *comp.* răb, ărb.
rọdiri¹, *a roade*; — *ind. pr.* rọd, rọz, rọdi...; — *sbj. pr. 3 sg.* să-ţ li rọdă 30⁵.
rọdiri², *a rîde*; — *ind. pr.* mi rọd (*H.* mi răd), ti rọz, şi rọdi, nạ rọdim, vạ rọdiţ, şi rọd; — *impf.* mi rădęm (*Ln.*), mi rọdęm (*C.*), mi rudęm (*Oş.*), .. şi rădęu 21²·³; *pf.* mi roş; — *imper.* rọdi-ţi.
rọşią, răşią, *rugină, tăciune (la grîu)* [*bg. dial.* răgja].
rọnsi, *pl. uruioc, piedin*; *ciucuri* [*vsl.* ręsa].
rọpă (*Ln. Lm.*), *piatră*; *rîpă*;

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

26^{5}, 64^{29}, (*C. Oş. H.* răpă); — *art.* rọpa 8^{3}, 15^{2}; — *pl.* rọp 1^{3}, 2^{7}; — rọpă di mọră, *piatră de moară*; rọpă dulți, *pucioasă*.

rọtă, *roata olarului*.

rọu[1], *rîu*.

rọu[2], *rău*: 51^{22}; — *f.* raụă; — *pl. m.* rọi, rọl'; *f.* ralị.

rubă, *haină*: 63^{1}, 64^{6}; *art.* ruba 52^{6}; *gen.* rubăl'ọ 64^{7}; — *pl.* rubị 64^{32}; rubịlị 62^{3}, $63^{1.4}$, 64^{6} [*bg.* ruba].

rúbičcă, *hăinuță*; — *pl.* rubičkị; rubičkịlị 63^{2}.

ručóc, *prinz*: 5^{2}, 29^{2}, 38^{7}; (*H.*) răčóc 73^{4} [*bg.* ručók].

ručọri, *a prinzi*; — *ind. pr.* ručọs 41^{1}, 59^{2}, 64^{1}; *sbj. pr. 1. pl.* să ručọm 13^{1}, 29^{5}; [*bg.* ručam].

rud[1], *creț*; ọiạ rudă, *oaie cu lîna moale și creață* [*bg.* rud].

rudáń, *cleric, depănătoare*: 53^{8}; — *art.* rudańu 18^{6} [*bg.* rudan].

rụdírị, *a (se) naște*; *ind. pr.* (mị) rụdes 51^{16}.... rụdẹști $62^{1.5.7}$, și rụdẹști 62^{2};—*sbj. pr. 3 sg.* și rụdẹscă 62^{1};— *mmcpf. 3 sg.* vẹ rụdit 62^{4}; — *part.* rụdită, *care (s') a născut, lăuză* 62^{9}; rụdita $62^{4.5}$; — *sbst. verb.* rụdirị 62; rụdirẹ 51^{2}, 63^{1} [*bg.* rodja].

rug, *rug*; — *pl.* ruz 66^{5}.

rugăčuni, *rugăciune*.

rugămint, *rugăminte*.

rugarị, *a se ruga*; — *ind. pr.* mị rog; — *sbj. pr. 3 sg.* să sị rọgă 28^{5}, și sị rọgă 64^{14}; *3 pl.* să sị rọgă 1^{9}.

ruguzínă, *rogojină*: 64^{6}; ruguzina 51^{11} [*bg.* rogózina].

rujác, *roiac, roi mic* [*bg.* roják].

ruírị, *a roi (albinele)*; — *ind. pr.* rués.

rumigarị, *a rumega*;—*ind. pr.* rumig.

runc, *rar*.

rụnírị, *a desfăca, a desface boabele de pe cocean; a presăra; a vărsa lacrimi*; *ind. pr.* rụnes,... rụnẹști 32^{1}; — *impf. 3 sg.* rụnẹ 25^{18}; — *sbj. pr. 3 sg.* să rụnẹscă 25^{10} [*bg.* ronja].

runțọri, *a rări*; — *ind. pr.* runțọs [rune].

rupírị, *a rupe*; — *ind. pr.* rup, rup, rupi: 63^{5}, 64^{4}, și rupi 51^{15}, rupịm, rupiț, rup; — *pf.* rupș,... și rupsi 27^{9};— *sbj. pr. 2 sg.* să-l rup 11^{2}; *3 sg.* să rupă $25^{19.20}$; - *part.* rupt 38^{5}.

ruptătură, ruptură, *ruptură*.

rupusarị, *v.* răpusarị.

rus, *creț*; — rusă, *oaie cu lîna roșcată, plăvaie* [*comp. ar.* arusă].

rusníță, *terci*; *făină prăjită în unt cu ceapă*; rusnița 27^{5}.

rusučọri, *a resfrînge, a sumete*; — *ind. pr.* rusučọs; *comp.* rășučọri.

ruṣọni, *rușine*; — ruṣọnẹ fẹtăl'ọ, *numele unei plante*.

ruṣunarị = ạnruṣunarị.

ruṣọri, *a roși*; — *ind. pr.* ruṣọs; *comp.* ạnruṣọri, zăruṣọri.

ruvél', *revolver*.

I.-A. CANDREA

PRINTRE CIOBANII DIN JINA

II

XLIII

Colindă

Marịa s'o preumblatŭ,
Lerụi dọamnẹo ;
Un locașŭ aș căpăta,
Lerụi dọamnẹo,
Și s'o dusŭ în susŭ și ẓosŭ,
Lerụĭ dọamnẹo,
Ca să nască pe Cristosŭ,
Lerụi dọamnẹo,
Mẹre la Ịon Sînt-Ịonŭ,
Lerụi dọamnẹo:
«Má Ịoane, Sînt-Ịoane,
Lerụi dọamnẹo,
Lasă-mă 'n palatu tăụ,
Lerụi dọamnẹo,
Ca să nascŭ pe Dumnedzăụ,
Lerụi dọamnẹo".
Și Ion că n'o lăsat-o,
Lerụi dọamnẹo.
Marịa s'o supăratŭ,
Lerụi dọamnẹo,
Și s'o dusŭ 'n graždị la caị,
Lerụi dọamnẹo,
Caị 'n graždị că n'o lăsa,
Lerụi dọamnẹo;
Marịa s'o supăratŭ,
Lerụi dọamnẹo,
Și caị ị-o blăstematŭ,

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Leruĭ doamneo:
«Firę-aț voĭ, caĭ, blăstămaț,
Leruĭ doamneo,
Să n'aveț nicĭ cîtŭ vărsaț,
Leruĭ doamneo».
Și s'o dusŭ în grăzdĭ la boĭ,
Leruĭ doamneo,
Boĭ 'n grăzdĭ că ęo lăsatŭ,
Leruĭ doamneo,
Marja ĭ-o bînecuvîntatŭ,
Leruĭ doamneo:
«Firę-aț voĭ, boĭ, feričiț,
Leruĭ doamneo,
Și de ęameni mult ĭubiț,
Leruĭ doamneo,
Și de ęameni și de mine,
Leruĭ doamneo,
Și de Domnul care vine,
Leruĭ doamneo».

Ion Uscatu, 27.

XLIV

Codrule, codruțule,
Deșkide-ț cărările,
Să-m plîng supărările ;
Codrule, cu foaja lată,
Mul ńĭ-aĭ fostŭ mumă și tată ;
Codrule, cu foaja deasă,
Mul ńĭ-aĭ datŭ sălașŭ și casă.

Mărie Dănuleț, 27.

XLV

Mioriță

Pĭ-on k'ičiorŭ frumos de munte,
Mer ńioarele to frunte,
V'o noauăsprădzăče sute
Și v'o noauă čiobănej
Și čiobanu ĭel maĭ mare
La činčĭ sute de ńioare.
N'ioara luĭ trist'o statŭ

— De če staĭ tu trist' așa ?
— Ĭo tristă cum să nu staŭ ?
Că mîne la prîndzu mare
Pe tinĭ yin să te omoare.
— Spune-le să mă omoare,
Să-mă 'ngroape 'n dosu stînĭĭ,
S'audzŭ noaptęa lătrîn cînĭ;
Bîta să ńĭ-o puie stîlpŭ
Și fluĭera 'n capu bîtĭĭ
Și vîntu cîn a sufla
Fluĭera ńĭ-a fluĭera,
Oile s'or aduna.

O știŭ dę-a munte, de multŭ, ńĭ să pare, dela on frate a ńeŭ.

Mărină Dănuleț, 19.

XLVI

— Drăguță Sîntă-Mărie,
Nu lăsa toamna să yie.
Ĭaca toamna ńĭ-o venitŭ,
Vîrvurilę-o gălbinitŭ,
Stăuinilę-o 'nverdzitŭ.
— Drăguț bradz încetinaț,
Da di če vă legănaț?
— Cum să nu ne legănămŭ,
Ĭară singurĭ rămînemŭ.
Rămîn stînĭ fără stăpînĭ,
Strunguță fără oiță,
Scaone fără băčiță.
— Rămîĭ stînă sănătoasă,
Că ĭo mă maĭ duc'acasă.
Čine tę-o maĭ mătura?
— Da vrabg'ĭa cu coada ;
— Și gunoĭu činĭ l-a scoate?
— D'apăĭ vîntu cîn a bate.

Mărie Sava, 64.

XLVII

Maĭ de multŭ fičĭori aveŭ în capŭ pălărĭĭ cu pęană mare, roșie, vînătă, cu nește bumburudză vinete, roșii, ielęa faĭne de glaže. La asta fĭ dzičę pęană. Nęa, apă în capŭ, aičęa, ĭera trĭĭ păunĭ. Apăĭ pĭ ičĭa, pe une o punę, pe žur pălărie, punę o hîrtie și foĭah'ĭu, albă, roșie, de toate feljurile.

K'eptare nęgre nu iera, numa de ięlęa de k'ęle și iera cu ok'inĉi, da niĉi petecite niĉi cu cuie, kipu să cununa cu ok'inĉi nǫaųă și cu văluj nǫaųă de lînă. Și avę și bituse, da nu iera ca ię de-acum. Cămęșca iera cu cotu aiĉja la guse și cu un capŭ vîrîtŭ după șerpar', da' pește k'eptar'.

N'irçasa să găta cum să cade, cu șurță și cu iie și cu o aja albă, încreţîtă și kindisîtă și largă, faină, să îmbráca cu iç pește cožocŭ pe dęasupra.

În capŭ iera probodită cu ĉjurelŭ, da iera ajeptatŭ fajnŭ, că iera proboditŭ susŭ ca să să vadză pletele.

În capŭ maj avę o munună — lj dzîçę ; Lçana și acum maj are mununa mę — cusută cu sfanţ pe žur de iç și dęasupra-j punę o ţîr de trandah'irŭ roșu.

Ș'apă așę gătată merę la beșerecă și cum venę dela beșerecă să șkimba și-ș punę vîlitura și să făçę mujçre.

Atunĉja avę cîte șasă, șepte șire de mărżęle la guse. Avę dj-a dirçapta, aiĉja la briu, și kindeu.

În k'iĉjoare avę ĉjuboţ ș'apă o ieșitŭ păpuĉj ; maj de multŭ s'alężę ĉinj iera cu păpuĉj; ajela Nicolaj a Pătruţuluj și-al Stărpoaij o avutŭ păpuĉj. Nu iera ĉjorak'j ; noj ne încălţam cu ĉjoareĉj.

Aceeași.

XLVIII

Žinari nu merçu dincolo, nu s'o pomenitŭ nu lę-o fo' datŭ ; mergŭ numa Pojenari, c'ajeja nu prę o avu munţ, da Žinari o avut. O fo' vorba că v'o cîţva oaminj, primariu și cu cîţva, j-o vîndut la „Șepte žudeţę" la Sig'ij.

Aceeași.

XLIX

Mioriţa

Pj-on pk'iĉjorŭ de munte
Mergŭ oile frunte:
V'o nǫçăsprădzăçe sute
Și v'o nǫuă ĉjobănașj
Și jar cu vătavu dzăçe.
Vătavu męre la stînă.
Çej v'o nǫuă ĉjobănașj
S'o vorg'it să mă d'omǫare ;
Vătavu cîn o vinitŭ
Jel din graj așę-o grăitŭ :
— Voj dacă m'iţ omări

Grupaţi-mă 'n dosu stinii,
S'audzŭ băĉile smolindŭ,
Clopote pe oj sunîndŭ,
Și mňioriţa șg'erîndŭ...
Çe ţ-l ţîie ňiorç
De tu că jeșţi trist'așç ?
O dǫară nu tę-am păscutŭ,
De cu sară, cîn să cară,
De cu nǫapte 'n grîne cǫapte,
De cu zorj în cîmp de florj ?

Jo nu știu de une oj și, că-j de multŭ ; o cîntaŭ fętele a-munte cîn jeram bače tînără.

Aceeași.

L

Cîn am fo' jo copk'ilă, iera činĉi stînj la Stîna-Domnilorŭ și la Gunguredzŭ iera trîj și muntele totŭ ala iera ca și acumŭ. La Qașia iera dǫaųă și la tǫate iera băĉj ; la Stîna-Domnilorŭ iera nǫaųăsprădzăçe băĉj.

Audzęm pę-ale nǫaște că la Stîna-Domnilorŭ maj de multŭ arŭ h'i fo' acolo satŭ și o fo' acolo domnj mulţ și de aja-j dzîçe Stîna-Domnilorŭ.

Parcă pę-atunĉj iera maj g'ine : munţî nu să șkimba, ca acumŭ, în tot anu ; atunĉj cîte činĉj, șeajdzăĉj anj iera totŭ pę-on locŭ, de știç h'iecare une merç.

Aceeași.

LI

Bate vîntu 'n bradz mărunţ,
Pleçacă turmele din munţ ;
Bate vîntu 'n bradz maj marj,
Pleçacă turme și ĉjobanj
Și rămîn vîrvurile
De le rup zăpedzile.
La Sîntă-Măria mare
Pleçacă oile la vale ;
La Sîntă-Măria ňică
Nu maj rămîne ňiňica ;
Rămîn stînj fără stăpînj.
Izvǫarę fără ĉjopǫarę.
Lăsătorj fără păstorj.
Strunguţę fără oiţę.
Scaone fără băĉiţę.

Paraşkiva Stărp. 17.

LII

Min'o, dzău, s'o min și io,
S'o mînăm la tată-său,
Să-i dea straiu și lepedeu:
Lepedeu-i nețăsutu,
Straiu 'n k'iuă nu-i făcutu.

Ion Stărp, 18.

LIII

F...-ț morți tăi de dracu,
Uni te-oi prinde te desbracu
Și-ți iau k'ălța de pe capu
Și facu mîndrii comănacu,
Verde ca frundza de fagu.

Ion Stăulța, 90.

LIV

— Răureni, căciuli tărcște,
Pe la voi nu mai sînt fete?
— Ba mai sînt, da-s to guște;
Numa una nu-i gușată,
Din trii coți să-i faci o beată.

Ion Cîrștea, 18.

LV

Cîni-ascultă 'n keutoare
Mulgă mița 'n plecătoare;
Și de nu s'a sătura
Mulgă și pe mumă-sa.

Același.

LVI

Miță,
Cotofiță,
De-a avé Mărie drăguț,
Te scutură,
Te 'mbucură;
Da de nu,
Să stai pe locu
Ca k'atra 'n focu.
Și freci de trii ori mița de capu.

Același.

Biblioteca Universității

LVII

Drăguță inima mé,
Iar o ruptu a má durè;
Nu mă doare de durére,
Má doare de gînduri rele:
C'am avu și io soție
Ș'am rămasu de multu pustie;
Și mai iesu la vrańiță
Să mai vădzu mujerile
Vorbin cu soțiile,
Și io stau cît colé
Și povestescu cu żelé,

Sama Cunțan, 52.

LVIII

Mai de multu oameni carè-o cătănitu nu da fata după „żelèri", care n'o cătănitu. Da acuma s'o k'erdutu običeiu.

Pavel Morar', 25.

LIX

Dzîs-o maica să mă 'nsoru,
Să-i aduc un casă noru.
Și, vai, vai, tînăra mé,
C'on dinte și c'o măsa;
Cîn să iyé 'n ușa șurii
Gîneí că-i Muma-pădurii.

Același.

LX

Une să cotéște rîu
Żoacă Răurèni brîu;
Brîu Maičii Prečeștii,
Răurèni sărači.

Același.

LXI

Brîu neu, dzăluțăle,
O trecu vîrvuțăle,
Iele ńičí și iele mari
În Ștéadza la Pojenari.

Același.

LXII

Asta-i dzicătura mę,
Care žocŭ bine pe ię :
Asta-i dzicătura bună,
Care ięŭ fętele 'n gură
Şi fičjori 'n čjuiturā.

Acelaşi.

LXIII

Odată un čjobanŭ o 'mpuşcat un viltanŭ şi i-o tājatŭ capu şi l-o datŭ la băči, să-l h'arbă. Ięle n'o ştiutŭ če-i şi l-o h'ertŭ. Ielŭ s'o făcu beţeagŭ şi n'o mincatŭ. Apăi cîn o vintŭ dę-a-munte, la žocŭ ię-o strigatŭ :

Băčile dela Cîrşteşti
O mincatŭ păsări domneşti ;
Foaje vęrde de dudău,
O fo' carne de hirău.

Acelaşi.

LXIV

Žocŭ aičj, că-ńi plače locu ;
Dacă nu ńi-are plăcę,
Niči aičja n'aş putę.

Acelaşi.

LXV

Păru ńeŭ dela urękę,
Nu l-aş da pe şępte fęte ;
Păru ńeŭ nu trăbă tunsŭ,
Numa k'eptenatŭ şi unsŭ.

Acelaşi

LXVI

Băčile din Hanăşu
Nu ştiŭ făče balmoşu ;
Da ięle dela Tîmpa
Îl ştiŭ făče şi minca.

Acelaşi.

LXVII

Avęm hotarŭ večin cu Răgatu şi ne maj trečę yiţăi pe dincolo şi ne dučęm după iei şi čjobani să luaŭ după noj.

Hăi, hăi, odată čę-am păţîtŭ :

Odată s'o luatŭ după mine unu de dincolo şi m'o tot kematŭ să-ńi dę oţîr de męştecă. Io am văst că ielŭ vrę să mă prindză, da io m'am pu' la fugă. Ielŭ după mine. Şi cînd am fo' în marżinęa brădujuluj, o fo' neşte şendari, pe foale, şi cîn am ażunsŭ dinantea lor, s'o sculatŭ amîndoj în žerunkj şi ńie ńi-era fricā şi de iei dinante şi de ielŭ dindăraptŭ şi ńie ńi-o fo' fricā s'am şg'eratŭ cîtŭ am pututŭ : „Uhu, u, u muma męˮ. Şendari s'o sculatŭ ş'o şuerată cu şueriţa lor ş'o strigatŭ după ăla să ştę şi ielŭ n'o vrutŭ să ştę până la holumb; acolo o statŭ, că ielŭ o gîndîtŭ că nu-l bate. Da iei s'o dusŭ la ielŭ şi i-o trasŭ neşte pălńi ca neşte beşereči de mari. Io am fužit la stînă. Ş'o dzis să nu maj alęrże după băčj, că băčile nu maj cuteadză a ieşi după yiţăj; ş'apăj o vinitŭ la stînă. Şi de cîte orj vinę şi să iyę 'n uşa stinij striga : „Uhu, u, u, muma męˮ. Şi aştjalalte rîdęŭ.

Mărie Străulęa, 48.

LXVIII

Pozne de ięştja o maj păţîtŭ ięle (băčile) da nu prę spunŭ : Iera o bače la şipotŭ — spăla găleţile de lapte — şi o vinitŭ doj čjobanj din Răgatŭ, da iera totŭ de dincoače, iera Pojenarj, o Tiliş-canj, că iei meręŭ pe munţ de ţară. Ię iera kjar în marżinęa bărculuj. Şi ię o tot mocăitŭ acolo şi iei o vinitŭ, s'o prinsŭ de ię; ş'o luat-o cu ię pin bărcŭ la vale dę-o scăpătatŭ ca să n'audza nime. Apă ię o şg'eratŭ cîtŭ o pututŭ ş'o audzîtŭ neşte čjobanj care o fo' Žinarj — unu o fo' al Zaharesculuj, care-i mortŭ — şi dac'o văst că nu-j glumă, o vinitŭ dę-o scos-o. Da o dzis că j-o ruptŭ toate hajnele de pe ię

Aceeaşi.

LXIX

A zorilorŭ

Zorj dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoşi galbinj o cîntatŭ,
Pătru 'n raj s'o mînecatŭ,
Şi tată-so s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fiul meu.

Fă-ńi și ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, tată-ńeu, n'aĭ,
Căci pîn aĭ fostŭ pe pămîntŭ,
Că ńi-aĭ fostŭ g'iráu lăsatŭ,
Cu sărăcí ț-aĭ lucratŭ,
Sara plată nu le-aĭ datŭ.
Pentru traĭu čel plăcutŭ
Locŭ 'n raĭ nu ț-aĭ făcutŭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoși galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ,
Și mumă-sa s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, flul meu.
Fă-ńi și ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, maĭca mę, n'aĭ,
Pentru traĭu čel plăcutŭ
Locŭ 'n raĭ nu ț-aĭ făcutŭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoși galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ
Și soru-sa s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fratĭul ńeu,
Fă-ńi și ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, soru-mę, n'aĭ,
Că pîn aĭ fostŭ fată mare,
Sărĕĭ gardu cîtŭ de mare;
Pentru traĭu čel plăcutŭ,
Locŭ 'n raĭ nu ț-aĭ făcutŭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoși galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ
Și frate-so s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fratĭul ńeu,
Fă-ńi și ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, frate-ńeu, aĭ,
Căci pîn aĭ fostŭ pe pămîntŭ
N'ĭ-aĭ fostŭ čiobăne' la oĭ,
Le păștęĭ pe lîngă drumŭ,
Cît oaminĭ pe drumŭ trečę
Toț cu lapte-ĭ adăpaĭ
Și cu cașŭ-ĭ săturaĭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoși galbinĭ o cîntatŭ,

După zorĭ, dziuă să face,
După dzĭ, soare răsare.
Răsaĭ, soare, cu trĭĭ radză,
Trĭia, radza čerĭului,
Dę-a derșapta Tatălui,
Tatălui și Fiului
Pe urmă și Duhului.

Aceeași.

LXX[1]

A ńiresĭ

— Ĭa ieși, soacră ńic', afară
Și te uită 'n susŭ și 'n žosŭ,
Maĭ tare spre răsăritŭ,
De vedz če oaște-o vinitŭ ;
Că nu-ĭ oaște ostoită,
Că-ĭ fică-ta hobotită ;
Că ț-o daĭ de ț-o măriț,
Pește munț într'alte curț,
La părinț necunoscuț
Și la fraț ne 'ntrebaț,
La surorĭ fără durorĭ.
Ĭa iș-ț, dragă, dziua bună,
Dela tată, dela mumă,
Dela fraț, dela surorĭ,
Dela grădina cu florĭ,
Dela h'ĭr de busuiocŭ,
Dela fičĭorĭ dela žocŭ,
Dela h'ĭr de tămîiță,
Dela fęte din uliță,
Dela h'ĭr de mătăčină,
Dela draga de večină.
Și ț-aĭ datŭ, maĭco, ț-aĭ datŭ,
Ț-aĭ datŭ foaĭa nucului
Și nădęždęa lucrului;
Ț-aĭ datŭ floarĕa din cunună,
Și nădęždęa ta ĭa bună.
— U, u, muma-mę și tutu-ńeu,
La care v'o fostŭ maĭ greu,
De m'aț datŭ din satu ńeu;
La care v'o fostŭ povară
De m'aț datŭ din sat afară.?

[1] Înregistrată la fonograf.

Plînze-mă, maico, cu dorŭ
Că ţi-s fată, nu-ţ iescŭ norŭ;
Şi mă plînge şi tu, tată,
Că şi ţiie ţ-a fost fată.
Mă plînge cu lacrăńi multe,
Că nu-ţ mai fac tină 'n curte,
Niči 'n curte, niči 'n casă,
Niči 'mbulzoare la masă;
Voi dat mesi rotogolŭ,
Al ńeu locŭ rămîne golŭ.
Apăi acum plîngŭ cu toţi.

Aceeaşi.

LXXI

Pe drumu Sig'ijului
Ieşti-on rîn de prunişori,
Mergŭ mumele la fičiori
Şi surorile la fraţ,
Neveştele la bărbaţ.
Împărate, împărate,
Pune pače, nu te bate,
De cîn ai prins a te bate
Nu mai sîn fičiori pe sate,
Numa hajne 'mpăturate
Şi cureţle curăţate.

Aceeaşi.

LXXII

O sărači Ardeleni,
Însuraţ şi ğunişeni,
Cîn o bătu doba 'n satŭ
L-o lăsa toţ ş'o plecatŭ.

Aceeaşi.

LXXIII [1]

La Žiana fă-i cu žeana,
Că să prečepe sărmana;
La Rumîna fă-i cu mîna,
Fă-i cu mîna, fă-i cu capu,
Nu prečepe, s'o iç dracu.

Ion Morar', 22.

[1] Inregistrată la fonograf.

LXXIV

Răsai, lună, răsai, dragă,
Să vadză badju să meargă.
Răsai, lună şi sui susŭ,
Nu ştiu vint-o ori s'o dusŭ,
Ori mumă-sa-l doženeşte,
Ori de mîne nu-i mai iceşte.
Răsai, lună, 'n doaŭă coarne.
Să vădzŭ badju cu čini doarme;
De-a durńi cu ja uriţă,
Răsai, lună, mohoriţă;
De-a durńi cu ja frumoasă,
Răsai, lună, luńinoasă.

Mărie Cunţan, 15.

LXXV

Oaşe, Oaşe, munte mare,
Pleacă-te de vîrvŭ la vale
Să yie badju călare,
Să dea sare la ńioare
Şi tăriţă la oiţă
Şi guriţă la băčiţă.

Aceeaşi.

LXXVI [1]

Cîn a fo' bače a-munte, merjam la strungă şi mulžjam oile, venjam la stînă cu găleţile, goljam laptele pin troči; după aja smoljam cu cajcu, băgam bîdău, făčjam untu, bătjam untu; după aja băgam laptele 'n căldare; lu 'ncăldzam, îi dam kjagŭ; după aja strînžeam caşu şi-l punjam pe ...., îl băgam într'o straiţă şi-l acăţam de cui ş'apă-l punem pe poliţă o săptămînă; după aja îl tăjam în putină şi-l sfrînjam şi-l băgam într'un burduşŭ şi-l săram, ş'apă coseşm burduşu ş'apă brîndza jera gata. După aja o punem pe caj ş'o aducem acasă, în Žina; după aja, la Tăjere, o 'mpărţîm după oi, care după cîte avem.

Mărie Yingărdzan, 53.

LXXVII

Soţu ńeu, k'ičioare lunži,
Din tindă 'n cămar ažunži.

[1] Inregistrată la fonograf.

Yină-ńi, bită, și te cîntă,
Că multe ńi-ai datŭ pe circă.
Soțu ńeu, soțu ńeu,
Ničį cîn o muritu Tárcău
Și nu ńi-o păru mai răŭ.
Soțu ńeu, brîndza 'n cămară
Și io mîn colęșca goală.

Saveta Cătană, 27.

LXXVIII

Čįobănelŭ cu oį băluță,
Lasă-le dracu mîndruță;
Că mîndruțăle-s cu dracu
Păn la toamnă-ț mîncă capu;
Și-ț mîncă și oile,
Pănă traže zorile.

Aceeași.

LXXIX

Dragu ń-i să įesŭ la vîrvŭ,
S'audzŭ bradzĭ șuerîn,
Clopote pe oį sunîn
Și čįobani čįotîn
Și mîndra 'n frundză cîntîn [1].

Aceeași.

LXXX

Vaį de mine, multe știŭ,
Mă ńir une le maį țîu;
Da le țîu într'o lăduje.
To dereptŭ cîte-o dračie;
Și le țîu într'o pojată,
Dereptŭ una cîteodată.

Mărina Bobdănel, 26.

[1] Într'o altă variantă, a Ilenei Sava, 20, ultimele două versuri sună:

Pe badju 'n frundză dzîcîndŭ,
Įel să dzică, įo să cîntŭ.

LXXXI

Drag ń-i badju čįobănașŭ,
Că-ń dă urdă și-ń dă cașŭ
Și te pupă drăgălașŭ.
Plače-ńį urda, plače-ńį cașu,
Da maį plače čįobănașu:
Yine sara dela stînă
Și m'așteaptă la fîntînă,
Sara pe radză de lună.

Aceeași.

LXXXII

Če ńi-amŭ făcutŭ įo pe lume,
Nu mă maį gudeče nime,
Omŭ pămîntęanŭ ca și mine;
Să mă laše până morjŭ,
C'oį avę gudecătorjŭ;
La vręmea de gudecată,
N'į-oį lua faptele 'n brață
Ș'oį sta cu žudețu față.
De ńi-oį h'i făcu v'un g'ine,
Va h'i feriče de mine;
Da de-oį h'i făcu v'un răŭ,
Singurę l-oį traže įo.

Aceeași.

LXXXIII

Cîntătura Lenuțî

...că g'ersu să cîntă de să dzîče „Lęano...“ la țoată vorba:

Mul maį staŭ și mă gîndescŭ,
De dorŭ cum să maį trăjescŭ.
Maįca mă prečępe g'ine
Că ń-į dorŭ de omenime.
Și în dzîče măįcuța:
— Če-į cu tine, fata męa?
Ničį nu lucrį, ničį nu mînčį,
Numa totŭ susk'inį și plînzį.
Decît să te vădzŭ așa,
Maį g'ine tę-aș ungrupa
La o gură de izvorŭ,
Să vădzŭ de čine ț-į dorŭ.

— Maico, măiculiţa mea,
De cumva mę-i ţngrupa,
Te rogŭ ascultă de mine
Şi mă 'ngroapă cîtŭ de g'ine:
La umbriţă de făguţŭ,
Să-m vie al meŭ drăguţŭ;
Oile să şi le stringă
Şi pe mine să mă plîngă.

Aceeaşi.

LXXXIV [1]

Bate vîntu 'n bradz mărunţ,
Plęacă oile din munţ;
Bate vîntu 'n bradz maį marį,
Plęacă cini şi čiobani;
Bate vîntu şisăle,
Plęacă şi băčiţăle.
— Rămîį stînă sănătoasă,
Că noį ne dučem acasă.
Da čine tę-a mătura?
— Čiocîrlia cu coada.
— Da gunoju činį l-a scoate?
— D'apăį vîntu cîn va bate.
— Apă 'n vas činį-a aduče?
— Da omelu cîn s'a duče.

Aceeaşi.

LXXXV [2]

Cîntătura băčilorŭ cîn plęacă dę-a munte:

Foaje verde trîį žničęle,
Įertaţ, ortačele męle,
Şi de bune şi de ręle,
C'a h'i fostŭ cam pintră įęle.
Žipule, četină lungă,
Plînzį că įo mă găt de ducă.
Žipule, četină dęasă,
Plînzį că ne dučem acasă.

Cîntătura asta o cîntă băčile cîn plęacă dę-a munte, la Tăięre; cîn să despartŭ una de altă, orį o fo' g'ine, o o fo' răŭ, le įartă toate şi yîn la colibă cu oile vęşęle şi rîdzîn c'o trecu vara.

Aceeaşi.

[1] Înregistrată la fonograf.
[2] Înregistrată la fonograf.

LXXXVI

Lęagănă-te vîrvŭ de bradŭ,
Că žipu s'o legînatŭ;
Bradu să lęagănă 'n vîntŭ,
Žipu 'nfloare la pămîntŭ;
Bradu să lęagănă 'n soare,
Žipu la pămîntŭ 'nfloare.
Žipule, četină lungă,
Plînzį că įo mă găt de ducă.
Žipule, četină dęasă,
Plînzį că įo mă ducŭ acasă.

Aceeaşi.

LXXXVII

Įubęşte-mă, badęo, tu,
Nu mă lăsa la altu,
Bagă-mă, badęo, 'n cožocŭ,
Să nu văzŭ luna de locŭ.

Aceeaşi.

LXXXVIII

Multŭ mă mustră neamurile,
Să maį lasŭ năravurile.
Da şi lupu-ş şkimbă păru,
Da năravu până-į čerju;
Şi la lupŭ să k'ęrde urma,
Da năravu până-į lumęa.

Aceeaşi.

LXXXIX

... Şi dragoştęa de ńelar,
Ca balega de măgar.

Aceeaşi.

XC

— Plęacă, bălă, la porneală,
Că ţ-o vini vręmęa iară;
Sună, bălă, biržię,
C'acum ţ-o vini vręmęa.

Aceeaşi.

XCI

Găleşçnele-s veşlite,
Că-s cu şurţăle kirk'ite;
Nicĭ aţa dela izmçne
Nu u-aş da pe Găleşçne.

Aceeaşi.

XCII

Nu vă uĭtaţ că-s măruntŭ,
Că zmulgŭ gardu din pămîntŭ
Dç-a h'i putrădzîtŭ de multu.
Nu vă uĭtaţ că ĭo-s ńicŭ,
C'ă durnîtŭ la oĭ zgîrcitŭ :
Cu capu pe muşinoĭ
Cu ok'i zgiiţ la oĭ.

Aceeaşi.

XCIII

Multŭ mă mustră bărbatu
Că mă ĭug'escŭ cu altu ;
Ĭo mă žor, ĭel nu mă crçde,
Mă ĭug'escu cîn nu mă vçde.
De m'oĭ h'i ĭug'itŭ v'odată,
Trăbuirç-aşŭ spîndzurată,
C'o fune de tăieţăĭ,
În furcă de pătrînzeĭ,
Cocoşŭ friptŭ hoher' să-ĭ h'ie,
Cupe cu yin mărturie
Ş'o ploscă de yin soţĭie.

Aceeaşi.

XCIV

Dragoştça de văduoĭ,
Ca oţătu din butoĭ ;
Dragoştça de văduvă,
Ca dzama de lobodă ;
Dragoştça de ĝunelaşŭ,
Ca carnça de purčelaşŭ.

Aceeaşi.

XCV

Dam să dzîcŭ şĭ nu dzîcçamŭ;
Dacă dzîcçamŭ, ştiŭ c'an dzis,
Ca să ştiŭ c'an dzis c'oĭ dzîče.

Aceeaşi.

XCVI

Façeţĭ-ńĭ o ţîr de locŭ,
Să v'arătŭ o ţîr de ĝocŭ.

Aceeaşi.

XCVII

Cîn ĭţ scapă muşcătura din gură, cîn te culcĭ să te culcĭ cu ĭę trĭĭ nopţ, apăi g'isădz drăguţu.

Aceeaşi.

XCVIII

Drăguţă, Sîmtă-Mărie,
Nu lăsa toamna să vie.
Ĭaca toamna o vinîtŭ,
Vîrvurilę-o gălbinitŭ,
Stăuinilę-o verdzîtŭ,
Stăuina sterpelorŭ,
Şĭ tîrla mîndzărilorŭ
La coadele strunžilorŭ.
La Sîmtă-Mărie mare
Plçacă oile la vale;
La Sîmta-Mărie ńică
Nu maĭ rămîne ńińică,
Şĭ să ducŭ oile, ducŭ
Şĭ să ducŭ şĭ nu maĭ vinŭ
Pîn la Sfîntu-Constandinŭ.

Ioana Bobdánel, 57.

XCIX

Pe drumu Čergăuluĭ,
Mergŭ boĭ g'irăuluĭ ;
Boĭ mergŭ trăžnin din coarne,
Sclužile moarte de foame.
Să çeartă cucu cu corbu,
Că nu-ş potŭ 'mpărţĭ codru.
— Ĭa tačĭ, tačĭ, corbule, tačĭ,
Că ĭo m'oĭ duče ca mine,
Codru to ţîĭe-ţ rămîne.
— Cucule, voĭnicule,
Vara yiĭ, vara te duči,
Tu de lucru nu te-apuči,
Mă ńirŭ ĭarna če foc mînči.

— Dę-aş minca negru pămîntŭ,
Ţo yiŭ vara de vă cîntŭ ;
Dę-aş minca mugurŭ de fagŭ,
Ţo yiŭ vara de vă tragŭ.
Ca să vă h'ie maĭ dragŭ.

Aceeaşi.

C

Plînze-mă, majco, cu dorŭ,
Că ţ-am fo' dulče fičĭorŭ,
Ţ-am luat bou de cornŭ,
Ţ-am făcu negru ogorŭ.
Cîn o fost la sămănătŭ,
N'ĭ-o venitŭ o carte 'n satŭ,
Scris de pęană pe hîrtie,
Să mă ducŭ la cătănie.
Ţo mă ducŭ, majco, 'n cătane,
Tu rămîĭ şi spală haĭne ;
Spală-le cu lăcrămęle
Şi le uscă 'n gînduri ręle
Şi le trimęte pe ştęle,
Pe şuĭeru vîntuluĭ,
La capu pămîntuluĭ,
Une stă ştęagu plecatŭ,
Acolo sîn ţo băgatŭ ;
Une 'nflŏare tămîĭa,
Nu maĭ yiŭ pănă-ĭ lumęa ;
Une să cŏače k'îperju,
Nu maĭ yiŭ pănă-ĭ čerju.

Aceeaşi.

CI

Ţo plecaĭ pe-ačęastă luncă,
Mă ŭlnĭĭ c'o ńică pruncă,
Blăstămîndu-ş nărocu :
— Prunco, prunculęana męa,
Nu-ţ blăstăma nărocu,
Că nărocu tău sînt ięu,
Că an trĭĭ sute de oĭ
Şi şasă părekĭ de boĭ
Şi trĭĭ buţ cu banĭ mărunţ.

— Mînče-ţ lupk'i oile,
Spărgă-ţ hoţĭ buţile,
Că ńie nu-ńĭ trăbue.
Decîtŭ c'un bătrînŭ bogatŭ
Maĭ g'înĭ c'un tînărŭ săracŭ;
Decîtŭ c'un bojer' mucosŭ
Maĭ g'înĭ c'un sclugă frumosŭ;
Că bădiţu ięlŭ bătrînŭ
Ţoată dzua strînge fînŭ
Şi yine sara uştîndŭ,
Tună 'n casă, tunecoasă,
Ţas'afară, noureadză;
Tună 'n casă, puĭ de čînă,
Ţelŭ-n trağe de luńînă,
Ţo-ĭ aşterneam să să culče,
Ţelŭ mă suduje de cruče;
Da bădiţu tinerelŭ
Ţoată dzua strînge fînŭ,
Sara-ńĭ yine fluerîn;
Tună 'n casă, luńineadză,
Ţas'afară, sănineadză;
Tună 'n casă, puĭ de čînă,
Ţelŭ-ńĭ čęre şi luńînă,
Ţo aşterneam să să culče
Ţelŭ-ńĭ čęre gură dulče.

Aceeaşi.

CII

Pe su frundză arinească
Vînt-o carte 'mpărătească
La g'iráu s'o četească.
Cîn ţera la ńiadză-noapte,
Lega la fičĭorĭ pe moarte;
Cîn ţera de cătă dzuă,
Veni, mă lega pe mine.
Şi ţîne-mă, majcă dragă,
C'acuma pe minĭ mă leagă;
Şi ţîne-mă, majcă, g'îne,
C'acuma mă duče pe mine,
Şi mă duče 'n ţărĭ străine,
Une nu cunoscŭ pe nime,
Numa frundza şi ţarba
Şi negura deasupra,
Care-ĭ în toată lumęa.

Să mor‡, mo̧arte, ca un cîne
Şi să nu mă 'ngro̧ape nime,
Nic‡ surori să-m pu‡e flori,
Nic̆e pîndză pe obradzŭ,
Numa mo̧arte cu năcazŭ.

Aceeaşi.

CIII

Bocet

Spune, mumă, un‡ te duc‡
Şi pe care drum apuc‡:
Uit̆ă-te pe uni-i mĕre,
Că mai sîn trĭ‡ potec̆ele:
Şi pe unu-i busuiocŭ,
De mergŭ o̧amin‡ de n̆iżocŭ;
Şi pe unu-i păpădii
Şi pe-ajela mergŭ cok'ii;
Şi pe unu-i rosmalin
Şi pe ‡ela mergŭ bătrîn‡.
La capu potec̆elorŭ,
Masa scriitorilorŭ:
O masă mare de k'ĕatră
Şi-i dau doi scriitori ro̧ată,
Care scrie lumĕa to̧ată.
Bagă sama un‡ te scrii,
De te scrie la ‡ei yii,
Ca do̧ară la noi mai yii;
Nu te scrie la ‡ei morț,
C'ai veni şi nu mai poț,
Că pămîntu-i încujatŭ
Cu kei, do̧amne̊o, de arzîntŭ:
Cîn‡ s'o dusŭ n'o mai venitŭ,
Basăma-i un mare bine:
Cîn‡ să duc̆e, nu mai yine.
O, pămîntŭ, pămîntŭ, pămîntŭ,
Mă n̆ir cum nu te-ai alg'itŭ
Cît o̧amen‡ ai înghițitŭ.
O, pămîntŭ, pămîntŭ, pămîntŭ,
Cîte căşi ai pustiitŭ,
Cît cok'ii ai săr̆ăcitŭ,
Cîte mume ai żelitŭ.

Aceeaşi.

[1] Inregistrată la fonograf.

CIV

Maica mę, cîn m'ai făcutŭ,
Mai bine sa fi făcutŭ
Do̧uă fîntînęle rĕc‡
Întră do̧uă dealuri sęc‡;
Şi din minuțele męle
Să fi făcu păhăręle;
Şi din pk'ic̆ioarele męle
Să fi făcu scăunęle;
Cît o̧amin‡ pe drum trec̆ę
Pe scaune hodinę,
Apă din păhare bę,
Țîie, maico, mulțămę.
D'aşę, maico, pintru mine,
Nu-ț mai mulțămeşte nime.
Maico, cîn m'ai făcutŭ
Di če nu m'ai omorîtŭ?
Ş'apăi să mă h'i 'ngrupatŭ
La vrańiță su o k'atră,
Cît în curtę-ar h'i tunată
Toț pe mini-ar h'i călcată,
Dumnedzău tę-ar h'i iertată.

Aceeaşi.

CV

Mîncată-s, do̧amne, mîncată,
Mîncată-s, do̧amne, de ręle,
Ca iarba de ńelușęle
Şi holda de păsęręle.
Şi-s mîncată de străini,
Ca iarba de boi bătrîni.
Şi mă ştie Dumnedzău
În lume cum trăiesc ieu;
Şi mă ştie Prečesta
Cum urnescŭ şi io lumĕa;
Că io 'n lume n'am pe nime
Să vie la mini la patŭ,
Să-ńi puie mîna la capŭ,
Să mă 'ntrębe de če dzacŭ;
O la capŭ, o la k'ic̆ioare,
Să mă 'ntrębe če mă do̧are.

Aceeaşi.

CVI

De yierńi

Dzíčį Tatăl nostu ș'apă dzíčį pe nerăsuflate :

Dzăče,
Noaṷă,
Optŭ,
Șepte,
Șasă,
Činčį,
Patru,
Trîį,
Doį,
Unu,
Nič unu,
Clț žuraț
Și popk'i
În rajŭ,
Atîța yierńi
În ranâ,
Și nič atîța.
Descintecu dela mine,
Lęacu dela Majca Prečista.

Până dzíčį aięște vorbe nu răsufli. După če aį dzísŭ odată poț răsufla. Ș'apă dzíčį jară; dzíčį de trîį orį, de șasă orį, de noaṷă orį... da cîn dzíčį trăbă să știį cum fį yita 'n păr : dacă-į neagră, albă, și unde-s yierńi și totŭ acolo să te gîndești ca și cînd aį vedę rana pe yită.

Aceeași.

CVII

Gălițîe, Gălițîe,
Maį g'ine ț-ar h'i sta țîe
O grădinuță cu braIz,
Nu morminte de 'nsuraț :
O grădinuță cu florį,
Nu morminte de fičiorį.
Fă-mă, doamneo, păsăre
Să sborŭ 'n Gălițîe,
Ca să-ńį găsăscŭ soțîe.

Asta amŭ făcut-o jo dacă ńi-o muritŭ bărbatu 'n răsbojŭ. O fo' maį lungă, da a muįtat-o, n'o maį știŭ potrîyi.
Atunčį ńį iera žęle, da acum ńi-o trecutŭ și n'o maį știŭ.

Paraşkivă Sava, 34.

CVIII

Decîtŭ cu urîtu 'n țolŭ,
Maį g'ine cu țolu golŭ.

Mărie Cunțan, 19.

CIX

H'irę-aį, maįco, blăstămată,
Di če nu m'aį făcutŭ fată,
Să ședzŭ cu furca pe vatră ;
Și m'aį maį făcu fičiorŭ,
La 'mpăratu dę-ažutor'.

Aceeași.

CX

Măį, bădițo, prostule,
Nu-ț maį strica nopțile
Pe la toate porțile,
La toate nebunele;
Și strică numa la una,
La care să-į puį mununa.

Duńitru Bobdânel, 32.

CXI

Mă'nsuraį sara pe ploaje
Ș'am luatŭ o Ungurǫaje
Și į-am băga mîna 'n sînŭ
Ș'am vădzu că-į de Rumînŭ.

Același.

CXII

Nu-į fičjor care-į cu pęană,
Că-į fičjor čine-į cătană.
Činį-odată cătănęște
Fičjor ğune nu maį iește,
Niči ğune, nič înșuratŭ,
Numa băjețel stricatŭ.

Același.

CXIII

Unde vădz nevęștele
Mă tîrăs ca pęștele;
Un vădz cok'ilele
Mă tîrăs ca cînele;
Une vădz țițăle 'n sinŭ
K'ičįoarele nu mă țînŭ;
Une vădz k'ičjoru golŭ
Lăcońescŭ de stau să morjŭ.

Acelaș.

CXIV

P'ičę o trecu Nemți și s'o suitŭ pe Ștefleștį ș'o luatŭ pe Rumîni pe la spate. Įera mulț și Rumîni și 'ntîi į-o bătutŭ pe Žermanį.

Acelaș.

CXV

Cîn o vinitŭ Žermanu o luatŭ v'o patru, cinčdzăčį de caį și și oaminį ca de rikiziț̆ie, de le ducę moniț̆ie pe munț.

Acelaș.

CXVI

Cîn să rătrăžę apă, hăj, če-o maį fostŭ! Įo įeram cu oile la N'ercurį ș'o fostŭ unu acolo ș'o dzis că un Žerman l-o 'ng'iįatŭ cu doį caį pe ńińic, da įel n'o vrutŭ să-į įę. Ș'atunčį Žermanu o făcutŭ aș̆e din capŭ, kipŭ că-į prostŭ.

Acelaș.

CXVII

Noį am fostŭ înt'o vręme la Rumîn totŭ cu haįnele Ungurului. Pe unu l-o prinsŭ Unguru și įelŭ nu s'o arătatŭ că-į Rumînŭ și o fužitŭ și įelŭ cu Unguru și stríga și įelŭ „elóre, elóre" până s'o însăratŭ, apă o făcutŭ če-o făcutŭ ș'o fužitŭ jar la aį noștį.

Acelaș.

CXVIII

Želui-m'aș, želui,
Želui-m'aș și n'am cuį,
Želui-m'aș codruluį;

Codru-į maį žęlnicŭ ca mine,
Că-į cade frundza ca mîne
Įo mă ńir, cǫadre[1], de tine
Că tu toamna gălbinești,
Primvara jară 'nfrundzăștį;
Da įo dacă 'mbătrînescŭ
Dar nu maį întinerescŭ.

Ilęana Bobdănel, 17.

CXIX

Rîdeț, fęte, și gluńiț,
Până sînteț la părinț,
Că dacă vî-ț mărita
Aț ríde, nu-ț cutedza :
În casă, de soacră-ta,
În tîndă de socru-tău,
În curte de mutu tău,
În grădină dę-o večină,
În uliță dę-o străină.

Aceeaș.

CXX[2]

Įa staț să vă spuį čę-ă păț̆itŭ și įo ca o nevastă și činį-a făče ca mine, ca ńie să-į umble:

Įo trăįęm cu bărbatu ńeu. Bărbatu ńeu încă įera camaį beutor' și įo, pe urma luį, m'a făcutŭ ńișęalcă, că m'a maį uitatŭ, m'a maį țînutŭ cu cîte čineva, ca omu, a gîndi că facŭ bine; ba a făcu pe dracu, c'a vădzu įo că įera să yiu cu capu spartŭ ca și cum a și venitŭ. Hei, d'apă če să fac? Dacă umbli după če umbli, ačęja capeț.

Odată mă tîlnes cu jug'itu ńeu și vręm să vorg'es cu įelŭ, căčį să videm če făcem, cum maį stăm cu tręaba.

Noa, ducîndu-mă įo să mă ducŭ, avęm să mă ducŭ până la aį noștri, mă tîlnes cu įelŭ pe drumŭ. Įel mă kįamă la o parte ca să-ńį vorg'ească čeva dę-aproape. Įo mă ducŭ, proasta de mine, įo gîndęm că įelŭ-ńį vrę bine — ńį-o vru pe dracu să-l įę. Dup'ačęja povęștescŭ: įelu mă 'ntręabă ba una, ba altă, įo-į spuj: „Mă, dă-te dracului și-ńį dă ńie pače, că įo amŭ pe nasu ńeu če-ńį trăbuje, tu te du 'n tręaba ta, cu mine nu maį vorg'i tu dę-aięlea; poț să

[1] Cînd ne-a repetat textul a pronunțat „cǫdre".
[2] Inregistrată la fonograf.

merĭ une vrĕi, că nu-ţ maĭ amŭ griże". Ĭelŭ dzîce cătă mine: „Haĭ, tu, să-ţ spuĭ čeva aičĭ 'n curţca ĭasta." Ĭo, mă pune dracu de tunŭ cu ĭelŭ 'n curte. După aĭa ĭelŭ ĭasă c'o bîtă mare 'n calca mę şi, žap, íńĭ dă una peşte k'ičĭorŭ. Ĭo a plecatŭ plîngîndŭ: ĭelŭ nu mă lasă să mă ducŭ şi-ńĭ maĭ dă şi doaŭă pălńĭ şi pe dę-o parte şi pe de altă. Dup'ačęĭa ă venitŭ bătută g'îne acasă.

Apă ala să vędę că ńĭ-o datŭ minte, că de atunčĭ nu-ńĭ maĭ trăbă să vorg'es cu nič un fičĭorŭ; aĭ draculuĭ să h'ie, în veşnica pomenire, că dę-aĭęĭa nu-ńĭ maĭ trăbuje maĭ multŭ, şi činĭ a face ca mine ca ńie să-ĭ umble, dacă nu poate avę pače, că ĭo până n'ă păţîtŭ n'ă văst; acuma ă păţîtŭ, vădzŭ. Las c'aşę-ńĭ trăbuje; nărocŭ bunŭ şi pače.

Marta Cunţan, 28.

CXXI[1]

Muma mę, cu casă noaŭă,
Nu aĭ una, că aĭ doaŭă
Şi una-ĭ de glîĭ ierboasă,
Urîtă şi 'ntunecoasă.
Mumă, burujană dulče,
De tę-aş putęa tę-aş aduče
Şi tę-aş sămăna 'n grădină,
Ca să-ńĭ maĭ am şi ĭo mumă.
Yină mumă pin grădină,
Să nu făčĭ urmă pin tină;
Şi tę uĭtă pe fereastă
De vedz ĭo cum plîngŭ 'n casă.
Maĭ yină, mumă, la čină,
Să činăm o čină dulče
C'apă ĭară t'ĭĭ maĭ duče.

Uu, u, muma mę, ĭartă-ne nu ne lăsa, draga mę, draga mę.

Aceeaşi.

CXXII[2]

Colindă

După cîntătura asta, să scoală vătavu 'n k'ičĭoare şi-ş ię pălăria din capŭ şi pune dęžetu pe colacŭ şi vorničęşte colacu:

[1] Înregistrată la fonograf.
[2] Înregistrată la fonograf.

— Bună dimineaţa,
Bună dimineaţa,
Frate Duńitre,
Asar, o fostŭ sara Ažunuluĭ,
Adz ĭĭ dzua Crăčĭunuluĭ,
Dzua naşterĭĭ Domnuluĭ nostru Isusŭ Cristosŭ,
S'o cuprindeţ toţ creştíni bucurosŭ.
Dar ĭată şi fratele Duńitru
Să află c'o činşte mare, mîndră şi frumoasă 'n faţa noastă,
C'un colacŭ de grîŭ curatŭ,
C'o spată de godînacŭ.
Adevăratŭ că-ĭ colacŭ de grîŭ curatŭ
Şi spata de godînacŭ;
Da ięşte peliţa Domnuluĭ nostru Isusŭ Cristosŭ,
S'o cuprindeţ toţ fičĭori bucurosŭ.
— Mulţăńim, mulţăńim, Dumnedzău să-ĭ ažute.
— Da ĭa staţ, măĭ fičĭoraşi,
Şi 'ngăduiţ, ş'ascultaţ,
Să videmŭ če poč grăi ĭo unu singurŭ cu cuvîntu:
De une ne yine noŭă činştęa şi omenia,
Că noŭă činştęa şi omenia nu ne yine de spre dęal sau de spre vale,
Făr totŭ dela oameni de omenie.
Guşte-ńĭ Domnul, cu bine şi cu sănătate.
Da ĭată, frate Duńitre,
Če dzîc ačeştĭ v'o doĭ fičĭoraşi aĭ satuluĭ:
Că de une vădŭ čeva
Arŭ maĭ čęre cîte čeva:
O bače orĭ un păcurar',
Că-ĭ vręme de ţoată vręmęa,
Da-ĭ vręme de ĭarnă.

Ş'apă să cîntă o bače orĭ un čiobanŭ:

Aceeaşi.

CXXIII[1]

Colindę

Paşte, žune, ojlę-re,
Florile-ţ dalbe[2],
Pe cîmpu cu floričęle,
Şi le paşte şi le'nvoalge

[1] Reprodus la fonograf.
[2] Refrenul după fiecare vers.

Și le cîntă într'un fluieru,
Într'un fluieră de rueru.
Tatăl sfînt l-o d-audzît,
Žos la jelă s'o pogorîtă
Și din graj așe-o grăită:
— Bună dzîua, păcurare!
— Fi-mi-aj. Doamnço, sănătos!
— D-ale cuj-s oilç-re?
— D-aje mçle, d-ale tale.
— Dacă-s, păcurar', d-aşç-re,
Mă ducă, rămîj sănătos
Și m'așteaptă la Sînğeordz,
La Sînğeordz c'un mel frumos;
Și m'așteaptă la Ispas,
La Ispas c'un bruș de caș.
Ședz, žune, te veseleşte
Și noaptă ne mulțămeşte

Aceeași

CXXIV

D'astă sară če sară-j?
Domnuluj, Doamnço [1],
Sara mare luj d-Ažună,
De spre dzîua de Crăčjună:
Umblă žuni colindîndă,
Colindîndă și cužetîndă,
Cum l-i lçğea la Crăčjună,
D-aflară pe Domnul sfîntă
Tr'o içscle de boj născîndă.
Mititelă 'nfășetçlă,
Scutečelă de bumbăčelă,
Fașe d-albă de mătasă
Ș'o cîrșoară de fuioară
Ș'un leagăn de dor želnică;
Unde Domnul cîn năștę-re
Roaua preste boj căde-re,
Și pin perj făcljj ardę-re.
Pin nuiçle luńinçle,
Pin surčçle floričçle.
Domnul limba-ș dobîndę-re
Și din graj aşç-ș grăiç-re:

[1] Refrenul după fiecare vers.

„Voj, vojniči, colindrători,
Pomeniț numele meu
Pe la curț de marj boiçri,
Că jei binj vor dărui-ră:
C'un colacă de grîu curată
Ș'o spată de godînacă
Și cu trîj vędre de yin".
Le'nchinăm cu sănătate
La casa de bogătate;
Sănătatça las-o 'n casă,
Bogătatça prežur casă,
Mulțam țîje, župînçasă.

Trajan Gağça, 34.

CXXV [1]

Scoală omă bună nu durmi-re,
Domnuluj, Doamne [2],
Că nu-j vrçme de durmi-re,
Că-j vrçme de pomeni-re;
Și scoală și tiețî tăj,
Fiețî tăj și fçte marj;
Fiețî tăj porț să deșkidză,
Fçte marj luńinj s'aprindză,
Că ne vine Dumnedzău,
Dumnedzău la casa noastă:
Să-l uspeț și să-l petreči,
Sus la čer, pintă înžerj.
Žos la poarta rajului,
Dç-a-direapta Tatăluj,
Tatăluj și Fijului,
Pe urmă și Duhuluj.
Unde Domnul cîn năștę-re
La oaste de boj căđę-re
Și pin perj făcljj ardę-re,
Pin surčçle floricçle,
Pin nuiçle luńinçle,
Domnul limba-ș dobîndę-re:
„Voj, vojniči, colindrători,
Da-s maj marj cužetători,
Pomeniț numele neu
Pe la curț de marj boieri

[1] Reprodus la fonograf.
[2] Refrenul după fiecare vers.

Că ieĭ binĭ vor dărui-ră,
C'un colacŭ de grîŭ curatŭ,
C'o spată de godînacŭ
Și cu trĭĭ vędre de vinŭ".
La casa de bogătate
Ne 'nchinăm cu sănătate;
Sănătatęa las'o 'n casă,
Bogătatęa 'mprežur casă,
Mulțam țîie, župîneasă.

Același.

CXXVI

La uspędă-s doŭă cînști : cînștea și răvașu. Cînștea-ĭ mai de cu sară. Doŭă mujeri ieu un blidŭ și ieŭ și pe ńireasă și mere pe la totŭ omu și fiecare cînștește cîtŭ vre. Vornicu strigă că mai sîntŭ oameni și pi-afară : „Toț în casă și la masă". Apă yin și daŭ și ajeja, ș'apă vornicu dzîče : „Ujtă, cutare te cînștește cu o sută de leĭ", o cîtŭ dă omu. Apă mujerile și ńireasa dzîcŭ : „Mulțăńîmŭ, mulțăńîmŭ, Dumnedzău să-ĭ ažute".

După ńjadz-noapte să face răvașu ; îĭ totŭ ašę, da nu să mai mulțăńește.

Același.

CXXVII

În timpurile mai de multŭ, cîn o avu Rumînia război cu Unguru, uni Žinarĭ, care n'o vrutŭ să ię armele la Ungurŭ, că Žinari o fo grănițęri, o avu puștcă și apărau măržinile, că ieĭ cunoșteu locurile. D'apă mai puțîni n'o vru să ię armele și o fužîtŭ în Rumînia.

Aștialalț, care o vru să țîie granița, o căpătatŭ munț și hotarŭ destulŭ, de aja arŭ Zinari atîța munț.

Pojenari, că n'o vru să să facă grănițęri, n'o căpătatŭ și o fužîtŭ și ieĭ în Rumînia cu totŭ.

Acolo Žinari o făcu Žîju, că n'o vru să-ĭ dzică Žina. Pojenari o făcu Pojana-săratâ. Ieĭ îs cu portŭ ca și noĭ pi ičča.

Același.

CXXVIII

De furatŭ nu să prę fură întrę ięle (băcile), că dacă le prinde apă ș'o mîncatŭ omenia cu stăpîni și mai multŭ nu le mai tomnește. Dacă rupŭ a să cleștui, apă să vedz că și la yite le mere răŭ.

Același.

CXXIX

Colindă

A gaždĭĭ să cade 'ntîĭ :

Cam în trunkjul căsîeĭ,
Hajda, leruĭ doamne [1],
Cam în cornul mesîeĭ,
Întîîlę cornŭ de masă,
Șędе-ńi, doamnęo, čine-ńi șędе ?
Șędе Domnul Dumnedzău.
Ș'al doilę cornŭ de masă,
Șędе-ńi, doamne, čine-ńi șędе ?
Șędе-ńi Ion, Sînt-Ion.
Al trîilę cornŭ de masă,
Șędе-ńi, doamnęo, čine-ńi șędе ?
Șędе-ńi Pătru, Sînt Sînk'etru.
Ș'al patrulę cornŭ de masă,
Șędе-ńi, doamnęo, čine-ńi șędе ?
Șędе și župînul gazdă
C'o dalbă de župîneasă;
Totŭ înkină c'un păharŭ,
C'un păharŭ galbinŭ de d-aor,
Grăĭ Domnul Dumnedzău:
— Alelei, župîne gazdă,
Nu-ńi vîndz ńię-ačestŭ păharŭ?
Nu ńi-l vîndzî, o nu ńi-l škimbi,
O în dar ńi-l dăruęște,
O în preț ńi-l prețuęște
O în cînste ńi-l cînștește.
— Fi-mi-ai, doamnęo, iertător',
Păharu nu-ĭ vîndzător',
Nîčĭ nu-l vîndzŭ, nîčĭ nu-țî-l škimb,
Nîčĭ în dar nu-l dăruescŭ,
Nîčĭ în preț nu-l prețuescŭ,
Că ń-i dat dela nânašu,
Mîtitelŭ m'o botedzatŭ,
Mai mare m'o cununatŭ,
Tare 'n toartă m'o žurat;
În toarta păharuluĭ
Scrisă-ĭ radza soareluĭ ;
În fundu păharuluĭ
Scrisă-ĭ yița yinuluĭ ;

[1] Se repetă la fiecare vers.

În usna păharuluj
Scrisu-i șk'icu grîuluj.
Ședz, gazdo, te vesălește
Și noauă ne mulțămește.

Ion Sava, 40.

CXXX

Pleacă fica pin grădină,
Fičioriță d-okișiță [1],
Pin grădină, la fîntînă;
Cu cănuța zdrăncănin,
Cu rokița vîn trăgîn;
Żunsă fica la fîntînă,
Tinsă mîna să ia apă,
Vęde flori, de toate flori,
Vędę-o ruże d-înfluritǎ,
D-înfluritǎ, mărgăritǎ,
Tinsă mîna să o rupă,
Ruża din graj îi grăię:
Nu mă rupe, fico, nu,
Mîne că-i duminecă
Că mi-i găsî d-înfluritǎ,
D-înfluritǎ, mărgăritǎ
Și tu, ficǎ, mę vii rupe
Și tu, ficǎ, mę vii pune
În vîrsta cununii tale;
Și la żocu că vii ieși,
Soarele va lucîj.
Io, io m'oj d-oh'ili;
Și 'tu, fico, mę'j lua
Și'n pălńj, pălńj mę'j zdruńica.
În vînt, vînt mę'j derepta,
Io, io m'oj d-așeza
La drumu cu pulberęa,
Iei, iei că m'or călca
Domni cu hinteaųăle,
Doamnele cu soamnele,
Fęte marj cu salbe dalbe
Și'ncă żunj cu păunj
Și bătrînj cu colțuni".
Fic!

Același.

[1] Se repetă la fiecare vers.

CXXXI

O fo mulț duși din 48 pin Răgatu. Și io ńi-am găst neamuri pę-acolo, în Bobęnj, în Răgatu. La neamurile męle acolo le dzîcu Rozoręnj, că iera într'on rozoru; așe-ńi spunę muma.

Să dzîče c'o plecatu dę-a fuga. Sînt și 'n Vaidei.

Același.

CXXXII

Colindă

— Če staj, omu bunu,
Ș'a lu Dumnedzău [1],
Drag domn bun din čerju?
Omu bunu če ț-aj datu?
— Če m'am înduratu:
Plovăjeș de boj
Cu mńičj poverej.
— Or dar tu ț-aj datu?
Cîr(d) dalboș de oj,
Cu mičj pogăničj.
— Vedz de jel am datu,
Če m'am înduratu
Or nę-am încercatu,
Sfinte Duminečej,
Dalbe bisereči,
To cu luńinęle
Șij-s cu prescuręle
Vedzî de jęle-an datu
De ńi-am d-apucatu
Čel mîžlocu de rajù,
Unde-s męsę tinsę,
Șij-s făclîj aprinsę,
Żur pe żur de męsę,
Yiersurj îs deręsę,
La ńîžlocu de masă
Pomu-j răsăritu,
Vinăș d-înfluritu,
Cu florj de d-arżintu;
Poamele-s de d-aoru,
Jambor, jamborę,
Buoaręa rajului,
Despre raj 'n żosu
Cîmpurj jamboręe,

[1] Se repetă tot la al doilea vers.

Pomi să sclătinară,
Poamele-m picară,
Masa să 'ncărcară,
Omu-m culeżară.
Poamele-s în sk'inŭ,
Florile-s a-minä,
Floare ńirosîră,
Poame d-osclikiră.
Ferecaş de jelŭ,
De čest omŭ bunŭ
Ş'a lu Dumnedzăŭ,
Cinj l-o ferecatŭ,
Că bunu luj j-o datŭ
Cink'ij în frumuşej.

Acelaşi.

CXXXIII

Žina are doŭăsprădzăče večinătăţi: Capu satului, Grujeţu, Valça Săčii, Uliţa je mare, Tîrgu, Curmătura, Prislopu, Djudju, Hodeşu....

Toată večinătatça are maj mare tata de večinj. Jelŭ dă de ştire cîn îi lipsă de carç pintu satŭ. Dacă un omŭ nu mçre, apă-l pedepseşte, da pedçapsa-j to pintu večinj, că cumpără pe bani ajeja unçlte pintu focŭ, crampene, cîrliže...

Acelaşi.

CXXXIV

De păduki de părçte

Te duči dimineaţa, până nu răsare soarele, une-j găsî bodzŭ; ş'apă-ţ fači acolo dinantça bodzuluj trîj înkinăčjunj şi dzîči Tatăl nostu ş'apă dzîči:

Cîţ popk'îj
Şi cîţ žudz
Şi cîţ or h'i 'n raj,
Atîtça goanže de jelça
Să rămîje 'n casă
Şi nički atîtça.

Ş'atunčja jeşti cu săcurça a-minä şi daj în bodzŭ şj-l taj.

Să dzîče de trîj ori şj taj de trîj ori trîj dărăbuţă de bodzŭ, ş'apă atunčja jçi bodzŭ şi yîj cu jelŭ acasă.

Ş'apă dacă aj avç zodă de săpun să baži înt'o ţîr de apă, baži bodzu acolo şj-l moj şi daj cu jelŭ pe la grindz, paturj... şi nu-

merj de noŭă orj totŭ îndăräptŭ, până strok'eşti, să nu greşeşti. Apă jçi bodzu şj-l puj une fači focu, une fumă, şi să dzîče că jesŭ pe une fumă.

Nuţa lu Pătru Uscatu, 64.

CXXXV

De furţeaţă

O plecatŭ.
Pe cale,
Pe cărare,
S'o tîlnitŭ cu furţeaţă spurcată 'n cale.
— La [cutare] nu ţ-î locu,
Nu ţ-î žocu.
Să te duči 'n vîrvu muntelui,
În coarnele čerg'ilorŭ,
În cok'itele čjuţîlorŭ.
Că de nu ti-j duče
Cu sçčerça tç-oj sçčera,
Cu cuţîtu tç-oj tăja,
În pămîntŭ tç-oj îngropa,
Cu mătura tç-oj mătura,
În mare tç-oj arunca.

Furţeaţa-i de noŭădzăči şj noŭă de feljurj. Dacă să brodçşte în vorbele tale scapă, dacă nu, nu.

Cîn dzîči vorbele ajeştça fači cruče peşte păharŭ, da să h'ie cuţîtu cu aramă pe jelŭ, că de nu nu plăteşte ńińic. Şi trăbă să aj înt'on păharŭ apă şi unsură cu care îi daj să să ungă şi să bç de trîj orj.

Aceeaşi.

CXXXVI

De bubă

Bubă albă,
Bubă nçagră,
Bubă vînătă,
Bubă roşîje,
Să te 'ntorči,
Să nu coči,
Sfîntă cruče
Armă dulče,
Amin.

Cîn spuj îţ fači cruče cu cuţîtu peşte apă ş'apă apa aja j-o daj să bç şi să să spçle.

Aceeaşi.

CXXXVII

De năzitŭ

— Năzite, năzite,
Cu bube scirnave,
Du-te 'n munţi vîrstelorŭ
În cok'itele čiuţilorŭ,
În unghile urşilorŭ ;
Acolo ţ-i sălaşu,
Acolo ţ-i lăcaşu,
Acolo să sălăşiueşti,
Acolo să vecuieşti ;
Cu mătura tę-oi mătura,
Cu cuţîtu tę-oi tăja,
Hodină nu-i mai avę.

Cîndŭ vrei să descînţ ieşi din mătura cu care mături trii lęmne şi le pui cručiş, uit' aşę : *, pe urękęa omului şi cu cuţîtu cu care ieşti a-mînă făci cruče şi dzîci vorbele aieştia de trii ori :

(Se spune descîntecul)

După če ai dzîs o dată, ieşi un lemn şi-l dzvîrli la mătură ; apă dzîci a doauăra şi mai ieşi un lemn şi-l dzvîrli şi pe ajela la mătură s'apă şi pe al trilęa.

Asta ńi-o spus-o altu, unu dę-o fo pe ţară.

Aceeaşi.

CXXXVIII

Cin yin de a-munte la vale cătă colîbg'î, cîntă totŭ felju de cînteče şi cîntă şi pe asta :

Pe potecu dela strungă
Poate creşte jarbă lungă
Şi poate şi otăyi,
Că de mini nu s'a 'nciliči.

Márie Gligor Stroe, 41.

CXXXIX [2]

1. — Rodęnele să cunoscŭ după portŭ şi după mersŭ.

[1] Inregistrată la fonograf.

[2] Toate aceste crimpeie din convorbiri au fost culese dela Ioana Gagęa, Mărina Bobdănel şi Sama Cunţan.

2. — A h'i ăireasă nenuntită: care moare nemăritată.

3. — Mai de multŭ merę la işcoală pîn la şeptesprădzęče ani ; atunči cum găta cu işcoala merę la cătane.

4. — Îs neşte domnişoare de ştii, cum dzîče vorba, dacă şędę pe ţundră să-ţ tai ţundra.

5. — Am văst un yezure—uį aşę o fo sclănina pe jel ; k'ęlęa jera keruţ ca la jepure, n'o fostŭ năpîrlitŭ.

6. — M'o k'işcatŭ frigurile ; cîn ieşti ostánită îţ iesŭ fripturi pe la gură.

7. — Ieri o strînsŭ toată dzua, în sfînta duminecă ; o trasŭ prepeliči. A nostŭ o dzîs că nu prinde boi 'n sfînta duminecă, doamne păzeşte.

8. — Čiobanu care-i mai vręnicŭ nu-ş bagă povar', da jei mai mulţ îş bagă. La noi nu jeşte strungar' dę-a băşca, numa la Tilişcani.

9. — Apă dacă s'o ştiutŭ yinovată s'o 'mpăcatŭ ; dacă nu să ştię yinovată di če s'o 'mpăcatŭ? di če n'o statŭ pe lęže?

10. — La asta Pojenari mătincă îi dzîc *mitcă* ; noi îi dzičem *fusu hurdoţuluį* ; jei şi la *hurdoi* îi dzîc *bidău*.

11. — Mai de multŭ pe ięlęa care făčęŭ foakju le 'nvălęŭ popk'i.

12. — După bătrîni nu să mai cîntă nime, că nu le pare aşę răŭ ; să cîntă după tineri, că după ajeja l-i žęle.

13. — Nu mai drăcui şi vorg'eşte ca botezaţi.

14. — Dzîče că o ducŭ răŭ în Rusija, că porunčeşte Židovu acolo, că-s mulţ Rodęni, acolo.

15. — Oameni dacă să dedaŭ şi să găsescŭ la plăčęre, cum să nu să 'nşoare?

16. — Bătrînele să ştie, că ięlę-o mîncatŭ mai multe Paşti şi Crăčiune.

17. — La Pojenari le dzîcŭ „conţ din Pojana*, la Tilişcani le

dzîcem „Gugani“ și „Cácánțe“; apă ței ne dzicŭ nțua „pîrță dela Zîna“ și și „țundră de Zîna“, cá pțartă țundră de asta.

18. — Răurențni, carî ședŭ pingă rîu, le mai dzicŭ „Gîrtanî“, că-s cu gușe.

Răurențni-s de Șugagŭ ; mai înante ieraŭ mai proștî, da acuma s'o mai corcitŭ.

GLOSAR [1]

a, *în formațiuni ca* : a-munte II, IX, XLIX, LXXII etc., *la munte*; a-mînă, *în mînă* ; a prîndzŭ, *la prînz* ; aminte : nu-ți dă aminte, *în minte*; dș-a fuga, *la fugă*.

acarjŭ, *perinițâ mică pentru păstrat acele.*

ačjua, *a (se) strînge, a (se) aduna (banîi), a adăposti, a ocroti* : la mine nu să ačjuă, că dau ba la una, ba la alta; nu-ț poč ačjua la mine, că nu mă lasă bărbatu.

acomodțală, *acomodare.*

adetŭ, *obicei*: știi cumŭ i adetu ?

aițepta XLVII, *a îndrepta, a face la loc*; *a arunca*: l-o (toporu) aițeptat copk'îlu, c'o fostŭ știrbŭ; *ca refl., a se repezi*: s'o aițeptat la mine să mă muște.

alina (a să ~), *a se domoli, a se potoli, în expresii ca*: ni s'o alinatŭ durerile.

amńirui, *a cîștiga*: dacă v'aț amńiruit așe.

aprindere XXVII, *pneumonie.*

arînçască (frundza ~) LII, *de arin.*

arunc: „cîn nu să ažunge pintu oi, mai plătim banî, ș'atunčja făcem aruncurile“.

aședza (a să ~), *a se astîmpăra, a se potoli*; *unui copil svăpăiat, neascultător, i se spune* : așadză-te = *liniștește-te, bagă-ți mințile în cap.*

aședzămînt I, XXII, *loc de așezat, loc stabil, de locuit*; cu ~ : *durabil, trainic.*

astară, *astăseară.*

avîntarjŭ, *inventar.*

ba, *negațiunea ce se întrebuințează mai ales în dialog.*

bačjŭ, *fem.* bače (*pl.* băčj).

badju XXVIII, LXXIV, LXXV etc. *badea, bădiță.*

baj 325, XII, *rău, necaz, supărare, grije*: nu-ț ničj un baj.

bajeră, *sfoară de lînă cu care se leagă desagii la gură; în general orice fel de sfoară de lînă; șiretul dela ghete.*

bâjeș 302, *Țiganul care face linguri, fuse etc.*

bajonet (*și* bajnet), *baionetă.*

bală, *cf. Grai și suflet*, V, 388.

balmoș LXVII, *mîncare ciobănească făcută din caș topit, amestecat cu făină de mămăligă; adeseori se pune și smîntînă sau unt.*

balțŭ, *ochiul pe care-l face funia sau sfoara cînd o legi.*

băncuță (*pl.*-țe), *monedă de 5 și mai ales 10 fileri.*

bărcŭ XIV, *pădure de brad.*

barna *masc.*, bîrnaje *fem.* (bou ~, vacă ~) *negru.*

băsădui (*întrebuințat isolat*), *a vorbi*: băsădujește cu noj.

basăma (<bag sama) CIII, *pe semne*: ~ așe-j=*pe semne, probabil așa-i.*

bășca (a ~, de ~) *separat, afară de*: o mîncat tot a bășca; asta-j de bășca.

bășcău: „mai de multŭ avțu bătrîne de jeștea bășcău aičja su șurțŭ; j-o pungă așe de beșică de porcŭ, legată cu pożiță de k'ețle; să țînę în je banî, acuma bătrîni carî mai au țînu 'n je tăbacŭ“.

bătal: „berbețe žugănitŭ, care pțartă clopotŭ“.

batăr, *măcar, numai*: batăr de nu l-o omări,

bătătură XXXI, *locul unde odihnesc vitele.*

bate, *a lătra*: cîni bat a lupă, a ursŭ; *a spăla cu maiul*: hajne 'n vale nu știj bate.

bțată LIV, *bată (la cămașe).*

beli, *a tăia, a junghia; de nolat că vorbind de animale nu are sensul de a jupui, ci pe cel de a ucide, a omorî.*

bțlnicŭ, *cf. Grai și suflet*, V, 388.

bțltŭ XXXV, *arcan.*

bțleag LXIII, *bolnav.*

beteži (a să ~) 333, *a se bolnăvi*-

bîdău 301, LXXVI, *vas de lemn în care se țin brînzeturile.*

biržiț XC, *clopot de alamă (la oi)*: sună, bălă, biržiț.

bitanc (*și* bitang) 325, *copil din flori.*

bîtŭ XXIX, XXXVI (*și* bîtă XXXVI), *băț, ciomag.*

bitușcă (*și* bitușe) 315; *cf. și fig. 12, 14, 15.*

bițâi, *a fîlîi, a mișca încoace și încolo.*

Blagovești̯enia XXXIX, *Bunavestire.*

blăžni, *a schimonosi*: hajna asta mă blăžnește.

bleasc, *cf. Grai și suflet*, V, 388.

bțactăr 325, *păzitor de noapte.*

bțambă, *boabă.*

bobg'itțare, *femeie care dă cu bobii; vrăjitoare, descîntătoare.*

bobțane, *boabe.*

bocșe 325, *pragul ușei.*

bogătate CXXIV, CXXV, *bogăție.*

bohačj (*și* buhačj), *brad cu cetina pînă jos.*

boitar' 306, *copil de 10-15 ani care ajută pe cioban la păscutul turmei.*

bolda 325 (*și* boltă), *prăvălie.*

boli (a ~), *a suferi de o boală grea, a zăcea mult.*

bordan,-j, *bolovan, piatră mare.*

boțeu (*și* boțejŭ) 307: „čjopor mai ňicŭ de oi“.

[1] La explicațiile pe care le-am dat în vol. V, 335, adăugăm următoarele. Pentru a li se putea fixa extensiunea geografică, am trecut în glosar și cuvinte care se găsesc și în alte regiuni. Cînd un cuvînt circulă și cu înțelesul din limba literară și cu unul dialectal, am dat numai pe acesta din urmă (de ex. : *aprindere, de loc* etc.). Am dat și formele care presintă vre-o particularitate interesantă pentru fonetică ori morfologie Cifrele romane indică textul, iar cele arabe pagina volumului anterior al revistei în care se găsește cuvîntul respectiv.

brădui, *pădure de brad.*
brează (*despre boi, vaci*), *colorat în alb cu roşu.*
bribonic, *untul-vacei.*
brîncă, *labă, talpa piciorului la animale; se întrebuinţează şi cu sensul de mînă, palmă omenească în expresii ca:* îţi dau o brîncă de te adormŭ; o pus brînca pe jelŭ.
brişcă, *briceag, cuţit.*
brodi CXXXV, *a nimeri, a potrivi;* o brodit o vreme rę.
brudătură, *dantelă, broderie.*
brumat, *suriu, cenuşiu, de culoarea brunei.*
bruş CXXIII, *bucată de caş, bulgăre de pămînt (cam cît poţi cuprinde cu palma):* la Ispas c'un bruş de caş.
bucate, *cereale, merinde.*
buglă 301, *claie mare de fîn.*
bui 306, *a văpsi (oile şi ouăle la Paşti).*
buldz, *o bucată de mămăligă cu brînză.*
bumb, *nasture.*
bumbarj, *albine mari.*
burdzului XIX, *a împinge încoace şi încolo, a burduşi.*
burica, *a se sălta, a se ridica în vîrful picioarelor:* m'am buricat; *a ajuta pe cineva să se urce într'un pom etc.:* haj şi mă burică.
buştean, *trunchiul unui copac tăiat şi curăţit de crengi, de forma unui trunchi de con.*
bute 329.
butură, *baturugă, butuc.*
caicŭ LXXVI, *căuc, căuş.*
călămarjŭ, *călimară.*
călămizdră, *salamandră.*
călţuni (şi colţuni), *ciorapi făcuţi din cioarec; se purtau mai de mult, acum însă nu se mai poartă.*
ca maj, *cam:* jera ca maj beutor' CXX.
cănit, *murdărit de ceva negru.*
căpatîj (şi căpătuj), *pernă înfundată cu fîn sau paie.*
căpaŭ XIII, *copoi.*
cărţe, *fîn adunat mai gros pentru uscat; vb.* a cărei: du-te la fînu ala care l-aj cărcit.
căslej 320, CXXIX.
căşuna, *a veni pe neaşteptate:* o căşunat pe capu ńeu; moarţea o căşunat maj nante de vreme.
căţea, *epitet* peiorativ *dat unei femei — mai ales care vorbeşte multe; are şi sensul de gură rea:* ţine-ţ căţaua.
caută, *trebue:* caută să mă duc; caută să 'nkidem, că vine frigu.
căutare, *recrutare.*
cînta (a să ~) 331, *a se boci după mort.*
cîntătură 309, LXXXV, CXXII, *cîntec, cîntare.*
cîrcă LXXVIII, *spinare:* ducŭ paiele 'n cîrcă.
cîrlig 308, 309 (*v. fig. 6 şi 16*).
cîrliga (a să ~), *a se răsturna, a se îndoi:* vîntu cîrligă holdele şi ierburile; vedz să nu să cîrliže oala aja.
cîrnaţ 315, *un colac din cîrpă care se pune pe cap şi care serveşte la fixarea vălîturei.*
cîrni, *a schimba direcţia, a cîrmi.*
cîrşoară CXXIV, *dim. din* cîrpă (< cîrpşoară <cîrpuşoară).
cîştiga: de-ţ maj veni la anu să mă cîştigaţ c'un răvorveţŭ.
clăţău, *un număr de 30-40 oi:* dacă să rupŭ v'o cîteva oj dint'un ţîoţor, apăj ala-j clăţăŭ.
cleştui 313, CXXVIII, *a fura în mic, a ciupi.*
cloambă 309, *creangă.*
clocă XIII, *cloşcă.*
cocînă 332, *culcuşul porcilor.*
colcerîţă, *bucătăreasă.*
coldan 332, *cf. Grai şi suflet,* V, 388.
colţşe (şi culţşe) 302, LXXVIII, *mămăligă.*
comănac LIII, *pătărie de paie, cu borduri late; o poartă mai ales femeile.*
conteni (a să ~), *a se opri:* s'o contenit ploaja.
coperemînt, *capacul cu care acoperi vasele.*
coperiş, *acoperiş.*
copîrşeŭ, *sicriu.*
corn CXXIX, *colţul casei.*
coroadă, *tulpina cartofilor după ce s'a uscat:* če coroadę-o făcutŭ g'eţele crumpene.
cot 315, *cîrpă neagră, năframă.*
coti (a să ~), *a schimba direcţia:* une să cotţşte rîu.
coting, *fecioraş de vre-o 15-18 ani.*
cotoc, *cotoi, motan.*
cratinţă 315, *cătrinţa de dinapoi; cea de dinainte se numeşte* şurţ.
crebunal, *tribunal.*
crestăŭ, *o bucată de lemn crestat cu care* se sfrînţşte *caşul cînd îl fac brînză.*
creţar, *ban, monedă din vremea ungurească, egală unui ban.*
cricală, *mîncare de ceapă prăjită, asemănătoare tocanei.*
crîfan, *bucată mare:* rupę dint'on crîfan de pită.
cruţţea sk'inărlj 307.
cruţiş CXXXVII, *pieziş, oblic.*
crumpene (*şi* grumpene), *cartofi.*
crunt 325; dacă te mînţeşţi de sînze, apă jeşţi crunt; *vb.* a crunta: dacă te taj la mînă, o la un deştiŭ, apă te crunţ.
cucă, *cf.* gugă.
cuţe VI, *voc. lui* cuc.
cura, *a curăţi:* cură hîrbţica; cură cuţîtu; *ca refl., a se desvinovăţi, a se scusa:* numa jeş să cură acuma că aşţ şi aşţ; *a se scăpa, a se debarasa:* nu să poate cura de jeş; dracu să poate cura de jeş.
curator, *cf. Grai şi suflet,* V, 388.
curătură, *loc gol în mijlocul pădurei, unde au fost tăiate lemnele pentru a se face fîn.*
curpătoŕ, *o scîndură de formă dreptunghiulară pe care se frămîntă aluatul, se pune mămăliga etc.*
curui, *a croi.*
custa 325, *cf.* gusta.
cuvînta, *a grăi; se mai întrebuinţează numai în poesie.*
čelaŕ 308, *partea din stînă în care se păstrează brînzeturile.*
čelăŭ, *cel care înşală.*
čjaun 309 (şi čjaon), *cf. fig. 6.*
čimpav, *bolnav de unghii; se zice despre vitele pe care le dor unghiile (din causă că au fost minate prea mult, ori s'au bătut la picioare de drum); despre oameni se zice numai în batjocură:* če-j? o jeşţi čimpav; *vb.* a čimpăvi, a čimpăyi.
činaş 325, *frumos, chipeş, bine format.*

Činoș, *nume de boi.*
čioacă, *vîrf.*
čioantă, *semn la urechile oilor; cf. fig. 16.*
čioate XXXVI, *mînile retezate dela cot.*
čiopor 306, LI, *un grup de oi, o parte dintr'o turmă.*
čioracŭ (*isolat*), *ciorap.*
čioti LVVIX, *a chioti.*
čipcă, *dantelă.*
čiuboț XLVII, *cisme rudimentare, care se purtau mai de mult.*
čjuitură 329, LXII, *strigătură: la joc, horă.*
čjunğele XXXV, *mînile retezate din cot.*
čjupăra 332.
čjurel 315, XLVII, *bucata de pînză îngustă, țesută rar, cu care se îmbrobodesc bătrînele; cf. fig. 10.*
čjureș 318, *cireș.*
dărab 325, XIX, *bucată.*
dărăbuță CXXXIV (<dărab), *bucățică.*
de loc, *îndată, numai de cît*; vine ala cu calu ? ~ vine, de locŭ aičj.
derepta XXIV, LXXX, *a libera, a da drumul.*
desbori, *a dobori, a da jos*: fluera aț desborît-o su patŭ.
detor', *dator.*
detuna, *a trăsni, a fulgera.*
direže CXXXII, *a repara.*
diri, *prin față, dinainte*: di če trečj pe diri noj ?
dîrgă, *un par lung la capătul căruia este o scîndură de formă triunghiulară; servește ca să se tragă jarul din cuptor.*
dîrzos, *rînzos, arțăgos.*
dobă LXX, *tobă.*
doptor 319, *doftor.*
doženi, *a spune ceva cu insistență și cu oarecare amenințare*: l-am doženit să-ńj aducă nește linguri; vine, că doar am doženit-o să vie; numa o doženit-o să n'o facă moale (mămăliga) și plînže.
dujos, *dornic*: ls dujoși de mujerj.
dulče, *bun; numai în expresii ca*: ńi-i frate dulče.
durorj LXX, *dureri; în graiul zilnic nu se mai întrebuințează*; *totuși sensul e cunoscut.*
dzăluțăle, *dim. dela* zale.
dzamă XCIV, *ciorbă.*
dzară: „dzăru care rămîne după če aj făcutŭ untu".
dzicală (*și* dzicătură) 316, LXII, *cîntare din fluier.*
dzîče XV, LXXX, *a cînta din gură, dar mai ales din fluier, din frunză etc.*
fače, *a zice.*
făgăduĭ 325, *circiumă între sate, pe drumul de țară (de obicei la încrucișări de drumuri).*
făgăduință I, *promisiune.*
fajnŭ XVI, XLVII, *frumos, de treabă, bun la suflet*: o brodit la un domnŭ fajnŭ acolo.
fără, *afară de, numai, decît*: o fost patru fără mine; n'o fostŭ fără jelŭ.
farbă, *copsea.*
făt (*pl.* fjeț 316, CXXV), *copil, numai în construcția*: fătu-ńeu, fjeț-tăj.
făulă, *statură, fisionomie, făptură.*
făurŭaje, *februar.*
fene 325, 333.
ferecaș... CXXXII, *ferice de...*
feri (*și* a să ~), *a păzi, a se da din calea cuiva*: ferj di ičja; s'o ferit din calea lui, că-l omărę.
feriče LXXXII, *fericit.*
feștanie, *sfeștanie.*
fești 325, *a vopsi.*
feștjală, *vopsea.*
feștilă, *fitilul dela lampă.*
fljer', *monedă de o jumătate de ban, din vremea ungurească.*
finanț, *agent financiar în timpul dominației austro-ungare.*
fîrcuță, *furculiță*; *semn la urechile oilor (cf. fig. 16).*
fîsoĭŭ, *fasole.*
flocos, *acoperit cu păr mare și desordonat*; *se spune mai ales despre vite.*
foakjŭ CXXXIX, *copil din flori.*
foastană, *birna lată de lemn tare cu care se podește grajdul, coteful etc.*
foĭah'iŭ (*și* foĭak'iŭ) XLVII, *vinca herbocea.*
frătițŭ, *epitet cu care frații mai mici se adresează celor mai mari.*
frecăi, *a freca, a bate fasolea.*
frecăleță, *bățul cu care bați fasolea*: „ĭ făcutŭ din bradŭ".
fripturj CXXXIX, *bube ce ies pe buze după ce a trecut răceala.*
Frumușcle XVI, *Iele.*
fruștucŭ, *dejun, mîncare de dimineață.*
fune, *funie.*
gadină II, *jivină, fiară sălbatică*; *epitet peiorativ adresat cuiva care e rău.*
gălende *și* calende, *stîlpii de piatră de pe marginea drumului.*
gărigată (*rar*), *beregată.*
găta XXXVI, CXXXIX, *a termina, a se îmbrăca frumos, a pregăti.*
gaură, *semn la urechile oilor (cf. fig. 16).*
gazdă, *proprietar de casă și moșie, gospodar; ca adj. are înțelesul de bogat.*
g'ers 330, 331, *melodie, glas.*
gift, *chit.*
gînfat 325, *umflat.*
gindură: „un feljŭ de rădăčină če să pune în yînarsŭ ș'o beĭ, apă aj poftă de mîncare; dacă o daĭ la oj în sare apă să 'ngrașe".
gînžjŭ 309, *nuia care se îndoaie.*
g'jușag 325, *belșug.*
glaže, *sticlă*: ~ de lampă, ~ de vin.
glinčea, *un joc de copii.*
goangă, *insectă.*
godînac CXXII, CXXIV, CXXV, *purcel.*
grădęle, *nuielele gardului.*
grăniță̆rj III, CXXVII.
grațlje, *răgaz, timp*: n'am avut graților 'n zî de lucru să le cîrk'escŭ.
greață, *silă, scîrbă*: nu poč s'o mîncŭ, că ń-i greață; îńj vine greață cîn îl vădzŭ. *În expresii ca* mînče-lŭ greața *sensul nu e tocmai clar.*
griji XXVII, *a îngriji.*
griv, *se zice despre cîinele surîu cu alb pe la gît, pîntece și picioare*: cățaua aja grivă; *și nume de cîini*: Grivu și Griva.
groažnicŭ 319, *grozav.*
groșcor 308, *mîncare de lapte.*
groși, *bușteni, trunchiurile de brad tăiate și curățite de crengi, din care apoi se fac scîndurile.*
grumpene, *cf* crumpene.
gugă *și* guguță, *cf. Grai și suflet*, V, 326; vedz guga aja, după djal acolo; acolo dincolo de guguța aja.

Gugani, *numele de batjocură ce se dă Tilişcanilor de către locuitorii satelor din jur.*
guşe XLVII, *gît*: îl ţau de guşe (sacu).
gusta = custa 325, CXXII, *a trăi, a viețui; în vorbirea zilnică nu se mai întrebuinţează şi nici sensul nu mai este cunoscut.*
gustare, *gust*: să-ţ mai puĭ un pumn de sare, totŭ n'are niĉi o gustare.
ğerunke XXXVI, *genunche.*
ğjunere 318, *ginere.*
ğjunişan, *june.*
hăbuĉi 331, *a topşi, a turti*: ńi s'o hăbuĉit k'ita.
hăgăŭ, *joardă, beţigaş uscat.*
hăgăună, *scobitură într'un arbore, scorbură.*
haĭtic, *haită de lupi.*
halcă de sare, *un vas, de obicei un hîrb, în care se ţine sarea.*
hăldău, *băltoacă, baltă mare.*
hărdăzău, *funie lungă şi groasă; măsură de loc.*
hăşcău: „meştecă cu ţelu 'n urdă; îĭ făcutŭ din clǫambe de măstacănŭ"; *cf. fig. 7.*
haznă, *tihnă, folos, plăcere*: ţi, haznă ńi-ĭ! nu ńi-o fostŭ haznă de mîncare; ĉe haznă aĭ dacă m'aĭ bătut?
hibă, 325 *cusur, necaz*: n'are niĉi o hibă; nu-ĭ hibă pintu aĭa; mînĉe-te hiba! Pe la noi pe la colibă, Doŭă fęţe-o dat dę-o hibă.
hĭaba, *în zadar.*
hĭĉi, *pădurice din alte lemne decît brad.*
hinteŭ 325 CXXX, *trăsură.*
hîrăŭ LXIV, *uliu.*
hîrbejcă, *cratiţă mică, de tuci.*
hîrdău (*şi* hurdoi 325, CXC), 308, XLI, *cf. fig. 5 şi 7, vasul de lemn în care se bate untul.*
H'ilipi (*şi* Hilipk'ĭ, K'ilipi, K'ilipk'ĭ): „Is pe ţarnă, trîĭ în dulĉe, trîĭ în post; atunĉia nu lucră mujerile, îşi lęagă foarfeĉile, că dziĉe că să nu yie gadina la oĭ".
h'îrĉan, *hrean.*
hobotită LXX; „îmbrobodită la cap cu cîrpa de ńireasă".
hodină CXXXVII, *odihnă.*
hoher' 325, XCIII, *călău, hingher.*
holbură 332: yin holbure; lu moşu lu Ion ĭ-o svîrlitŭ coperişu dela colibă şi l-o dus departe.
holcă, *larmă, gălăgie*: n'amŭ audzitŭ, c'o făcutŭ aĭeştĭa atîta holcă.
holumb LXVII, *semnul, fie o movilă, fie o piatră, care arată graniţa.*
hopaiţ, *opaiţ.*
horhoale, *dealuri rîpoase cu multe gropi.*
hulă, *drumul care duce pe un deal piepteş.*
hurdoi, v. hîrdău.
husar, *călăraş, numele dat cavaleriştilor în armata austro-ungară.*
Ţale 317, XVI (*mai rar* Ţele).
ţazăr 317.
ţebînĉă, *ţolul ce se pune sub şaua calului ca să nu-i roadă spinarea.*
ţepînţe 315, *ţundra lungă, cu glugă, ce se întrebuinţează în vreme de ploaie; se poartă mai rar acum şi numai de ciobani.*
ţepta, *a îndrepta, a reface, a drege*: ţera tot sclag'ĭ, da acumŭ s'o maĭ ţeptatŭ.

ţescŭ LXX, *pers. I sg. a lui fi=sînt.*
ilectrică, *electrică.*
im, *murdărie, noroi (pe piele numai).*
îmboldori XXVII, *a înveli bine (la cap mai ales).*
îmbucura (a să —) LVI, *a se bucura.*
îmbulzoare LXX, *înghesuială.*
imos, *murdar, nespălat.*
împeliţat, *numai în epitetul ce se dă copiilor neastîmpăraţi*: dracŭ 'mpeliţat.
împenatŭ, *înfrunzit, împodobit*: mîndru-ĭ codru şi 'mpenatŭ.
împlini, *a umplea, a pune la loc.*
împotăi, *a certa, a mustra, a injura*: lŭ 'mpotăi, de nu-ĭ męre g'ine.
împoticăli, *cf. Grai şi suflet*, V, 389.
împovorată XXVII, *gravidă, însărcinată.*
împuleca, *numai în expresia*: i s'o 'mpulecat limba, *i s'a încurcat, i s'a încîlcit limba.*
împungăli, *se zice despre fetiţele care abia încep să coasă sau, în batjocură, despre femeile nedibace la cusut.*
împunge XXVII, *a vaccina.*
înĉelui (*şi* ĉeluĭ) 325, *a înşela.*
înĉetinat XLVI, *cu cetină*: brad înĉetinat.
înĉetunel, *înceţişor.*
înĉinta: să 'nĉintă focu; ţelŭ în loĉŭ să să stîngă să 'nĉintă maĭ răŭ.
îndărăpt VII, *înapoi.*
înflorat 314, *împodobit cu flori.*
înţepta, *a (se) arunca, a (se) repezi, a împinge*: cînŭ m'amŭ 'nţeptatŭ odată 'n ţelŭ, odat'o fostŭ ţosŭ (un gard); mumă, hă, Ion mă 'nţaptă 'n ţapă; *cf.* aţepta.
înkelma: „cîn męşteĉĭ buruţenile cu tărîţă" *pe care le dau porcilor.*
înkirbi, *a alăpta un miel, căruia i-a murit mama, la o altă oaie; oaia care-l alăpteză se zice că-i* înkirbată.
întoarče XXVII, *a se reface dintr'o boală, a redeveni sănătos*; berbeče 'ntorsŭ—*berbec castrat*: bătali-s 'ntorşi.
întrăma XXVII; după ĉe-aĭ fostŭ beţeagŭ, apă dacă te făĉĭ g'ine, te 'ntrămez.
înturna, *a se întoarce.*
învăluită, *ocupată, copleşită de treburi*: nu poĉ adz, că-s prę 'nvăluită, da mîne-ţ arătŭ.
învoalğe CXXIII, *a întoarce.*
ţorsag 325, *moşie.*
işcoală LXI, *şcoală.*
kęfe (*şi* kięfe), *perie.*
kemătorĭ, *cei care invită la nuntă.*
keruş (*şi* keruţ III, CXXXIX), *dim. dela* kiar: ţeraŭ keruş ca nişte puĭ = *erau chiar, întocmai...*
keşeĭ-keşeje, *cf. Grai şi suflet*, V, 388.
k'icŭ, *vreme rea, ploaie măruntă, care ţine mult (toamna).*
kiloman, *gălăgie, larmă mare.*
kindeŭ 325, XLIII, *prosop.*
kindisĭ LVIIX, cîn faĉĭ florĭ de ięlţa pe cămeşĭ apă kindisăştĭ; da maĭ ięşte o kindisală, cînŭ-ĭ faĉe un flĉior o furcă la o fată apă o 'nfloręază aşe cu pinţăluşu.
kipu XLVII, CXVI, *adică.*
k'işcătură, *semn la urechea oilor (v. fig. 16).*
kĭui, *apare cu un fonetism foarte variat (ĉĭui etc.) şi înseamnă a striga la joc, a da chiot, a striga tare.*

k'ituluşu (de-a ~), *joc de copii, de-a-ascunsele.*
lăduje, *ladă, lădiță.*
lag'iță **301** (*și* laiță), *ladă mare și lungă ce se folosește în loc de scaune.*
laje: oaje laje, *oaie surie.*
lampăn, *lampă cu gaz ce se pune la căruțe ca să lumineze în drumuri de noapte.*
lămpaș, *lampă de mină.*
lăsătoare LI, *potecă, drum prin pădure (totdeauna pe coastă):* Badju ńeu dela ńigoare, să-i ţîn calea 'n lăsătoare.
lemnuș (*pl.*-șe), *chibrit.*
lepedeu **317**, *cearceaf.*
lęże **330**, CXXV, *obicei, judecată, cuvînt, spusă:* te bagă la lęże ; m'am lăsat în lężea lui.
liță, *nană, lele; epitet cu care un frate mai mic se adresează surorei mai mari și, în general, orice tînăr față de o femeie mai în vîrstă.*
loagăr I, *logăr.*
lungoare **317**, *lingoare.*
Macovejŭ **332**, *sărbătoare bătească.*
măgan, *voie, plăcere; numai în expresia:* de măganu jej.
manegură, *manevră.*
manţog: lj cu manţog = *e încăpăţînat, rinzos.*
măreţ, *mîndru, fălos:* ajeia-s măreţ de mama foculuj.
Mărina **332**, *sărbătoare bătească.*
mărturie, *martor:* mă duc la N'ercurj, că-s mărturie.
masclu, *maslu.*
măşină, *tren.*
mătăcină LXX, *dracocephalum moldavica.*
mătincă, *mă tem că.*
medjat, *imediat.*
melçandră, *cf. Grai și suflet,* V, 389.
mesiej **320**, CXXIX.
męştecă LXVII, *rășină fiartă, pe care apoi o mestecă în gură.*
męştecătură, *fîn amestecat cu paie pentru hrana vitelor.*
meteleu: „tăntălău, aşę nepus în socoteală".
mîndru XXX, XXXVI, *frumos.*
mîndzărar' **306**, XCVIII, *ciobanul care păzește mînzările.*
mîndzare **305**, *oaie cu lapte.*
mîneca (a să ~), *a pleca de dimineață, în zorii zilei.*
mintęnj, mintenaşi, *imediat.*
mînurile **320**, *mînile.*
mînuşę, *o mînă de grîu secerat.*
mîrli **332**, *a pîrci; se zice numai despre oi:* s'o mîrlită de mîrlită, da nu ştiu de če n'o lgată ńelă.
mîrzi: „cînd îj cald oile stau cap în cap".
mistlină (*rar*), *smîntînă.*
mgale **332**.
mocăi, *a tîndăli, a pierde vremea.*
modru: nu-j modru, nič putință, *nu-i posibilitate, nu-i chip.*
mohoandă, *fată sau femeie prostănatică, nătăfleață (despre bărbați nu se spune).*
morîndău, *plăcintă făcută din făină de porumb și brînză; o fac totdeauna cînd coc pîine; e mîncarea lor de predilecție.*
morminturj **316**, VII, *morminte.*
moroi XXIX, *a mormăi.*
moţ, *vîrful opincei.*
mujta **323**, CVII, *a uita; forma e datorită foneticei sintactice: din construcții ca* am ujtat > a mujtat *s'a zis și* aj mujtat, eu mujt *etc.*
mulcom, *numai în expresia:* tačj mulcom = *taci chitic.*
mulţam CXXVI, *mulțumesc.*
munună **323**, XLVII, CX, *cunună de mireasă.*
murcoj (*și* morcoj), *morcov.*
mursă, *apă îndulcită cu miere; l-am auzit în versurile:*

Şi lj-o ştiută legăna,
De j-l gura ca mursa,

dar cine le-a spus nu mai cunoștea înțelesul cuvîntului.
muşcătură XCVII, **332**, *îmbucătură, cît îmbuci odată bine.*
nădăi (a să ~), *a se gîndi, a se aștepta la ceva:* de asta nu m'amŭ nădăitŭ, că nu făčęmŭ ; jo de mă nădăjęm la asta; în zadar te nădăj, că nu vine.
năfrămuță, *batistă.*
nănaş, nănaşe, *naș, naşe.*
nante **323**, *înainte.*
năpîrli CXL: „primăvara cîn cade păru de an de pe yite, o de pe cîne".
naşa multe **324** <nu aşa multe.
năsîlnic (năsęlnic), *pismaș, îndărătnic:* „care-j greu la vorbă, nu vrę să facă čeva, să ńişcă greu".
năuči (a să ~), *a se zăpăci, a se munci mult:* m'o năučit copk'ilu ăsta; ne năučimŭ răŭ până făčemŭ sălaşe.
năzări (a să ~), *a se părea:* ńi s'o năzărită, da nu jera ńińic.
năzît CXXXVIII, *boală de urechi (un fel de inflamație).*
nedęje, *cuvînt introdus în grai din contactul cu cei de pe valea Jiului; nu e curent, îl întrebuințează numai pentru a designa sărbătoarea ce o fac Jienii (cf. sensul cuvîntului* la Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului,* 326.)
nęder **329**, *flăcău în floarea vîrstei; adeseorî mi s'a indicat și sensul de flăcău cam prost, haimana.*
neşk'iop XXXVI.
norŭ **320**, LIX, *noră; se întrebuințează numai în poezie sau în construcții ca:* noru-mę.
nożiţ **315**, *curelele dela opinci cu care-și înfășură piciorul.*
numită, *anumită:* adă, doamne, dzî numită.
ńişęalcă CXX, *mișea.*
ńiţ, *lîna mieilor.*
ńiţui, *a tunde mieii.*
ńižoatca: dę-a ńižoatca, *joc de copii, cunoscut în alte părți sub numele* de-a ascunsa: unu ńiże, alți să k'itulă.
ńižocŭ CIII, *miljoc.*
ọacără, *oaie albă cu pete cafenii pe bot ; urîtă, murdară, nespălată:* s'o făcutŭ ţoată ọacără (*o fată*) = *s'a murdărit;* cîn o vinitŭ jera ţoată ọacără.
obor, *ocolul în care stau oile cînd e vreme rea.*
obrînti (a să ~), *a se inflama (din causa frigului).*
ocoş **325**, *sfătos.*
ogaşie, *șanț mic, urma pe care o lasă roata carului.*
ogrînji, *rămășițele finului pe care vitele le lasă nemîncate.*
ojerit **304** (*nota* **2**).
omet LXXXIV, *zăpadă.*

opăčeală 331 (*pl.* opăčeli), *sărbătoare bătrânească.*
opăci, *a împiedeca, a ține pe loc (dela lucru mai ales)*: fuzi 'n colo, nu mă mai opăci.
ortac LXXXV, *tovarăș.*
osclikiră CXXXII, *sensul nu mi-a fost indicat.*
oșta, *a ofta (pentru trecerea ft > șt, cf.* Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, 40).
ostoi (a să —) *a se liniști, a se potoli*: ostoiește-te—*fii pe pace, liniștește-te (adresîndu-se copiilor)*; ái s'o ostoitŭ măsaua = *mi s'a domolit durerea de măsea.*
otavă, *iarba cosită a doua oară.*
otăvi LXXXIX.
păcurar' CXXII, CXXIII; *întrebuințat încă destul de des, cuvîntul e în luptă cu* ciobanu *care-l va scoate din uz.*
padină (*pl.* pădini), *loc așezat, puțin apătos.*
pălan 301, *gard de scînduri.*
părtal 308, *o parte din pielea oaei; bucățile de piele ce au rămas dintr'o oaie mîncată de lup.*
paș, *pas.*
păziști (a să —), *a se înțeleni*: s'o păzișteștŭ ogoarele alja.
pęană XLVII, CXII, *buchet de flori ce-l pun feciorii la pălărie pentru înfrumusețare.*
pelită CXXII, *trup*; îț samănă pelița cu Bănățani.
perdę 301, *cf. Grai și suflet*, V, 380.
petileagă, *sdreanță, buleandră.*
petręče, *a îndura, a trăi experimentînd.*
pințăluș, *un fel de cuțitaș cu care se lucrează la chindisirea furcilor de tors.*
pipa XXXIX, *a fuma.*
pîrte, *cărare, drum prin zăpadă.*
pîrțitură 312 (<împărțitură), *locul unde iarna se dă fîn la oi; e interesant de notat că fînul se împarte în grămejoare mici ca să poată mînca toate oile și să nu-l risipească.*
plaj VII, XXXIII, *drum pe muchea muntelui.*
plaponă, *plapumă.*
plat XIX, *sobă, mașină de gătit.*
plătiță: o plătită de slănină, de zahăr *etc.*
pleaznă, *vîrful biciului.*
plecătoare LV, *cf. Grai și suflet*, V, 389; *nu am putut precisa sensul cuvîntului din versul:* Mulgă mîța 'n plecătoare.
plecăudză XXXVII, *supărată, mohorîtă*; ce stai, mîndro, plecăudză?
plei, *plivi.*
pleș, *tinichea.*
plivas, *creion.*
ploscoană, *grămadă de fîn de formă conică, mai mică decît claia; fînul, lăsat peste zi ca să se usuce, e adunat seara în* ploscoane *ca să nu* să žilăvęească *(= umezească) peste noapte. Tot în* ploscoane *e strîns și după ce s'a uscat ca apoi să fie dus fie de oameni (cu ajutorul a doi pari), fie de boi, la un loc mai așezat, unde se face* prepeličjul.
plosconi, *a face* ploscoane: aț plosconitŭ?
plovăjeș CXXXII, *sensul nu mi-a putut fi indicat.*
poh'i (*pl.* poh'ile), *curecua dela ham sau șea, care vine pe sub coada calului.*
policră, *poreclă.*

ponchiș, *chiorîș, șașiu*: să uită ponchiș.
porncălă XC, *hrănirea oilor pe înserate.*
poruncj 302, 312.
potcă, *belea*: ne-amŭ prinsŭ potcă.
potecŭ XXXIII, XXXVI, CIII, *potecă.*
potică, *farmacie.*
potoriță, *cf. Grai și suflet*, V, 389.
povar' 306 CXI, *ajutorul ciobanului.*
povară, *greutate; durere internă*: amŭ o povară aičj la capu k'eptului.
povarnic, *greu*: ursu-i povarnicŭ.
poverej CXXXII, *dim. dela* povar'.
povîțală (*pl.* povăițele), *partea din jurul ugerului vitelor.*
praștie 314, *șerpar lat; o mai poartă azi numai bătrînii.*
prepeličjŭ CXXXIX (*pl.* prepeliži, perpelęže), *grămada de fîn mai mare ca* ploscoana.
prescuręle CXXXII, *dim. dela* prescură.
prežur CXXIV, *împrejur.*
pricŭ, *pestriț (roșu cu alb); se zice numai despre vite.*
pričŭ, *pat rudimentar, din scînduri.*
prjerŭ, *april.*
prigori, *dogori*: vezi să nu te prigorești.
prilaz, *pîrleaz.*
primăvărat 304.
primăvăra 312.
primire, *pomană.*
prinde, *a începe*: de cîn ai prins a te bate; Săracă inima mę, Iar o prins a mă durę.
prîndzu mare, *are nu numai sensul de „mîncare la amiazi", ci și pe acela de „amiazi".*
priponi, *a fixa, a înțepeni (mai ales animalele).*
privar' 300, 301, *cerdac.*
probodită XLVII, *îmbrobodită.*
prubă, *probă;* pruba, *a proba.*
pruncă, *fiică (izolat).*
prunculeană, *dim. lui* pruncă.
pune LXXI, *cu sensul de „a face" numai în expresia*: pune pače = *fă pace.*
punt (*pl.* punț), *măsură de greutate,* 1/2 *kg.*
purcare, *puroi.*
pușca, *a împușca.*
pușțea, *bubuliță ce se face pe limbă.*
răbdurių, *răbdător.*
rágută, *recrut.*
răpune: o yită cîn să 'nsară uneva pin pădure apă dzičj „dęamne plzęște, să nu să răpuie", să nu dę lupu pește ię, să nu să prăpădęască.
răriș, *pădure rară.*
răștel, *resteu.*
răstoacă: „une aj săcatŭ apa".
răstoči: „cîn daj riu 'n altă parte".
răvorvęlŭ, *recolver.*
război (a să —), *a sta comod, a putea fi liber în acțiuni, a-și face de cap*: acumŭ počŭ să mă războlescŭ, că nu-ńi maj are nime griža; prę te războleșt tu, fată.
răzbuna (a să —), *a se face vreme bună, a se însenina.*
rîkizîțje CXV, *rechisiție.*
rîndujală 308, *aranjament, orînduială.*
rîngočit, *răgușit*: acumŭ nu putemŭ cînta, că sîntem rîngočite.
rîp, *murdărie pe corp, pe gît mai ales.*
rostŭ: tune dracu 'n rostu luj, că-j

leneșŭ: *l-am înregistrat numai în expresii de felul acesteia; nu pot ști dacă are înțelesul de gură sau e întrebuințat și aci cu sensul obișnuit.*
rotatŭ, *rotund*: trandafirŭ mîndru rotatŭ.
rotelat, *rotund.*
rozmalin CIII, *rosmalinus officinalis.*
rozolța: „un ferțiŭ de rakiŭ".
ruculuĭ *și* ruclui, *a merge la încorporare.*
rueru CXXIII, *succisa pratensis.*
rupe LVII, CXXVIII, *a începe*: și numa o ruptŭ a spune; Drăguța inima mę, ĭar o rupt a mă durę.
rușinato, *nerușinato* (*voc.*).
săcăteŭ (*pl.* săcățeaŭă) XXVI, *traistă.*
săculeț, *traistă.*
sălaș XLIV, *adăpost pentru vite* (*mai rar și pentru oameni*); *grajdul, șura etc.*
sămălui, *a-și da cu zoceteala*: sămăluiescŭ jo cam cît să-ĭ daŭ.
sănună (*pl.* sănuni), *piatră albă, lătăreață unde se dă sare la oi*: o văstŭ nește sănuni ș'o gînitŭ că-s oile.
scălușŭ, *semn la urechile oilor*; cf. *fig. 16.*
scăpăta (a să ~): s'o scăpătatŭ după dungă; m'amŭ scăpătatŭ c'o vorbă, maĭ g'ine n'o dzîcemŭ.
scîrnav CXXXVII.
sclătina CXXXIII, *a clătina.*
solęme, *v. fig. 6.*
scloĭ, *o mîncare făcută din carnea de oaie fiartă în seul ei, în care se pune multă ceapă și apoi se lasă să se sleiască.*
scruntări (a să ~): cîn ploață și să zg'ičește apa să dzîče că s'o scruntăritŭ ĭarba, flnu: s'o dus apa, s'o zg'ičitŭ, s'o curatŭ apa.
sfinți, *a apune* (*soarele*).
sfrențț, *sifilis.*
sfanț XLVII, *monedă, ban din salbă*; n'am ničĭ un sfanț.
sfrîńi LXXVI, *a face în bucățele*: nu maĭ sfrîńi k'ita aja; *a desface porumbul de pe cocean.*
sglemni: am sglemnitŭ de fricä; cîn yine ursu sglemnești.
simbrie 306.
sînzerat XXXVII, *o boală a oilor*: oile se sînzerează cîn o mîncatŭ ceva, orĭ čine știe de če.
smičęle (zmičęle, mičęle, ńičęle), *nuele, mlădițe.*
smoală, *smîntînă.*
smoli XLIX, LXXVI, *a smîntîni, a face smîntînă*: laptele la cîțe-o vacă nu smolește, i maĭ supțire.
șoamnele CXXX, *pl. formei* sumnă—sucnă, *pe care nu am înregistrat-o.*
soreț, *vînt care bate din spre soare.*
sorŭ, *se întrebuințează în poesie sau în construcții ca*: soru-mę.
soțîe XVII, XXIII, LVII, XCIII, CVII, *soț, tovarăș, camarad.*
spată CXXII, *omoplat.*
stărparjŭ 306, *ciobanul care păzește oile sterpe.*
stăuină, stăoină XXXI, XLVI, XCVIII, *locul unde au stat sterpele.*
sticliț, *afîntiți, fixați, pironiți*: cu oki sticliț la oĭ.
stîrčit, *ghemuit, sgîrcit.*
străcurățoare, *pînza* (*țesută rar*) *prin care se strecoară cașul, laptele etc.*
straĭ 301, XXVI, XXVII, LI, *fol de lînă.*

straiță LXXVI, *traistă.*
strămior, *miel de doi ani.*
striga 330, *a se chema, a se numi*: pe tine nu te strigă tot așę?
strigă, *strigoaică.*
strîmburi, *cusături, flori la iie.*
strungar' CXXXIX, *copilul care dă oile în strungă.*
strungărceață, *o stacană de lemn care se pune în găleata în care se mulg oile; e legată cu o sfoară la gura găleței ca să nu se verse laptele cînd îl mulg.*
sučiŭ 315, 325, *cojocar.*
sudui c, *a înjura, a ocări.*
sumeț*ŭ mîndru, îngîmfat*: ajela-ĭ sumeț*ŭ* a draculuĭ, męre de parcă ĭ-aĭ băgatŭ un lemnŭ pin curŭ.
suvolt: nĭ-amŭ suvolt-o, *aluatul după ce s'a dospit e luat din* troacă (=*albie*) *în bucăți de mărimea unei pîini și tăvălit în făină de porumb și apoi pus pe lopată și băgat în cuptor.*
șaĭbă, *tocul baionetei.*
șendar' (*și* žendar') LXVII, *jandarm.*
șerparjŭ 304, 314, XLVII, *chimir.*
șîjată, *semn la urechile oilor*; *cf. fig. 16.*
șisă (*pl.* șișę) LXXIV, *șindrilă.*
șkjală (*trebue să fie provenit din sfială*), *numai în expresia* ń-i șkjală.
șod, *ciudat, caraghios*: ĭera tare șod îmbrăcat; *în expresia* ń-i șod= *îmi pare de ris, îmi vine să rîd, are și o nuanță de glumă.*
șopru 301, *podul grajdului, unde se pune finul.*
șorlic (*isolat și* șolic), *șoric.*
șțeand 301, 309, XLI: „une să pune brînza"; *cf. fig. 7.*
șurițț LXVII, *fluierița de metal, „de aja de carĭ au žendari".*
șulfă, *lingură de formă lungureață ce se întrebuințează la făină.*
șurț 315, *șorț.*
șut, *fără coarne.*
Tăięre XLI, LXXVI, *tăierea capului Sf. Ion Botezătorul* (29 *aug.*).
tăinui, *a sta de vorbă în secret, a vorbi pe șoptite, a pune ceva la cale*: ĭa maĭ tăĭnuim și noĭ.
tăĭnuit, *secret, pe șoptite*: doauă vorbe tăĭnuite.
talpa satului, *ființa cea mai din urmă din sat.*
taman, *tocmai.*
tărcat (*pl. fem.* tărcęte) LIV, *colorat în alb cu negru.*
tată de večinț CXXXIII.
tatu, tata (*la vocativ* tatule *sau* tato); tatu *nu se aude prea des, trebue să fie introdus dela Mărgineni, la care e caracteristic.*
tecărău, *orice drug de lemn cu care se strînge ceva.*
tecărui, *a se opinti, a depune toată puterea.*
terțiu (*și* tărțiu), *berbec între 2-3 ani.*
tină LXX, *glod, noroi.*
tinsă CXXX, *întinse.*
țiocu, *tocul de lemn de formă conică, scobit înăuntru și găurit la bază, în care se ține gresia pentru ascuțit coasa.*
tîrlă XXXI, XCVIII, *locul unde stau oile; locul unde a fost sau este așezată o stînă cu toate dependințele ei.*
tolčęr', *pîlnie.*
tomna 305, 312.
tomnęală 305, *tocmeală.*

tórină XXXI, *locul unde stau porcii (la stînă).*
trămăji, *a o duce de pe azi pe mine*: a mai trămăji cît a mai trămăji, da moarţea-i lîngă iţ.
tranţă, *sdreanţă, haină rea.*
traže CI; traže de dziuă = *se face ziuă.*
tuna 301, XIII, XXII, XXIII, CI, *a intra, des întrebuinţat în injurătura*: tune dracu 'n tine.
turna (a să –) VII, XX, *a se întoarce.*
tuşina, *a tunde oile în jurul coadei şi pe sub pîntece.*
tuţu XXXII, XXXV, LXX (<tătuţu), *tata.*
ţară XVIII, *cîmpie; vechiul Regat*: peşte munte, apă treci în ţară.
ţărcuşŭ, *dim.* dela ţarc.
ţîncuşŭ, *semn la urechile oilor, cf. fig. 16.*
ţîneа (a să –) III, CXXI, *a trăi cu cineva în concubinaj; a fi în dragoste cu cineva.*
ţîpa, *a arunca, a trînti.*
ţoţă, *un adăpost mobil, din scînduri, în care dorm ciobanii iarna cînd păzesc oile; cf. fig 3.*
ţundră XXVI, CXXXIX, *cf. fig. 11.*
učide 325, *a bate bine, a sdrobi în bătaie; şi ca refl.*: am căzutŭ şi m'am učis = *m'am lovit rău.*
unçaorį (*izolat*), *uneori.*
unsură CXXXV, *unsoare.*
urdina, *a merge des în acelaşi loc*: tot meri dintr'o casă într'alta; gadina tot la dungă urdină maį multŭ; cam la Sălişte avem urdinare.
urdzoį, *vîrful opincei.*
urni CV, *a o duce de azi pe mine*: cum urnescŭ şi jo lumęa.
uscătură, *lemn uscat.*
usnă CXXIX, *buza, marginea paharului, în general a oricărui vas.*
uspăţ 317, XL, CXXVI, *nuntă.*
uspăta 322, CXXV.
usuc, *materia unsuroasă de culoare gălbuie ce se găseşte la rădăcina lînei oilor.*
uşta CI, *a ofta; cf.* oşta.
văcar' 306, *păzitorul vacilor.*
văjeta XXXVI, *a se tîngui.*
vantrotă, *bîrnă dela casă.*
văcsală, *vopsea.*
vălui XXVII, XLVII, *obielele făcute din cioarec, ce se întrebuinţează la opinci.*
vărat 306.
vărdzui, *cf. Grai şi suflet*, V, 389.
vătav XLIX, CXXII, *mai marele ciobanilor, căpetenia fecioriior.*
vătuį, *ied pînă la un an.*
vîlve, *cf. Grai şi suflet*, V, 389.
vîrtute: om în – =*om în putere, de 30 - 40 de ani.*
vorbi CXX, *a fi în dragoste cu cineva*: — Cu cine vorg'eşte a Brădeanului? — Cu Niculaie Salcu !
vornic CXXVI, *flăcăul care spune colindul.*
vorniči, *a spune colindul*; CXXII.
vrańiţă 301, 319, LVII, CIV, *poartă.*
vremui 315: „cîndu-į vreme rea, cîndu-į kicu".
Yerman 319, *sărbătoare bătrînească.*
yigan, *vioi, iute.*
zălog, *amanet*: cu zălogu-l poţ băga la leţe.
zapistŭ XXXVI, *zapis.*
zarzăn, *corcoduş.*
zascuri, *bîrnele care ţin podeaua.*
zavelcă, *bucată de sac cu care băcięle îşi înfăşoară picioarele cînd mulg oile.*

zdrancote XVI, *sunete (de clopot).*
zdruhăi, *a sălta, a ţopăi*: nu te tare – .
zdruhăjos, *săltăreţ, furtunos*, cu *o nuanţă peiorativă*: ţonu nostŭ, nume frumosŭ, Numa vij cam zdruhăjos.
zodă CXXXIV, *sodă caustică.*
žapă, *vargă, nuia cu care se bat copiii, animalele etc.*
želçr' 303, XXV, XXXII, LVIII.
žęlnic 316, *jalnic.*
žendar' 317, XXXVI, *jandarm.*
želuit XXIV, *plîns, jelit.*
žeruí (*şi refl.*), *a (se) sgăria*: m'o žeruítŭ c'on lemnŭ.
žerunke LXVII.
ževrî, *a vorbi mult şi fără rost* (<žavrá).
žgiab (*pl.* žgębi şi žgeg'i), *fanc, colţuri de stînci.*
žigodie 332, *o boală a cînilor.*
žilav, *umed.*
žilávi (*mai des* žilăyi), *refl., a se umezi.*
žintuı, *a urdi.*
žoagăr 302, *ferăstrău (în munte).*
žoardă, *nuia subţire cu care se bat copiii.*
žor (mă –) XCIII, *mă jur.*
Žoį-marį 332, *sărbătoare bătrînească.*
žolžŭ, *giulgiu.*
žudeţ LXXXII, *judecător.*
žugui XL, *a pune în jug (dacă e vorba de vite)*; *a chinui (dacă e vorba de oameni).*
žuncan, *viţel între 1-2 ani; dela 2-3 ani e* žunc.
žunincă, *viţea dela un an pînă cînd fată.*
žunğia, *a străpunge cu cuţitul.*
žunse CXXXI = *ajunse.*
žurat CXXX, *consilier comunal.*

D. Şandru şi F. Brînzeu

DESCÎNTECE DIN MOLDOVA

Stăruința de a urmări acest gen de producțiune populară, condamnat să rămînă în același convenționalism de veacuri, fără putință de renaștere sau de reîmprospătare, poate să pară unora ceva învechit sau — în tot cazul — ce nu ar merita oboseala cercetărilor, cu atît mai puțin riscurile unei lipse de bunăvoință din partea acelora cărora te adresezi. Și oboseala și riscurile sînt răscumpărate însă cînd — fără să vrei — tresari în fața unor crîmpeie de poesie cum ar fi acela din descîntecul X :

Și sînt frumoasă
Și luminoasă,
Cum e sfîntul soare
Cînd răsare,
Cum e ruja
Cînd înfloare,

sau cînd descoperi, fie urma unor filiațiuni interesante, fie o formă arhaică ce ne duce departe în trecut, cum ar fi, de exemplu, *urgoi* (XLVI).

Textele de față sînt derivate dintr'o colecție de descîntece culese în vara anilor 1931 și 1932 în județele Moldovei. Am dat aici numai descîntece *de dragoste, de urșită* și *desfaceri*.

Fonetismul este cel cunoscut regiunei. Nu mă voi opri asupra lui. In ceea ce privește morfologia și lexicul, voi releva ceea ce este mai caracteristic.

Forma *h'ii*, pentru *fiice*, apare în descîntecul II :

Și răsaĭ pi kipu ńeu
Cu śeli trijăși dî hi'ĭ a tali.

Minuli, minurili (XXXI, XXXVI, XLV) apar ca o urmă a flexiunei vechi.

Ca derivate substantivale sînt de relevat: *mersură*, pentru *mers*, în descîntecul V (într'un descîntec *de bag'iță*, din Botoșani, am înregistrat forma *mărsătură*); de asemenea, formele curioase *Adămeasa* XXXI, *Adămoaia* XXXIII.

La verb sînt de amintit următoarele forme :

Drăgosteai (VII), cerut de rimă :

Cu draga mă drăgosteaĭ,
Cu śisma mă încalțaĭ.

Suia (XXXI), cu terminațiunea schimbată pentru aceleași motive de rimă :

Cari n'o încăpea
Pi gard s'o suja.

Tăinez (IX), ca reflexiv și cu terminația *-ez* prin analogie cu *căinez* :

Di śi ti căĭnez,
Di śi ti tăĭnez?

Faptă (XXXVII), formă arhaică și păstrată datorită asonanței :

Curați,
Luăinați,
Ca di maĭcî-sa fapți.

La fel găsim destul de des inovațiuni morfologice, ca derivate verbale : *tilinca* (IX), *gloda* (IX), *imbuciuma* (XXVI), *discîrni, diskiori, dismuți* (XLVI), *frigări* (XVI), *corovăni* (XXX).

Acesta din urmă apare într'un descîntec de desfăcut și contextul ne vine în ajutor să lămurim înțelesul și proveniența lui :

Vinili i-o 'ncordat,
Spatili i-o corovănit,
K'eptu i l-o ridicat.

Intr'un descîntec de *strîns* din Mîndreşti, judeţul Tecuci, avem un pasaj asemănător :

K'eptu i i-o rîdicat,
Sk'inarea i-o strîcat,
Şălili i-o 'ncordat.

Sensul lui *corovăni* pare să fie tot de „a strica, a încovoia". In dicţionarul romîn-german al lui Tiktin întîlnim forma *corobană* cu înţelesul de „Krone eines Baumes" şi două citate : *Şezăt.*, I, 207 (*Strînge toate ciolanele... şi să le duci în corobana copacului...*) şi Marian, *Nunta*, 323 (*Şi cine n'a zice „amîn" Să tragă o corobană de arin*). Asupra etimologiei se spune că: „Viell. zu russ. etc. *korobă* „Korb". Tiktin se îndoeşte asupra sensului acestei forme şi într'adevăr *corobană* nu înseamnă „coroana unui copac", ci „scorbură". Circulă şi astăzi cu acest sens prin Moldova. De altfel, chiar din citatele date de Tiktin reiese înţelesul acesta. In dicţionarul său (I, 577) Berneker dă formele: bg. *koruba* „hohler Baum, Baumloch"; *korub'ъ se* „biege, krümme mich". Avem deci sensul de „scorbură" şi în plus şi pe acela de „a se încovoia". Din *corobană*, prin procedeul cunoscut în descîntece, uşor s'a putut deriva forma *corobăni, corovăni.*

O formă datorită unei prepuneri capricioase şi, probabil, unei note forţate de expresivitate e *săliet* (XXVIII):

S'o liet,
S'o săliet
C'o ştîrbî di bosioc.

Sensul este clar : *s'o lăut.* In Moldova se spune curent la subjonctiv *să se laie, să se leie* ; de aici un perfect *s'o lăiat, s'o leiet.* Intre *s'o leiet* şi *s'o liet* apropierea este evidentă.

Tot în legătură cu expresivitatea se explică frecvenţa diminutivelor ; a intervenit în plus şi intenţia de a da o nuanţă mistică — favorabilă intervenţiunilor invocate — unor cuvinte pe care descîntătoarele voiau să le întărească. In

textele de faţă întîlnim diminutivele: *sururele* (VI), *vicşinel* (VII), *minuţă* (IX), *brăduleau* (XII), *făguraş* (XXXI), *coh'iţî di brădiţi* (XXXII). *Bărbăcăţăl* apare alături de *încărcăţăl* (XI).

Sînt de relevat şi alte forme caracteristice, mai ales pentru lexice.

Crunt (XIII, XVI) cu semnificaţia pe care o avea în vechea romînească, „însîngerat", corespunzînd lat. c r u e n t u s.

Fînica (*a se*) în textul XXXIII :

M'am mînicat,
M'am fînicat.

Nu e greu de recunoscut în această formă mult discutatul cuvînt, propriu descîntecelor, *a se sineca*. In *Sănătatea*, II (1902), 174 apare alterat aproape la fel:

S'a fumicat,
S'a mînecat.

La Marian, *Sărbătorile*, III, 220 apare astfel :

Intunecatu-s'a,
Immînecatu-s'a.

Am înregistrat într'un descîntec „de vaci" cules în jud. Baia forma *insunecatu-s'o*, care poate să explice forma alterată dela Marian, *intunecatu-s'a*. In acelaşi timp, *insuneca*, arătînd o fasă mai veche a fonetismului cu *u*, vine să se alăture la alte forme care pledează pentru etimologia atribuită de Ov. Densusianu lui *sineca* [1].

Iboste (III, XXXI), care apare şi alteori în descîntece alături de *dragoste*, are acelaşi înţeles.

Mişela (*a se*) (VIII) e un derivat verbal din *mişel* şi are sensul de „a se plînge, a se tîngui".

Mur apare într'un descîntec *de desfăcut* (XXVI) ca adjectiv cu sensul de „negru" ori „cafeniu închis", coloare de-

[1] *Grai şi suflet*, V, 144.

signată şi de adjectivul *muriu* — acesta din urmă auzit în Tecuci. *Mur* are o circulaţie redusă ; l-am mai înregistrat într'un descîntec din Baia :

Bubî cafinii,
Bubî murî.

Pălăi (XXIII) are sensul de „a lovi, a păli". In glosarul *Culegerei de folklor din jud. Vîlcea* de G. F. Ciauşeanu, G. Fira şi C. M. Popescu e înregistrat cu sensul de „a da din mîni, a face vînt cu mînile, a da din „răşchitoare".

Săicăra (a se) apare în textul XXIV :

O prins Ion a sî văjcăra,
Săjcărînd.
Şini l-o audzît?
Majca Domnului :
„Nu ti săjcăra,
Nu ti văjcăra".

Este o formaţiune proprie descînteceloi, resultată din deformarea lui *căina*, care apare des sub forma *căira*. A fost deajuns o apropiere de felul acesta : *să căira, să văicăra*, pentru ca să resulte o formă nouă, *a să săjcăra* (cf. mai sus s'o *săliet*).

Urgoi apare alături de *urgoaice* în textul XLVI :

S'o 'ntîlnit cu noăzăşi şi noá di urgoi,
Cu noăzăşi şi noá di urgoaişi.

Intr'o notiţă din *Dacoromania*, I, 262, Bogrea relevînd forma *urcoi*, înregistrată de T. Pamfile, a derivat-o din lat. orcus „infern, fiinţă infernală, drac". In vorbirea curentă nu cred să mai circule. In tot casul glosarele dialectale — cîte le-am consultat — nu o înregistrează.

I

Di dragosti

Cum îi pana asta di hultur
Şi di păun,
Maj curatî şi maj alçasî
Din toţ hulturi,
Din toţ păuni,
Aşa sî h'îi Alisandru
Maj frumos şi maj ales :
Din toţ flăcăi
Şi din toţ băeţîi
Şi din toati fetili
Şi din toati fimeili
Şi din toţ oamini.
Cum îi bosîiocu aista di frumos
Şi di ales,
Aşa sî h'îi Alisandru
Maj frumos şi maj ales
Din toţ flăcăi,
Din toţ băeţîi ;
Maj frumos şi maj ales
Din toati lumça asta.
Cum sî bati toatî lumça
Dupî pîni şi dupî yin
Şi dupî ńjeri,
Aşa sî sî batî dupî Alisandru :
Toati fetili,
Toţ băeţîi
Şi toţ flăcăi.
Şi jel sî rămîi
Ca auru şel curat,
Ca arzîntu strecurat,
Ca majca lui cîn l-a făcut,
Ca Hristos şi l-o păzît.

Zmulţ — Covurlui.
Aniţa Tanasî Patriki, 58.

II

Resaj soari;
Frăţioari,
Cu trijzăşi şi şinşi di dzali;

Şi nu răsări
Niśi pi dealu cu florili,
Niśi pi cîmpu cu ierg'ili,
Niśi pi duşenili cu straili,
Şi răsai pi kipu neu,
Cu śeli trijăśi di h'ij a tali.
Śeli trij daruri sî ni li dai nii;
Cu una sî netezasci faţa,
Cu una kica.
Cîn jeu la nunţî oi pleca,
Ca soarili oi răsări,
Ca razili oi străluśi,
Ca bosîjocu oi ninosî,
Ca păunu m'oi înroti;
Ca mini niśi un cavaler n'a mai h'i.
Cu śini cum oi vorg'i,
Tafţî çivizii oi croi;
Śini cu mini a rîdi
Tafţî verdi a 'ntindi;
Śini di mini s'o atinźi
Ca di ńeri s'o linźi.
Toţ cavaleri or h'i pi lingî mini
Śjunźi pîrliţ,
Şî jeu oi h'i ca yişini 'nfloriţ
Şi ca bosîjocu oi ninosî.
Cum nu poati popa fără bosîjoc faśi agiasmî,
Aşa sî nu poatî cutari fără mini.

Discînţ cu bosîjoc în apî ninśeputî; cu bosîjocu ti duśi la horî. Discînţ duminica, marţa şî ţoja.

Puţăni — Tecuci.
Ioana Toma, 63.

III

— Ibosti cu dragosti,
Śini vini?
— Vinî-un yişin înflorit.
— Śi nu-î yişin înflorit,
Śi-î cutari.

Pi umerî am pus stelilî,
În k'ept soarili,
În sk'inari luna,
Pi poalî luśeferi.

Cum îs stelilî
Şî luśeferi
Şî soarilî
Şi luna,
Aşa sî h'ii cutari
Di luńinos
Şî di frumos.
Din gurî cîn vorg'ja,
Ca cucu cîn cînta,
Toatî lumea-l asculta.
Cum îj bosiocu di ales
Şî di frumos,
Aşa sî h'ii jel di frumos
Şî di ales
Şî di luńinos
Înaintea tuturor cucoanilor,
Înaintea tuturor źupînesilor,
Înaintea tuturor lumij.

Cu bosioc discînţ în apî. Cu apa speli poarta. Discînţ marţa, źioja şî simbîta.

Cîrlomăneşţi — Tutova.
Maria Petraki Dorofţi, 60.

IV

Am umblat pi cararca niumblatî,
Pi roua niscuturatî.
Jeu cararca oi umbla,
Jeu roua oi scutura,
Ca privigetoarca oi cînta,
Ca cucu oi striga,
Ca păunu m'oi înroti,
Ca cu ńir i-oi ńirui;
Cu yin pelin oi arunca
Şî pi toţ i-oi îmbata.

Merźi pi rouî dimineaţa; ti strok'eşţi cu rouî. Di trij ori în zîlî di frupt.

Şerţăşţi — Tutova.
Tudora Irava, 67.

V

Sfinti soari, sfinti soari,
Sus sînt jo,
Da mai sus sî-ńi h'ii vorba ńea.
Sî nu răsai niśi pi casîli oaminilor,
Niśi pi dealuri,
Niśi pi corhăni;
Sî răsai pi fața ńea,
Pi mersura ńea,
Pi cuvîntu ńeu.
Sfinti soari,
Cum încălzăşti toatî lumea,
Aşa sî h'ii vorba ńea încălzîtî
Sî răsăritî,
La toatî lumea.
Sî nu poati făr' di vorba ńea,
Făr' di cuvîntu ńeu.
Cum ardi vatra di foc
Şî focu din vatri,
Aşa sî ardî inima la toatî lumea,
Dupá mersura ńea.
Cum nu poati toatî lumea făr' di foc
Şî făr' di apî,
Aşa sî nu poati toatî lumea
Făr' di vorba ńea,
Făr' di cuvîntu ńeu.

Iei busujoc şi ţîi mîna sus; ti suî pi-un zaplaz şî zîśi cum te-am învaţat. Sî discîntî marţa, joja şi sîmbăta, odatî pi zî.

Bogdăneşti — Bacău.
Catinca lu Neculai Oanśea, 70.

VI

Mă uitai în sus,
Mă uitai în jos,
Mă uitai la răsărit
Şi nińica n'am vădzut
Şî vădzui trii surureli
Cu trii păhăreli.
Una iera cu dragostea,
Una iera cu iubirea,

Una cu drăgălăşănia.
Ieu cîn le-am vădzut,
Tari g'ini ńi-o părut;
Pi fața ńea le-am turnat,
Cu dragostea m'am îmbracat,
Cu drăgălăşănia m'am înśins,
Di mini tăt voiniśi s'o cuprins.
Maica Domnului niśi cu-atîta nu m'o lasat,
Altî dragosti ńi-o adunat,
Di mîna dreaptî m'o luat,
La fîntîna lu Iordan m'o aruncat.
N'i-o pus mîna pi cap,
N'i-o luat peri di ţap;
N'i-o pus mîna pi trup,
N'i-o luat peri di lup;
N'i-o pus mîna pi k'iśioari,
N'i-o luat cok'iti di căprioari.
Niśi în samî n'o bagat,
Maica Domnului di mîna dreaptî m'o luat
Şî 'n fîntîna lu Iordan m'o aruncat,
Pi çizdeca di-arźint m'o ridicat,
Glasu cucului ńi l-o dat.
Cum aştçaptî tătî lumea cucu cîntător,
Codru 'nverzît,
Aşa sî m'aştepti pi mini tătî lumea
Şî tătî familia.
Maica Domnului niśi cu-atîta nu m'o lasat,
La Domnu Isus Hristos în braţî m'o aruncat.
Domnu Isus cîn m'o vădzut
Tari g'ini i-o părut;
Coroanî di steli în cap ńi-o aşăzat
Şî glasu cucului ńi l-o dat.
Cum aştçaptî tătî lumea cucu cîntător
Şî codru 'nverzît,
Aşa sî m'aştepti pi mini Virźinia,
Pin peri înfloriţ
Şî pin micşuneli
Sî-ńi petrec tinereţîli meli.

Sîmbătî dimineaţî sî discîntî cu busîjoc legat cu cordici di matasî roşii şî cu panî di păun. Li puî tăti la un loc, aduśi apî înśeputî dila fîntînî şî discînţ. Numai lunja, ńercurja şî vinerja nu discînţ.

Noi babili li 'nvățăm pi di rost. Ieu di g'ini pot ... di urît nu pot. Aveam un barbat și fuzia di mini : ii făcusi șineva di urî și ieu di-atunși am învățat discîntiși.

Noi umblăm cu burueni di estea. Crăpusnicu-i bun di tusi. Sînt burueni buni pentru roșați (șeasu șel rău). „Di dînșii" sînt buni di dureri di k'iși̯oari. Sînt burueni di noă capiti ; li bati cu g'iși̯u și vedz ursîțoarea cîn ti speli cu ia.

Știu discîntiși greli : di pedepsîi (bșala copk'iilor), di scuturături. Ti duși la hotar și striji ăcolu și vin noăzăși și noă Skaraoski.

Poenarî — Roman.
Ileana Gîțoai, 48.

VII

Vicșînel înflorit
Cu strășîni di arzint,
Șini m'o vădzut
Ca di yin s'o 'mbatat,
Ca di pîni s'o săturat.
La ńizloc di cali
M'o 'ntîlnit trii feti marî :
Una o kema frumoasa,
Una draga
Și una șisma.
Cu frumoasa în brați mă cuprinsăi
În fați mă sărutăi,
Cu draga mă drăgosteai,
Cu șisma mă încalțai.
Vicșînel înflorit,
Pi mînicî te-am vîrît,
Di inimî te-ai lik'it.
Cu cămeși albî m'o îmbracat,
Maica Domnului în brați m'o luat,
Pi fați m'o sărutat,
În șer m'o aruncat.
Sărutatî sî h'ii di tăț săteni,
Di tăț orășăni,
Di tăț poporăni,
Di tăti familiili,
Di tăț voiniși;
Pîrî 'n al noulea sat.

În apî pui ńeri, yin, pîni. Discînț în apî, ii daj sî bei și fuzi urîtu di pi dînsa. Pi ursîtî dacî fași — cu frigarea — poati muri. De-aseleа nu fac.

Munșelu — Roman.
Maria Măliniși, 95.

VIII

Sîmbătî sara cînd a înșarat,
În pat di aur m'am culcat.
Duminicî dimineațî m'am sculat,
Pi okî negri m'am spalat,
La bisăric' am plecat.
Pi yițî di yii verdi-am calcat.
La bisăricî cînd am ajuns
Pok'i șetę,
Dascali cînta,
Toatî lumea la mini sî uita.
Dar săteni,
Poporăni
Di vesti prinsări,
Din urmă-ńi luări,
Di urît înji făcurî.
Ieu am înșeput a mă ńișăla
Și'a mă văjcara.
Nimî nu m'o vădzut,
Nimî nu m'o audzît.
Numai Majca Domnului,
Din poarta șerului,
M'o vădzut.
— Di șî ti căjnez,
Di și ti văjcărez ?
— Cum nu m'oi căjna,
Cum nu m'oi văjcara ?
Cî sîmbătî sarî cînd a înșarat,
În pat di aur m'am culcat.
Duminicî dimineațî m'am sculat,
Pi okî negri m'am spalat,
La bisăric' am plecat,
Pi yițî di yii verdi-am calcat.
La biserici cînd am ajuns
Pok'i șetę,
Dascali cînta,
Toatî lumea la mini sî uita.
Dar săteni,
Poporăni
Di vestî prinsări,
Din urmă-ńi luări,
Di urît înji făcurî.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Maica Domnului o dzîs aşa :
«Taşi, niş în samî nu baga,
Cî jeu la tini oi vini,
In cîrîi di aur m'oi sprijini,
Pi scări di arjint m'oi scobori
Şi ti-oi lua di mîna dreaptî
Şi ti-oi duşi la fîntîna lu Adam,
C'acolu-s dragostili.
Şi ti-oi şpala:
Di fapt,
Di dat,
Di urît.
Şi tu ca un boer te-i găti,
Ca un păun te-i roti,
La deal pi drum verdi-ăi porni
Ca cucu cîntînd,
Ca Voicu şuerînd.
De-a şi lumi 'n urmî,
S'a şili şi ti-ajungî.
Faţî 'n faţî te-i întîlni,
Ca di ńeri te-i îndulşi,
Ca di foc bun te-i încălzi».
Sus pi gard k'işioru îl pusăi,
La răsărit mă uităi,
Mîna la bužorei o întinsăi,
Dila toţi fetili, dila toţ flăcăi,
Îi luăi
Şi 'n apuşoara asta îi pusăi.

Simbătî sara pui afarî, pi şeva, apî ninşeputi şi bosljoc şi fabnişi di grădinî. Cu apa ti speli pi hajni, pi obraz. Nu ti speli niş ca cum žjos, ti speli pi vatra foculuj.

Discînţ cu mari curăţănii.

Buneşti — Fălciu.
Catrina Ion Bojtan, 70.

IX

Bosljoc mîndru 'nflorit,
Pi dragosti m'am pornît.
Cum îi ales bosljocu ista
Din tăti florili
Şi din tăti buruenili,
Aşa si şiu jeu maj ales

Din tăţ cavaleri
Ş'añirositor la tătî lumea.
Cum nu poati popa si faci agiazmî,
Pi la ažjunurj,
Fărî bosljoc,
Aşa si nu poati domnişoarili fărî mini.
Un' or videa cavaleri maj frumoş
Şi maj graş,
Si li si paji cîni dupuroş
Şi flocoş,
Nimărui nitrebuinšjoş ;
Numaj jeu šel maj frumos.
Žjoj di dimineaţî m'am sculat,
La sfînta icoanî m'am înkinat,
La sfînta bisăricî-am pornit.
Di tinî m'am tinat,
Di glod m'am glodat,
Di fapt m'am încarcat,
Di urî di pi sat.
Am stat
Şi m'am văjcarat.
Maica Domnului o audzît,
Pi scări di aur s'o scoborît,
Înainti ńj-o eşît.
— Fiuli Alixandri,
Di şi ti căjnez,
Di şi ti tăjnez ?
— Maica mea šea Preśista,
Cum nu m'oi văjcara,
Cum nu m'oi căjna,
Dacî jeu la sfînta bisăricî m'am pornit
Şi di tinî m'am tinat,
Di glod m'am înglodat,
Di fapt m'am încarcat,
Di urî di pi sat.
Bisărica cîn m'o vădzut,
Cu dosu s'o 'nturnat,
Uşili s'o 'nkis.
Atunši Maica Domnului:
— Taşi, fiuli Alixandri,
Nu ti căjna,
Nu ti tăjna,
Cî di minuţa dreaptî ţi-oi lua,

La fintîna lu Ţordan ţi-oi spala
Cu apî di mir,
Cu strok'ĭ di vin.
În mina dreaptî tring'iţî ţ-oi da,
În mina stîngî telincî ţ-oi da.
Din tring'iţî ăi tring'iţa,
Din tilincî ăi tilinca,
Lumea a sta şî s'a ñira:
— Şi craĭ ĭ-aista?
— Nu-ĭ craĭ,
Nu-ĭ împarat,
Ţe Alixandru şel spalat,
Di Maĭca Domnuluĭ lasat.

Aduşĭ apî ninşeputî ş'o crangî di bosîoc. Ti speĭ într'o grădiniţî, pi florĭ. Zĭoja dimineaţî, simbăta dimineaţî.

Brusturĭ — Baia.
Ioana Toma Catrinĭj, 65.

X

O purşes Mândiţa pi calĭ,
Pi carari,
Pîn la ajastî hoarî mari.
Cîn apropi, ja, di hoarî,
Tătî lumea, tăţ flecăĭ sî 'ntreba:
— Şi esti asta?
Şi vodeasî?
Şi împărăteasî?
— Ţeu nu sînt vodeasî,
Niśĭ împărăteasî;
Ţeu sînt Mândiţa śea frumoasî,
Ţeu sînt yişînî 'nfloritî,
Din spri soarî răsăritî,
Din spri munti coboritî,
Merg la jastî hoarî mari
Cu soarili 'n faţî,
Cu dragostili 'n braţî.
Cîţ la mini s'o uita,
Tăţ cu drag m'a lăuda;
Cîţ cu mini cî vorg'e,
Tăţ cu drag îñĭ feriśe.
Şî sîn frumoasî
Şî luñinoasî,
Cum ĭ sîntu soarĭ

Cîn răsarĭ,
Cum ĭ ruża
Cîn înfloarĭ.

În dzî di frupt, dimineaţa pîn nu rasarĭ soarili. În oleacî di apuşoarî. O puĭ pi ferĕastî, într'o stecluţî şî rasarĭ soarili pi dînsa. Ti speĭ ş'o arunśĭ pi casî, pi urmî ti duśĭ la horî.

Mitoc — Dorohoĭ.
Mândiţa Bohorodiţa, 57.

XI

Duminicî dimineaţî m'am sculat
Ş'afarî am plecat.
Cat în sus,
Nu văd ñic;
Cat în zios,
Nu văd ñic;
Cat în spri răsărit,
Văd un bărbăcăţăl
Cu dragostili încărcăţăl.
Ţeu la dînsu m'am dus,
În braţî l-am luat,
Amîndoă capitili le-am disfundat,
Tăti frumuşăţîli le-am luat.
Radzili 'n altiţî,
Luśefiri 'n cosiţî,
Frumuşăţîli în faţî.

Tăt cu busuioc, în apî sau unt. La dzili mari.

Crasna-Leuca — Dorohoĭ.
Profira Ananie Dascalu, 56.

XII

Duminicî dimineaţî m'am sculat,
Cofa di brăduleanîn mînî-am luat
Şî la fintîna lu Adam am plecat.
La fintîna lu Adam, triĭ surorĭ a soarilor:
Una, Ipostiva,
Una, Grozoliva,
Una, Śea frumoasî.
Ţeu la fintînî cîn am ajuns,
Ţeli 'n braţî m'o luat
Şî 'n fintînî m'o bagat;
Di tătî ura m'o spalat.

BCU / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Ipostiva înapoi, în fîntîni, m'o aruncat,
Śęa frumoasî în braţî m'o luat,
Cu frumuşăţîli m'o 'mbracat,
Radzîli 'n altiţî,
Luśeferi în cośţi.
Pi cal alb m'o încălicat,
Trîng'iţî în gurî ńi-o dat
Şî la hor' am plecat.
Śini audzî-ni,
Śini vădzi-ni,
Înaintęa męa eşi-ni.
— Śini-i asta?
Śi crăjasî?
Śi împărăţęasî?
— Nu-i crăjasi,
Nu-i împărăţęasi,
Da-i Anica śęa frumoasî".
Śini-o fos cu dosu,
S'o 'nturnat cu faţa.
Sini-o fos în žjoc,
La žjoc o kemat-o.

Cu busujoc, în apî curatî. Apa o aduśi sara pin feręastî. Ti scolî pîn a nu răsări soarili. Cu apa sî spalî; śi rămîni daj pin casî şî spuj:

Nantî-i masa,
Da-i maj nantî casa,
Da-s maj nantî jeu,
Maj śînstiţî-s jeu.
Cum nu poatî casa fărî fereşti,
Sî nu poatî flăcăi fărî Anica.

Crasna-Leuca—Dorohoi,
Aceeaşi.

XIII

Pi ursîti sau di ursîti

M'am sculat marţ dimineaţî
Înaintęa tuturor mahalažiilor,
Înaintęa tuturor prietinilor.
Mă uităj în sus,

Mă uităj în žos,
Mă uităj la răsărit,
Mă uităj la apus.
Cîn, la apus
Zării o grădinuţi;
Cîn, în grădinuţî,
O tăbliţî;
Cîn, pi tăbliţa śęa un žar mari;
Cîn, la žaru mari,
Noăzăśi şî noă di draśi,
Noăzăśi şî noă di drăcăriţî,
Noăzăśi şî noă di puj di draśi,
Frižęa carni di g'iţăl,
O frižęa
Ş'o ardęa.
«Noăzăśi şî noă di draśi,
Noăzăśi şî noă di drăcăriţî,
Noăzăśi şî noă di puj di draśi,
Nu frižiţ carnęa di g'iţăl
Ş'o ardiţ,
Śi, noaźăśi şî noă di draśi,
Noăzăśi şî noă de drăcăriţî,
Noăzăśi şî noă di puj di draśi,
Vă dušiţ la ursîtoaręa lu Alisandru
Şî-i frižiţ inima ij
Ş'o ardiţ.
Di o-ţ găsî-o la masî săzîn
Şî mîncîn,
Lingura din mînî sî j-o svîrliţ
Şî la Alisandru s'o porniţ.
De-ţ găsî-o culcatî cu faţa 'n sus,
S'o 'ntoarśiţ cu faţa 'n žos;
De-ţ găsî-o culcatî cu faţa 'n žos,
S'o 'ntoarśiţ cu faţa 'n sus;
De-ţ găsî-o culcatî pi dręapta,
S'o 'ntoarśiţ pi stînga;
De-ţ găsî-o culcatî pi stînga,
S'o 'ntoarśiţ pi dręapta.
Sî nu sî poatî hodini,
Sî nu sî poatî astîmpara,
Cum nu s'o putut majcă-sa
Cîn o făcut-o pi ja
Cu vinili crunti,
Cu lacrăńj varsati,

Cu pletili pi spati.
Aşa s'o aduśiţ :
Trăsnin,
Plesnin ;
Pin sk'inj,
Mărăśinj,
Numa sînźi făcînd-o ;
Pin garduri fără pirlęazuri,
Pi drum fără carari.
Pin pădurj fără sînii.

Cu frigaręa discînţ. O baźi în foc ş'o înh'ıźi în inimî di găinî. Ziśi :

Nu 'nh'ig frigaręa în inimî di găinî,
O 'nh'ig în inima ursitoarij lu Alisandru,
Carę-a h'i dila Dumnezău lasatî
Şî di oaminj bunj îndemnatî.

Ş'aşa o suśeşti în foc. Discînţ trij zîli la rînd : marţ sara, žoi sara şî simbătî sara.

Di urît sî faśi cu cîcat di urs, da jeu nu ştiu.

Zmulţ—Covurlui.
Aniţa Tanasî Patriki, 58.

XIV

În spri ńercurj şî spri vineri puj bata la cap cruśi, ti culśi pi ja şî ziśi aşa :

Sfîntî N'ercurj,
Jeu ti dărujesc pi tini
Cu śinśj mătănij;
Tu sî mă dărujeşti
Cu ursitoaręa mę :
În yis s'o 'nyisăz,
Ag'idoma s'o văz :
G'ini 'n minti s'o ţij,
Minj dimineţî la veśinj s'o spuj.
Dac' oj avę noroc ş' oj avę,
Sî mă 'nyisăz cu ursitoaręa mę
La masî şăzîn,
Paharu cu yin umplîn,
Fălij di pîni tăin,
Covor verdi aşternîn.

Jar dacî n' oj avę noroc
Şî n' oj avę dila Dumnezău,
Sî mă 'nyisăz la foc şăzîn,
Linî neagrî scărmănîn
Şî pin glod umblîn.

Faśj mătănij pi-un sămn, pi-o batî, pi śeva di-a omuluj şî adivarat yisăzj.

Zmulţ—Covurlui.
Aceeaşi.

XV

Foc, focuşoru ńeu
Jeu ti 'nvălesc pi doă părţ,
Tu sî ti disvăleştî pi noă părţ,
Sî ti duśj din vad în vad,
Pîn la casa ursitorjului ńeu.
Sî-l aduśj
Cu coada sî-l plesneşti,
Cu giśili sî-l pocneşti,
La mini sî-l porneşti.
Sî vii la mini
Făr' di ruşînî,
În yis s'o 'nyisăz,
Aevęa s'o văz.

Puj o basma şî baţ mătănij pi ja. Atît.

Cîrlomăneşti—Tutova.
Maranda Prutęanu, 60.

XVI

Jeşlj pi prispî-afarî
Mă ujtaj în sus,
Mă ujtaj în žjos,
Mă ujtaj în munţij Garoleji :
Nu văzuj ńica.
Văzuj noă draśj,
Cu noă drăcoaiśi,
Cu noă faraonoaiśi.
Tot striga în gura marî cî jau frigaręa,
Jar djavolu śel maj marî spunęa cî n'arî frigarî.
«Taśj,
Nu maj plînźi,
Nu ti maj olicăi,

Ci ţ-oi da frigarea,
Şi Ileana s'a hodini.
Da voi si nu vă culcaţ,
Si nu vă hodiniţ ;
După ursitoriu Ilenii si porniţ.
Di l-ăţ găsi în sat,
Si-l luaţ,
Si-l trintiţ,
Si-l buşiţ,
Cu g'iśiu di foc si-l plesniţ.
Di l-ăţ găsi al nouleа sat,
Si-l luaţ,
Si-l trintiţ,
Si-l buşiţ,
Cu g'iśiu di foc si-l plesniţ,
La Ileana si-l porniţ.
Di l-ăţ găsi la masi şăzîn,
Si-i luaţ lingura din mîni,
Îmbucătura dila guri,
Paharu di băuturi.
Si-l aduśiţ pin păduri fări sîni,
Pin sat fări ruşîni,
Chiuind,
Răcnin.
Di Ileana 'ntrebîn.
Cum nu s'o putut maici-sa aśiua
Pîn şi nu l-o făcut pi iel.
Cu păr pi spati.
Cu obloani lasati,
Cu uş ferecati,
Cu poalili udi,
Cu vinili crunti,
Aşa si nu si poati iel aśiua,
S'astîmpara,
Pîr la Ileana n'a vini».
Ieu nu 'nh'ig frigarea
Niśi în vatra focului,
Niśi în k'iśioru hornului,
Śi-o 'nh'ig în inima lu Vasili.
Friži-l,
Frigăreşti-l
Pin rărunki,
Pi supt rărunki :

Pin rînzi,
Pi supt rînzi ;
Pin majuri,
Pi supt majuri ;
Pin plomîni,
Pi supt plomîni ;
Pin maţi,
Pi supt maţi ;
Pin osînzi,
Pi supt osînzi ;
Pin inimi,
Pi supt inimi;
Pin aţa buricului,
Pin ţăyili trupului.
Pin yis si-l înyisăz,
Aive si-l văz,
Minti si-l ţiu,
În casi si-l spui.

Faśi cu frigarea 'n foc şi inimi di găini. Cruśi si nu-ţ faśi. Pui frigarea la cap şi cunoşti aeve ursita duńitali.

Şerţâşti—Tutova.
Tudora Irava, 67.

XVII

Tu, burujani dragi,
Doamni mari,
Îţ dau pini şi yin (faśi trii mătănii la rădăśina ii),
Tu si-ńi dai ursitoriu ńeu.
Dę-o h'i dispri răsărit,
Dę-o h'i dispri apus,
Dę-o h'i dispri ańjazi,
Dę-o h'i dispri ńjazînoapti,
Si-ńi dai ursitoriu ńeu.
S'aud scauni ho lorožind,
Uşi scîrţîind
Şi si beu yin,
Si mînînc pini
Şi si rîd cu ursitoriu ńeu la masi.

La ńezu noptii ti k'eptini.

Îmbucătura pi cari o mîninśi intîi s'o pui în sîn şi pi urmi o pui la cap, la k'eptini. Şi buruenili li pui în spri răsărit. Apoi vini ursitoarea. O înyisăz noaptea.

Marţ dimineaţă să k'i burujana şi marţ sara ti laj cu ja. Ridikjoară si kjami. Dila păduri o să k'i.

Grozăşti (Oituz)—Bacău.
Catrina Lupului, 60.

XVIII

Şărpi
Balaur,
Cu şiocu di oţăl,
Cu coada di arźint,
Tu !
Io dorm şi mă hodinesc,
Da tu si n'aj somn,
Niśi hodini.
Foculi balaur,
Io ti 'nvălesc,
Tu si ti disvăleşti,
Si ti faśi balaur,
Cu solziį di aur.
Si ti duśi la ursitoarea mea,
S'o plesneşti pin somn.
De-į găsi-o pi drum,
De-į găsi-o adormiti,
Cu coada s'o plesneşti.
În yis s'o 'nyisăz
Ş' ayidoma s'o văz.

Puį trii frigări - făcuti deadinsu - în foc, marţ sara. Ard în foc pîr' a doa zi. A doa zi si h'ii h'erbinţ. Ti k'iş într'o ulśicî şi striźi :

Cum n'am putut io ţini k'işătu,
Aşa si nu poatî ursitoarea ńe.
În yis s'o 'nyisăz,
Ayidoma s'o văz.

Bogdăneşti—Bacău.
Catinca lu Neculaį Oanśca, 70.

XIX

Įeį o bucăţicî di busuioc di cari umblî preutu la Bobotcazî; îl leźi cu matasî roşli la deźitu ńic dila mîna dreaptî şi zîśi aşa :

Tu, ursitorju ńeu,
Si n'aį somn
Şi si ńi-o arăţ.

Ti culśi cu crivatu la răsăritu soarilui, cu mîna pi obraz şi cîn ti scoli, noaptea, si nu ti uiţ pi źeam.

Bogdăneşti — Bacău.
Aceeaşi.

XX

Di ursitî

Luni, luni,
Bun cal aį
Şi friu n'aį.
Na-ţ friu ńeu
La calul tău,
Şi ti du după ursitoarea ńe,
Cu g'işi di foc s'o plesneşti,
Şi la mini s'o porneşti.
Si vii pin păduri fără sîni
Şi pin sat făr' di ruşini.

Cîn îį luna frumoasî ieş afarî, įeį o bîrneaţî, ti 'nśinźi şi tăt faśi aşa la luni.

Todireşti — Vaslui.
Mărioara Grosu, 70.

XXI

— Noă capri,
Śjuti capri,
Cu foc încalţati,
Pi leici încălecati
Şi la drum plecati,
Undi vă duśiţ voi ?
— Ni duśim la cîmpu cu jerg'ili,
La dealu cu yiili.
— Śi si faśiţ ?
— Si li ardim,
Si li pîrżolim.
— Nu vă duśiţ la cîmpu cu jerg'ili,
Niśi la dealu cu yiili.

Duśi-vă-ț la ursitoarea lu Alixandru,
Śea di Dumnedzău lasatî,
Di oamini buni îndemnatî,
Și-i ardiț gîndu lii,
Statu lii,
Mărsu lii,
Inima lii.
Ardiț și i-o pîrjoliț,
Daț-i gînd din gîndu lui,
Dragosti din trupu lui.
Daț-i sî gîndeasci,
La dînsu sî sosasci
Pin păduri fără sîni,
Pin sat fără rușini,
Sî nu-l simți cîni,
S'o 'nyisădzî-aevea
Dintr'un pahar bînd
Și din pîni mincînd.

Faș noă șeri : cu frigarça, cu letca ... Cu apa sî spalî. Strok'eșți pi cali pi undi merzi norodu.
Îl yisădzî și sî pornești ńiri.

Buneșți — Fălciu.
Catrina Ion Boițan, 70.

XXII

Ptîu ! vacî neagrî,
Ponęagrî !
Ptîu ! vacî roșî,
Poroșî !
Ptîu ! vacî balai,
Nibalai !
Śi gîndești ?
Casi sî pustiești,
Copk'îi sî sărășești,
Barbat sî văduvești ?
Du-ti maî înfocat,
Și maî k'îparat,
În capu cuî ți-o minat.
Ļuti și digrabî.

Cu triî frigărî (triî h'erî di găsît). In apî. Stînzî noă cărbunî în apa śeja. După śi li stînzî di triî orî (h'erili), puî triî cărbunî la fîcari h'er. Zîșî discînticu tăt. Cîn sî timplî.

Balș — Botoșani.
Mărioara Giorgiasî, 63.

XXIII

Craî, crăișor,
Di eștî crăișoarî,
Sî-ńî śiî surioarî ;
Di eștî crăișor,
Sî-ńî 'siî frățior.
Sî ti duși undi ți-oî trimeti ieu,
După ursitorju ńeu.
Di-i în sat,
Di-i în al doilę sat,
Di-i în al trilę sat,
Di-i în al patrulę sat,
Di-i în al śinśilę sat,
Di-i în al șasilę sat,
Di-i în al șaptilę sat,
Di-i în al optulę sat,
Di-i în al noălę sat,
Di-i pisti noă mărî,
Pisti noă cringurî di śer,
Sî ti faș un șărpi balaur
Cu solzîî di aur,
Cu clăbanț di śer.
Sî ti duși undi ți-oî trimeti ieu.
Cu clăbanțu și-l śiuk'eșți,
Cu arik'îli sî-l pălăești,
Dila mama lui,
Dila tata lui.
Pîr la mini n'a vini,
Sî nu sî poațî hodini,
Pîr pi mini nu m'a lua,
Sî nu poațî în loc sta.

Cu cuțîtu faș. Cuțîtu îl puî în foc. Viî în casî și zîș :

Foc, focușoru ńeu,
Ieu ti 'nvălesc,

Tu si ti disvăleşti.
Cum ardi focu 'n vatri,
Aşa si ardi cămeşa pi dinsu
Şi inima într'însu.

Cuţitu îl leş în foc pîr a doa dzî dimineaţî, Simbătî sara.

Crasna-Leuca — Dorohoi.
Profira Ananie Dascalu, 56.

XXIV

O pornit Ion pi cali.
Pi carari,
Frumos şî gras;
S'o 'ntîlnit c'o vaci neagrî,
Ponçagrî,
Răgînd,
Răncăluind,
Ursita luînd.
O prins Ion a si văjcăra,
Săjcărînd.
Şini l-o audzît ?
Majca Domnuluj:
«Nu ti săjcăra,
Nu ti văjcăra,
Ţeu m'oi scoborî,
Din creştitu capuluj ţ-oi lua,
Din vîrfu părului.
Din luăninili okilor,
Din ruźîli obrazuluj,
Din sfîrcu nasuluj,
Din dinţ,
Din măsăli,
Din k'işioari,
Din dežitili k'işioarilor».
Ion a rămînę curat,
Luăinat,
Ca majcî-sa şi l-o făcut,
Ca Majca Preśista şi l-o lasat.
Discînticu dila mini,
Leacu dila Dumnedzău.

Cu şcarî 'n foc şî cărbunj. Şeara roşîi o puj în apî. Nu stînźi cărbunj, da stînźi ursîta.
În dzî di săc.
Di trij orj pi dzî, în trij dzîli di cîti trij ori.

Mîloc — Dorohoi.
Catinca Tivilic, 53.

XXV

Di disfăcut sau di disfăcanje

— Bunî dimineaţa, bunî dimineaţa, apî albî
Şî limpedî şî balai.
— Di śi eşti tu, Ţigorţi, negru,
Ponegru ?
— Pă cum n'oi h'î jeu negru,
Ponegru ?
Śini m'o făcut,
M'o şî stuk'it
Şî toatî lumea m'o urît
Şî di urekî m'o surzît.
Ş'am vinit la apa albî
Şî limpedî şî balai :
Cum aj spalat malurili di măluri
Şî k'etrili di ruźinî,
Aşa si mă speljî şî pi mini :
Di fapt,
Di dat,
Di strigari
Şî di urîtu śel mari.
Cî jeu îs botezat,
Încreştinat
Şî la icoani purtat.

Si discîntî cu panî di hultur sau di păun şî cu bosîoc, cu ńeri şî cu pîni şi cu yin.

Zmulţ — Covurlui.
Aniţa Tanasî Patriki, 58.

XXVI

M'am sculat marţ
Înaintea tuturor mahalažiilor,

Înaintea tuturor prietinilor;
M'am sculat,
M'am spalat,
La biserici am plecat,
Pin merį înfloriţ,
Pin prăsădz răsădiţ ;
Įar duşmanśili
Şi duşmani
Şi k'izmători
Şi fărmăcători
Şi strigători,
Toţ mă huįdię.
Şi nimi nu m'o văzut,
Numa hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţili mărilor.
Įel din urmî că sosă
Şi din urmî-aşa grăjă :
„Aniţi discîntătoari,
Įeų ştių di fapt,
Di dat,
Di strigari
Şi di urari
Şi di uritu śel maį mari.
— Ei, g'ini, tu, hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţili mărilor,
Dacî ştiį di dat,
Di fapt,
Įeų pi tini tę-am rugat,
Că-į fapt cu cicat di cini,
Fapt cu cicat di lup,
Fapt cu cicat di urs,
Fapt cu cicat di om,
Fapt cu cicat di miţi,
Fapt cu păr di miţi,
Fapt cu păr di porc,

Fapt cu ţărnî dila mormînt,
Fapt zăcut triį zili cu usturoi în curu cinilor,
Fapt cu gît di lup,
Fapt cu apî dila neguri,
Fapt cu broąscî uscati,
Fapt cu hîrb noų,
Fapt cu steclî di cristal,
Fapt cu oų clośit,
Fapt cu śenuşi lepădati din leşter,
Fapt cu funingini,
Fapt cu ţărnî luąti din urmî,
Fapt cu riclituri di cini,
Fapt cu sąarti di miţi,
Fapt cu scurmături di găini,
Fapt di tati,
Fapt di mami,
Fapt di fraţ,
Fapt di surori,
Fapt di cumnaţ
Fapt di veśini,
Fapt di prieteni,
Fapt di Ţiganśi,
Fapt di Armenśi,
Fapt di Żidanśi
Fapt din alt sat,
Cu stuk'it amestecat.
Tu, hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Tu, cu śįupu sî-l śįuk'eşti,
Cu k'iśįoarili să scurmi,
Cu arik'ili sî-l aduni,
Pi fapt sî-l încarśi g'ini :
Pi żeni,
Pi sprinśeni
Şi pi peni.
Sî-l duśi din sat în sat,
Pîr' aį da di śel yinovat
Hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,

Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor,
Tu jar sî ti 'ntorśi
La Aniţa discîntătoarea,
Cî ja din buśjum tę-a 'mbuśjuma
Şî pi tini tę-a aştepta
Cu mesî 'ntinsî,
Cu făclii aprinsî ;
Şî ja cu pinja tę-a hrăni (atunśi îi daj pîni)
Şî cu ńerea tę-a 'ndulśi
Şî cu yinu tę-a śinsti
Şî cu cuvinti di śinsti ţ-a vorbi.
Şî tu, hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor,
Tu, jar înapoj sî ti 'ntorśi
La cutari :
Sî-j jej faptu,
Datu,
Strigarea,
Urarea,
Hujdiitu,
Bażjocoritu,
Trimâsu
Şî aruncatu.
Di pi dînsu sî jej,
Din capu luj,
Din okî luj,
Din sprinśenili luj,
Din gura luj,
Din horba luj,
Din mînuli luj,
Din corpu luj,
Din k'iśjoarili luj,
Din casa luj,
Din bătătura luj,
Din păsărili luj.
Tu, hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,

Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor,
Poati aj umblat
Şî n'aj aflat
Ş' aj cătat
Şî n' aj găsît,
Da tu sî ti dușî la mormînt,
Poati aśela a h'î făcut,
Cari-j la mormînt,
Da tu sî scurńi pin ţărnî,
Pi sup ţărnî,
Sî caut mormînt nou,
Mormînt yiu
Ş' acolo sî scurńi,
Pin ţărnî,
Pi sup ţărnî,
Pîr' aj da di os,
Di k'eli.
Hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor,
Poati lor nu lę-a h'i nișî fapt
Nișî dat
Ş'așa lę-a h'i dila Dumnezău
Ca sî pătimęascî îi rău ;
Da tot sî li jej datu,
Faptu,
Strigarea,
Urarea,
Hujdiitu,
Bażjocoritu
Şî trimâsu
Şî aruncatu.
Şî sî-l dușî din sat în sat,
Pîr' aj da dj-un păr uscat.
Acolo sî ti scuturi,
Sî ti vindîśi,
Sî nu sî maj afli ńicî
Şî sî nu maj aibî śi sî-j maj facî

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Şi ij si rămîi
Ca meri 'nfloriţ,
Ca răsadzîj răsădiţ.

Zmulţ — Covurlui.
Aceeaşi.

XXVII

— G'iu-ţ, apî mergătoari !
— Mulţăńesc duńitali, Ioani !
— Am vinit si mă spăl
Di dat,
Di fapt,
Di uritu śel mari,
Di fapt făcut,
Pin nucî vîrît.
Si mă spăl,
Si mă curăţăsc.
Śini ńi-o făcut cu una,
Ieu ńîi disfac cu doă;
Śini ńi-o făcut cu doă,
Ieu, ńîi disfac cu trij;
Śini ńi-o făcut cu trij,
Ieu ńîi disfac cu patru;
Śini ńi-o făcut cu patru,
Ieu ńîi disfac cu śinśi;
Śini ńi-o făcut cu śinśi,
Ieu ńîi disfac cu şăsî;
Śini ńi-o făcut cu şăsî,
Ieu ńîi disfac cu şăpti.
Śini ńi-o făcut cu şăpti;
Ieu ńîi disfac cu uopt;
Śini ńi-o făcut cu uopt,
Ieu ńîi disfac cu noă;
Śini ńi-o făcut cu noă,
Ieu ńîi disfac cu miniļi-amîndoă.
Mă spăl,
Mă curăţăsc :
Di dat,
Di fapt,
Di frat cu surorî,
Di cumnat cu cumnati,
Di soacrî cu nora,
Di h'îjcî cu mama.

În lăturî, śjunźi pîrliţ,
Cî v'ażjunźi suflet di creştin botezat.
Ieu am plecat
Şi merg cu yişin înflorit,
Cu glas di cuc cîntînd.
Cu oki cîn oj cata
Ca cu yin bun j-oj îmbata;
Cu glas di cuc cîn oj cînta
Toatî lumea pi mini m'a asculta,
Pi mini m'a luńina.

Si discîntî la răsăritu soarilui, în apî c'o crenguţî di bosîoc. Numaj ńercurja şi vinerja nu.

Cîrlomăneşţi — Tutova.
Maranda Pruteanu, 70.

XXVIII

S'o liet,
S'o săliet
C'o ştîrbî di bosioc ;
La biserici -o plecat.
S'o 'ntîlnit cu noă călătoari,
Cu noă fărmăcătoari,
Da glasu mari şi l-o lasat
Pîr la poarta śerului s'o auzît.
«Nu ti văjcara,
Nu ti răjcara,
Cî ieu te-oj luа di mîna dreaptî
Şi te-oj duśi 'a fîntîna lu Iordan,
La curţîlî lu Aslan,
Pi scarî di śearî te-oj scoborî,
Si ti păzăsc di śeli noă 'nţăpătoari,
Di śeli noă fărmăcătoari,
Si ti speļi di tinî,
Di ruźini,
Di cascari,
Di faptari,
Di uritu śel maj mari.
Si ti lasî luńinat.
Ca arźintu śel curat».

Cu bosioc discînţ marţa, źjoja şi simbita.

Cîrlomăneşţi — Tutova.
Maria Petraki Dorofti, 60.

XXIX

Śini ńi-o făcut cu una,
Ło-i disfac cu doă;
Śini ńi-o făcut cu doă,
Ło-i disfac cu trii;
Śini ńi-o făcut cu trii,
Ło-i disfac cu patru;
Śini ńi-o făcut cu patru,
Ło-i disfac cu śinśi;
Śini ńi-o făcut cu śinśi,
Ło-i disfac cu șăsi;
Śini ńi-o făcut cu șăsi,
Ło-i disfac cu șăpti.
Śini ńi-o făcut cu șăpti;
Ło-i disfac cu opt.
Śini ńi-o făcut cu opt;
Ło-i disfac cu noă.
Śini ńi-o făcut cu noă
Ło-i disfac cu mînili-amîndoă.

Țîi mînili 'ncleștati în apî cu busuioc și după śe-ai sfîrșit dai mînili așa pesti cap. Din apî bei di noă orj.

Busuiocu ari cruśi; ieį o cruśi ș'o puį în pălării înăuntru și merźi cu ia așa.

Marța, źioja și simbăta discînt.

Bogdăneștį — Bacău
Catinca lu Neculai Oanśęa, 70.

XXX

S'o sculat cutarî marț dimineațî,
Pi okį s'o spalat,
La icoanî s'o 'nkinat,
Cali, pi carari c'o plecat
Gras și frumos.
La un ńiźloc di cali
L'o ażuns moș tatî Barbicot.
P...a-į bati vinili,
Coail', călcîli.

Limba, borta curuluį.
Calari pi iepuri,
Cu g'iśi pi umăr,
Cu cożocu 'ntors pi dos,
Cu iță ri plesniį,
Cu dințîi rînźiț,
Cu luleaua 'n dinț,
Cu oki boldiț,
Cu căśiula 'ntoarsi pi dos.
Cum l-o ażiuns,
Źios l-o pus,
Cu g'iśiul l-o g'iśiuit,
Cu calul l-o zdrog'it,
Carnęa į-o morsocat,
Sinźili į-o băut,
Inima į-o mîncat,
Fața į-o 'ngălbinit,
Oki į-o 'mpăenźinit,
Vinili į-o 'ncordat,
Spatili į-o corovănit,
K'eptu i l-o rîdicat,
Inima į-o mîncat.
L-a 'nfricoșat, înfricoșatu-l-o,
L-a speriat, speriatu-l-o,
L-a săźetat, săźetatu-l-o
Pin crierili capuluį,
Pin auzu urekilor,
Pin melśiurili okilor,
Pin sfîrcu nasuluį,
Pin fața obrazuluį,
Pin gurmazu g'ituluį,
Pin capu k'eptuluį,
Pin baerili inimiį,
Pin inimî,
Pi supt inimî,
Pin rărunkį,
Pi supt rărunkį,
Pin cruśili șălilor.
Delăturį di drum l-o dat,
Cu numi di om mort l-o lăsat
Niminį nu l-o văzut,
Niminį nu l-o audzît
Răjcărîn,

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Văjcărîn,
Numaĭ Maĭca Domnuluĭ ĭ-o vădzut.
Şĭ l-o audzît.
Cu straĭ albĭ s'o 'mbracat,
Pi scarĭ di aur s'o scoborît,
Pi tojag di arźint s'o sprižinit,
Di mîna dreaptî l-o luat,
Cu gura sfîntî l-o întrebat:
— Şi ti vaĭcări,
Şi ti raĭcări?
— Cum nu m'oĭ văjcâra,
Cum nu m'oĭ răjcâra?
— Nu ti văjcâra,
Nu ti răjcâra,
La Maria áĭ alerga
Şĭ Maria în rakiu ţ-a discînta,
În rakiu şi undılemn ţ-a discînta.
Tu áĭ bę şĭ te'ĭ spala,
Cătătura în saţ ţ-o h'i,
Faţa ţĭ s'o roşĭ,
Trupu ca porcu s'o' ngrăşa.
Pi gurĭ áĭ bę,
Pi cur le-ĭ cîca,
Tătĭ boala o pleca.
Pi moş Barbîcot cu lînĭ l-oĭ lega,
Cu mătura l-oĭ mătura,
Cu g'išiu l-oĭ g'išiui,
Cu cuţîtu l-oĭ înžunĝia».
Ieş, Satanĭ,
Ieş, spurcatĭ,
Ieş, draśi,
Ieş, Scaraoţki,
Duh necurat,
Numilĭ omului,
Duhu omului,
Ptiu, ptiu!
Acu sĭ ieş,
Sĭ ti duśi
Din crierili capului,
Din auzu urekilor....
In codri lu Modrça tę-oĭ mîna,
Acolu-ĭ lăcaşu vostru,
Cu mesi întinsĭ,

Făcliĭ di śearĭ aprinsĭ;
Acolu, fată codiţi albĭ n'o 'mpletit,
Buhaĭ negru n'o boncăluit,
Cîni negru n'o latrat,
Cucoş negru n'o cîntat.
Cu mîna dreaptî tę-oĭ lua,
În fundu mării tę-oĭ arunca.

Poati sĭ aibĭ boalî cît di grea. Discînţ în apî cu yin, ńeri, undilemn şĭ cu pămătuf cu carĭ faşi preutu aĝiazmî.

Munśelu —'Roman.
Maria Mălinişi, 95.

XXXI

S'o sculat Natalia.
Ion,
Costandin,
Ştefan,
Ozănia Maria,
S'o sculat źioĭ dimineaţĭ;
Cîn popa în tokĭ izg'iţu-o.
Iĭ din pat săritu-o,
Pi okĭ s'o spalat,
La icoanî s'o 'nkinat,
Cu straiĭ s'o 'mpodog'it,
La biserici o pornit,
Pin nuśĭ înfrunzîţ,
Pin ńerĭ înfloriţ.
La un ńižloc di calĭ
Lę-o eşît săteni,
Poporăni,
Mežleşîţĭi,
Veśinilĭ.
Di mîna dreaptî ĭ-o luat,
Dilăturĭ di drum ĭ-o dat,
Perdeli di urît lę-o pus,
Fapt gurili lę-o 'ncleştat,
Mînuli lę-o legat,
K'išioarili lę-o 'nk'edecat,

Calari pę-o buștihoani neagri și pirliti i-o încălecat,
Pi-un hoit di cal împuțit i-o îmbracat,
Dinț di cal mort în guri pusu-lę-o,
Oki di cal mort în oki pusu-lę-o,
Cu pămătuf di păcuri i-o uns.
Momii la pojata gainilor pusu-lę-o,
Cu șenuși părăsiti i-o uns,
Cu funinzini i-o uns,
Cu unturi di bursuc i-o uns,
Cu k'eli di șărpi i-o uns,
Cu talpi di huhurez i-o uns.
Fapt uns,
Fapt mîncat,
Fapt strigat,
Fapt băut,
Fapt turnat,
Fapt în k'ișioari calcat.
Fapt pi casi,
Fapt pi masi,
Fapt pin patru colțuri di casi.
Cu k'eli di lup i-o îmbracat,
Cununi di sk'inj di mășeș în cap pusu-lę-o,
Cu cămeși di urît i-o 'mbracat.
Cu briu di urziși i-o înșins,
Cu șiuboti di k'eli di broasci i-o încalțat.
Ii nișă în sami n'o bagat,
La biserici o plecat.
Cîn la biserici o ažiuns,
K'etrili o k'icat,
Ușili s'o 'nkis,
Zidu s'o stricat,
Preoții o stat din cîntari.
Dascali din șetiri.
Ibusu n'o ascultat,
Nafuri n'o luat,
Afari din biserici i-o dat,
Icoanili cu dosu la dînșii s'o 'ntors
Și ii s'o 'ntors înapoi
Răjcărin
Și văjcărin
Cu glas mari pînî 'n șer,
Cu lacrîmj pînî 'n pămînt.
Nimini nu i-o vădzut,

Niminj nu i-o audzît,
Numai Majca Domnului i-o vădzut
Și i-o audzît ;
Pi scari di aur s'o scoborît,
Pi tojag di arżint s'o sprižînît,
Di mîna dręaptă i-o luat
Și din gura sfîntî i-o întrebat :
— Și vă răjcăriț,
Și vă văjcăriț ?
— Cum nu ne-om răjcări,
Cum nu ne-om văjcări ?
— Nu vă răjcăriț,
Nu vă văjcărați,
La Maria alergați,
Ia v'o disfași,
În apî și yin
Și ńęri și ńir
Și pîni v'o discinta.
V'o lua Majca Sîntămăria di mîna dręaptî,
Adam și Adămęasi di mîna stîngî,
Iordan și Iordănoaja di subsuori
Și-ț pleca pi cararęa lu Adam
La fîntîna lu Iordan.
Ieu înainti duše-m'oi ;
La mini cîn îț ažiunzi,
Di mîna dręaptî v'oi lua
Pi punti di arżint v'oi așăza,
Apî din fîntîni oi lua
Și v'oi spala:
Di dat,
Di fapt,
Di uri,
Di pîri,
Di strigari,
Di uritu șel mari,
Di șęas rău,
Di hk'iturî.
V'oi spala,
Și v'oi curăți
Și v'oi limpezi.
Cu strai v'oi îmbraca :
Cîmpu cu florili,
Șeru cu stelili,

Luna cu soarili.
Luna în spati,
Soarili 'n k'ept,
Luśeferi
În umeri.
Răsaĭ sfinti soari,
Frăţioari !
Nu răsaĭ pi rîk'i, pi ponoari,
Şî răsaĭ pi śinstĕa lor,
Pi dragostĕa lor.
Supt un măr mari 'nflorit
Ieştĭ-un scaun di arźint
Cu flori di vicşunel acoperit.
Śini şadi acolo ?
Maria, Natalia;
Maĭca Domnului cu yin îĭ śinsteşti,
Cu ńeri îĭ îndulśeşti,
Cu pîni îĭ hrăneşti,
Cu steglĭ di busuĭoc în faţĭ îĭ strok'eşti,
Di tătĭ boala îĭ izbăveşti.
Buzi moĭ şî supţîreli,
Cuvîntu di yin,
Graju di cuc,
Guriţa făguraş di ńeri,
Sî gusti tătĭ lumĕa din eli.
Aşa strai v'oĭ îmbraca,
Curuni di florĭ împărăteascĭ v'oĭ puni,
Cu cămeşî di dragosti v'oi îmbraca,
Cu brîu di îbosti înśinże-v'oĭ,
Cu śĭuboti di fluturĭ v'oĭ încalţa.
Sărutaţ sî h'iţ di tăţ săteni,
Di tăţ orăşăni,
Di tăţ poporăni
Cu ńir v'oĭ ńirui,
Cu para di arźint rade-v-oĭ,
Cu păunu şterże-v'oĭ,
Cordici çivizui pune-v'oĭ
Spor la munci,
Spor la banĭ,
Banĭ stătătorĭ în pungĭ v'oĭ da.
Cum nu poati copk'ilu nebotezat şî ţîpî.
Aşa sî nu poatĭ tăt satu după cutari;
Cum ţîpî copk'ilu după mă-sa

Şî mă-sa după copk'îl,
Aşa sî tragî tăt satu după cutari;
Cum umblî alg'ina din deal în deal,
Din vali 'n vali,
Din floari 'n floari,
Aşa sî ţîpi tăt satu;
Pînî 'n al noulĕa sat;
Cum nu poati sluji preutu fără vin şî pîni şî undilemn,
Aşa sî nu poatî di cuvîntu lor
Tăţ săteni,
Tăţ orăşăni,
Tăţ poporăni;
Cum ard luminările în policandri şî în feşnic,
Aşa sî ardî inima în tăt satu.
Sî nu poatî bĕ,
Sî nu poatî mînca,
Pîn la dînsu n'a veni.
Di mîna dreaptă v'oĭ lua,
La biserică om ażjunji,
K'etrili s'or aşăza,
Uşîli s'or diskidi,
Icoanili cu faţa la voĭ s'or întoarsî,
Ibosu a cînta,
Nafurî îţ mînca,
Dumnedzău şî Maĭca Domnului śinsti şî dragosti v'o arata,
Tătî lumĕa la voĭ a alerga,
Cari n'o încăpĕa,
Pi gard s'o suja.
Disclnticu dila mini,
Lĕacu dila Dumnedzău.

Munśelu — Roman.
Aceeaşi.

XXXII

M'am sculat marţ dimineaţî,
Coh'iţî
Di brădiţî
În mînî am luat
Şî la apî curgătoari am plecat.
Am adus apî
Şî m'am spalat ;
Cu cămeşî albî m'am îmbracat,
Pi calî,

Pi carari am plecat
Duşmanśili şi fermecătoarili
Din urmî m'o ażjuns,
Di cap m'o luat,
Sînżili ńi l-o băut,
Căśjulî di urs în cap ńi-o pus,
Cu cămeşî di urît m'o îmbracat,
Cu tulpan di urît m'o îmbrobodit,
Cu k'eli di drac m'o îmbracat,
Cu k'eli di drac m'o încalţat
Şî 'ntr'o groapî m'o aruncat.
M'am sculat cum am putut,
La bisăric 'am plecat.
Duşmanśili şi fermecătoarili
Din urmî m'o ażjuns,
Di oki m'o kiorît,
Di mînî m'o legat,
Di k'iśioari m'o 'nk'edicat
La bisăric 'am plecat.
La bisăricî dac 'am ażjuns,
Icoanili, la mini, cu dosu s'o 'ntors,
Făcliili în policandru s'o stîns,
Uşili sî 'nkidę,
Ǫamini di mîna dreaptî mă lua
Ş' afarî mă da.
Ieu plînżęm lîngî bisăricî.
Majca Domnului m'o audzît,
Pi scărî di aur s'o scoborît,
În scaun di arżint o şăzut,
Di mîna dreaptî m'o luat
Şî pi mini m'o 'ntrebat :
— Śi plînżi,
Śi ti văjcări ?
— Cum n'oj plînżi,
Cum nu m'oj văjcăra ?
Dacî m'am sculat marţ dimineaţî
În răvărsatu zorilor,
În cinticu cucoşilor,
În ńirosu florilor ;
Coh'iţî
Di brăditî
În mînî am luat
Şî la apî curgătoari am plecat.

Am adus apî şî m'am spalat
Şî m'am îmbracat
Şi la bisăric' am plecat,
Dar duşmanśili şî fermecătoarili,
Făcătoarili di răli,
Di cap m'o luat,
Ura şî pira pi mini o dat,
Căśjulî di urs în cap ńi-o pus,
Cu cămeşî di urît m'o îmbracat,
Cu pantoh'i di urît m'o încalţat
Şî 'ntr'o groapî m'o aruncat.
Ieu am făcut cum am putut
Şî din groapî am ieşît.
La bisăric 'am pornit ;
La bisăricî dac' am ażjuns,
Pok'i muţă,
Dascali surză,
Lumînările sî stînżę,
Poki nu mai śetę,
Ǫamini di mîna dreaptî mă lua
Şî pi uşî afarî mă da».
Majca Domnului o dzîs aşa :
«Nu plînżi, nu ti văjcara,
Cî ieu di mîna dreaptî ţi-oj lua
Pi potica lu Adam,
La fîntîna lu Iordan.
C'o stivî di bosîoc
Ieu ţ-oj spala trupu tot,
Cămeşa di urît ţ-oj lua,
Căśjula di urs din cap ţ-oj lua,
Cu tulpan di ibos ţi-oj îmbraca,
Di k'eli di drac ţi-oj disbraca,
Cu aur şî cu mărgărintar ţi-oj îmbraca.
Di k'eli di drac ţi-oj discalţa,
Cu pantoh'i di mărgărintar ţi-oj încalţa,
G'iśi şî şărpi din mînî ţ-oj luа,
Norocu şî sporu în banj ţî l-oj da.

Majca Domnului o spălat-o,
O luńinat-o;
Dila fîntînî înapoj s'o 'ntors.
Duşmanśili şî fermecătoarili
Pi gard sî rîdica,

Inima 'n jeli crapa,
Şi din guri jeli zîşę :
«Śini-j aśeja spalatî,
Luńinatî ?

Majca Domnuluj di mîna dręaptî o luja
Şi la bisăricî pi poticî si 'ntorşę.
Uşîli si diskidę,
Făcliili în policandri s'aprindę,
Poki śetę,
Dascali cînta.
Majca Domnuluj di mîna dręaptî o luja,
Ţamini di mîna stingî o luja,
În bisăricî o baga.
Majca Domnuluj aşa zîşę :
«Rămîj tu curatî,
Spalatî
Şi luńinatî di Majca Domnuluj
În casa lu Ristos».

Într'un castron cu apî puj un ban di arźint, o bucatî di zahar, o lecuţî di yin şi jej un smoc di bosîjoc. Aj ş'o luminari aprinsî cîn disfaśj.

Marţ dimineaţî, şi źioj şi simbătî. După śi-aj discîntat li daj si bei şi pi urmî s'o arunśj la răsărit şi ziśi :

Din vînt o vinit,
Rău şi făcutu
Şi trimăsu
Şi fermecăriili,
În vînt si si ducî.

Cut — Neamţ.
Măriuca Daradoj, 69.

XXXIII

M'am minicat,
M'am finicat
Duminicî dimineaţî,
Si mă duc la muntili lu Adam,
La fintîna lu Iordan,
Si mă spăl :
Di dat,
Di fapt,
Di cascari

Şi di uritu śel mari.
Şi nu m'am putut duśi ;
M'am trezît di k'isioari 'nk'edicat,
Di mînj legat,
Di okj kjorît,
Di guri muţît.
Mă văjcăręam
Şi mă olicăręam
Şi nime 'n lumi nu m'auza,
Numaj Majca Domnuluj mă 'ntreba :
— Śi ti văjcărez,
Śi ti olicăreşţi ?
— Cum nu m'oj văjcăra,
Cum nu m'oj olicări ?
C'am pornit pi cali
Pi carari,
Pi drumu śel mari,
Si mă duc la fintîna lu Iordan,
La muntili lu Adam,
Si mă spăl cu apî :
Di dat,
Di fapt,
Di cascari
Şi di uritu śel mari».
Zîsî Majca Domnuluj :
«Nu ti văjcăra,
Nu ti olicări.
Cu paraţa radi-ţi-oj,
Cu păunu şterźi-ţi-oj,
Cu măturа măturatu-ţi-oj,
Şi-j rămînę curatî
Şi luńinatî
Ca auru şi arźintu
Pin poalili Maişij Domnuluj strecurati.
Cîţ or vorg'i pi din faţî,
Tăţ or vorg'i cu dulśeaţî;
Cîţ or vorg'i pi din dos,
Tăţ or vorg'i di frumos;
Cîţ di tini s'or atinźi,
Tăţ ca di ńeri s'or linźi.
Şi-j rămînę curat
Ca apa di tini,
Ca k'etrili di ruźinî ;

Şî-i porni pi cali,
Pi carari,
Cu soarili 'n faţî
Şî cu dragostili 'n braţî».
Dacî-i fatî ziş̧ :
Ca plinça sî mă minînşi,
Ca yinu sî mă bei,
Ca zaharu sî h'iu dulşi,
Ca bosîjocu sî anînos.
Adămoai,
Nu la fetili,
Nişî tu, Adam, fişjori;
Lă pi [cutari]
Şî-l îmbracî în cămeşî di drag;
Clţ la dînsu s'or uita,
Tăţ sî-l drăgostçascî
Şî sî-l poftçascî.

Puţ o lecuţî di pîni, un şir di bosîjoc, zahar, ńeri. Simbătî sara.

Crăcăoanţ — Neamţ.
Anica Ionescu.

XXXIV

Datulç,
Spurcatulç,
Faptulç,
Tţ-aţ pus pi capu cutăruja.
Şini tę-o kemat,
Şini tę-o poftit ?
E-ţ rău di pi cap,
Cu k'eli di ţap ;
E-ţ rău di pi ţîţî,
Cu perţ di miţî ;
E-ţ păru di pi trup,
Cu perţ di lup ;
E-ţ păru di pi k'isjoari,
Cu păr di căprjoari.
Di-ţ cumnatî,
Di-ţ veşini,
Di-ţ străinî,
Di-ţ moarti,
Sî ti duşţ la dînsa 'n groapî.
Ti dauţ plinî rasî,
Sî ti duşţ la dînsa acasî.

Şini ńţ-o făcut cu una,
Ieu lţ disfac cu doă;
Şini ńţ-o făcut cu doă,
Ieu lţ disfac cu trij;
Şini ńţ-o făcut cu trij,
Ieu lţ disfac cu patru;
Şini ńţ-o făcut cu patru,
Ieu lţ disfac cu şinşţ;
Şini ńţ-o făcut cu şinşţ,
Ieu lţ disfac cu şăsî.
Şini ńţ-o făcut cu şăsî,
Ieu lţ disfac cu şăpti;
Şini ńţ-o făcut cu şăpti,
Ieu lţ disfac cu ţopt.
Şini ńţ-o făcut cu ţopt,
Ieu lţ disfac cu noă;
Şini ńţ-o făcut cu noă,
Ieu lţ disfac cu miniļ-amîndoă.

Puţ frigarça pi foc şî trij h'eri. Ţarecîn.

Crăcăoanţ — Neamţ.
Aceeaşî.

XXXV

O plecat pi cali,
Pi carari,
Căjnîndu-sî,
Văjcărîndu-sî.
Zisî Maica Domnuluţ :
— Şini-ţ aista ? Ţiorçi ?
Sfînta Ana zisî :
— Nu-ţ Ţiorçi.
În cap k'eli di şârpi i-o pus,
În spati k'eli di urs i-o pus,
În k'işjoari papuşî di şer i-o pus.
Maica Domnuluţ la fîntîna lu Iordan l-o luat
Şî cu apî l-o spalat
Şî cu cămeşî di fujor l-o îmbrăcat,
Cu grîmça di matasî l-o 'mbrobodit,
Cu papuşî di arźint l-o încalţat,
Acasî o plecat.
Acasî cîn o ażjuns,

Mesîli 'ntinsî,
Făcliilj-aprinsî,
Majca Domnuluj în ženunkj s'o ridicat,
Di mîna dreaptî o luat-o,
Cu ńir o ńiruit-o,
Cu yin o sînstit-o,
Cu ńeri o 'ndulśit-o,
Cu florj o 'mpodog'it-o
Ş'o ramas curatî,
Luńinatî
Ca arźintu strecurat.

În zilî di frupt, cîn lj luna plinî, disfaśj în apî c'o leacî di yin, ş'o leacî di ńeri. Aduśj apî proaspîtî dila noă apî. Cu apa sî spalî şi bęa.

Zăneştj — Neamţ.
Ileana lu Neculaj Ursu, 58.

XXXVI

Dę-a śi făcut di fapt,
Dę-a śi faptu făcut cu bob,
Dę-a śi făcut cu lînti,
Dę-a śi făcut cu mazîri,
Dę-a śi cu pasat,
În patru s'a disk'icat,
N'o rămas fapt pi trupu lui Ģiorģi di leac.
Śini faśi c'o mînî,
Ieu disfac cu doă;
Śini faśi cu doă,
Ieu disfac cu trij;
Śini faśi cu trij,
Ieu disfac cu patru;
Śini faśi cu patru,
Ieu disfac cu śinśi;
Śini faśi cu śinśi,
Ieu disfac cu şăsî;
Śini faśi cu şăsî,
Ieu disfac cu şăpti;
Śini faśi cu şăpti,
Ieu disfac cu uopt;
Śini faśi cu uopt,
Ieu disfac cu noă.

Śini faśi cu noă,
Ieu disfac cu mînurilj-amîndoă.

În apî şî daj omului sî bę şî sî sî speli. Di noă orî.

Brusturj — Baia.
Ioana Toma Catrinij, 65.

XXXVII

Di 'nturnat ursîta

Ho! vaci neagrî fărî coarni,
Fărî k'iśioarî!
Di śi vij la Ileana,
Śi-j faśj boalî,
Śi-j faśj frici,
Śi-j faśj dureri?
Di śi vij în casa ij,
Di śi vij în copk'ii ij,
Di śi vij în cărărilî ij,
Di śi vij în drumu ij?
Tu, du-ti di undj-aj vinit.
Dacî nu ti-j duśi,
Ieu inima ţ-oj friźi
Şî cutarî a rămînęa
Curatî,
Luńinatî,
Ca di majci-sa faptî.

Puj trij śeri 'n foc. Discinţ di trij orî la un śer.

Skitu-Duca — Botoşani.
Vasilca Ģiorģi Śiucî, 60.

XXXVIII

K'ej, śiocî saśeratî,
K'ej, śiocî săźetatî,
K'ej, śiocî neastimparatî,
K'ej, śiocî mătcoasî,
K'ej, śiocî 'nveninoasî.
Casa nu pustii,
Copk'ii nu-j sărăśi,
Pi barbat nu văduvi,
Pi Ileana n'o omorî,

Ci jeu sînzîli ţi l-oi bę
Şi puterili ţi lę-oi lua.
Şi Ileana a rămînę curati,
Luńinati,
Ca auru strecurat,
Ca arźintu śel curat.

Cu trij śeri 'n foc.

Skitu-Duca — Botoşani.
Aceeaşi.

XXXIX

— Buna dziua, api izvoritoari,
Śę maj bunî lecuitoari,
Cu śinstita disfăcătoari,
Śę maj buni lecuitoari,
— Mulţămesc, Ileanî nęagri,
Ponęagri;
Nu eşti nęagrî dila Dumnedzău,
Śi eşti nęagri dila mîni di om,
Di dat,
Di fapt,
Di strigari
Şi di faptu śel maj mari,
— Śinstiti api albi, izvoritoari,
Cu śinstita disfăcătoari,
Śę maj buni lecuitoari,
Si curăţăşti pi Ileana :
Di fapt,
Di dat,
Di strigari
Şi di faptu śel mari.
Tu datuli,
Tu faptuli,
De-i śi dila Dumnedzău,
Si ti duśi pi matci di pirău.
Da de-i śi dila śini,
Dila veśini,
Si ti faśi śjung pirlit,
Si ti duśi răpidi di undi-ai vinit.
Si ti faśi lup turbat,
Si ti duśi pi capu cuj ti-o dat.
Tu, datuli,

Biblioteca Universitară

Tu, faptuli,
Gilśevosuli,
Urišjosuli,
Si ti duśi din vad în vad,
Pi capu cuj ti-o dat.
Śini-o dat faptu pi Ileana,
L-o dat cu mari vesălii
Şi cu mari bucurii,
C'o crezut ci la dinşîi n'a si maj vii.
Da Ileana s'o căutat,
Cu śinstita disfăcătoari s'o scaldat,
Şi faptu 'napoj ci l-o 'nturnat
Pi capu cuj l-o dat.

Cu disfăcătoari (jesti burujani disfăcătoari) şi cu stibli di bosjoc. Jesti disfăcătoari di grădini şi di cîmp.

Skitu-Duca — Botoşani.
Aceeaşi.

XL

S'o sculat Ileana duminicî dimineaţi,
S'o 'mbracat,
La irugi c'o plecat.
Cîn la žumati di cali
O 'ntîlnit-o trij fărmăcătoari;
Una păru i l-o luat,
Una cu strai di urziśj o îmbracat-o,
Una cu papuśj di sk'inj o 'ncalţat-o;
Valeu, rău o fărmăcat-o.
O prins Ileana a plînźi
Şi a si văjcăra.
Nimi n'o vidę,
Nimî n'o audză,
Numaj Majca Domnului,
Din poarta śeruluj.
— Di śi plînźi, Ileanî,
Di śi ti vajcări?
— Cum n'oj plînźi
Şi m'oj văjcăra?
Daci m'am sculat duminicî dimineaţi,

M'am îmbracat,
La irugi am plecat.
Cîn la ẓumati di cali,
M'o 'ntîlnît trîi fărmăcătoari;
Una páru ńi l-o luat,
Una cu strai di urziśi m'o îmbracat,
Una cu papuśi di sk'inî m'o încalţat.
— Taśi, Ileanî, nu plînzi,
Nu ti văicăra.
Ieu di mîna dreaptî ţi-oi lua
Pi cararea lu Adam,
La fîntîna lu Iordan,
Di trîi ori ţi-oi cufunda,
Di trîi ori ţi-oi scufunda,
Di fapt şi di urît ţi-oi spăla,
Arźînt în k'ept ţ-a străluśi,
Soarili pi tini a răsări,
Cu strai di păun ţi-oi îmbraca,
Stivlî di bostioc în mînî ţ-oi da,
Cu papuśi di priviţitoari ţi-oi încalţa
Şi la irugi ci-i pleca».
Cîn la ẓumati di cali,
Ţ-o eśît dragostili
Cu drăgosteţîli,
Mîndrili
Cu mîndreţîli,
Frumośţi
Cu frumuśăţîli.
Di mîna dreaptî tę-o luat
Şi 'nainti ci ţi-o dat.
Şi sînguri si ńira,
Şi mîndri şi frumoasî ci ieră.
Şi Ileana a ramas curatî,
Luńinatî.

Cu stivlî di bostioc, cu para di-arźînt şi pani di păun. Duminici dimineaţî, pîn nu rasari soarili. Si spalî cu apa.

Skitu - Duca — Botoşani.
Aceeaşi

XLI

Cu frigărili sau distînsu frigării

Puî noă h'eri 'n foc ş'o frigari şi ziśi aşa :

Plecatu-o Alisandru de-acasî
Pi cali,
Pi carari
Şi l-o 'ntîlnit frigărili :
Frigări cu 'ntîlnituri,
Frigări cu pośituri,
Frigări cu śęasu śel rău,
Frigări cu trimăs,
Cu noázăśi şi noa di frigări.
«Ieś
Din crieri capului,
Din faţa obrazului,
Din sfîrcu nasului,
Din melsi okilor,
Din andrelili gîtului,
Din sk'inarca lui,
Din k'eptu lui,
Din inimî,
Di sup inimî,
Din rînzî,
Din osînzî,
Din k'isioarili lui.
Si rămîi iel curat,
Luńinat,
Ca maicî-sa cîn l-o făcut.
Cum si stîng h'erili aistęa
În apî şi 'n yin,
Aşa si si stîngî ẓunǧurili
Şi usturimili
Şi arşîţa.
Cum si stîng h'erili aistęa,
Aşa si si stîngî;
Si rămîi Alisandru
Ca aurul śel curat,
Ca arźîntu strecurat,
Ca majcî-sa cîn l-o făcut,
Ca Ristos si l-o păzît».

Zmulţ—Covurlui.
Aniţa Tanasi Patriki, 58.

XLII

Duminici dimineaţî mă sculăi,
Din casî ieśîi

S' aud cini lătrîn,
Cucoşîi cîntîn,
Clopotili trăgîn.
N' audzîi niśi cini lătrîn,
Niśi cucoşîi cîntîn,
Niśi clopotili trăgîn.
Mă uitâi în sus,
Mă uitâi în žos,
Mă uitâi la răsărit ,
Vădzui ursîtu cutăruja
Cu-o frigari roşîi îmbužoratî,
În inima cutăruja bagatî.
Ieu înainti-i eşîi,
Mîna 'n k'ept îi pusăi,
Frigarea din mînî i-o luăi ;
Mai tari o 'nroşîi,
Mai tari o 'mbužorîi
Şî 'n inima lui înapoi i-o bagăi
Şî pi iel îl lasăi
Curat,
Luńinat,
Ca majcî-sa śi l-o făcut,
Ca Dumnedzău śi l-o lasat.

Discînt cu noă h'eri di noă feluri ; cîn vini aśela di-l ardi la inimî, i li stînži în yin sau în apî. Apa o torni la pragu uşîi undi ti kjamî ; frigarea o 'nh'iži acolo la pragu uşîi. Dacî-l ardi la inimî, ari lęac.

Măśiśăni — Covurlui.
Costina Dumitraşcu, 66.

XLIII

Ho ! Ke ! Înăpoi,
Fatî frumęasî,
Vadanî grasî,
Nu-ţ iasi barbat
În barbatu fimei eştia.
Dę-a h'î trimăs di cal,
Sî sî ducî ca calu ;

Dę-a h'i trimăs di buhaı,
Sî sî ducî răgîn ca buhaju ;
Dę-a h'i trimăs di cîni,
Sî sî ducî urlîn ca cîni ;
Dę-a h'i trimăs di frigări,
Sî sî ducî frigărili
Şî trimăsu,
Ca vîntu,
Ieu îl trimăt ca vîntu,
Iel sî sî ducî ca gîndu.
Ileana sî rămîi curatî,
Luńinatî,
Cum Majca Domnului a lasat-o.

Mîndreşţi — Tecuci.
Maranda Cožocaru, 66.

XLIV

Hăjki !
Fatî grasî
Şî frumęasî,
Cî ieu cu maju ţi-oi sdrog'i,
Cu usturoju ţi-oi împuţî,
În patu cutăruj n'âi mai h'i.
Du-ti dila patu ii,
Du-ti dila aşternutu ii,
Du-ti undi cîni nu latri,
Undi cucoşîi nu cîntî,
Undi vaci nęagri nu raži.
Hăjki !
Fatî grasî
Şî frumęasî,
Ieu cu usturoju ţi-oi împuţî,
Cu maju ţi-oi sdrog'i.

Puı trîi śeri, o frigari, letca (cu cari faśi în ţăyi, la ţăsut) ş'o potcęavî di cal. Li bažî în foc, li stînži în apî. Din apî gustî di trîi ori şi sî spalî.

Buneşţi — Fălciu.
Catrina Ion Boiţan, 70.

XLVII

Dę-a śi fatî,
Dę-a śi babî,
Sî-ţ stei mînurili,
Sî-ş ei gîndurili,
Sî nu poatî faśî nevestîi iştia di ursîtî;
Sî iesî nevasta sî frăjascî cu soţu ii,
Lasat di Dumnedzău
Şî di Majca Domnuluî împreunaţ amîndoi.
Împreunaţ sî śii,
Pînî i-o dispărţî Dumnedzău.

Puî noă frigări, di noă ori, în foc şî li stînzî în apî.

Brusturi — Baia.
Ioana Toma Catrinii, 65.

XLVI

S'o luat în zorî di zorî,
Înaintęa tuturor,
Pi urmî niumblatî,
Pi roţî nicalcatî,
S'o 'ntîlnit cu noăzăśi şî noă di urgoi,
Cu noăzăśi şî noă di urgoajśi,
Cu noăzăśi şî noă di făcâlęari.
Di k'îśioari l-o 'nk'edecat,
Di mînî l-o legat,
Di gurî l-o muţît,
Di nas l-o cîrnit,
Di okî l-o kjorît,
Di urekî l-o surdzît,
Cu cămeşî di broascî l-o 'mbracat,
În groapa cu sk'inî l-o dat,
Cununî di sk'inî în cap pusu-i-o.
Ęel o înśeput a si căjna,
A sî văjcara.
Nimi nu l-o vădzut,
Nimi nu l-o audzît,
Numaî Majca Domnuluî l-o 'ntrebat:
— Śi ti văjcărez,
Śi ti căjnez?
— Cum nu m'oî căjna,
Cum nu m'oî văjcara?

Cî di k'îśioari m'o 'nk'edecat,
Di mînî m'o legat,
Di gurî m'o muţît,
Di nas m'o cîrnit,
Di okî m'o kjorît,
Di urekî m'o surdzît,
Cu cămeşî di broascî m'o 'mbracat,
În groapă cu sk'inî m'o dat,
Cununî di sk'inî în cap pusu-ńi-o".
Majca Domnuluî di k'îśioari l-o disk'edecat,
Mînili i-o dislegat,
Di gurî l-o dismuţît,
Di nas l-o discîrnit,
Di okî l-o diskjorît,
Di cămeşî di broască l-o disbracat,
Cununa di sk'inî din cap i-o luat,
Din groapa di sk'inî afarî l-o dat,
Sî rămîi curat,
Luńinat,
Cum Majca Domnuluî i-o lasat.

Călineşti-Ienaki — Baia.
Şerşina Ribinśicu, 25.

XLVII

Coasî tăjoasî
Şî 'nveninoasî,
Cum taî erburili şî li 'ntorśi,
Aşa si taî ursitili
Şî săzetăturili
Şî pośiturili
Dila Ilęana;
Şî rămîi curatî,
Luńinatî,
Cum Dumnedzău o lasat-o.

Înh'erbinţ în foc un vîrv di coasî. Discînţ în apî. Di noă ori puî śeru 'n foc şi puî şî noă cărbunî.

Skitu-Duca — Boloşani.
Vasilca Şiorşi Śiuci, 60.

AL. VASILIU

FORMELE AUXILIARULUI DE VIITOR: *VA* ŞI *VOM*

Intr'un articol publicat în *Dacoromania*, VI, 387 urm., S. Puşcariu a ţinut să arate că pers. a 3-a sg. *va* şi 1-a pl. *vom* dela auxiliarul viitorului nu pot fi decît forme completive, derivînd dela verbul v a d e r e.

Pentru aceasta, d-sa ne spune dela început că verbe des întrebuinţate pot împrumuta forme din conjugarea altor verbe şi dă ca exemplu din l. rom. pe *a fi*, pe urmă lat. s u m — e s s e — f u i; l. germ. *bin — sein — gewesen — war*; l. sl. *esam — byl* etc.; pentru „a umbla", fr. *je vais, n. allons, n. irons*; irom. *meg—pâs = mergi! homo = să mergem, haide* şi *i-voi = voi merge*.

Exemplele însă sînt departe de a fi convingătoare, pentru că verbele înşirate astfel, deşi se deosebesc ca formă, se aseamănă ca înţeles, pe cînd între v a d e r e şi v e l l e, lat. vulg. *v o l e r e, nu vedem nici o asemănare.

La p. 389, după ce aminteşte că pres. ind. *vreau* etc. se datoreşte analogiei cu inf. *vrea*, Puşcariu adaugă: „Şi în paradigma lui *vreau* se amestecă forme din alte paradigme. Astfel cu conjug de obicei: *eu vreau, tu vrei, el vrea, noi vrem* şi *noi voim, voi vreţi* şi *voi voiţi*, iar la pers. a 6-a numai *ei vor* [şi mai ales *ei nu vor*]".

Dar observaţiunea de mai sus îşi are locul şi aici: *vrem, vreţi* din lat. şi *voim, voiţi* din sl. au acelaşi înţeles, putînd astfel să se amestece o paradigmă cu alta. Mai departe, referindu-se la reflexele lui v e l l e, Puşcariu înlătură afirmaţia lui Streller că pers. 1-ii sg. *vor* din aromînă înregistrată de Weigand ar veni din lat. cl. v o l o sau că ar fi o analogie cu pers. a 3-a pl., ca *duc* sg. şi pl., ci crede că derivă din v o l e o, însă după ce s'a desiotacisat pe teritorul aromîn, ca *sar* — în loc de *sal'u* — < s a l i o. Cît despre *veri* [< v e l i s], devenit *vei*, îl explică la fel cu *cei* < *ceri*, şi pe *veţi* < *vreţi* prin disimilaţie, cînd se găsia în faţa unor cuvinte ca *trece, prinde*, adăugînd că *veri* cu atît mai uşor a pierdut pe *r* cu cît *vreţi* se disimilase în *veţi*. Din punct de vedere cronologic constatăm însă o contrazicere, pentru că la pag. următoare, 389, Puşcariu spune că forma *veţi*, ca auxiliar, se întîlneşte numai de prin secolul al XVII-lea. Se ştie însă că forma *vei* este atestată în secolul al XVI-lea în *Palia dela Orăştie*, în *Psaltirea lui P. Tordaşi* şi *Codicele Todorescu*. De asemenea şi *veţi* este atestat la Coresi [1], deci nu cum ar resulta din afirmaţia lui Puşcariu, că în textele noastre cele mai vechi ar fi fost întrebuinţată exclusiv forma *vreţi*, ca auxiliar.

Ajungînd la forma *va*, Puşcariu spune că toate explicaţiile date pînă acum sînt neprobabile. Contestă astfel părerea lui Meyer-Lübke [2] că *va* ar fi **voa* < ** voare*, cu diftongul redus după labială ca în *povară, afară*, particularitate pe care o întîlnim şi la Istroromîni şi Megleniţi, pentru că s'ar opune aromîna cu *(n)afoarâ*, unde totuşi găsim *va* ca şi în celelalte dialecte. Puşcariu crede că **voa* < **voare* s'a păstrat numai în regionalul *oa: oa să fac*, care fiind aton a devenit *o să fac*. Dar observaţia nu este întemeiată, pentru că diftongul *oa* îl găsim redus la *a* după *v* şi în aromînă, unde întîlnim pronumele pers. *a vao* < **a voaŭă* [3].

Cu privire la forma *vom*, Puşcariu admite ca şi Streller că *vom* vine din *vărn*, însă nu admite explicaţia lui *vărn* < **vem*, care s'ar fi născut din *vrem*, ca şi *veţi* din *vreţi*, deoarece *vărn* ar

[1] O. Densusianu, *Hist. l. roum.*, II, 226.
[2] *Rom. Gramm.*, II, § 247.
[3] Th. Capidan, *Dialectul aromîn*, 291.

fi mai vechi decît *veţi* şi nu ar fi atestată nicăeri forma *vem*; afirmaţie ce se desminte, pentru că *văm* este atestat ca şi *veţi* la Coresi[1], iar *vem* de asemenea apare, deşi mai rar, în *Psaltirea Hurmuzachi* şi *Textele Măhăcene*.

Sprijinit pe afirmaţiile de mai înainte, Puşcariu crede că *va* şi *văm* (>*vom*) nu se pot explica din formele verbului v e l l e, ci ar fi pers. a 3-a şi a 4-a de ind. pres. ale verbului v a d e r e, pătrunse ca forme completive în sistemul de conjugare al lui *v o l e r e. Admiţînd aceasta, Puşcariu crede că nici viitorul cu *vaĭ* nu mai presintă nici o enigmă în dialectul aromîn, pentru că această formă ar fi pers. a 2-a sg. dela v a d e r e, care s'ar fi generalisat la toate persoanele de sg. şi pl.

Nici această explicaţie nu este acceptabilă, pentru că în arom. apar şase forme de viitor: 1. *va s-cintu*, 2. *vaĭ cintu;* 3. *va cintu*, 4. *va se cintu*, 5. *vu se cintu*, 6. *va si cintu*[2]. Prima formă se aude la Aromînii din nord şi am întîlnit-o în jud. Dolj, cu o mică nuanţă de deosebire. A doua *vaĭ cintu, cinţi* etc. este întrebuinţată numai de Aromînii din sud. In legătură cu *ĭ* din *vaĭ*, Th. Capidan este nelămurit, deşi crede că la basa acestei forme trebue să vedem pe *va si* sau *va s-*. Explicaţia este întemeiată, pentru că observăm că unde viitorul e conjugat cu *vaĭ*, *-si* sau *s-* nu mai apar, deşi Th. Capidan mai departe, la p. 497, unde respinge părerea lui Puşcariu că *vaĭ* dela viitor este pers. a 2-a dela v a d e r e, nu mai aminteşte explicaţia dată. Acest *-i* epitetic îl găsim, tot în aromînă, şi la forma invariabilă *vreaĭ* ca auxiliar al condiţionalului, care formă este mai rară decît *vrea*. Altă explicaţie, demnă de luat în samă, e aceea dată de T. Papahagi: părerea sa e că *-ĭ* din *vaĭ* e datorit foneticei sintactice: din *va intru, va imnu* a resultat *vaĭ intru, vaĭ imnu*[3].

Deci nimic nu ne îndreptăţeşte să presupunem că *vaĭ* ar

[1] O. Densusianu, *l. c.*, II, 226.
[2] Th. Capidan, *l. c.*, 466.
[3] *Introducere în filologia romanică*, curs litografiat, 1930.

fi pers. a 2-a dela pres. ind. al lui v a d e r e, ca auxiliar al viitorului.

Drept argument, putînd fi convingător, Puşcariu aminteşte menţinerea verbului v a d e r e ca defectiv în l. rom., în dialectul dr. şi ar. (pentru ar. citează inscripţia de pe un vas: „acasă si-ţi vai"), adăugînd că *va* din expresia drom.: „pînă atunci mai va" nu poate fi decît *va* <v a d i t. Părerea nu e totuşi întemeiată, deşi a fost exprimată şi de Tiktin şi de Candrea. Dacă am întreba poporul ce înţelege prin această expresie, va răspunde că înseamnă: *pînă atunci mai vrea timp..... mai trebue timp.* In plus observăm că se aude şi *mai vrea pînă atunci*, deci cu *vrea* pentru *va*, ca şi în *va să zică* şi *vrea, vra să zică*. In cercetările mele dialectale din Dolj am auzit expresia: „vija aja va munčită", unde se vede bine că *va* are înţeles de „vrea" şi mai ales de „trebue". In legătură cu aceasta avem mărturie sigură şi limba veche. Astfel la Coresi[1] găsim: „Că şi de însine, de noişŭ vinovaţii, mai va Dumnezeu să fie rugatŭ, decîtŭ de alţii dereptŭ noi", adică „mai vrea, mai trebue Dumnezeu să fie rugat".

De asemenea în arom.: „va un mes"=trebue o lună, „va s-ţî imnă tih'a"=trebue să ai noroc[2]. Aromîna a mers şi mai departe: dacă luăm în consideraţie adv. *ĭudo*, observăm că este compus din *ĭu* < lat. h i c + u b i + alb. *do*, care înseamnă „vrea, trebue"; deci *ĭudo* e identic cu *undeva* din drom., care presintă pe lat. u n d e + *v o l e t. De unde urmează că nici *săva*, *cindva* nu sînt compuşi cu verbul v a d e r e, cum crede Puşcariu.

In partea din urmă a articolului, Puşcariu insistă asupra faptului că viitorul perifrastic format cu ajutorul unui verb care înseamnă „a umbla, a merge" se întîlneşte în domeniul romanic, dînd exemplele: *elle va mourir, il va pleuvoir*, care se pot traduce cu viitorul nostru. Apropierea e numai în a-

[1] *Carte (ce se cheamă Evanghelie) cu învăţătură 1581*, ed. Puşcariu şi Procopovici, 323.
[2] Th. Capidan, *l. c.*, 499.

parență convingătoare, pentru că în l. fr. acest viitor e o construcție aparte. In fr. viitorul întîi, în mod regulat, nu este perifrastic, și știm că se formează din inf. verbului de conjugat plus terminațiile lui *avoir*, neavînd nici o urmă din v a d e r e în conjugarea sa.

Alături de exemplele din l. fr., Pușcariu citează următorul exemplu din ir.: *meri-m zută spelă?* pe care îl transpune în limba literară: *îmi vei ajuta să spăl?* însă cu nuanța: *vrei să-mi ajuți să spăl?*[1], vrînd să arate cum alt verb, care exprimă mișcarea, *mere*, ajunge să aibă rolul unui auxiliar. Aceasta își găsește însă analogia, dar nu ca o dovadă pentru v a d e r e la viitor, și în drom., în vorbirea zilnică. Putem zice: *mergi sau vii a-mi ajuta să lucrez?* sau cu un verb care nu arată mișcare: *stai a lucra* sau *să lucrezi cu mine?*, dar fără ca *merge* sau *sta* să fi intrat în paradigma viitorului.

Ca să precisăm, forma *va* ca auxiliar se găsește în dr. și ir. numai la pers. a 3-a sg., iar în ar., la toate persoanele. In ir. pers. 1-îi pl. *ren* se vede limpede că nu e decît *vrem* < *v o l e m u s, astfel că — împotriva teoriei lui Pușcariu — nu poate fi vorba de v a d e r e ca auxiliar la pers. 1-îi pl. nici în acest dialect. Aceasta ne îndreptățește să admitem că nici *va* nu provine din v a d e r e, pentru că formarea viitorului cu *v o l e r e se vede bine că era caracteristică limbei noastre în epoca în care dialectele nu erau despărțite. Știm, pe de altă parte, că în dr. *va* apare des în textele vechi în loc de vrea[2], iar în meglenită *va* este singura formă întrebuințată: .... *va nu va, să si ducă* și.... *să mi glăves la vrin cari s-mi va*[3]. In ar. de asemenea găsim pe *va* pentru *vrea: il' dzițe că u va, că moare ti nisă*[4], apoi subj. pres. *s- va*, viit. *va s- va* etc.

Observăm în aceste exemple identitate în toate dialectele. De altfel, atît în dr. cît și în celelalte dialecte — mai ales

[1] *Studii istoromîne*, II, 218.
[2] O. Densusianu, *l. c.*, 247.
[3] Th. Capidan, *Meglenoromînii*, 4/11 și 4/2.
[4] P. Papahagi, *Basme*, 234/29.

în ir. — formele verbului *vreo*, ca auxiliar și independent, au mers și merg paralel, deosebindu-se mai mult sau mai puțin ca formă, însă confundîndu-se ca înțeles, deoarece observăm auxiliarul îndeplinind, cu formele sale proprii, funcțiunea de verb independent cum avem în megl. și ar., unde verbul independent are la pres. ind. numai formele vechi, care au rămas la auxiliar, mai mult sau mai puțin modificate ca formă.

Părerea la care cred că trebue să ne oprim este că formele auxiliarului de azi erau și cele independente în limba veche, iar analogia în legătură cu *vreau, vrei, vrea* s'a întîmplat mai tîrziu. Deci **voa* <**voare* <**v o l e t — pentru că în nici un cas nu ne putem lipsi de explicația lui Meyer-Lübke — la începutul limbei romîne era întrebuințat și ca independent și ca auxiliar. Intîmplîndu-se analogia, de unde avem obișnuitele forme independente *vreau, vrei, vrea*, sfera lui s'a restrîns, servind mai mult ca auxiliar la formarea viitorului. Ca auxiliar, poziția lui în frasă era mai slăbită și astfel de vreme a putut ca **voare* >*vare* să devie *va*, reducîndu-se diftongul *oa* după labiala *v*. Aceasta nu poate lăsa îndoeală, pentru că am văzut că și în aromînă s'a redus diftongul *oa* după *v* la pronumele personal de dativ *a vao*, care nu poate deriva decît dintr'un **a voaŋă*. Astfel fiind, cred că *(n)afoară*, care împiedecă pe Pușcariu să explice pe *va*<**v o l e t, trebue înlăturat în acest cas. De sigur că pentru forma independentă *va* din dr. putem admite și evoluția *vrea*>*vra*>*va* sau *vrea*>*vea*> *va*, socotită mai tîrzie decît cea dintîi.

Trecînd la pers. 1-îi pl. *vom*, observăm că numai în dialectul dr. se găsește sub formele *vem, vĕm* și *vom*, ca auxiliar și independent; în celelalte dialecte avem *vrem* (ir. *ren*). De aci deducem — știind mai ales că *vrem* ca auxiliar este foarte frecvent în textele noastre vechi — că disimilația s'a întîmplat numai în dacoromînă. Cît timp *vem, vĕm* sînt atestați alături de *vom* — ceea ce am văzut că e contestat de Pușcariu — nu mai poate fi vorba să explicăm și pers. 1-îi de pl. altfel decît din **v o l e r e*. Și chiar dacă nu am avea pe *vem* atestat, tot nu am putea explica pe *vom* din

v a d e r e, cum susţine Puşcariu, pentru că nu înţelegem cum *vom*, care ar representa pe v a d i m u s, ar fi ajuns să înlăture pe *vrem*, pe care singur Puşcariu — cred — îl recunoaşte ca formă veche, freeventă la viitor. Inlăturarea lui *vrem* ar rămînea neexplicată cît timp el îşi găsia un sprijin în forma *v(r)eţi* de pers. a 2-a. Apare astfel evident că nici *vom* nu poate deriva din v a d i m u s.

Atîtea consideraţiuni, deci, care ne îndreptăţesc să rămînem la părerea că şi *va* şi *vom* nu pot proveni decît din *v o l e r e.

Luca Preda

ÎNSEMNĂRI ŞI RECTIFICARI

Rom. *iortoman*

Inainte de a pune în evidenţă originea lui, nu vor fi de prisos cîteva atestări — neînregistrate pînă acum în dicţionare etc.[1] ori amintite numai în treacăt, fără a se releva din ele semnificaţia pe care o au —, pentru ca să rămîie bine stabilit înţelesul lui, cum şi fonetismul dela care trebue să plecăm.

C. Rădulescu-Codin îl dă astfel: „*iortoman*, voinic, chipeş“ [2].

La fel e atestat din Dolj: „voinic, bine făcut“ [3].

Greşit, de sigur, tipărit (*jurtuman*) apare într'un glosar din Dorohoi, cu explicaţia: „om făcut bine şi cam într'o ureche [4].

In balade cuvîntul e încadrat, uneori, în alte precisări; se vorbeşte de „fecior de iortoman“, „voinicel de iortoman“ venit de departe „cu calul tare“ [5]; „feciorel de iortoman“, „puiuleţ de iortoman [6]; „ortoman de Ture“, „Ture şi ortoman“ [7].

Despre cai se zice de asemenea că sînt „ortomani“; astfel în balada *Gheorghiţă Zătreanu* se povesteşte de un Domn şi o Domniţă

[1] L. Şăineanu, *Infl. orient.*, II, 217; Tiktin, *Rum.-deutsch. Wb.*, s. v.; D. Caracostea, *Miorita în Moldova*, 17-18; G. Giuglea, în *Dacoromania*, V, 542 urm.

[2] *O sumă de cuvinte*, 42.

[3] Costică Ciobanu-Pleniţa, *Cuvintări adînci*, Craiova, 1909, 313.

[4] *Ion Creangă*, VI, 30; tot acolo, VII, 52, tarăşi greşit dat: *roitoman*.

[5] Al. Vasiliu, *Cîntece, urături...*, 41; *cf.* N. Păsculescu, *Lit. pop.*, 222.

[6] *Educatorul*, I (1883), 222, 294.

[7] Al. Vasiliu, *l. c.*, 83.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

....ce mi se plimbă
Pe doi cai voinici,
De nu sînt pe-aici...;
Unu-i cal bugean...;
Cel mai ortoman
Cumpărat de-un an[1].

Intr'o altă baladă, *Iovan iortoman* (printr'o vagă apropiere de *Iovan Iorgovan*), calificativul e dat în acelaşi timp şi voinicului şi calului care-l duce:

.... se împlimbă şi se poartă
Un voinicel ortoman
Cu cal mare dobrogean,
Tot ca şi el ortoman[2].

Dintre cele două forme sub care apare nu poate fi îndoeală că trebue să ne oprim la aceea care trebue să fie anterioară celeilalte: *iortoman* putea fi uşor schimbat în *ortoman* cînd era precedat de un cuvînt terminat în *i* (*mai iortoman*, *şi iortoman*; comp. aferesarea lui *i* în *uşor*, din *iuşor*, datorită alăturării lui *de* sau *la* *mai*: *mai iuşor* > *mai uşor*), pe cînd adăugarea lui *i-* la *ortoman* nu s'ar putea explica[3].

Restabilirea formei originare a avut-o în vedere L. Şăineanu, dar nu în acord cu semantismul cum trebuia luat în consideraţie; influenţat de versul din *Miorița* unde se vorbeşte de ciobanul „mai ortoman", vers greşit interpretat şi de alţii, Şăineanu era de părere că *iortoman* a însemnat întîi „bogat în turme" şi numai pe urmă a primit înţelesul de „voinic, viteaz (despre haiduci)". De aici etimologia pe care o propunea: din cum. *yurt* „mansio", alături de forma identică din alte graiuri turco-tătare şi însemnînd „aşezare ciobănească, cort de păstori nomazi" (trecută în slavă, la Ruşi, Ruteni şi Poloni: *jurt*, *jurta*). Făcînd abstracţie de semnificaţia primitivă atribuită cuvîntului nostru — şi vom vedea că ea a fost alta —, chiar după felul cum e format, cu terminaţia *-man*, avem o indicaţie că el nu poate proveni din *yurt*: terminaţia aceasta ne duce spre o formă adjectivală al cărei înţeles avea să-l întărească, aşa cum o găsim şi alteori.

Semnificaţia adevărată a lui *iortoman* a dat-o Tiktin în dicţionarul său[1]; e aceea de „voinic, viteaz", singura bine atestată, cum se poate vedea şi din citatele de mai sus. Originea lui a întrezărit-o tot Tiktin, cînd făcea următoarea apropiere: „Vielleicht zu türk. *jortmak* „zu Pferde umherschweifen". Dicţionarul lui Radloff[2] ne vine în ajutor ca să precisăm etimologia turco-tătară: din tema *jor-* însemnînd „drum"[3] avem: *jort* (turc., ciag., uig. etc.) „a alerga", în special despre cai: „a merge în trap"; *jortak*, *jortok* (ciag., kirgh.) „cal care are un mers bun, care merge în trap". Deci, o primă şi sigură indicaţie că partea întîi a lui *iortoman* trebue pusă în legătură cu *jort;* am văzut cum cuvîntul se aplică şi la cai, aşa că *iortoman* s'a zis întîi despre un cal bun, mergînd în galop. Un derivat din *jort*, anume *jortaul*, ne înlesneşte să

[1] T. Pamfile, *Cintece de jară*, 43-44; cf. 290.

[2] Răsp. la chestionarul N. Densusianu, Ms. Acad. 4555, f. 260.

Comp. *Iortoman* „nume de bou", în Vîlcea: G. Ciauşeanu, G. Fira şi C. Popescu, *Culegere de folkl.*, 168.

Din *iortoman* s'au derivat *iortomănesc*, N. Păsculescu, *l. c.*, 212 (*...chică voinicească — Şi timplă iortomănească*); *Şezătoarea*, III, 216 (*leafa iortomănească*); *iortomăneşte*, Păsculescu, *l. c.*, 174, 204, 205, 206, 266 (*a ţipa, a striga iortomăneşte*; I. Diaconu, *Ţinutul Vrancei*, I, 247, 252: *S'arunca (i)ortomăneşte*); *a se iortomăni*, M. I. Apostolescu, *Balade pop.*, Alexandria, 1912, 43 (*Voinic se iortomăneşte*).

[3] G. Weigand, *Jahresb.*, VII, 84, era deci indus în eroare cînd credea că forma originară e *ortoman*.

Aceasta, uneori ne mai fiind înţeleasă, a fost schimbată în *otoman*:

Vine-un voinic otoman,

la G. Giuglea şi G. Vîlsan, *Dela Românii din Serbia*, 14;

Sarî, bădică otomane...

Cel viteaz de otoman...

în *Ark. Olt.*, VI, 326;

Măi voinice otomane,

într'o colecţie inedită din Putna.

[1] Fusese, de altfel, indicată de Ar. Densusianu, în *Rev. crit.-literară*, III, 319.

[2] *Wb. der Türk-Dial.*, III, 427-428.

[3] Cf. H. Vámbéry, *Etym. Wb. der turko-tat. Spr.*, 134.

urmărim şi mai departe istoria cuvîntului; derivatul acesta e explicat de Radloff prin „ceată de călăreţi mînînd vitele ori căutînd vre-o pradă". O baladă din culegerea lui Al. Vasiliu [1] e semnificativă în această privinţă; e vorba acolo de un baci care vede într'o zi pe un hoţ venind călare la stînă şi cerîndu-i cinci mii de zloţi pe care-i avea din vînzarea oilor; baciul îi răspunde:

Voinic iortoman,
Călare pe cal,
Nu-mi da [2] pradă mie.

Un „iortoman" a putut fi deci şi un hoţ ce, călare, năvălia la o stînă, întocmai cum se spune despre cei care se adunau într'o *jortaul*. Putem înţelege astfel partea întîi a cuvîntului nostru: în acord cu turco-tăt. *jort* şi derivate ale lui, el a însemnat la origine „cal mergînd în galop", pe urmă s'a aplicat şi unui călăreţ alergînd pe un asemenea cal. De aici s'a ajuns la accepţiunea de „voinic, viteaz", cum avem o dovadă în altă formă dată tot de Radloff [3]: *jürügän* însemnînd „mergînd bine, repede" şi „voinic, viteaz".

Partea din urmă e aceeaşi, *-man (-oman)*, ca din alte cuvinte, unele nelămurite pînă acum. Ea represintă tema turco-tăt. *man (men)* exprimînd ideea de „mai mare, stînd în frunte, arătînd într'un grad mai înalt o anumită însuşire" [4]. Adăugată la un adjectiv şi devenită sufix, forma aceasta intensifică înţelesul, ca d. e. în ture. *karaman* „foarte negru" <*kara* „negru", *koğaman* „foarte mare, foarte bătrîn" <*koğa* „mare, bătrîn" [5].

[1] *L. c.*, 68.

[2] De sigur greşit în loc de: *lua*.

[3] *L. c.*, III, 604.

[4] Vámbéry, *l. c.*, 214.

[5] J. Deny, *Gram. de la l. turque*, 326.

G. Giuglea, *l. c.*, 547, a crezut că *-man* ar putea fi de origine grecească, ceea ce e exclus, cum nu poate fi admisă, după cele arătate, nici părerea sa că partea întîi a lui *iortoman* ar reproduce pe lat. l i b e r t u s şi cuvîntul ar fi însemnat la început „om liber" (etimologia e înregistrată, cu un semn de întrebare, de Meyer-Lübke în dicţionarul său, ed. a 3-a, n. 5014b). Rămîne atunci ca o simplă presupunere şi etimologia iranică la care s'a gîndit I. Şiadbei, în *Viaţa rom.*, LVI, 368.

Prin adăugarea lui *-man* la un derivat adjectival din *jort* (am relevat mai sus forma *jortok*) a putut deci resulta *iortoman*.

Astfel cum se presintă, îl putem considera ca împrumutat din epoca atingerilor noastre cu Pecenegii ori Cumanii. El ne evocă viaţa de nomadism a acestora: călare pe cai sprinteni ei cutreerau cîmpiile şi astfel au fost văzuţi şi pe la noi [1], lăsîndu-ne cuvîntul al cărui substrat real reiese, cred, destul de limpede.

ROM. *oacăr*

E atestat întîia oară în *Palia dela Orăştie*: *voiu alege oacărăle şi pistruile oi... şi ce va fi pistruiu şi oacăr va fi simbriia mea* (*Gen.*, XXX, 32); în textul Vulgatei îi corespunde *maculosus*, iar în al lui Heltai *szeplös* „cu pete". *Lexiconul*

[1] Poate ca o reminiscenţă de „iortomanii" străini veniţi pe la noi ar fi de interpretat versurile dintr'o baladă publicată de N. Ionaşcu şi M. Mîndreanu, *Poesii populare*, Alexandria, 1897, 73:

Voinic negru Iortoman
Pe-un cal sur şi dobrogean.

Totuşi, e posibil ca „negru" să fi fost alăturat la „voinic" numai întîmplător, pentru că în colecţia lui Alecsandri, p. 11, adjectivul se raportă la calul voinicului:

Un viteaz de ortoman
Pe-un cal negru dobrogean.

Tot aşa în *Lumina p. toţi*, IV (1888), 747-748:

Dar voinicu-i ortoman
Pe-un cal negru dobrogean.

Comp. la G. Dem. Teodorescu, p. 442:

Voinic mîndru ortoman
Pe-un cal ager dobrogean

şi în *Conv. lit.*, XXXII, 480, 481, 484:

Voinicelul iortoman
Cu calul sur dobrogean.

Indiferent însă de asemenea variante, e semnificativ că în aceste balade, ca şi alteori, e vorba de „iortomani" veniţi mai din spre răsărit, din Dobrogea.

Budan îl explică prin „pestriţ pe obraz" şi, ca termen aplicat la oi, e dat astfel în diferite culegeri: „oaia albă pe bot cu pete ruginii" [1]; „cu mici pete negre", „musculiţe", pe piept" [2]; „oacheşe, dar nu deajuns" [3], „pistruie pe bot" [4]; „cu pete cafenii pe bot" [5]. Urmărindu-l în graiul ciobanilor din Bihor, dînşii mi-au dat aceste înţelesuri: „neagră de tot pe gît"; „neagră pe flit ori pe la urechi"; „neagră pe la ochi". In glosarul său, Viciu dă, după o colindă, şi derivatul *ocăruţ* „alb şi numai pe bot cu mici pete negre" [6].

Cuvîntul e cunoscut şi Aromînilor, cu terminaţiunea schimbată: *ţacărnă* (fărş. *ţacără*) „neagră la cap şi albă la corp" [7].

O înrudire a lui cu *oacheş*, presupusă de Tiktin, nu poate fi admisă, cum arată în primul rînd forma aromînă care exclude să aibă vre-o legătură cu *ţacl'iş*. Th. Capidan [8] referindu-se la forma ar. din Siracu, *ocrenă*, i-a atribuit proveniență slavă pentru că în macedobulgară apare acelaşi termen păstoresc, *okrena;* mai în urmă [9] a renunţat la această explicaţie, înclinînd spre părerea că cuvîntul nostru ar putea fi de origine autohtonă şi deci bulg. *okren* ar fi împrumutat din aromînă. Proveniența slavă nu poate fi într'adevăr susţinută cît timp o temă *okr-* cu semnificaţie corespunzătoare e necunoscută în bulgară etc. După C. Diculescu [1] am avea a face cu un element grecesc, *ὠχρῑνος < ὠχρός „galben", dar am văzut că *oacăr* are alt înţeles: „cu pete negre". Diculescu se referă, de altfel, numai la explicaţia lui Viciu („cu pete ruginii"), pentru a găsi un sprijin etimologiei pe care a propus-o, dar nici „ruginiu" nu poate fi explicat din ὠχρός.

In acord cu înţelesul lui, *oacăr* cred că poate fi considerat ca latin, şi anume ca derivat din aquilus „de coloare întunecată, aproape negru"; alături de acesta a putut exista compusul *obaquilus (e atestat numai *subaquilus*), după cum avem *obater* alături de *ater*, cu înţeles apropiat. Forma mai veche resultată din *obaquilus a trebuit să fie **oacer* şi acesta a fost schimbat pe urmă în *oacăr*, prin înlocuirea terminaţiunei ca în *furcer — furcăr*, înlocuire paralelă aceleia a lui *-en* cu *-ăn*, în *cearcăn*, *mesteacăn* < **cearcen*, **mesteacen* etc [2]. Arom. *ţacărn* trebue privit atunci ca influenţat în partea din urmă de *murnu*, iar forma *ocren* din Siracu e reluată din bulgăreşte [3].

Asupra unei „nedumeriri" de terminologie lingvistică

In critica pe care Al. Rosetti [4] a făcut-o broşurei cu regulele ortografice publicată de Academie, una din observaţiile sale (p. 364), referindu-se la art. 27, 29 din broşură, caută să rectifice o greşeală ce i se pare gravă: „Asupra definiţiei „hiatului", Academia ne lasă nedumeriţi. După ce ni se spune că vocalele „se întîlnesc" în hiat, ceea ce e inexact, deoarece vocalele în hiat sînt separate de tăietura silabică şi, deci, nu se pot întîlni...., în alt loc (§ 29) hiatul e definit ca un

[1] A. Viciu, *Glos. de cuv. dial.*, 63; cf. *Supl. la „Glosar"*, 6, s. *dapără;* Bibicescu, *Poezii pop.*, 372.

[2] V. Păcală, *Mon. satului Răşinari*, 437.

[3] E. Precup, *Păstoritul în munţii Rodnei*, 24.

[4] N. Dragomir, în *Lucrările Inst. de geogr. din Cluj*, II, 202.

[5] In glosarul publicat de Şandru şi Brînzeu în acest vol. al revistei, p. 241.

La Păsculescu, *Lit. pop.*, 83, 103, (o)acănă (odată în rimă cu *deapănă*) e explicat în glosar prin... „şireată, prefăcută".

[6] Intr'o baladă publicată de Păsculescu, *l. c.*, 296, forma *bucăre* (*oaie b.*) e poate tot un derivat din *oacăr* şi care a fost alterat, ne mai fiind înţeles; în glosar se spune că ar însemna „lînoasă" — explicaţie improvisată pe care şi-a însuşit-o *Dicţionarul Academiei*.

[7] Dalametra, *Dicţ. macedorom.*; Th. Capidan, *Rominii nomazi*, 107; Al. Rosetti, *Cerc. asupra graiului Rom. din Albania*, 82.

[8] *Elem. slav în dial. aromîn*, 76.

[9] *Dacoromania*, IV, 951.

[1] *Dacoromania*, IV, 441.

[2] V. Candrea-Densusianu, *Dicţ. etim.*, n-rul 1089.

[3] Pe lîngă *okrena*, trecut dela Aromîni, în bulgară apare *vakъlъ* „cu pete negre la ochi", redînd astfel, sub altă înfăţişare de împrumut, pe *oacăr* şi corespunzînd sarac. βάκρο, alături de neogr. βάκρτνα (v. C. Höeg, *Les Saracatsans*, II, 114; T. Papahagi, *Gr. şi suflet*, II, 264; Capidan, *Dacoromania*, IV, 951).

[4] *Rev. ist. rom.*, II (1932), 354 urm.

triftong *(iea*, în *viaţă)*". Pentru că articolele în chestiune au fost redactate de mine—şi au rămas în broşura tipărită de Academie, pe cînd pentru altele, modificate sau adause fie de S. Puşcariu, fie de alţii, nu pot avea nici o răspundere — la critica lui Rosetti voi obiecta că nu este de loc o „inexactitate" cînd am spus că vocalele „se întîlnesc" în hiat. E expresiunea pe care am întrebuinţat-o totdeauna şi mă surprinde că Rosetti o găseşte improprie cît timp şi lingviştii francesi se exprimă la fel: e destul să amintesc că J. Marouzeau în *Lexique de la term. ling.*, 92, defineşte hiatul: „rencontre de deux éléments vocaliques". Cînd, indirect, mi se reproşează că în cuvîntul *viaţă* aşi fi definit hiatul ca un triftong, nu văd de unde ar reieşi aceasta; în articolul din broşură la care se referă Rosetti am spus : „hiatul *iea* se păstrează în forma *viaţă*" — despre „triftong" nu e de loc vorba acolo. Persist a crede că scrierea *viaţă* e cea justificată, în acord cu hiatul *iea* cum se aude, de fapt, în pronunţare, chiar dacă mulţi zic *vîaţă*. Dacă am admite că aceasta din urmă e forma corectă, derivatele ei ar trebui ortografiate: *veţui, veţuitoare* (ca *îngheţa*, faţă de *ghiaţă)*. Tocmai pentru că asemenea forme nu sînt admise nici de cei care cred că scrierea corectă e *viaţă* (ca *ghiaţă* etc.), e o indicaţie că *viaţă* nu e o impunere ortografică neîndreptăţită şi pedantă.

Ov. Densusianu

Rom. *aldan*

Cuvîntul acesta, care apare mai adesea sub forma aspirată *haldan*, alături de *hildan, hlăndan, hlăndar* şi *háldur* sau *hándur*, însemnează cînepa groasă, cu cotorul băţos, ce se seamănă prin păpuşoaie şi serveşte de sămînţă. Etimologiile propuse pînă astăzi pentru explicarea lui nu sînt de loc mulţumitoare. Nici tema tracică *aldā* „guimauve", propusă de Hasdeu [1], nici ung. *kender* „cînepă", de care-l apropie *Dicţ. Academiei*, nu se pot lua în samă.

[1] *Etim. magnum*, 776-779.

Forma primitivă trebue să fi fost *hlîndan* (comp. mai sus *hlăndan* şi *hildan*), a cărui origine nu poate fi decît vslav. **hlędanŭ* <*hlędŭ* „virga", conservat în rus. *hludŭ*, sîrb. (dial.) *hlud*, slov. *hlod*, ceh. *chloud*, pol. (dial.) *chłęd, chłąd* [1].

Formele *haldur* şi *handur* trebue să fi fost alterate de pe urma contaminării cu vre-un alt cuvînt.

Rom. *bărăta*

Atît înţelesul acestui cuvînt, pe care *Dicţ. Academiei* îl traduce prin „gronder, vociférer; faire des remontrances", cît şi forma lui ne conduc de-a-dreptul la lat. vulg. *balatrare „crier", înrudit cu balatro,-onis „acteur de bas étage, cabotin", care apare uneori şi cu sensul de „flecar" [2]. Verbul latin s'a păstrat, în afară de limba romînă, în span. *baladrar* „hurler, crier", port. *bradar* (vport. *braadar*) „crier, vociférer" şi nprov. *bradala* „brailler, meugler, braire" [3]. Tot de aci şi cat. *baladrejar* „a striga, a sbiera" <**baladrar* + -izare.

Cît priveşte fonetismul, observăm, ca în multe alte casuri, disimilarea celui de al doilea *-r-*, întîmplată întîi în **bărătru*> *bărăt* şi generalisată apoi în toate celelalte forme.

Rom. *brebăn*

Etimologia lui e considerată ca necunoscută. Dicţionarele şi lucrările de botanică îl înregistrează, alături de diminutivul *brebenel, brebenei*, cu sensul de „corydalis". Ca nume topic, îl găsim, sub forma *Brebănu*, pîrîiaş în jud. Teleorman şi *Balta Brebenilor*, în jud. Dolj; apoi sub forma *Brebina* (rîu, deal şi sat) în jud. Mehedinţi şi (viroagă cu apă) în Vlaşca.

[1] Cf. Berneker, *Etym. Wörterbuch*, 390.
[2] A. Ernout et A. Meillet, *Dict. étym.*, 96.
[3] Meyer-Lübke, *Etym. Wörterb.*, ed. a 3-a, n. 895; W. v. Wartburg, *Franz. etym. Wörterb.*, I, 210.

Diminutivul *Brebenelu* apare ca nume de vîlcea în jud. Olt. Alte derivate, ca *Brebeanca* şi *Brebeneşti* îşi trag originea dintr'un nume de persoană *Breabăn* sau *Bre(a)ben* [1], pe care-l întîlnim şi astăzi în Oltenia şi în Ţara Haţegului. Numele plantei, ca şi cele topice, derivă dintr'o formă adjectivală vslav. **bebrĭnŭ* < *bebrŭ*, *bibrŭ* sau *bobrŭ* „castor". Acest animal, odinioară foarte comun în ţările noastre, dar acum dispărut cu desăvîrşire, a lăsat destule urme în onomastică şi în toponimie, sub forma *Brebu* (o baltă în Dolj, un izvor în jud. Buzău, un heleşteu în jud. Prahova), dat totdeauna unor nume de ape, pe lîngă care trebue să fi trăit acest animal, după obiceiul lui. Pe vremea lui Dimitrie Cantemir, e posibil să mai fi existat castori în ţinuturile noastre, căci autorul *Istoriei ieroglifice* îl desemnează cu numele de *Brebul* pe postelnicul Burnaz, după cum a înlocuit cu alte porecle de animale existente numele celorlalte personagii ale *Istoriei* sale. Se ştie că şi în toponimia altor ţări întîlnim adesea numele acestui animal: *Biberach*, *Biberwier*, în Austria, *Bebrina* şi *Brebernica*, în Croaţia, *Biberka*, în Galiţia, *Bebrovo*, în Bulgaria, *Bobrova*, în Moravia etc. Tot astfel, numele de *Bibr-acte*, în Galia şi *Bièvre*, în Franţa, îşi trag originea dela numele acestui animal.

Cît priveşte însă numele de plantă *breabăn*, *brebenel*, nu ştim de ce poporul o va fi denumit astfel, punînd-o în legătură cu castorul. Constatăm numai că şi în vgerm. această plantă se numeşte *Biberwurz*, dela *Biber* „castor". Tratatele de botanică ne arată că această plantă creşte prin pădurile umbroase, iar nu pe lîngă ape, cum sînt alte plante ale căror nume derivă din acela al castorului. Dintre acestea vom cita în special rus. *bobrovica*, rut. *bobivnyk*, pol. *bobrek*, ceh. *bobřek*, „menyanthes trifoliata", plantă care creşte prin lacuri şi mlaştini şi e numită la noi „trifoi de baltă". Germanii îi zic *Biberklee*, alterat uneori, prin etimologie populară, în *Bitterklee* şi *Fieberklee*, iar în unele regiuni din Franţa e numită *trèfle*

[1] Cf. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 75.

de castor [1]. Italienii o numesc *trifoglio fibrino*, şi tot astfel în dialecte: piem. *tarfòi febrin*, lomb. *trefòi fibrin*, sic. *trifoggu fibrinu* [2], în care constatăm persistenţa vechei forme latine fiber sau feber, înlocuită mai tîrziu prin beber > v. it. *bevero* [3].

ROM. *dibui*

Verbul acesta e întrebuinţat astăzi mai mult cu înţelesul de „a căuta pipăind, a pipăi prin întuneree", mai rar „a găsi după multă căutare" (*cînii dibuiră în sfîrşit un taur sălbatic*, Odobescu), sau „a nemeri" (*unchiu-meu, care dibuia foarte bine poreclele, unuia îi zicea „gămălie"*, Ion Ghica). Sensul cel vechi de „a sta la pîndă, a pîndi prilejul" îl regăsim în cronica atribuită lui Mihail Moxa: *păzeşte-te, că fiiu-tău Leont te dibuieşte să te piarză ca să-ţi ia impărăţia* [4]. Înţelesul acesta din urmă îl are şi bulg. *debnja* „lauern, aufpassen, Jmdn. belauern, beschleichen; heimlich, verstohlener Weise tun", pe lîngă acela de „leise gehen, schleichen, sich heranschleichen" [5] sau *debja* „s'approcher furtivement, s'approcher à pas de loup", alături de *debnja* „marcher à pas de loup; guetter, épier" [6]. Din verbul acesta, care apare în vslav. numai sub forma compusă *udĕbnoti* „beschleichen" [7] şi care n'a lăsat nici o urmă în celelalte limbi slavice, trebue să derive cuvîntul romînesc. Forma primitivă trebue să fi fost **debui*, care a suferit probabil influenţa lui *dibaci*, dacă nu cumva acest adjectiv însuşi, a cărui origine e necunoscută, va fi şi el derivat din acest verb.

[1] Ph. A. Nemnich, *Allgemeines Polyglotten-Lexicon*, II, 556.
[2] G. Penzig, *Flora pop. italiana*, I, 299.
[3] Meyer-Lübke, *op. cit.*, 1012; W. v. Wartburg, *op. cit.*, 304.
[4] *Cuvente den bătrîni*, I, 390.
[5] Iv. Miladinov, *Bulgarisch-deutsches Wört.*, Sofia, 1927, p. 159.
[6] N. Markoff, *Dict. bulgare-français*, 155.
[7] Berneker, *op. cit.*, 191.

Rom. *dichici*

Aşa se numeşte, în Moldova, unealta cizmarului cu care face flori pe talpă sau pe căpută. Tiktin îl înregistrează cu observaţiunea că originea lui e necunoscută. Termenul acesta, ca şi mulţi alţii întrebuinţaţi de cizmari, e împrumutat din ungureşte, unde *dikics* însemnează „Kneif, Kneip, Schusterkneif, Werkmesser, Schneidekneif[1]". Înţelesul acesta se apropie mai mult de acela care i-a fost comunicat lui Tiktin pentru *dichici* „Art Messer zum Riemenschneiden", diferit de acela cu care e explicat de Al. Vasiliu şi Gh. T. Kirileanu, în glosarul scrierilor lui Creangă[2].

Rom. *gripcă*

Ca exemplu de aferesa lui *o-*, confundat cu articolul nedefinit, se cita pînă acum numai casul *strachină* < **ostrachină* <gr. (σκεύη) ὀστράκινα.

Un alt exemplu ni-l ofere *gripcă* „racloir", care nu e altul decît bulg. *ogribka* „espèce de racloir" <*ogribam* „racler, nettoyer tout autour".

Rom. *juvelnic*

Intrebuinţat de obicei cu înţelesul de „un fel de plasă sau sac de pescuit"[3], mai are însă şi sensul de „un fel de coş mare de nuiele împletite în care se păstrează peştele viu, prins cu alte instrumente"[4]. E deci identic cu bulg. *živălnikă* „locul unde se ţine peştele viu în apă", înregistrat de dicţionarul lui Gerov şi care derivă din *živă* „viu".

Rom. *paţachină*

Numele de *paţachină* „rhamnus catharticus", cunoscut şi sub forma *pasachină*, e identic cu cel aplicat ca termen de

[1] M. Ballagi, *Ungarisch u. deutsches Wört.*, I, 171.
[2] Ed. „Minerva", 1906, p. 424.
[3] Dr. Gr. Antipa, *Pescăria şi pescuitul*, 423, 687.
[4] *Ibid.*, 535.

ocară unei femei desfrînate. Sensul acesta din urmă, egal cu „putoare", e împrumutat dela numele arbustului, al cărui lemn răspîndeşte un miros foarte neplăcut, din care causă e şi numit de Italieni *legno puzzolente*.

Forma originară a numelui plantei e *pasachină*, cuvînt împrumutat din sîrb. *pasjakovina* „Kreuzbeere, rhamnus catharticus"[1] <*pasjak* „stercus caninum". Dela Croaţi au împrumutat Friulanii termenul *bazavene*[2], cu care designează acest arbust. E interesant de constatat că forma friulană presintă acelaşi *b* iniţial pe care-l constatăm şi în forma rom. *baţachină*, pe care o găsim la Brătescu-Voineşti[3] şi la Pamfile[4].

Rom. *seca* „a tăia"

Nu vedem nici un motiv pentru care verbul latin secare, păstrat în toate limbile romanice, să fi dispărut numai în limba romînă. Il regăsim într'adevăr în locuţiunea *mă seacă la inimă* sau *la ficaţi*, al cărei înţeles propriu e „simt o durere ca şi cînd m'ar «tăia» cineva cu cuţitul la inimă sau la ficaţi". Că acesta e sensul adevărat, şi nu altul, ne-o dovedeşte expresiunea sinonimă *mă taie la inimă*, întrebuinţată, între alţii, de Nic. Gane: *cînd văzui pe tata răzimat de uşorul uşei... simţii... că mă taie la inimă*[5]. Această expresiune e identică cu bulg. *sărdce me sěče*[6], în care *sěče* însemnează şi el „taie". Verbul *seca* <secare a dispărut cu timpul din pricina omonimiei cu *seca* <siccare.

[1] V. St. Karadžić, *Lexicon*, s. v.
[2] G. Penzig, *op. cit.*, I, 404.
[3] *Întunerec şi lumină*, 14: „restul grădinei e numai tufişuri dese de lemn cinese, de *baţachină* şi de rugi".
[4] *Cromatica poporului romîn*, 55: „se iau 50 dramuri cîrmîz, 6 dramuri *baţachină* şi 8 dramuri tirigie".
[5] *Nuvele*, ed. Alcalay, II, 91.
[6] Gerov, *Rěčnikŭ*, II, 310.

Rom. *toropală*

Cuvîntul acesta, care însemnează „ciomag, măciucă", e atestat pentru prima oară la Dosoftei: *apoi-l spînzurară şi-l băturâ* cu *toropale*[1]. Cu acelaşi înţeles îl întrebuinţează adesea Alecsandri, d. e.: *ce v'aşi mai lua cu cu toropala, cetăţenilor, de aşi fi în locul boierului*[2]. Originea lui au căutat-o întîi Cihac, apoi Tiktin, în verbul *toropi* „a doborî", a cărui etimologie n'a fost pînă acum elucidată.

Originea lui *toropală* este însă cu totul alta. Gr. şi ngr. ῥόπαλον, cu articol τὸ ῥόπαλον, însemnează, ca şi cuvîntul romînesc, „massue, trique, bâton plus gros par un bout". Noi am împrumutat acest termen dela Greci, în epoca prefanariotă, sau poate cu mult înainte, aglutinîndu-i articolul, întocmai cum am procedat cu *omidă* < ὸ + μίδας.

Forma *toroipan*, întrebuinţată adesea de Ispirescu, şi care are exact înţelesul lui *toropală*, pare a fi o alteraţiune a acestuia din urmă.

L.-A. Candrea

Cu privire la asibilarea lui *k'* în limba romînă

Într'un studiu consacrat palatalisărei lui *c*, *g* în latina balcanică, P. Skok se ocupă şi de tratamentul acestor sunete în limba romînă[3].

Studiul se întemeiază pe întregul material de cuvinte de origine latină intrate în slavă la epoci diferite; o parte din aceste cuvinte sînt atestate în slava comună, iar altele în slava de sud (slovenă şi serbo-croată). O mare parte din cuvintele studiate sînt nume proprii şi topice, moştenite dela populaţia romanisată de pe coasta Adriaticei.

[1] *Viaţa şi petrecerea sfinţilor*, Oct. 19.

[2] *Teatru*, p. 1656.

[3] *Zur Chronologie der Palatalisierung von c, g, qu, gu vor e, i, y, ę im Balkanlatein*, în *Ze. f. roman. Phil.*, XLVI (1927), 385-410; cf. Id., *Zum Balkanlatein*, I şi III, *ibid.*, XLVIII, 398-413; L, 502-512.

Skok împarte materialul de cuvinte în trei categorii, după tratamentul suferit de oclusivele *c* şi *g*.

Primele două categorii conţin cuvinte intrate în slavă la epoci succesive; în aceste cuvinte, oclusivele velare latine au suferit întîia şi a doua palatalisare slavă:

I. lat. *c* + *e(i)*, *cy* > sl. *č*: lat. c e r e s e a > sl. com. *črěša*, s.-cr. *črešnja*; lat. D y r r a c h i u m > s.-cr. *Drač* (n. top.)[1].

II. lat. *c* + *e(i)*, *cy* > sl. *ts* (notat *c*): lat. a c ē t u m > sl. com. *octŭ*; lat. C y p r i a n u s > s.-cr. *Ceprota* (1372, Zara).

Cuvintele din acest fond sînt, prin urmare, slave comune; ele apar, în afară de slava de sud, şi în celelalte limbi slave[2].

Dimpotrivă, cuvintele din categoria a treia, pe care o vom examina mai departe, sînt atestate numai în serbo-croată. In cuvintele din această categorie, oclusiva velară surdă a fost păstrată neatinsă:

III. lat. *c* > s.-cr. *k*: lat. c i r c i n a t a (insula) > s.-cr. *Krknata* (insulă, arhipelagul Zara); lat. C o r c y r a > s.-cr. *Krkar* (sec. al x-lea); lat. u r c e o l u s > s.-cr. *orkuliċ* „sticlă, flacon".

Ce concluzii trebue trase din cercetarea tratamentului diferit suferit de *k* în categoriile de cuvinte înşirate mai sus?

Pentru categoriile I şi II, slaviştii sînt de acord să admită că împrumutul de termeni latini s'a făcut atunci cînd

[1] S.-cr. *križ* (< c r u c e m) nu poate fi explicat prin venеţiană (Skok, *loc. cit.*, XLVI, 391-392; L, 507), pentru că cuvîntul apare, în afară de serbo-croată, în cehă şi în poloneză; ca şi *papeži*, atestat în v. slavă (slov., ceh. *papež*, pol. *papierz*), cuvîntul a fost împrumutat prin intermediar germanic: tratamentul lui *k*, în aceste cuvinte, reproduce pronunţarea asibilată şi sonorisată a lui *c* în latina medievală vorbită de aceia care au transmis aceste cuvinte Slavilor (cf. A. Meillet, *Bulletin de la Soc. de linguistique de Paris*, XXIX (1929), 224; D. Scheludko, *Balkan-Archiv*, III, (1927), 269 urm. şi Kr. Sandfeld, *Linguistique balkanique*, Paris, 1930, 54).

[2] Cu excepţia numelor proprii şi topice de pe litoralul Adriaticei, care se regăsesc numai în serbo-croată.

oclusiva velară fusese asibilată [1]. Filiera lui *k* (+ *e*, *i*)[2] fiind (1) *ky*> (2) k^{i}_{y}> (3) *ty*> (4)t^{s}_{y} sau (4) t^{i}_{y}, slava a împrumutat termenii latini respectivi atunci cînd oclusiva velară se afla în etapa a patra de evoluţie. Dimpotrivă, tratamentul oclusivei velare în cuvintele din categoria a treia probează că Slavii, atunci cînd au pătruns pe ţărmurile Adriaticei, au găsit pe *c* latin neasibilat.

Prezenţa acestui fonetism arhaic chiar în sec. VI-VII, faţă de celelalte regiuni romanice care inovase, s'ar explica, după Skok, prin influenţa limbei vorbite în oraşele romane de pe litoralul Adriaticei, în care pronunţarea cu *k* ar fi fost menţinută de latina scrisă [3]; pe de altă parte, Skok arată că trebue ţinut samă de influenţa pronunţării greceşti, care nu cunoştea asibilarea lui *k*; într'adevăr, dominaţia bizantină s'a menţinut pe litoralul dalmatin pînă în secolul al XI-lea.

In toate cazurile, fonetismul particular al cuvintelor din categoria a treia se explică în mod mulţumitor, dacă ţinem samă de tratamentul lui *c* lat. (+ *e*, *i*) în albaneză şi dalmată [4]; în aceste două limbi, *c* nu a fost asibilat: alb. *k'en*, vegl. *kuon* <canem; alb. *k'et* <caelum, vegl. *kajna* <cēna; alb. *pɛl'keɲ*, vegl. *plakar* <placēre, etc.

Lămuririle lui Skok nu justifică, însă, concluzia sa privitoare la tratamentul lui *c* şi *g* lat. în română; după Skok, asibilarea acestor sunete ar fi posterioară secolului al VII-lea [5]. Afirmaţia aceasta e cu atît mai neaşteptată, cu cît nimic nu ne îndreptăţeşte să tragem o concluzie de ordine cronologică din tratamentul diferit suferit de oclusivele velare, pe de o parte în cuvintele latine din categoria a treia atestate numai

[1] Cf. Skok, *loc. cit.*, XLVI, 409.

[2] Palatalizarea lui *k*, în această situaţie, datează din epoca preistorică a latinei; cf. Rosetti, *Recherches* etc., 108.

[3] Cf. G. Weigand, *Balkan-Archiv*, III, 235.

[4] Cf. tratamentul diferit al lat. coccinus> alb. *kuk'* „roşu", s.-cr. *kočenica* (cf. *Kuč*, n. pr., 1335 şi adj. *kčevo*, Skok, *loc. cit.*, XLVIII, 398), ar., megl. *coaţin* (*oaie coaţină* „cu pete roşii pe cap").

[5] Skok, *ibid.*, XLVI, 409; L, 511.

în serbo-croată (v. mai sus) şi, pe de altă parte, în cuvintele latine din limba română, în care oclusivele velare au fost asibilate.

Cauzele neasibilării lui *k*, pe coasta Adriaticei (în Dalmaţia şi în insulele apropiate), reies din ce am spus mai sus: tratamentul este pur local. Tratamentul din română se explică, în primul rînd, prin criteriul geografic. In consecinţă, păstrarea lui *k* neasibilat, pe coasta Adriaticei, nu probează că oclusiva velară rămăsese neasibilată în limba română, în momentul cînd Slavii au pătruns pe coasta dalmatină [1].

2. Ocupîndu-se de tratamentul *ts* din aromînă şi meglenită, provenit din asibilarea lat. *c* (+ *e*, *i*), Skok îi atribue o origine grecească [2]: pronunţarea *ts* ar fi fost substituită pronunţării *tš*, din romîna comună, pentru că medio-greaca nu poseda fonemul *tš*.

In afară de consideraţiile de natură fonetică, ce se opun acestei explicaţii [3], ea trebue respinsă pentru motivul că fonemul *tš* există în aromînă (*čiumă*, *măčiucă*, etc.). Dacă *tš* ar fi fost neobişnuit, în aromînă, ar fi trebuit ca *ts* să fi fost substituit lui *tš* în toate cuvintele care conţineau acest sunet. Păstrarea lui *tš*, în cîteva cuvinte, probează deci că prezenţa lui *ts*, în aromînă, trebue explicată într'altfel.

De fapt, etapele *ts* şi *tš* ale asibilării lui *c* latin nu se explică una prin alta (*tš*> *ts*), ci derivă amîndouă dintr'o etapă comună, precedentă, *ty* [4]: *ky*> k^{i}_{y}> *ty* → t^{s}_{y} > *ts* ar. / → $t^{š}_{y}$ > *tš* dr.

[1] G. Maver, *La pronunzia della cj latina nei riflessi slavi meridionali*, în *Arch. glottologico it.*, XXIV, sez. neolatina, p. 1-18, care ajunge la aceleaşi concluzii. Am cunoscut acest studiu după redactarea prezentului articol, care era gata de tipar în mai 1932.

[2] *Loc. cit.*, XLVIII, 402, n. 3; 410.

[3] Rosetti, *op. cit.*, 108-109.

[4] Id., *loc. cit.* Problema a fost examinată din nou, în timpul din urmă, de T. Papahagi (*Grai şi suflet*, I, 208-218), Th. Capidan (*Meglenoromînii*, I, 130-132) şi Ov. Densusianu (*Grai şi suflet*, II, 375-376). Singur ar. *şoaric* ar face dificultate pentru derivarea lui *ts* din *ty*, dacă *š* iniţial (<*s*), în

Ar. (şi megl.) *ts* reprezintă deci o transformare naturală a lui *c* de origine latină, fără ca să fie nevoie să apelăm, pentru a explica acest fonetism, la o influenţă străină.

Al. Rosetti

Contribuţie la „influenţa orientală"

Cele mai multe din notele care urmează mi-au fost sugerate de diverse expresii întîlnite în studiul Părintelui L. Ronzevalle, *Les emprunts turcs dans le grec vulgaire de Roumélie et spécialement d'Andrinople*, extras din *Journal Asiatique*, 1911 (cifrele citate între parantese se referă la paginile extrasului, apărut la Paris în 1912).

aşa, în interjecţia *hop aşa*, cu care se saltă copiii pe genunchi sau se ridică în braţe, nu e, sau cel puţin nu a fost la origine, românescul *aşa*, ci t. *paša*; cf. t. *paša*, ngr. παšά, în expresia *hoppala, pašan*, gr. ἡώππαλα, παšά „petit cri que l'on pousse pour faire lever quelqu'un, surtout un petit enfant, pour le faire danser sur les genoux" (p. 87).

bageac, bageacă „coş, horn" este derivat de obicei din t. *bağa*. Terminaţia a fost explicată de Şăineanu, *Dicţ. univ.*, s. v., ca influenţată de *hogeag* (cf. şi *Dicţ. Acad.*). Cu toate acestea, în *Influenţa orientală*, introd., XLVII, L. Şăineanu presupunea că trebue să existe şi în turceşte o formă terminată în *-k*. Această formă există într'adevăr : cf. t. *bağak*, ngr. *bağακι* „jambe" (p. 43). Pentru diferenţa de înţeles, comp. rom. *furloi* „burlan, picior" şi *tureac*, dacă etimologia dată de Candrea (*Enciel.*, s. v.) e justă (gr. τύλακος).

acest cuvînt, e datorit într'adevăr asimilării consonantice *s—tš* > *š—tš* (*šoaritše*); fonetismul lui *şoaric* ar atesta, deci, prezenţa lui *tš* (<*k*) în aromînă. Nu este exclus, însă, ca trecerea lui *s* la *š* să poată fi explicată într'altfel; în toate cazurile, acest tratament nu ne obligă să modificăm explicaţia dată mai sus pentru ar. *ts* (<*ty*). Cf. Kr. Sandfeld, *Ling. balkanique*, 103, care, după ce aminteşte explicaţia lui Skok (*loc. cit.*), adaugă: „il faut pourtant observer que l'aroumain a gardé intact *tš* dans les combinaisons *tšo* et *tšu* sorties de *tšó* et *tšú*".

ciaclie sau *ciachie* „cuţit prost" (*Dicţ. Acad.*; adaugă *ceachie* la N. I. Dumitraşcu, *Busuioc, poveşti oltenești*, Bucureşti, „Ancora", p. 81; auzit şi de mine în Ialomiţa, sub forma *ciachie*; neexplicat pînă acum) reproduce pe t. *čaky*, ngr. τσάκυ „couteau de poche vulgaire, acheté à vil prix" (p. 74). Pentru forma *ciachie*, trebue poate să plecăm dela un original grecesc, căci, afară de cei din Rumelia, Grecii nu pot pronunţa pe *y*, pe care-l înlocuesc cu *i* (p. 17).

chiose, cuvînt adesea întrebuinţat, mai cu samă în Bucureşti, ca poreclă; neînregistrat de dicţionare. Pare să fie t. *kōse*, ngr. κτενός „imberbe ou à poils très clairsemés" (p. 151).

cuşcuş „pastă alimentară în formă de bobiţe" este explicat prin t. *kuskus*, dar originea lui *ş* a rămas misterioasă. Grecii din Rumelia pronunţă κουσκουσι „pâte en petits grains" (p. 138; cf. şi p. 11). E posibil ca ei să fi introdus la noi cuvîntul. Dar s'ar putea susţine că *-us* final a fost influenţat de sufixul *-uş* şi că, la rîndul lui, l-a influenţat pe *-us-* din silaba iniţială.

geamandură „semn (în genere în formă de butoi) care arată locurile primejdioase într'o apă" (*Dicţ. Acad.*, fără explicaţie). Cf. t. *šamandura*, ngr. *šαμανδοῦρα* (<ngr. com. σημαντοῦρα) „bouée d'amarrage ou d'éclairage" (p. 106).

ghioci „un fel de căruţă" e derivat din t. *göč* „mutare, transport". Dar cuvîntul pare să aibă şi în turceşte înţelesul de „căruţă", ca şi ngr. *gu'eú's'*: „grand chariot, à bords très relevés et évasés, pour le transport de la paille; sert aussi pour les déménagements. Sens premier du mot : déménagement, migration; acception inusitée en grec" (p. 149). Schimbarea de înţeles se explică uşor : „un transport" devine „conţinutul unei căruţe", apoi „o căruţă".

Alături de *haide*, circulă în Moldova formele *hade, hadi*, cu acelaşi înţeles. Am auzit adesea *hadi bre*! Comp. t. *hade*, ngr. ἄδε, ἄδι, ἄδι *bρέ* „allons" (p. 171).

hopala, interjecţie (neînregistrată de dicţionare) care se utilisează cînd ajuţi un copil să se ridice. Cf. t. *hoppala*, ngr. ἡώππαλα „petit cri que l'on pousse pour faire lever quelqu'un, surtout un petit enfant" (p. 87). „Le même terme (*hop*) devient

ὠππαλα, quand on a aidé un enfant ou une personne infirme à se lever" (p. 173).

iadeş provine din t. *iades*, dar *ş* rămîne obscur (cf. şi maced. *iadeş*). Mă mulţumesc să semnalez gr. rumel. *γιαδὶς* (p. 173 ; cf. mai sus, sub *cuşcuş*).

iavaş „încet", neînregistrat de dicţionare; v. *iavaşi*, *iavaşi*, Ciauşeanu, *Glosar*, p. 5. Din t. *iavaš*, care se întrebuinţează repetat, ca şi în romîneşte: *iavaš*, *iavaš*, ngr. *γιαβάς*, *γιαβάς* (p. 175).

lastic „un fel de caucîuc din care se făceau haine în secolul trecut". In judeţul Ialomiţa (com. Reviga) am văzut acum vre-o cincisprezece ani un costum de lastic pe care-l păstra un bătrîn pentru îmmormîntare. Mai curînd decît din engl. *lasting*, cum susţine Tiktin, trebue derivat din t. *lastik*, ngr. *λαστίχι* „caucîuc" (p. 154).

E posibil ca *lustru* să fie împrumutat din Occident, cum se pretinde, dar e greu de crezut că *lustraţiu* e alt ceva decît ngr. *λουστραδόρος* „cireur de souliers" (p. 155).

Mai curînd decît din it. *mostra* (Tiktin) sau din germ. *Muster* (Şăineanu, *Dicţ. univ.*), *mostră* vine din t. *mostra*, ngr. *μόστρα* „échantillon" (p. 166), care la rîndul lor vin din italieneşte.

Alături de *năut* (t. *nuhud*), există şi *nohot*, *nout* (Tiktin), pentru care cf. ngr. *νωώτ* „pois chiche" (p. 168). Pentru deschiderea vocalei, se mai poate compara *cobur* <t. *kubur*; *fodul* pentru *fudul* (*Dicţ. Acad.*; cf. şi Şăineanu, *Influenţa orientală*, I, 175); *mofluz* <t. *muflus*; *fetil* pentru *fitil* (Ialomiţa); *berlic* <t. *birlik*.

otuzbir, *hotozbir* „violent, nebun", cunoscut în toată Muntenia : *ce vii aşa ca otuzbir? A luat-o peste cimp, ca hotozbir*, etc. Se mai spune şi *a porni cu otuzbir* „a întrebuinţa maniera forte". Nu am întîlnit niciodată forma articulată. Dicţionarele nu înregistrează cuvîntul, dar cf. la Şăineanu, *Infl. or.*, II, 158: *otuzbir* „un fel de joc cu 31 de cărţi". Originalul este t. *otus bir* „treizeci şi unu". Pentru schimbarea înţelesului, se poate compara expresia noastră populară *a trage peste treizeci şi unu* „a da greş, a nimeri prost", care vine tot dela jocul de cărţi.

pisică. Fără a avea pretenţia să lămuresc aici originea acestui cuvînt, semnalez paralelele: t. *pisika*, ngr. *πισίκα* (p. 59), ţig. asiat. *pisik*, *pišik*, *psik* (Sampson, *The Dialect of the Gypsies of Wales*, s. v. *mačka*), breton *bisik*, *pisik*, care trebue adăugate la Densusianu, *Grai şi suflet*, I, 54.

ţuhal „sac". Cf. t. *čuval*, ngr. *τσουβάλι* „sac" (p. 77); cf. şi t. *čoha* „drap" (p. 78), *čul* „tapis" (p. 79; rom. *ţol*?). Dar cum s'ar putea explica *ţ* pentru *č*? Vezi şi *cioltar* (Şăineanu, *Infl. or.*, I, 131).

Alături de *gardă*, *gardist*, există *vardă*, *vardist*, pe care *Dicţ. Acad.* le derivă din rusește sau din ungureşte. La Galaţi, birjarii strigă, sau cel puţin strigau pînă acum vre-o cîţiva ani, *varda*! cu înţelesul de „la o parte". Interjecţia aceasta există în turceşte, *varda*, şi în greceşte, *βάρδα* „gare, attention à vous!" (p. 170).

Trebue să mai amintesc şi două cuvinte de origine romînească în graiul Grecilor din Rumelia :

βρασόβι „voiture" (p. 62) pare să fie rom. *Braşov*, *căruţă braşovenească*.

mamaliga a fost semnalat în turceşte (Şăineanu, *Infl. or.*, introd., XXXV) ; el există, sub forma *μαμαλίγκα* „farine de maïs bouillie avec de l'eau et du beurre ; en général brouet pâteux" (p. 165), şi la Greci.

ROM. *fraier*

In *Nom d'agent et adjectif en roumain*, 83, am explicat cuvîntul romînesc de argot *fraier* „poire, bête" prin germ. *Freier* „logodnic".

Ov. Densusianu, în *Grai şi suflet*, IV, p. 406, contestă explicaţia aceasta, pe care o înlocueşte prin aceea de „pierdevară, om de nimic", iar pentru etimologie porneşte dela germ. *Freiherr* „baron".

Am auzit de nenumărate ori cuvîntul *fraier* şi totdeauna cu înţelesul de „prost, care se lasă prostit, victimă". Cu această accepţiune l-am întrebuinţat şi eu totdeauna.

Originea lui nu poate fi germ. *Freiherr*, cît timp *Freier* e cunoscut în l. germană cu înţeles care poate explica pe *fraier*. Dovadă ce găsim la Erich Bischoff, *Wörterbuch der wichtigsten Geheim- und Berufssprachen*, Leipzig, fără dată; autorul traduce pe *Freier* prin „zu Bestehlender, für den Dieb Vogelfreier (Gaunersprache)". Evident că Bischoff vede, drept etimologie, adjectivul *frei* „liber" (cf. şi rom. mold. *fraicomisar*, cu înţelesul de „vraişte").

Explicaţia mea este însă sprijinită de o formă paralelă pe care o găsesc în acelaşi volum: *chôssen* (ebr. *châthân*) „Bräutigam, Betrogene" (Gaunersprache). Cf. şi rom. argotic *husăn* „prost, bleg". Este uşor de văzut cum, într'un anumit mediu, acela care se ofere să ia în căsătorie o femeie este considerat ca o „gîscă de jumulit".

Rom. *iepar*

Discutînd originea cuvîntului *iepar*, am semnalat (*Romania*, LI, 555) prezenţa lui în Ialomiţa şi Ilfov. Se poate precisa astăzi că acest cuvînt este răspîndit pe o suprafaţă mult mai mare. In adevăr, el a fost semnalat în Covurlui, în Dîmboviţa, în Olt şi în Vîlcea, de Sever Pop, *Dacoromania*, V, 201. L-am mai găsit pomenit şi într'un lexic din graiul pungaşilor, publicat în *Dimineaţa* din 21 nov. 1906: *iapar* „hoţ de cai".

Rom. *neam* „de loc"

Particula *neam*, întrebuinţată mai cu samă în Oltenia pentru a întări o negaţie, ar putea fi tradusă prin „de loc, cîtuşi de puţin".

Se susţine de obicei că acest cuvînt este identic cu *neam* „familie, rudă" şi că vine din ung. *nem* „speţă, gen". Schimbarea de înţeles ar fi deci asemănătoare cu cea din fr. *pas*, *point* etc. (v. d. e. Tiktin, s. v.).

Exemplele pe care le citează Tiktin par că îndreptăţesc această explicaţie: *nu-i găsi neam de tină*; *făr' de neam de ban în pungă*. Dar aceste exemple sînt destul de speciale şi s'ar părea că au fost alese tocmai ca să susţină etimologia propusă. De obicei, *neam* se întrebuinţează singur, fără *de* înainte: *nu i-a mai dat Turcului neam, nici araci, nici sare* (Vîrcol, *Graiul din Vîlcea*, 63); *nu rîde neam*; *caută 'n dreapta, caută 'n stînga, neam*; *cît despre fructe, neam*, etc. Aceasta este valoarea lui *neam* în Oltenia, regiunea care-l întrebuinţează cel mai mult.

După cum se vede, trebue să socotim că *neam* are înţeles adverbial şi că e întrebuinţat independent de restul frasei, ca şi turcescul *ioc* sau ţigănescul *canci*. Pornind dela aceasta, îi găsim o etimologie mai verosimilă decît cea admisă; în afară de *nem* „speţă", limba ungară mai cunoaşte forma *nem* „nu", care se ştie că e negaţia obişnuită.

Cît despre expresiile ca *neam de tină*, *neam de ban*, ele ori sînt independente de oltenescul *neam* şi trebue înţelese ca „nici un soi de....", ori sînt o imitare greşită a expresiilor oltenești, în regiunile unde *neam* „nu" era necunoscut.

Rom. *stei*

Este numele care se dă animalelor „cu stea în frunte" (Tiktin; Damé, *Terminologia*, 48; în Ialomiţa l-am auzit numai pentru cai). Cum derivatul acesta nu se poate explica în romînește, e probabil că avem aici un element de origine latină: **stelleus*, paralel cu *stellatus* „înstelat".

Expresia „cu capul gol"

Într'un cîntec haiducesc, culeş în judeţul Gorj de T. Gilcescu, întîlnesc expresia aceasta:

> Bagă mîna su prăstol,
> Ia la banî cu capul gol [1],

[1] *Grai şi suflet*, V, 115.

Autorul nu dă nici o explicaţie asupra acestei expresii, care nu e prea cunoscută. S'ar putea crede că e vorba de un semn de respect faţă de biserica în care se petrece acţiunea. In realitate, înţelesul este „cu înfrigurare, cu zor, din plin". In judeţul Ialomiţa am auzit adesea frase ca aceasta: *cară oamenii la ciurlani cu capetele goale*. Vezi şi *Şezătoarea*, XIII, 181: *muncia unchiaşul de zor, cu capul gol* (Vîlcea).

Originea ei trebue căutată, evident, în faptul că ţăranul romîn nu iese niciodată din casă cu capul gol (afară de cînd i-a murit nevasta). Aşa dar, a face o acţiune cu capul gol înseamnă a o face cu atîta grabă încît să nu-ţi mai rămînă timpul să-ţi iei căciula înainte de a ieşi din casă.

Al. GRAUR

FORMELE DE IMPERATIV *duce-vă-ţi* etc.

Cîteva din monografiile dialectale au relevat pentru persoana a 2ª pl. de imperativ forme ca *duce-vă-ţi*, *face-vă-ţi*, în care pronumele personal este intercalat între tema verbală şi desinenţă.

Particularitatea aceasta am auzit-o şi eu în Prahova şi Argeş, extinsă la mai multe verbe. In Prahova, la *bate* în expresia: *bate-vă-ţi capul*; *şterge*, în expresia: *şterge-vă-ţi mînile*; iar în Argeş: *întinde* (cf. *Grai şi suflet*, V, 265: *tinde-vă-ţ*). *Întoarce* apare şi el uneori la fel: *întoarce-vă-ţi*[1]; de asemenea *a plînge*[2]. Se vede deci că în special verbele de conjugarea a treia au primit această intercalare a pronumelui personal.

Intr'o şedinţă de seminar, Ov. Densusianu se gîndia la o explicare pornind dela forma inversată de viitor *duce-vă-veţi*, care ar fi favorisat schimbarea lui *duceţi-vă* în *duce-vă-ţi*.

Cred însă că plecînd dela forma inversată de condiţional s'ar putea mai bine explica seria *duce-vă-ţi* etc. Cum *duce-*

[1] Tocilescu, *Mat. folkl.*, 349.

[2] Şandru şi Brînzeu, *Printre ciobanii din Jina*, în această revistă, V, 323.

v'aţi, *face-v'aţi*, *întoarce-v'aţi* sînt des întrebuinţaţi în expresiuni ca *duce-v'aţi mai repede*, *întoarce-v'aţi mai curînd*, s'a putut uşor să devie imperative, cît timp ideea de dorinţă putea duce spre aceea de poruncă.

Cu timpul, din regiunile în care aceste forme au fost întrebuinţate foarte des ele au venit să influenţeze şi pe cele ce păstrau totuşi desinenţa în mod obişnuit şi atunci s'au produs prin încrucişare forme hibride ca acelea înregistrate în Gorj de T. Gîlcescu[1]. Mai tîrziu, *vă-ţi* s'a simţit ca desinenţă a pers. a 2ª pl., dovadă circulaţia formelor *spălaţi-vă-ţi* în Gorj, *sculaţi-vă-ţi* în Ţara Oltului, pe care de altfel le-am auzit şi eu în Prahova.

Fenomenul pare să fi luat naştere peste munţi şi de acolo s'a întins în Oltenia, Muntenia şi Moldova, căci acolo apar mai des formele inversate—mai ales cînd din Ţara Oltului s'au înregistrat de T. Dinu[2] şi V. Haneş[3] şi forme ca *duce-ne-ţi*, *aduce-le-ţi* ce fără context s'ar putea interpreta drept condiţionale.

ROM. *dîngă — dingă, pîngă — pingă*

Pentru a-i explica cred că trebue să plecăm dela forme în care *lîngă* prin construcţiuni sintactice pierdea pe *l* iniţial. Expresiuni ca *adu-l lîngă mine* sau *pune-l lîngă mine* puteau uşor deveni *adu-l îngă mine*, şi mai departe: *stă îngă mine*.

In casuri cînd acest *îngă* era precedat de *pă* < *pe* atunci *pă îngă* devenia *pîngă*; acelaşi lucru se întîmpla şi cînd avea înainte un *dă* < *de*: *dă îngă* > *dîngă*. Partea iniţială din *pîngă* se confunda cu *pin* resultat din *pin* < *prin*, după ce pierduse pe *r* prin disimilaţie. Ne explicăm atunci şi de ce alături de *pîngă*, *dîngă* circulă forme ca *pingă*, *dingă*, care nu sînt decît reacţiuni de hiperurbanism.

Alexandrina ISTRĂTESCU

[1] *Grai şi suflet*, V, 83.

[2] *Grai şi suflet*, I, 116.

[3] *Din Ţara Oltului*, 61.

Roum. *bindisi*

Du mot d'origine persane *bende*, signifiant exclusivement „serf, esclave" (et non pas „soin, souci", comme l'affirme L. Şăineanu [1]), on n'a jamais formé en turc un verbe qui ait pu donner naissance au verbe roumain *bindisi* „daigner". L'origine de celui-ci doit être cherchée à l'aoriste turc *beyendi* du verbe très commun *beyenmek* „daigner, plaire, agréer".

Roum. *boştur*

Les Roumains ayant entendu l'expression turque *boš-tur* „il, elle est vide", ils l'ont employée telle quelle, en la prenant pour un simple adjectif signifiant „creux, sec", tandis qu'ils auraient dû en supprimer la dernière partie *tur* „est" et ne maintenir que le mot *boş*, comme adjectif. L'interprétation de L. Şăineanu [2], d'après laquelle *tur* signifierait „ici", doit donc être écartée.

Roum. *coşcov*

L'origine de ce mot, avec le sens de „creux" et par extension „boursouflé", qui a donné naissance même au verbe *coşcovi*, n'a pu être établie par nos devanciers à cause de leur connaissance imparfaite du turc. La simple consultation d'un dictionnaire n'était pas suffisante pour y trouver l'équivalent de la forme roumaine. Il s'explique pourtant facilement, puisqu'il s'agit d'un superlatif, propre à la langue turque, provenant du mot *kof* „creux, vide". La forme *kos-kof* signifie en turc „tout à fait creux, vide", exactement comme la forme turque archiconnue *kos-koca* „tout à fait grand".

Roum. *undrea*

Employé aussi sous la forme *andrea*, avec le sens de „grosse aiguille, carrelet", il montre bien par sa forme qu'il

[1] *Influenţa orientală*, II, 52.

[2] *Ibid.*, II, 59.

a été emprunté au turc. En effet, dans tous les dictionnaires de la langue turque figure *öyündüre* ou *öyendere*, signifiant „aiguillon" (l'instrument dont on pique les bœufs). D'ailleurs, pour la notion de „carrelet" les Turcs n'ont pas un mot propre; ils emploient la forme persane *čoval-duz*, dont le sens littéral est celui de „coud-sacs".

Le mot roumain a donc conservé son acception primitive, tandis que le turc *öyündüre* ne la connaît plus et n'a actuellement qu'une signification plus restreinte, mais d'une analogie parfaite.

G. Iogu

Asupra formei *amiroană* din graiul săcelean

Cînd Th. Capidan s'a ocupat de această formă [1], a lăsat a se înţelege că, la o întrebare a sa, aşi fi pus la îndoială întrebuinţarea ei în graiul săcelean. Nu mi se putea atribui aceasta cît timp am vorbit despre *amiroană* într'o nuvelă pe care am publicat-o în *Semănătorul* şi cuvîntul, de tot rar, i l-am comunicat lui S. Puşcariu, cum se poate vedea din *Dicţionarul Academiei*, I, 150. Pentru că e pe cale să dispară, viu să aduc alte confirmări pentru întrebuinţarea lui deasă altădată [2]. Cu înţelesul de „cucoană mare, care stă toată ziua şi nu face nimic, ci numai porunceşte" l-am auzit dela răposatul preot Victor Popea, din Satulung, care-l ştia dela mama lui, preoteasa Voica Popea, născută la 1810 şi moartă la 1900. L-am mai auzit dela mama mea: cînd am întrebat-o odată ce înseamnă o *amiroană* mi-a spus răspicat: „o cucoană mare, ca o împărăteasă, care şade toată ziua, cu mîinile pe poale şi nu are grije de nimic".

G. Moroianu

Mai-mult-ca-perfectul în meglenită

In lucrarea sa despre *Meglenoromîni*, I, 167, Th. Capidan presintă astfel aspectele mai-mult-ca-perfectului în megle-

[1] *Junimea literară*, XIV (1925), 280.

[2] Ele completează ce i-a comunicat profesorul N. Colceag lui Ov. Densusianu; v. *Grai şi suflet*, II, 349.

nită : „Ca şi în dialectul aromîn, vechiul mai-mult-ca-perfect, aşa cum se întrebuinţează în dialectul dacoromîn, a dispărut. Numai într'un singur basm am întîlnit forma *ziseasi*, care se reduce la forma latină *dixisset* [*Searta, fitšoru chinisi dupu boi şi feasi şa cum l'ă ziseasi stăpǫnu*]". Mai departe, Capidan arată că a cercetat şi a aflat că o astfel de formă nu mai circulă în graiul viu: „Însă în locul acestei forme verbale dispărute, astăzi, pentru exprimarea ei s'a recurs, ca şi în dialectul aromîn, la o formaţiune perifrastică alcătuită din imperfectul verbului ajutător *veari* şi participiul verbului de conjugat:

veam cântat		*veam cântat*	
veaĭ	„ „	*veaţ*	„ „
vea	„ „	*veaŭ*	„ „

Originea acestei forme verbale trebue căutată în limbile balcanice şi, în special, pentru dialectul meglenit în limba bulgară, care îşi formează mai-mult-ca-perfectul cu *bĕh (beach)*, imperfectul verbului „a fi". De altfel, influenţa limbei bulgare la formarea mai-mult-ca-perfectului se vede şi de acolo că, după cum la perfectul compus pe lîngă forma românească, mai există şi una tradusă din bulgară cu verbul ajutător „a fi", tot aşa şi aici, în afară de formaţiunea cu verbul *veari*, mai există una, care se întrebuinţează ceva mai rar, alcătuită din imperfectul verbului „a fi" şi care, prin urmare, nu-i decît o traducere a imperfectului bulgar *bĕh:*

ram mâncat,-ă		*ram mâncaţ,-ţi*	
raĭ	„ „	*raţ*	„ „
ra	„ „	*raŭ*	„ „ ".

Capidan consideră, deci, ca sigură originea bulgară a mai-mult-ca-perfectului din meglenită şi tot de proveniență balcanică ar fi atunci mai-mult-ca-perfectul perifrastic din aromînă [1].

[1] Comparaţia între meglenită şi bulgară, cum e făcută de Capidan, se aplică, de altfel, direct numai la formele perifrastice din urmă (*ram*

Părerea aceasta cred că nu poate fi admisă, cît timp forme analoage sînt atestate şi în dacoromînă. Pentru limba din secolul al XVI-lea, Ov. Densusianu relevează [1] construcţii perifrastice de mai-mult-ca-perfect compuse cu *am fost* etc.; şi participiul trecut: *am fost cugetat, am fostu cumpărat* etc.; cu *era* etc. şi participiul trecut: *era eşit, era grăit, era căzuţi şi greşiţi, se era lepădaţi*, iar la p. 225, d-sa înregistrează cîteva forme mai rare ca: *avea agonisit, auzită avea* — forme deci identice cu cele din meglenită şi aromînă.

Dialectal, şi astăzi asemenea forme sînt întrebuinţate în dacoromînă [2].

Dacă, cum se ştie, şi în alte limbi romanice mai-mult-ca-perfectul e format la fel, cu imperfectul lui *habere* ori *esse* şi participiul trecut, nu vedem de ce în limba noastră am avea a face cu o particularitate morfologică de proveniență streină [3]. Concordanţele romanice arată, fără îndoeală, o moştenire din latina vulgară.

Maria I. DUMITRESCU

mâncat etc.); pentru cele dintîi (*veam mâncat* etc.), analogia cu bulg. (dial. din Macedonia) a relevat-o mai în urmă Kr. Sandfeld, *Ling. balkanique*, 106, dar d-sa crede că particularitatea aceasta ar putea fi de origine greacă.

[1] *Hist. l. roum.*, II, 224 urm.

[2] Cf. P. Heidler, în *Jahresb.* lui Weigand, XVI, 51 ; T. Papahagi, *Graiul şi folkl. Maram.*, LXVIII.

[3] Pentru formele construite cu *avea*, nici Kr. Sandfeld, *l. c.*, nu contestă că s'ar putea să avem a face cu «un fait de langage roman conservé»; adaugă însă: «il est possible aussi que ce soit une innovation», aşa că, într'o ipoteză ori alta, ar fi să se ţie în samă «les langues voisines dont l'influence a pu conservé ou provoqué cette formation».

DĂRI DE SAMĂ

Psychologie du langage, par H. Delacroix, E. Cassirer, L. Jordan, A. Sechehaye, W. Doroszewski, R. A. S. Paget, K. Bühler, H. Pongs, A. Meillet, J. Vendryes, P. Meriggi, V. Brœndal, N. Trubetzkoy, E. Sapir, J. van Ginneken, A. Sommerfelt, A. W. de Groot, O. Jespersen, Gh. Bally, G. Guillaume, A. Grégoire, M. Cohen, A. Gelb, K. Goldstein ; Paris, F. Alcan ; **1933** ; 498 pag.

Desprins din *Journal de psychologie*, t. XXX, n-rele **1-4**, şi datorit colaborării savanţilor din mai multe ţări, volumul acesta presintă — ca şi altele cîteva apărute în ultimii ani — resultatele la care a ajuns lingvistica astăzi şi, în acelaşi timp, lasă să se întrevadă cercetări care de acum înainte vor trebui să oprească atenţia specialiştilor. Arată şi el multiplicitatea problemelor ce se pun în studiile de lingvistică şi cum metodele ei, oricît au cîştigat în ultimele decenii, aşteaptă unele rectificări.

Articolul din frunte, *Au seuil du langage*, dă prilej lui H. Delacroix să preciseze păreri ale sale, după ce le cunoaştem din cartea-i magistrală *Le langage et la pensée*. Se desprinde din el intenţia de a arăta că nu pot fi considerate ca paradoxale conclusiile la care au ajuns cercetările din urmă, în sensul că ele „ont creusé le fossé qui sépare l'homme des animaux supérieurs sous le rapport du langage", dar în ce priveşte inteligenţa, ele „ont rapproché de l'homme les singes supérieurs". Pe cînd partisanii doctrinei evoluţioniste acordau importanţă exprimărei rudimentare a unor animale, azi nu am mai putea ţinea samă de ea, fiind că nu ne duce mai departe decît la constatarea unor „reflexe verbale" condiţionate de anumite împrejurări. Cum se întîmplă de multe ori, o exagerare duce la alta : evoluţioniştii au mers prea departe în aserţiunile lor şi, la rîndul său, Delacroix exclude prea categoric însemnătatea pe care o poate avea într'o anumită măsură felul de exprimare a unor animale. Cît timp problemele referitoare la vorbire — acea, în special, privind originea ei — stau în legătură cu

evoluţia inteligenţei şi manifestarea prin gesturi, cărora lingvistica le recunoaşte azi tot mai mult însemnătatea, constatări din viaţa animalelor pot păstra valoarea lor.

După sugestiuni primite dela W. von Humboldt, articolul lui E. Cassirer, *Le langage et la construction du monde des objets* — titlu care redă numai parţial ideile exprimate — caută să pună în evidenţă că vorbirea serveşte ca mediatoare prin excelenţa în stăruinţa de a cuprinde şi organisa sufleteşte lumea „obiectelor". În formele rudimentare de exprimare, spune Cassirer, se observă în primul rînd curiositatea de a şti „ce este" un lucru şi numai pe urmă aceea pentru „cum se numeşte", iar, de altă parte, achisiţiunile, prin vorbire, pentru representarea concretului merg împreună cu organisarea, modelarea fiinţei noastre sufleteşti. Vorbirea ne ajută astfel nu numai la exprimarea a ceea ce atinge sufletul nostru, ci este una din funcţiunile esenţiale pentru ca să-l desprindem din stări haotice, să-l îndrumăm spre continue limpeziri. Ea este, se poate zice, o generatoare de forţe fie că ne înlesneşte derivarea luminoasă spre noi a realităţei obiective, fie că ne dă posibilitatea să afirmăm virtualităţi ale sufletului nostru.

Mai departe, Cassirer insistă asupra substratului sociologic al vorbirei, deşi gradarea expunerei ar fi trebuit să-i dea primul loc, deoarece, cum recunoaşte singur : „*Le premier pas que le moi accomplit sur la route de l'objectivité ne le conduit pas dans un monde des objets, des simples „choses"* ; avant ce monde des choses, avant le monde du „cela", c'est d'abord le monde du „toi" qui est l'objet de son attention" (p. 33).

Recunoscînd însemnătatea vorbirei şi cînd ne raportăm la lumea imaginară, Cassirer stăruie asupra jocurilor de copii, exprimîndu-şi părerea că atunci cînd copii se joacă nu trebue să credem că ei vorbesc lucrurilor pentru că le privesc ca însufleţite, ci, dimpotrivă, le socotesc însufleţite pentru că vorbesc cu ele — părere ingenioasă, dar care cred, că nu poate fi totdeauna confirmată, cît timp antropomorfismul copiilor merge mai departe decît jocurile lor : cînd un obiect îi contrariază, le pricinueşte un rău, se năpustesc asupra lui, caută să se răzbune — deci atribuirea că ar fi însufleţit, aşa că de ce nu am recunoaşte acelaşi substrat sufletesc şi cînd ei se găsesc în faţa jucăriilor lor?

Încheierea articolului răspunde la consideraţiunile, de atîtea ori repetate, asupra insuficienţei exprimărei prin cuvinte, condamnată să nu fie în stare să redea tot cît am dori. Poesia, obiecteaza Cassirer, ne compensează de această insuficienţă mereu invocată, deoarece creaţiunile ei ne revelează adîncuri sufleteşti ce altfel ar rămînea în umbră, şi să-i fim recunoscători pentru acest dar al

ei. Un asemenea elogiu al poeziei într'un studiu de lingvistică arată şi el cum estetica nu mai rămîne, ca altădată, străină de preocupările lingviştilor.

Numai fragmentar putem urmări consideraţiunile lui L. Jordan despre *La logique et la linguistique*, unde sînt resumate vederile pe care le-a expus mai pe larg în cartea apărută în 1932, la München, *Schule der Abstraktion und der Dialektik*. Ele pleacă dela intenţia de a reabilita însemnătatea logicei în studiile lingvistice, după ce a fost discreditată cînd doctrinele gramaticale predominau.

In marginea părerilor altora şi cu adausuri la cele pe care le-a exprimat altădată, A. Sechehaye reia problema: *La pensée et la langue ou comment concevoir le rapport organique de l'individuel et du social dans le langage*. Doctrina pe care nu o împărtăşeşte, şi ţine să afirme dela început, e aceea care admite că limba unui popor ar reflecta firea lui, ar fi în acord cu însuşiri ale rasei. Dacă astfel am privi faptele lingvistice, ar urma, observă Sechehaye, că ori de cîte ori cineva îşi însuseşte o limbă străină ar deriva spre ea ceea ce caracterisează „tipul său antropologic" — presupunere departe de a fi confirmată, deoarece se ştie că, indiferent de deosebirile de rasă, cu aparatul fonator de care dispunem ajungem să articulăm sunetele cele mai variate, proprii cutărei sau cutărei limbi. Obiecţiunea lui Sechehaye pleacă însă dela luarea în consideraţie numai a particularităţilor fonetice, pe cînd trebue ţinute în samă şi altele, trădînd anumite inaptitudini de redare, aşa că teoria combătută de Sechehaye nu poate fi contestată prea categoric — nici chiar pentru schimbările fonetice: totul este să se aleagă din ea ceea ce nu duce la interpretări silite, unilaterale.

Distincţiunile care trebue făcute între factorul individual şi cel colectiv în procesele lingvistice, precum şi măsura în care ei îşi exercită acţiunea în asemenea procese, sînt limpede şi judicios presentate.

La raporturile lingvisticei cu sociologia se referă şi articolul lui W. Doroszewski, scris cu intenţia de a arăta cum F. de Saussure a fost influenţat de teoriile lui Durkheim.

Sub titlul, prea vag, *L'évolution du langage*, R. A. S. Paget aduce cîteva consideraţiuni în jurul ideei că vorbirea nu este decît o formă a instinctului animal de exprimare prin mimică ; incidental atrage atenţiunea asupra unor coincidenţe de sunete în limbile cele mai îndepărtate, coincidenţe care ar fi greşit să le privim ca dovadă de înrudiri lingvistice.

Studiind onomatopeea, K. Bühler dă îndemnuri la revisuiri şi a acestei chestiuni. Privită prea mecanic, pînă acum, ea va trebui încadrată în realităţi de care nu s'a ţinut samă. Înainte de

toate, creaţiunea ei implică margini, în sensul că şi din punct de vedere fonetic şi sintactic, orice limbă nu poate trece de anumite limitări. In acelaşi timp, se impune să ne întoarcem la ceea ce a trebuit să fie la început creaţiunea onomatopeică şi pentru aceasta Bühler se referă la sugestiunile pe care le dă teoria „fisiognomonistă" a lui Werner, în sensul că onomatopeile au trebuit să fie la origine sunete semănînd cu înfăţişarea lucrurilor şi pătrunzînd în fiinţa lor intimă pe care au redat-o prin fisionomia lor — deci onomatopeile nu au putut fi simple imitaţii, ci adevărate creaţiuni spirituale.

In *L'image poétique et l'inconscient* H. Pongs, pornind dela părerea lui Vico : „o metaforă este un mit redus", în legătură cu miturile trece în revistă diferitele teorii mai nouă asupra visului, ale lui Freud, Silberer, C. G. Jung, pentru a arăta ce poate fi ales din ele cînd e vorba de a explica genesa şi natura metaforelor. Exemplificările, mărginite la opera lui Ibsen, Hoelderlin, Spitteler şi Zweig, îl duc la conclusia că metaforele — s'ar părea că Pons înţelege toate imaginile poetice, generalisare discutabilă — trebue privite ca resultînd dintr'o colaborare a inconştientului (ca în visuri) şi a „anagogicului" (aspiraţie spre înălţări, visiune idealistă a vieţei).

Articolele de pînă aici sînt încadrate în capitolul *Théorie du langage* ; cele care urmează se referă la probleme de *Linguistique générale, Système matériel du langage, Système formel du langage, Acquisition du langage* şi *Pathologie du langage* — divisiuni care pot deştepta obiecţiuni, căci timp uneori chestiuni presentate într'un capitol puteau fi trecute în altul şi, de altă parte, cîtorva probleme de lingvistică vom vedea că nu li s'a dat locul pe care ne aşteptam să-l aibă alături de altele.

A. Meillet insistă asupra importanţei studiilor cu privire la bilingvism, care aplicate la stări de azi ne-ar fi folosi să cunoaştem mai bine, prin deducţiuni, cum s'au produs în trecut înrîuririle unei limbi asupra alteia. Amintind cercetările lui Sčerba, care a studiat sub acest raport graiul Sorabilor din Lusacia, şi relevînd cîteva fapte din domeniul francez, lasă să se întrevadă la cîte constatări interesante se va putea ajunge cînd curiositatea cercetărilor se va îndrepta mai mult şi în această direcţiune.

Consideraţii personale dau prilej lui J. Vendryes să pună în evidenţă importanţa studiilor de lingvistică statică. Multiplicitatea problemelor care se pun şi în asemenea studii ne impune să controlăm mereu metodele de cercetare, să le perfecţionăm, deoarece, cum bine observă Vendryes, ele au rămas pînă acum, în multe privinţe, cu neprecisări, insuficienţe.

O rectificare aduce P. Meriggi la denumirea de „isolante" dată unor limbi; contestînd existența chiar a unor asemenea limbi, examinează particularitățile pe care le presintă chinesa, vai etc., și ajunge la conclusia că aceste limbi trebue numite mai curînd „grupante", pentru că aspectul gramaticei lor îl fixează gruparea cuvintelor, cu subordinarea fonetică și semantică ce derivă din ea.

V. Brœndal stărue asupra despărțirei cum trebue făcută între sintaxă și morfologie, susținînd un punct de vedere pe care îl cunoaștem și din alte studii ale sale. O deplină autonomie a sintaxei nu pare totuși că ar putea fi admisă. Între sintaxă și morfologie sînt legături ce nu pot fi contestate. Urmărite istoricește, particularități morfologice ne duc adeseori spre sintaxă și cînd în lingvistica actuală s'a ajuns să se recunoască tot mai mult că fonemele nu trebue privite isolat, autonomia sintaxei impune reserve. Are deplină dreptate însă Brœndal cînd insistă asupra unor revisuiri ale sintaxei și mai ales să se schimbe atîtea presentări, definiții ale ei, în care nefntemeiate derivări din morfologie mai subsistă.

După publicațiile cercului lingvistic din Praga articolul Prințului N. Trubetzkoy, *La phonologie actuelle*, uneori cu săgetări polemice, ne face să cunoaștem cum s'a constituit școala fonologiștilor și care sînt preocupările ei. În încheiere se lasă să se întrevadă că și morfologia, sintaxa, lexicologia vor căuta să-și însușească principiile ei, dar ne întrebăm dacă atunci se va recurge și pentru ele la denumiri nouă pentru a le distinge de orientările dinainte, cînd fonologiștii pun atîta zel ca să schimbe terminologia lingvistică. Perspectivă ce poate fi întîmpinată cu scepticism, cît timp inovațiile nu trebue să implice numai de cît pletora de termeni noi.

In *La réalité psychologique des phonèmes* E. Sapir ne împărtășește cîteva observații pe care le-a putut face, în cursul anchetelor sale, asupra felului cum unii, vorbind, introduc elemente subiective cînd sînt provocați să-și dea samă de realitatea fonetică; cazurile de „suprapercepțiune" auditivă, cum le numește Sapir, pot duce la constatări interesante.

Pe multe pagini, în care vastele-i cunoștințe în domeniul lingvistic merg alături cu referințe la antropologie, J. van Ginneken reia problema de care s'a ocupat și alteori, a transformărilor fonetice putînd fi explicate prin amestecuri etnice. Spre deosebire de unii lingviști și întîlnindu-se cu Meillet ș. a., savantul olandes susține cu hotărîre tesa că nu se poate concepe ca un popor să-și însușească o limbă nouă fără să nu-i imprime particularități ale

rostirei lui, obișnuințe ancestrale în articularea sunetelor. Titlul articolului, *La biologie de la base d'articulation*, indică apropierea pe care a ținut s'o facă cu științele naturale, relevînd cazuri caracteristice de încrucișări studiate de biologiști, și deci nici în lingvistică „încrucișările" nu am avea motive să le excludem, recunoscînd astfel că ele au determinat anumite articulări de sunete. După ce în sprijinul acestei păreri relevează un șir de fapte din diferite limbi, van Ginneken nu pierde din vedere să răspundă la obiecțiunea care i s'ar putea aduce că, dînd această importanță factorului biologic, lasă la o parte pe cel psihologic; la aceasta răspunsul său aduce această precisare: „si c'est la biologie qui explique que, chez un enfant au berceau, les monologues balbutiés procèdent toujours d'un ou de plusieurs sons innés déterminés ..., c'est la psychologie seule qui peut nous montrer comment les jeunes gens, en écoutant, aprennent à distinguer, puis à imiter les phonèmes innés de leur entourage" (p. 291). Totuși, intervenția factorului psihologic poate să meargă mai departe: anumite foneme pot întîmpina ostilitate, așa ca reacțiunea împotriva lor, din motive psihologice, să le împiedece să se transmită vorbirei resultate din încrucișări. Astfel ne putem explica, în parte, de ce dintr un substrat oarecare nu tot și nici chiar cea mai mare parte din ce-l caracterisa foneticește nu a lăsat urme în limba nouă căreia, prin „încrucișare", i-a dat naștere. În limbile unde se poate urmări mai bine acțiunea substratelor ar fi de cercetat și cazurile cînd această acțiune nu se manifestă, pentru ca din constatări negative să se ajungă la deducțiuni care și-ar putea găsi temeiuri în considerațiuni psihologice.

Apropiind lingvistica de antropologie, van Ginneken e dus la stabilirea unei concordanțe între tipul dolihocefal, eurafrican, de o parte, cel brahicefal, eurasianic, de alta, și particularități predominante de articulare a sunetelor la aceia care se disting antropologicește astfel: la cei dintîi, ar predomina articularea labială, la ceilalți cea laringală. Vor deștepta reserve la unii lingviști părerile lui van Ginneken, ca și cînd le-a exprimat întîia oară, dar să nu uităm că o teorie dacă pleacă dela luarea în considerare numai a cîtorva fapte și dela anumite impresii nu exclude, pentru aceasta, să i să recunoască, cu vremea, partea ei de adevăr.

A. Sommerfelt arată distincțiunile ce trebue făcute cu privire la palatalisarea consoanelor. Dacă, după cum se știe, *k* și *g* pot fi palatalisați prin acțiunea lui *e*, *i* ce urmează, alteori aceleași consoane sînt palatalisate dinaintea lui *a*; fenomenul se poate constata într'o parte a graiurilor din țara Galilor; acolo *k*, *g* (în *k'ant*, *g'avar* etc.) au fost palatalisați pentru ca să se păstreze caracterul

lui *a*, care, altfel, s'ar fi întunecat ca să se apropie de *o*. În graiuri norvegiene *l*, *n* etc. apar ca *l'*, *n'* cînd, după schimbările cantitative din vechea limbă, s'a căutat să se evidenţieze în rostirea lor o urmă de valoarea specială pe care o avusese mai înainte.

Cu privire la versificaţie (metru şi ritm) A. W. Groot aduce cîteva observaţii subtile, pentru a arăta că într'o poesie chiar atunci cînd s'ar părea că unitatea nu e realisată, de fapt ea poate fi recunoscută.

La versificaţie se referă şi articolul lui O. Jespersen, întîlnindu-se în parte cu acela al lui A. de Groot ; e explicat faptul că în „pentametrul iambic", des întrebuinţat de Chaucer, Shakespeare, Goethe ş. a., un iamb poate fi înlocuit cu un troheu, fără ca ritmul să apară alterat ; aceasta provine, spune Jespersen, din împrejurarea că intensitatea de accentuare a silabelor nu corespunde exact cu notaţiunile tradiţionale, după metrica greacă sau latină ; în metrica modernă silabele trebue considerate nu numai după forţa lor absolută, ci după gradaţiuni ale ei, aşa că din grupări de silabe cu asemenea gradaţiuni pot resulta efecte ritmice care să se deosebească şi atunci cînd unităţile care le alcătuesc nu apar identice.

Cu înlăturări din convenţiunile gramaticale şi cu adausuri în spiritul nou lingvistic, Ch. Bally se ocupă de noţiunea de absolut şi de relativ. Din multe exemple, luate mai ales din franceză, arată că între o noţiune şi alta nu sînt îndreptăţite distincţiunile prea hotărîte admise de obicei, că absolutul poate cuprinde ideea relativităţei sau invers ; de altă parte, sînt luate în samă casuri cînd aceste două noţiuni pot fi introduse drept criteriu de interpretare, cum nu s'a făcut pînă acum.

Ca încercare a unei teorii psihologice a aspectului verbului G. Guillaume intitulează articolul său *Immanence et transcendance dans la catégorie du verbe*, înţelegînd prin „imanenţa" timpului faptul că el a trecut, iar prin „transcendenţă" ceea ce se vesteşte că se va întîmpla ; variaţiunile de exprimare prin formele verbale, într'un sens sau altul, sînt, după conclusia la care ajunge Guillaume, resultatul unei progresiuni din care se desprinde tendinţa accentuată de obiectivare a noţiunilor.

Două articole, de A. Grégoire şi M. Cohen, aduc constatări interesante cu privire la vorbirea copiilor.

Cel dintîi, *Acquisition du langage*, îmbogăţeşte materialul informativ asupra felului cum se exprimă copiii în primele luni, cu explicaţii de reţinut ale unor silabe pe care ei le întrebuinţează des la început. Acel *ər(r)ə* observat de atîtea ori la copii e explicat de Grégoire prin faptul că, avînd la bază un *r* faringal, el provine

din primele încercări de articulare, cînd ei, stînd culcaţi, sînt duşi să articuleze acest sunet prin respiraţia ce atinge pereţii faringelui. Printre cele dintîi consoane rostite fiind, cum s'a constatat de mult, şi labialele *p*, *b*, Grégoire împărtăşeşte părerea că aceasta trebue să se atribue mişcărei buzelor la supt — uneori însă ar putea fi interpretate şi ca gesturi verbale indicînd anumite senzaţii şi sentimente. În asocieri cu vocale, consoanele *t*, *d* apărînd mai tîrziu decît *p*, *b*, ele nu pot fi considerate, spune Grégoire, ca avînd valoare demonstrativă, cum s'a admis de obicei, ci ca manifestarea interesului pe care copiii îl arată pentru un lucru. Spre a înlătura obiecţiuni ce i s'ar putea aduce, Grégoire ţine să sublinieze că, pe lîngă factorul fisiologic, acordă importanţa cuvenită şi celui psihologic.

Articolul lui M. Cohen, *Observations sur les dernières persistances du langage enfantin*, arată cum multe obişnuinţe de exprimare se continuă pînă relativ tîrziu şi cum vin în conflict cu exprimarea ce li se spune copiilor că este cea corectă, pînă ce ei ajung să şi-o însuşească deplin. Nu urmează însă de aici, observă Cohen, că asemenea impuneri de adoptare a formelor „corecte" sînt totdeauna recunoscute, chiar în vorbirea mereu controlată : dela o generaţie la alta ele pot să-şi piardă efectul, prin reacţiuni mereu mai puţin manifestate, ajungîndu-se astfel la forme de exprimare ce nu mai apar nefireşti. Din amîndouă articolele reiese îndemnuri pentru cît mai multe observaţii asupra vorbirei copiilor şi călăuzite de o metodă ce nu a fost totdeauna urmată.

Volumul se încheie cu două articole, de A. Gelb şi K. Goldstein, despre patologia vorbirei. Se insistă asupra necesităţei de a studia cazurile de afazie în legătură cu toate turburările de care e atins un afazic, el apărînd ca „ un om schimbat" nu numai în ce priveşte exprimarea : între afazie şi alte manifestaţiuni există o „analogie de structură".

Acestei prezentări, aşa de bogată, a preocupărilor lingvisticei actuale ar fi fost de sigur locul să i se adauge încă unele capitole avînd însemnătatea lor. Colateral cu bilingvismul, ar fi fost de insistat asupra atingerilor de vorbiri deosebite în domeniul aceleiaşi limbi: contactele dialectale şi cele care intervin între graiurile locale şi limba cultă. Argourile aşteptau şi ele să fie luate în consideraţie. De asemenea, raporturile între vorbire şi anumite îndeletniciri, cu cîteva precisări ducînd spre psihologie şi sociologie ; ele pot avea, uneori, mai multă importanţă decît consideraţiuni asupra etnicului, asupra rasei; nu poate fi, cred, un paradox că ocupaţiile clasează oamenii adeseori mai hotărîtor decît însuşiri de „rasă": între un păstor dela noi şi cei din alte părţi sînt ase-

mănări sufletești pe care nu trebue să le pierdem niciodată din vedere, cînd știm că ele se reflectează bine și în limbă. Un alt capitol ar fi putut cerceta mai de aproape problema influenței unei limbi asupra sufletului celor care o vorbesc: felul cum e alcătuită, anumite caracteristici ale ei au înrîuriri asupra psihicului, îi dau conturări, modelări care nu pot fi contestate.

O. D.

M. GRAMMONT, Traité de phonétique; Paris, Libr. Delagrave; 1933; XII-480 pag.

Cum înțelegerea bunei tradiții lingvistice merge rareori alături cu afirmări de păreri personale și adoptarea achizițiilor datorite altora, tratatul pe care-l publică Grammont va fi prețuit pentru ceea ce aduce astfel, cu largi străbateri în domeniul foneticei. Dacă uneori se adresează și celor ce caută să se inițieze în problemele de lingvistică, mai mult va fi mereu folosit de specialiști, pentru prezentările luminoase și originale, stăruința de a adînci faptele și claritatea expunerei.

În introducere e pusă în evidență însemnătatea foneticei istorice, ca fiind basa lingvisticei — insistență ce nu era de prisos cînd de multe ori astăzi această parte a lingvisticei e privită ca ne mai prezentînd deosebit interes și cei care o cultivă apar ca întîrziați.

Tot ce este esențial cu privire la felul cum sînt produse sunetele, la caracteristicile lor în vederea clasificărilor, mijloacele de care dispunem ca să le analisăm etc., e expus în primul capitol, unde, cum se înțelege, e pusă la contribuție și fonetica experimentală, în măsura în care ea ne poate veni în ajutor, și asupra valoarei ei Grammont își exprimă răspicat părerea (la p. 15), arătînd greșeli de metodă ale ei și unilateralități pe care cei care o practică uită adeseori să le evite.

Capitolul asupra foneticei evolutive pune și mai bine în evidență mulțimea de fapte urmărite și pătrunderea cu care sînt interpretate.

Observațiunile concentrate la p. 156-165 sînt cu deosebire de însemnat pentru ducări mai departe ale cercetărilor asupra caracterului transformărilor fonetice și faselor succesive care pot explica aspectul lor într'un moment; romaniștii vor găsi acolo bine lămurit fenomenul sonorisărei între vocale a ocluzivelor surde latine în italiană, spaniolă etc., cum în altă parte, la p. 205, e explicată schimbarea în *l* a lui *t, d, p, b, v*, la sfîrșit de silabă, din leoneză, particularitate rămasă nelămurită pînă acum.

În ce privește causele care provoacă schimbările fonetice, Grammont observă cu dreptate că ele nu se reduc la cît au crezut unii lingviști, în limitări de luare în samă a realităților. Însemnatate prea mare mi se pare că acordă influenței solului climatului. Dacă uneori constatăm concordanțe între felul de exprimare a celor ce locuesc în regiuni aspre, la munte, și cei privilegiați de un climat mai blînd, la șes, alteori asemenea concordanțe nu se întîlnesc. Mai mult decît de influența climatului trebue să ținem samă de alte influențe, cum este aceea a culturei. În anchetele pe care le-am făcut în ținuturi muntoase nu o singură dată am constatat că generația tînără, trecută prin școală, nu mai păstra rostirea aspră a celor bătrîni. Ca și în alte privințe, influența mediului fisic asupra vorbirei poate fi recunoscută, într-o cîtva, în contingențe mai primitive de viață.

Legile fonetice sînt considerate de Grammont ca avînd valoare absolută în anumite limite de timp și spațiu (p. 166). Caracterul acesta de rigurositate a lor, se spune mai departe (p. 183), trebue recunoscut nu numai la schimbările fonetice independente, dar și la cele dependente. Alăturarea celor două categorii apare însă astfel prea directă: schimbări datorite asimilației, disimilației etc. se produc cu multe discordanțe în aceeași serie și la distanțe uneori mari de timp, pe cînd cele independente ating șiruri numeroase de forme și se fixează între anumite limite de timp. Ca o atenuare indirectă la înregistrarea prea categorică a fenomenelor de asimilație, disimilație etc. printre cele determinate de legi fonetice e de privit poate înșirarea casurilor de disimilație în «formule», nu în «legi», cum Grammont le presenta altădată.

Partea din urmă e consacrată foneticei impresive, fiind urmărite onomatopeea, expresivitatea, gestul articulator ș. a., toate pe basa unei informații vaste și cu considerațiuni subtile, plecînd dela fapte curente pînă la exprimarea literară, pentru care știm cum cercetările lui Grammont ne-au adus prețioase precisări.

În referințele la diferite limbi, pe lîngă cele indoeuropene, cele semitice, fino-ugrice, turco-tătare și chiar africane, e luată adeseori în samă și limba română. La p. 235-236 e bine explicată schimbarea lui *mn* în *un* după *a* în *scaun* față de păstrarea aceluiași grup consonantic după *o* (*somn*). *Inmota* (vr. *nuta*), alături de alte forme romanice cu *-o-*, nu poate fi un cas de disimilație *a—a*> *o—a* întîmplată în latina vulgară : *natare*> *notare* (p. 276) ; derivarea lui din *'n a u t a r e*> *n o t a r e* nu întîmpină dificultăți; nici fr. *Noël*, dat ca un alt exemplu de asemenea disimilație, nu poate fi considerat astfel cît timp avem în vechea franceză *Noël* și deci schimbarea lui *a* în *o* e posterioară transformărei lui *a* accentuat

în *e*; cît despre fr. *dommage*, pus în aceeaşi serie, mai uşor poate fi explicat prin influenţa labializatoare a lui *m* asupra lui *a*. *Aştept* e exclus să fie resultat din **aşpept* <exspecto (p. 285), disimilaţia *p—p* > *t—p* fiind necunoscută în fonetismul nostru; înlocuirea lui *p* cu *t* se întîmplase în latina vulgară, cum arată şi unele forme italiene. Cît despre lat. vulg. **adstectare*, pentru adspectare (cu înţelesul lui exspectare), mai curînd, decît prin asimilaţia *p—t*, poate fi explicat admiţînd că forma clasică a fost influenţată în partea întîi de adstare (comp. la Cesar: *adstante et inspectante ipso*). De altfel, chiar înlocuirea lui ex- cu ad- a putut să fie înlesnită de alăturarea celor două forme.

Atît în insistenţele asupra multor amănunte — de altfel, cetitorul e prevenit în prefaţă să nu le privească isolat, ci în cadrul prezentărilor generale —, cît şi în ideile conducătoare regăsim însuşirile din attea cercetări cu care Grammont a îmbogăţit lingvistica.

O. D.

N. DRĂGANU, Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi onomasticei; Bucureşti, Imprimeria naţională; 1933; 682 pag. (vol. XXI din *Studii şi cercetări*, publ. de Acad. rom.).

Încercărilor reînnoite în timpul din urmă de unii învăţaţi, aproape cu aceeaşi pasiune ca pe vremea lui Rösler, pentru a tăgădui continuitatea noastră la nordul Dunării, vine să le răspundă cartea de îndelungate cercetări, de foarte bogată informaţie, în care N. Drăganu a ţinut să dea cuvîntul filologiei, hotărîtor în primul rînd, ca şi alteori, pentru înlăturări de păreri chinuit apărate.

Cum alături de dovezile lingvistice nu putea fi lăsată la o parte mărturia Notarului anonim al regelui Béla, e cercetată, în introducere, valoarea ei, de attea ori contestată, după interpretări tendenţioase. Eliminînd informaţiile greşite, improvisaţiile, nu se poate să nu recunoaştem că textul Anonimului îşi păstrează însemnătatea cînd vorbeşte de „Blachii" pe care Ungurii i-au întîlnit în înaintările lor spre Apus — şi aceasta o pune bine în evidenţă Drăganu, cînd analizează textul mereu răstălmăcit.

Din documentele cite ne sînt cunoscute urmează înşirarea multor forme toponimice şi onomastice, dar o alegere mai riguroasă a lor se impunea, pentru ca fapte precise să nu fie întunecate de simple presupuneri, de vagi apropieri, şi aceasta mai ales cînd e invocată onomastica, de attea ori nepermiţîndu-ne concluzii sigure. Toponimia cu indicaţii putînd fi mai uşor controlate,

cu identificări mai puţin expuse controverselor, ne poate da mai multă încredere în atestările documentelor.

Se înţelege atunci de ce apar îndoioase mare parte din formele pe care le relevează Drăganu, cele dintîi din Panonia, unde crede că majoritatea numirilor cu caracter românesc ar fi atestate în comitatele din preajma Balatonului. Putem lua în samă, de sigur, forma *Petra* din diploma dela 1055 publicată de Fejér şi Erdélyi, dar foarte problematici apar *Secu* din aceeaşi diplomă şi *Saca* atestat la 1211. După un şir de dubioase identificări onomastice, pe care singur Drăganu le presintă astfel (doar *Fichur*, relevat la p. 66, după un document din 1202-1203, ar fi de reţinut, ca formă autentică românească, dacă nu ar fi atestarea cea mai veche a cuvîntului românesc împrumutat de Unguri: *ficsór*), sînt reluate (p. 68) denumirile toponimice din Panonia. In „villa *Bochi*" (a. 1285) am avea o urmă a rom. *boci* „viţel" (şi interjecţie cu care se chiamă viţeii), cunoscut în Bihor; cuvîntul, ca şi altele din Bihor, nu poate fi decît un împrumut din ungureşte, unde *bocs* ne îndreaptă spre forme identice fino-ugrice şi iranice; este exclus ca *bocs* să fie luat din românește, cum crede Drăganu, aşa că *Boch* — chiar dacă ar fi acelaşi cuvînt — nu poate fi pus printre toponimicele de considerat ca româneşti [1]. *Keczel*, pe care Drăganu îl socoteşte identic cu alte nume, ale lui *Kocel* din Mitra şi *Chozil*, fiul lui Privina, ducele Moraviei, etc., nu ar fi alt ceva decît rom. *căţel* (p. 79 urm.); încercările de a-l deriva din slavă (slov. *kpecelj* „cu părul creţ, cîne flocos" etc.) nu i se par convingătoare, dar tema *koc-* e bine representată în slavă, în special în slovenă, cu toate că raporturile ei cu *koč-* (de unde vsl. *kočanъ*) nu sînt lămurite; deci *Keczel* şi celelalte forme citate de Drăganu nu ne pot ispiti să le credem de origine românească. In schimb e de privit ca sigur românesc *cheretje* (a. 1248), al cărui înţeles se vede bine că e acelaşi cu al lui *ceret* (p. 95). Cu privire la *-mal*, care apare des, din secolul al XIII-lea, în urme de localităţi (ca *Zeclevmal* etc.), Drăganu aduce (p. 111 urm.) confirmări nouă că nu poate fi decît rom. *mal*, cu toate încercările mai din urmă ale lui L. Tremi de a-l explica altfel: înţelesul lui *-măl* reiese limpede din multe documente unde e tradus cu „mons, monticulus, collis", deci tocmai semnificaţiile pe care le are cuvîntul românesc.

[1] In legătură cu *Boc* Drăganu studiază numele pleciud dela forma *baci* a cărei origine cumană, cum am căutat să arăt în *Grai şi suflet*, IV, 149, nu i se pare dovedită, pentru că nu s'ar întemeia „pe un radical atestat"; dar tema *bak-* e bine representată în limbile turco-tătare, cum se poate vedea la Vámbéry, *Etym. Wb.*, 196.

Dacă în maghiară apare forma *mál* — pe care Treml o identifică cu *-mál* din toponimice —, ea nu poate explica partea din urmă a acestora, deoarece înţelesul ei „(pîntece" etc.) exclude o asemenea identificare; nici ung. *mell* „piept", considerat de Treml ca un dublet al lui *mál*, nu poate avea vre-o legătură, cum arată bine Drăganu, cu *-mal* din numele de localităţi. La p. 145 *Meneca* (a. 1082) e dat ca putînd fi identic cu *mînecă*, dar nu vedem cum acest cuvînt ar fi trecut în toponimie; poate ar fi de pus în legătură cu ung. *menedék* „refugiu, asil", *menekedni* „a se refugia". Tot prin maghiară se poate explica mai bine *Kerka* (p. 169), alb. *k'erk* la care se gîndeşte Drăganu fiind exclus să fi lăsat o urmă isolată în toponimie, cum nu ne putem gîndi la el nici pentru a explica pe *tierc*.

Din Carpaţii vestici e relevat mai întîi (p. 171) *Staul* (a. 1113), în apropierea Nitrei, care nu poate fi decît rom. *staul*. Ca romînesc trebue privit şi *Lac* (p. 172), însă *Luth* pare mai curînd să fie slav [1]. Stăruind asupra originei Valahilor din Moravia, Drăganu relevează cîteva fapte dovedind aşezările lor acolo într'o epocă anterioară celei admise de unii învăţaţi.

Pentru numele din Bănat şi Huniedoara, atestate mai tîrziu decît ne-am aşteptat — şi Drăganu arată pentru ce motive — sînt de făcut iarăşi rectificări şi eliminări; *Basarâga* (p. 236) nu poate fi decît *Basarabă*, cum apare şi alteori alterat (singur Drăganu înregistrează în altă parte formele variate sub care apare acest nume); *Omuz*, *Womuz* (p. 237) nu e de loc sigur că ar fi *Omuţ* = *Ionuţ*.

Sînt urmărite mai departe formele atestate din Munţii-apuseni, Carpaţii nord-estici etc., unele, ca *Rotunda* (p. 292), *Alba* (p. 299, 307, 309), avînd valoarea lor, dar altele aparînd de tot problematice.

La prezentările după documente Drăganu adaugă părerile sale asupra originei numelor vechi din toponimia noastră, de atîtea ori discutate.

Pentru *Ampoi* (p. 489) reproduce explicaţia pe care a dat-o altădată, însă greu de admis cît timp în indoeuropeană nu găsim o temă *ampei-* dela care ar trebui să plecăm. Originea lui iranică, cum am crezut că ar fi de luat în samă, înlătură, şi ca fonetism şi ca înţeles, dificultăţi care subsistă în încercările de a-l explica altfel.

---

[1] Cf. Miklosich, *Die slav. Ortsnamen*, 278; F. Černý a P. Váša, *Moravská jména místní*, Brno, 1907, 95.

Înregistrînd etimologiile propuse pentru *Criş* (p. 313), Drăganu crede că ar putea fi latin (din c r i s a r e însă e exclus să fie derivat), sau slav (de fapt însă radicalul *kriš-* e inexistent), ori tracodac. Mi se pare că trebue să rămînem la etimologia lui Tomaschek, care îl punea în legătură cu sanscr. *kṛšná-* „negru" (comp. numele de rîu lit. *Kirsna* „rîul negru") [1].

Mureşul (p. 496), redînd formele cele mai vechi atestate Μάρις şi Μάρισος, e explicat prin intermediarul slav **Moriš* (cu schimbarea lui *a* în *o* obişnuită în slavă), dar din acesta nu putea resulta forma romînească. Fonetismul cu *-u-* rămîne nelămurit. Cum spuneam în cursul asupra toponimiei şi onomasticei noastre, din 1928-1929, în ce priveşte tema toate etimologiile propuse pînă acum sînt contestabile şi atunci, plecînd dela Μάρισ(ος), sîntem îndreptăţiţi să ne gîndim la derivarea din radicalul *mēr-*, *mār-*, *mŏr-* cu înţelesul de „mare" (adj.), care apare în virl. *mār*, gr. ἐγχεσι]μωρος [2]; deci Μάρισ(ος) ar fi însemnat „rîul mare"; forma scitică *Mar-* a putut fi înlocuită dela o vreme cu alta, *Mor-* (în limba Dacilor), şi cînd Slavii, înaintînd din nord, au găsit numele rîului rostit **Moriš* l-au schimbat în **Muriš*, prin fonetismul *o*> *u* cunoscut şi în alte forme împrumutate de ei; luînd cuvîntul astfel dela Slavi, noi i-am dat altă terminaţie, apropiindu-l de formele în *-eş*.

Originea scitică a *Oltului* i se pare lui Drăganu întru cîtva admisibilă (p. 538); cred că e singura de luat în consideraţie, cum a arătat în urmă C. Patsch. Forma veche *Alutus* ne îndreaptă spre tema din care derivă şi lat. *lutum*, înţelesul ei fiind acela de „murdar, noroios"; în persană avem *ālūdān* „a murdări", pe care H. Hübschmann [3] îl socoteşte ca provenind din aceeaşi temă.

Pentru *Someş* (p. 474), Drăganu e înclinat a crede că ar putea fi derivat din sl. *somъ* „somn" (peştele), dar nu vedem cum numele rîului ar pleca dela un asemenea cuvînt. Chiar dacă înlăturăm forma dubioasă *Samus*, din epoca latină, cu care a fost pus în legătură *Someşul*, în partea întîi putem recunoaşte tema indoeuropeană *sem-*, *sam-* avînd, printre altele, înţelesul de „linişte, liniştit" [4]; *Someşul* ar însemna deci „rîul liniştit"; trecînd la Slavi, numele rîului a fost schimbat, prin înlocuirea lui *a* cu *o* ca în alte

---

[1] Walde, *Vergl. Wb. der indogerm. Spr.*, I, 428-429.

[2] *Ibid.*, II, 238.

[3] *Persische Studien*, 8; cf. 168.

[4] Walde, *l. c.*, II, 491-492; cf. Tomaschek, *Die alten Thraker*, II[1], 98, unde greşit e alăturat la κάμνω.

casuri, şi în ce priveşte terminaţia *-eş* ea poate fi explicată la fel ca în *Mureş*.

Numele *Maramureşului* (p. 389) e desprins întru cîtva din vagul explicaţiilor de pînă acum. Drăganu, plecînd dela formele mai vechi *Maramorisis*, *Maramorosius* etc., se opreşte la conclusia că în partea întîi avem a face cu *Mara* = *Maria*, numele unei posesoare după care s'ar fi numit apa şi cîmpia *Mara*, iar în partea a doua cu un derivat al acestuia, *Mareš* (*-oš*). Că numele trebue despărţit în două şi considerat ca primit de noi dela Slavi prin Unguri nu poate fi îndoială, dar nu înţelegem cum ar fi resultat din alăturarea celor două nume de persoană şi de ce nu am fi avut **Maramareş*. Trebue să ţinem samă înainte de toate că *Maramorisis* apare în documente ca numele rîului *Mara* şi e de presupus atunci că el cuprinde un înţeles pe care-l întîlnim adeseori în denumirile de rîuri de munte: acela de «întunecat, negru». În slavă e cunoscută tema *mar-*, *mor-* tocmai cu acest înţeles [1] şi dela ea putem pleca pentru ca să explicăm partea întîi a cuvîntului [2]. Cît despre partea a doua, ea poate fi un derivat cu *-eš* sau *-iš* din *mor-*, care se ştie că se întîlneşte adeseori în nume de rîuri; la un asemenea derivat s'a gîndit şi Drăganu, preferind însă explicaţia pe care am văzut-o. Reconstruind deci forma din slavă, am avea **Mar-moriš* (sau *-eš*) «rîul întunecat, negru» şi acesteia i-ar corespunde *Marmarus*, *Marmarosia*, cum sînt daţi în documente din sec. al XIII-lea şi al XIV-lea. Ea a fost schimbată apoi de Unguri în *Maramoriš* (*-oš*), prin intercalarea lui *a* fie pentru înlesnirea rostirei grupului *-rm-*, fie sub influenţa formei *Mara* cunoscută în alte toponimice. Luînd cuvîntul dela Unguri, la rîndul nostru l-am schimbat în *Maramureş*, după *Mureş*. După ce numele a ajuns să designeze ţinutul, acela al rîului a fost redus la *Mara*, cum se zice azi, prin înlăturarea părţei a doua, după cum, invers, Maramureşenii îşi zic uneori *Mureşeni* [3].

[1] Berneker, *Slav. et. Wb.*, II, 18.

[2] Ne-am putea gîndi şi la o altă temă, *chmar-*, *chmur-*, cu aceeaşi semnificaţie (v. dicţionarul lui Berneker, I, 391 şi cf. Walde, *l. c.*, II, 223); ea apare în derivatul toponimic *Chmarnik*, şi chiar din Maramureş: A. Petrov, *Karpatorenké pomístní názvi*, Praga, 1929, 26. *Chmar-* ar fi putut să se reducă la *Mar-* cînd numele rîului a trecut la Unguri, grupul *chm* nefiind obişnuit pronunţării lor. E iarăşi posibil ca *chm-* să se fi schimbat în *m* chiar în slavă, pentru că în cehă alături de *chmouřiti* apare *mouřiti*.

[3] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 59 (*Moreşan*); cf. *An. Ark. de folklor*, I, 234. Într'un cîntec publicat de Papahagi (p. 43) se vorbeşte de rîul *Moriş*: să fie o reminiscenţă din vremea cînd se zicea *Maramoriş*?

Abrudul (p. 488), după atîtea etimologii ce i s'au dat, e considerat de Drăganu ca slav, din *obъ* + *rъdъ*, *rudъ* «roşu». Dar cum s'ar explica schimbarea lui *o-* în *a-*?

Pentru *Zărand*, aduce cîteva reserve (p. 387) la originea iranică, cum am admis-o. Părerea sa e că s'ar putea să fi fost mai întîi un nume de persoană, pentru că un astfel de nume, *Zarand*, e atestat la Fejér. Dar acesta ne duce spre altă formă iranică, Ζάραν̃δος, din inscripţiile greceşti publicate de Latychew şi însemnînd «bătrîn» [1] (oset. *zärond* [2]). Nu m'am referit la ea cînd m'am ocupat de *Zărand*, pentru că privia onomastica, ale cărei urme la noi, alături de alte iranisme, de acelaşi gen, îmi reservam să le cercetez altădată [3].

În concluzii — care trec dincolo de un resumat, aducînd cîteva consideraţii şi documentări nouă — Drăganu expune părerile sale asupra formării şi expansiunei elementului românesc. Cu privire la Istroromîni sînt puse în evidenţă (p. 601) dovezile care ne îndreptăţesc să-i privim ca desprinşi dintre Dacoromîni, nu ca «Romîni apuseni», cum îi consideră S. Puşcariu; denumirea de «Romîni apuseni» i se pare, de altfel, improprie şi lui Drăganu.

Cu înlăturări de încrederi exagerate în unele atestări, cu renunţarea la interpretări departe de a fi convingătoare, cartea

[1] V. Miller, *Osset. etjudy*, III, 80; *Žurnal min. narod-nago prosvěščenija*, Petersburg, 1886, oct., p. 245; *Die Spr. der Osseten*, 6.

[2] Asupra înrudirei lui cu alte forme îndoeuropene, v. Walde, *l. c.*, I, 599.

[3] Sînt contestate de Drăganu (p. 307) şi explicaţiile, din iranică, pe care le-am dat pentru *Zaiş* şi *Desteag* în *Donum natalicium Schrijnen*. Cel dîntîi ar fi ung. *zajos* «rauschend», dar fiind vorba de un munte, cum i s'ar aplica denumirea aceasta? Dacă *Zaişul* ar fi un rîu, de sigur că nu ar mai rămînea îndoială asupra identificărei lui cu forma maghiară. Cînd am urmărit şi toponimicul acesta, ca şi altele, nu am pierdut din vedere confruntarea lui cu forme slave, ungare etc., luate de obicei în consideraţie în cercetările asupra toponimiei noastre, şi numai prin eliminări, după ce — pentru un motiv sau altul — am crezut că trebue urmată altă cale, m'am îndreptat spre limbile iraniee. Pentru *Desteag*, Drăganu invoacă forma ung. *Geszteg* înregistrată de S. Moldovan, dar aceasta nu poate fi despărţită de altele care în ungureşte redau pe *De-* al nostru; singur Drăganu a relevat de mai multe ori asemenea forme (d. e. *Gyéva* alături de *Déva*, p. 272, 273), aşa încît presupunerea că *Desteag* ar fi ung. *geszt* «alburn (lemnul copacului între coaje şi inimă)» + suf. *-eg* = *geszteg* «lemnos, bătos» nu se susţine. Cu atît mai mult cu cît numele unui munte nu putea pleca dela înţelesul de «alburn».

ar fi cîştigat de sigur, dar ea vorbeşte de atîtea ori limpede şi hotărît pentru cunoaşterea trecutului nostru.

O. D.

O. Bloch, Dictionnaire étymologique de la langue française, avec la collaboration de **W. von Wartburg**; préface de **A. Meillet**; t. II; Paris, Les Presses universitaires; 1932; 406 pag.

Ca şi partea întîi a acestui dicţionar, de care am vorbit în n-rul trecut al revistei, aceea care-l încheie ne dă pentru fiecare cuvînt frances elementele esenţiale ca să cunoaştem istoria lui; ea aduce şi multe îndreptări şi adausuri la volumul întîi.

Dintre formele înşirate e firesc ca şi de data aceasta multe să apară nelămurite, ca origine; totuşi pentru cîteva din ele interpretările etimologice pot fi duse departe, chiar dacă numai în parte uneori explică mai bine aspectul cuvîntului.

Cu privire la *maraud* Bloch spune: «peut-être emploi métaphorique de *maraud*, nom du matou dans les parlers du Centre et de l'Ouest, qui aura pu être pris au sens de «vagabond». Dar pentru înţelesul acesta sîntem îspitiţi să ne gîndim mai curînd la prov. *meirá* «a merge din loc în loc», la origine întrebuinţat în legătură cu migraţiunile păstoreşti. Celor care transhumau din spre Pirenei sau Alpi şi erau priviţi de multe ori cu ostilitate li s'a putut aplica un termen derivat din acest verb: **meiraud*, schimbat pe urmă în *maraud* prin reducerea lui *ei* aton la *e* şi trecerea lui la *a* dinaintea lui *r* (comp. **peresse* > *paresse* etc) [1]. Se ştie că spre sud ne îndreaptă şi forma *badaud*. Deci numai o aparentă asemănare cu *maraud* «cotoi» care nu e decît o redare a dialectalului *maró* pe care Bloch, ca şi Meyer-Lübke, îl consideră de origine onomatopeică, însă problematică. Pe *maró, marú* îl putem recunoaşte cu siguranţă şi în *marlou* „cotoi" (argotic „souteneur"), provenind din

[1] Cînd Racine vorbeşte de „maraud de grande route" s'ar putea să avem o urmă de sensul mai vechi al cuvîntului, raportîndu-se la trecerile păstorilor pe drumurile de transhumanţă.

Chiar fonetismul *-e-*, anterior celui cu *-a-*, pare să fie confirmat de mărturia lui Ménage (v. dicţionarul lui Littré, s. *maraude*) care spune că mareşalul de Luxembourg pronunţa *mérode*. Spre acelaşi fonetism ne duce forma vend. *mérauder* amintită de L. Sainéan, *Les sources indigènes de l'étym. fr.*, I, 59, cu toate că dînsul împărtăşeşte părerea susţinută şi de Bloch.

contaminarea cu pic. *marle* care înseamnă tot „cotoi" şi derivă din m a s c u l u s.

Semelle e explicat de Bloch după artificialele presupuneri etimologice la care se gîndise Gilliéron: ca resultat din pl. *les melles*, despărţit în *le smelles*, din care s'ar fi refăcut sg. *la smelle* şi cu epentesa lui *e*: *semelle*; *les melles* ar fi pl. lui *la melle* „lamă". Tocmai Gilliéron care a ironisat de atîtea ori etimologiile altora a fost nefericit inspirat cînd s'a oprit la asemenea explicaţie. Cum înţelesul de „talpă" se ştie că derivă adeseori din acela de „turtit, teşit", mi se pare că adevărata etimologie a lui *semelle* ne îndreaptă spre lat. s i m u s „turtit" [1], din care s'a putut deriva **s ĭ m e l l a* (la Lucreţiu e atestat *simulus*). Schimbarea lui *ĭ* aton în *e* se explică la fel ca în *premier*, despre care Bloch spune că presintă „un développement particulier" al lui *ĭ*. Fonetismul lui *ĭ* şi *ŭ* atoni din latină aşteaptă o revisuire în toate limbile romanice, grupîndu-se casurile în care ei apar trecuţi la *e*, *o* şi distingîndu-se acelea în care s'au păstrat fie prin analogie, fie sub alte influenţe. S'ar ajunge astfel la explicarea formelor care sînt înregistrate de obicei ca presentînd fonetism nelămurit. Pentru tratamentul lui *ŭ* e, printre altele, de relevat *oignon* pe care Bloch nu şi-l explică din ū n i o n e m şi de aceea crede că trebue să plecăm dela o formă latină cu *ŭ*; dar cuvîntul frances se explică bine prin trecerea lui *ŭ* aton la *ŏ*, *o*, cum singur Bloch o admite pentru *froment* < f r u m e n t u m, numind-o însă „anormală".

Tomber e derivat dintr'un ipotetic lat. vulg. ** t u m b a r e*, fără să fie dus însă spre o temă onomatopeică cum o presupune Meyer-Lübke. Nimic nu ne îndreptăţeşte totuşi să-l considerăm ca latin. Rom. *tumbă*, la care se referă Bloch, e greşit pus de Puşcariu printre elementele latine (îl explică din t u m b a, care rămîne însă departe ca înţeles); e de sigur un împrumut din neogreacă (τοῦμπα), aşa că nu poate fi invocat pentru o concordanţă ducîndu-ne spre latina vulgară. Cuvîntul fiind propriu numai celorlalte limbi romanice, e probabilă originea lui germanică, pentru care am avea o indicaţie în nd. *dumpen* „a lovi, a izbi", engl. *dump* „a lovi tare", sued. *dimpa* „a cădea greu", admiţînd alternanţa *d*—*t*. Înţelesul de „a cădea" ştim că pleacă adeseori dela acela de „a lovi, a face să cadă".

Tuyau nu presupune numai de cît o formă germanică; el

[1] Pentru forma aceasta în spaniolă, v. dicţionarul lui Meyer-Lübke, ed. nouă, n. 7931.

[2] Cf. Walde, *Vergl. Wb. d. indo-germ. Spr.*, I, 854.

poate fi latin şi pus în legătură cu tema *tut-* care nu implică nicidecum origine onomatopeică, după cum am arătat altădată [1].

Pentru *marmaille* cred că nu sînt motive să renunţăm la derivarea lui, cu suf. *-aille*, din vechiul fr. *merme* „mic" <m i n i m u s, cum e explicat de obicei; Bloch îl consideră ca derivat din *marmot*; etimologia dintîi îşi găseşte sprijin într'o formă cum e cal. *fragaglia (-agghia)* „cose minute e confuse, moltitudine di ragazzi" [2].

Cît despre *marmot* „maimuţă" şi „copil mic", Bloch e de părere că ar reprezenta o singură formă, derivată din *marmotter;* sensul de „maimuţă" s'ar fi dat substantivului, resultat astfel, „à cause des mouvements cortinuels que les singes font avec leurs babines"; cel de „copil mic" ar pleca dela acela de „maimuţă" — nu imposibil de sigur, dar de ce totuşi *marmot* cu accepţiunea dintîi nu ar fi mai curînd un derivat din vfr. *merme*? Cred deci că trebue distinse cele două forme şi atunci *marmot* „maimuţă" poate să nu aibă nimic a face cu *marmotter*. In germanică maimuţa e numită *merikazza* (ahd.), *merkatze* (mhd.), pentru că era un animal adus de peste mare: *marmot* se poate atunci să nu fie decît o redare a formei germanice, înlocuindu-se partea din urmă cu un cuvînt francez dialectal, *mot*, însemnînd „pisică"; comp. *mut* „chatte" înregistrat de Gilliéron [3]. Deci încă un cuvînt lingă altele arătînd cît de înşelătoare sînt etimologiile cînd pleacă dela prea imediate apropieri de forme.

O. D.

Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească"; Partea I: **Dicţ. l. române din trecut şi de azi**, de **I. A. CANDREA**; Partea II: **Dicţ. istoric şi geogr. universal**, de **G. ADAMESCU**; Bucureşti, ed. „Cartea românească"; [1932]; XXIV-1948 pag.

Pe lîngă inevitabile concesiuni la prezentări fixate printr'o îndelungată obişnuinţă, un dicţionar implică azi multe înnoiri pentru ca materialul lingvistic să fie înfăţişat cît mai viu. Asemenea înnoiri se impuneau şi la alcătuirea acestui dicţionar şi ele sînt, în parte, cum se aminteşte în prefaţă, o redare a celor pe care, împreună cu I.-A. Candrea, am căutat să le introducem în *Dicţionarul general al limbei române* (editura Socec), din care numai o parte s'a putut tipări — continuarea lui nu-mi apărea, de altfel, imposibilă,

[1] *Archivio glottologico*, XX, 143.
[2] G. Rohlfs, *Diz. dial. delle tre Calabrie*, 310.
[3] *Atlas ling.*, 1498.

cum a şi urmat, dar de ea am fost ţinut cu totul străin — în uitarea colaborării de mai înainte — cînd a trecut în altă editură.

Spre deosebire de atîtea tipărituri dela noi, fiecare pagină arată grija care s'a pus la imprimare şi textul e mereu variat de numeroase ilustraţii, pentru care dicţionarul va fi de asemenea mereu consultat de oricine va fi nedumerit asupra vre-unui cuvînt. Puteau fi însă lăsate la o parte multe din ele, cînd se referă la lucruri prea cunoscute; astfel cînd se înşiră desenuri pentru *albie, ardei, cal bălţat, barză, berbece, bidinea, blană, borcan, brad, brici, broască, buştean, butuc, scîndură de călcat, căldare, ceaşcă, chelie* (puteau fi date atunci desenuri şi... pentru capete ciufoase ori cu chică), *cioară, ciubăr, cocoş, coş, covrig, curcan, farfurie, faţă de masă, fluture, frînghie, găină, gîscă, grătar* ş. a. ş. a., pînă şi ... pentru *zaharniţă, zid*. Profusiune de ilustraţii ce întrece chiar pe acelea din cărţile elementare de şcoală.

O inovaţie la care s'a ţinut mult e aceea a „semnelor simbolice"; au recurs la asemenea semne uneori şi autori străini de dicţionare, dar într'o măsură mai redusă şi chiar atunci nu se vede bine avantajul lor. Cînd vre-o optzeci de semne sînt întrebuinţate pentru a arăta că un termen se referă la agricultură, astronomie, botanică, păstorit etc. e greu pentru cei mai mulţi să ţie minte ce indică fiecare semn, chiar dacă a percurs de mai multe ori tabela dela p. XXIII (s'a uitat în ea să se indice că asteriscul arată neologismele). In prefaţă Candrea spune că sistemul acesta face să se cîştige spaţiu şi înlesneşte găsirea, în articole mai lungi, a sensurilor speciale ale unui cuvînt. Economia de spaţiu e mai mult o ilusie, pentru că tabela semnelor arată singură cum figura ocupă deseori loc egal cu ce ar fi fost să se abrevieze, şi chiar mai mult (aşa pentru acustică, anatomie, aviaţie, căi ferate, geologie, păstorit etc.). Străbaterea mai repede a unor articole e şi ea în multe cazuri ilusorie, deoarece sînt întrebuinţate nu o singură dată semne care nu reies mai bine în relief decît abreviaţiuni cum s'ar fi putut da, cu caractere uşor de distins. Aglomerare deci care dă o înfăţişare greoaie dicţionarului şi complică utilisarea lui. Cu atît mai mult cu cît am văzut că e încărcat şi de ilustraţii inutile.

Oricît au fost luate în seamă cuvintele vechi şi cele dialectale, unele din ele, avînd însemnătatea lor, nu au fost înregistrate; şi-ar fi găsit chiar mai bine locul decît prea insistenta înşirare de forme neologice din terminologia ştiinţifică, uneori de tot nouă şi care poate fi uşor urmărită în dicţionarele străine. Dintre cele omise, de relevat cîteva ca: vrom. *op* (în expresia *op iaste*), păstrat şi azi dialectal; *cet* <q u i e t u s (Viciu, *Colinde din Ardeal*, 41, 48, 106;

C. Nicolaescu-Plopşor, *Vorbe olteneşti*, 6; *cf. Dicţ. Acad.*, II, 573-574) şi *cetos*, în expresia *vreme cetoasă* (în Haţeg); *chiceră* (de asemenea în Haţeg); *loare* „voioşie, energie" (tot acolo şi în alte părţi); *mutare* şi *mutătoare*, cuvintele păstoreşti aşa de interesante. Glosarele dialectale nu au fost destul folosite.

Chiar citaţiile din scriitori — sînt luate mai mult din dicţionarul lui Tiktin — sînt de multe ori prea sărace; planul dicţionarului de sigur că impunea restrîngeri, dar ele nu apar totdeauna justificate. Deşi C. Negruzzi e des citat, din scrierile lui lipsesc forme ce aşteptam să fie relevate; aşa: *încotoşmănat* (*Scr. a* IX-a: *provincialul umblă încotoşmănat într'o grozavă şubă de urs*); *obştime* (*Scr. a* VI-a: *privit de toată obştimea ca un cuvios*); *spătar* (într'una din scrisorile către Ionescu dela Brad: *soiul spătarilor* (*nu confunda, mă rog, ca spătarii ceilalţi*), *care mai făceau spete, a pierit şi s'a stins*; exemplu interesant în felul lui pentru cuvîntul derivat din „spată" (dela război). Şi din opera lui Delavrancea, avută deseori în vedere, sînt lăsaţi d. e. la o parte: *bolovăni* (în *Fanta-Cella*: *norii se bolovăniau*); *înzilizit* (în *Palatul de cleştar*: *cum era el de bătrîn şi înzilizit*); *leşios* (în *Linişte*: *lumină leşioasă*); *marghioli* (în *Palatul de cleştar*: *marghiolindu-se a moarte*).

Definiţiile sînt bine prezentate, sobru, limpede, dar uneori ne mirăm că nu au fost date în alţi termeni; despre *escapadă* se spune că înseamnă: „ştergerea dintr'un loc pentru a se duce să petreacă, spre a face ştrengării"; la *metatesă* găsim explicaţia: „mutarea din locul ei a unei litere într'un cuvînt" (în loc de *literă* trebuia spus *sunet* sau *foncm*; de altfel termenul acesta, ca şi alţii de lingvistică, nu a fost înregistrat, cînd totuşi nu putea lipsi tocmai într'o lucrare de felul acesta şi cînd pentru alte ştiinţe s'au însemnat termenii cei mai noi).

Partea etimologică dă esenţialul după cercetările de pînă acum. Unele identificări stabilite nu au fost totuşi luate în consideraţie.

Birzeică „sanie mică", lăsat neexplicat, e de sigur un derivat din vsl. *врѣзъ*, cum l-am dat în *Gr. din Ţara Haţegului*, 57, şi la fel e explicat în *Dicţ. Acad.*, s. v.

Broboadă e resultat din *pobroadă*, atestat şi el (lipseşte din dicţionar), şi ne îndreaptă spre bulg. *podbradja*, cum a arătat Weigand în *Jabresb.*, XV, 168.

Chiar etimologii de mult fixate nu le vedem indicate: *luncă* <vsl. *ląka*, *plapumă* <ngr. κάπλωμα.

Altéori, pentru etimologii recunoscute indicaţia provenienţei nu e bine precisată:

Călfun nu derivă din ngr. καρτσόνι, influenţat de *încălţa*, ci l-am luat dela Bulgari (*kalcun* <it. *calzone*; v. dicţionarul lui Berneker, 472; forma cu *-l-* apare şi în neogreacă: καλτζούνι).

Cărimb nu redă pe c a l a m u s, ci pe derivatul acestuia *c a l a m u l u s (v. Puşcariu, *Dacoromania*, II, 596).

Cositor numai indirect corespunde ngr. κασσίτερος, pentru că fonetismul îl arată introdus la noi prin intermediar slav (*kositerъ*).

Irod >*Irozi* e de privit la fel, împrumutat din slavă (*Irodъ*), nu direct din neogreacă (Ἡρώδης).

Pavăză nu e luat de-a-dreptul din italiană (*pavese*), ci ne-a fost transmis prin Slavi (ceh. *paveza*, rut. *povaza*).

Greşit e explicată prepoziţia *peste*, ca resultată din *pre+spre*, fiind confundată astfel cu vechea prepoziţie *prespre*; cele două forme trebue distinse: *prespre* e lat p e r-s u p e r, pe cînd *peste* nu poate fi decît p e r-e x t r a.

Şcoală surprinde să-l vedem dat ca împrumut din ungureşte (*iskola*), cînd se ştie că l-am luat dela Slavi (*škola*), şi uşor de înţeles pentru epoca veche a culturei noastre.

Unui dicţionar cum a fost plănuit acesta nu i se pot cere de sigur să aducă etimologii nouă. Ele nu lipsesc totuşi.

Cătuş „scripetele iţelor, mănunchi de mai multe alune verzi", deci deosebit de forma cu alte înţelesuri, e bine explicat din lat. *c a r r u l u m, devenit *cartu* şi, cu adăugarea sufixului *-uş*, *cărtuş*, care pe urmă a fost schimbat în *cătuş* sub influenţa cuvîntului de altă origine.

Căpcea e derivat din lat. vulg. *c a p i c e l l a <c a p i s. Cînd m'am referit la el, în *Gr. din Ţara Haţegului*, 61, l-am pus, ca şi L. Şăineanu, printre împrumuturile turceşti (*kepče*). Etimologia lui Candrea pare ademenitoare şi singura obiecţiune ce i s'ar putea aduce e că cuvîntul latin e atestat cu înţeles restrîns (de vas întrebuinţat la sacrificii) şi nu a lăsat urme în alte limbi romanice. De altă parte, rămîne întrebarea dacă e în legătură cu *căpcel* < *căucel* <*cauc*, prin schimbarea lui *âu* în *âp* (ca în *căuta*> *căpta*), cum a propus G. Giuglea, *Dacoromania*, I, 248. O formă deci, ca şi altele cîteva, pentru care coincidenţele etimologice lasă îndoieli asupra provenienţei ei.

Ciutură dintr'un lat. vulg. *c h y t r a şi acesta din gr. χύτρα „oală" nu e de loc convingător. O epentesă, a lui *u*, între *t* şi *r* e greu de admis şi mai puţin poate fi explicat astfel it. *ciotola* (pentru felul cum e reflectat χύτρα în dialecte italiene, v. Rohlfs, *Etym. Wb. d. unterit. Gräz.*, 284).

Cuib ar fi lat. vulg. *c u l b i u m, înrudit cu gr. κλωβός „colivie" şi vsl. *kulьvija*, dar cuvîntul grec, atestat tîrziu şi considerat ca de proveniență semitică, exclude existenţa în latina vulgară a

unei forme înrudite (cuvîntul slav e un împrumut din neogreacă: κλουβί). Şi foneticeşte derivarea aceasta e inadmisibilă: *l* nu putea fi schimbat în *l'* sub influenţa lui *i* următor şi pe urmă să cadă (comp. *albie* < a l v e a). Trebue deci să rămînem la etimologia admisă pînă acum (*c u b i u m).

Măşcat, ca reproducînd un lat. vulg. *m a c c i c a t u s < *m a c c a r e, nu se poate înţelege cît timp formei presupuse în latina vulgară i se atribue sensul de „a strivi". Nu sînt motive să renunţăm la derivarea lui din *măciucă*, prin forma intermediară **măciucat*.

Salbă şi ca fonetism şi ca înţeles nu poate fi s u b a l b a. Etimologia cade dela sine cînd din aceeaşi formă latină e derivat în dicţionar *solbă*, *soalbă* „arşic tare şi alb de capră".

Şir e apropiat de bulg. *širь* „lărgime" etc., dar *deşira* şi *înşira* sînt explicaţi din lat. d i s e r r a r e şi i n s e r r a r e (?). Desacord etimologic prin urmare pentru aceeaşi serie de forme.

Stori, *sturi* (*a se*) „a se prăpădi, a pieri" e dat ca element latin (din e x t o r r ē r e), etimologie bine întemeiată.

Stuf ar presupune un lat. vulg. *s t y p h u s, resultat din contaminarea lui t y p h e cu s t i p a; alăturarea lui la aceste forme latine nu e tocmai convingătoare, dar e mai de luat în samă decît alte încercări de a-l explica.

Tureac din lat. vulg. *t h y l a c u s < gr. θύλακος nu apare mai convingător decît alte etimologii ce s'au propus (v. dicţionarul lui Meyer-Lübke, ed. a 3-a, n. 8967).

Pentru ordinea cuvintelor s'a preferat sistemul distingerei lui *i* de *î* şi a lui *s*, *t* de *ş*, *ţ*. Dar de ce totuşi nu s'a urmat tot aşa pentru *a* şi *â*, care sînt puşi la un loc? Metoda aceasta îngreuează căutarea cuvintelor în dicţionar. Ar fi fost mai bine să se urmeze consecvent înşirarea alfabetică fără să se distingă formele cu *i*, *s*, *t* de cele cu *î*, *ş*, *ţ*, ca şi pentru *a*, *â*.

Rectificări, la o viitoare ediţie, ar fi de adus şi în alte părţi: la *cram* explicaţia e greşit dată după Viciu, confundîndu-se cuvîntul cu *crambă*; pentru *văpaiţă* citatul dela Delavrancea trebue îndreptat:... *cîtorva case*; accentul e greşit indicat la cîteva cuvinte (se zice numai *cúcură*, *fúcie*, *hámiş*, *prácliel*); *pîrău* nu trebuia dat singur, cînd se zice (şi mai bine) *părău*; putea fi menţionat şi *pîriu*, însă cu observaţia că e o formă de evitat, deşi o întrebuinţează mulţi.

Pentru că intenţia casei editoare era să dea un dicţionar în genul lui „Larousse", partea din urmă, redactată de G. Adamescu, cuprinde un supliment „istoric-geografic" care, oricît de redus, va înlesni unele informaţii, cînd *Enciclopedia* lui Diaconovici e rămasă în urmă.

O. D.

A. van GENNEP, Le folklore du Dauphiné. I, II: Paris, G.-P. Maissonneuve; 1932-1933; 702 pag.

Atît de caracteristic sub multe raporturi şi prea lăsat la o parte de cercetători, ţinutul acesta al Franţei ajunge să fie bine cunoscut acum folkloriştilor, datorită celor două volume pe care i le închină A. van Gennep. Cuprind material foarte bogat, din aproape două sute de comune, în cea mai mare parte după răspunsuri la chestionar; uneori au fost folosite şi informaţii mai vechi, pentru confruntarea cu datele actuale. E luat în samă şi folklorul din alte părţi, dar fără stăruinţa de a extinde comparaţiile, deoarece, cum bine observă van Gennep, sînt încă fapte folklorice ce aşteaptă să fie urmărite pe întinderi limitate şi numai după temeinice explorări vom putea avea elemente mai numeroase şi mai sigure de comparaţie.

Materialul e împărţit în patru secţiuni, după cum se referă la episoade ale vieţei (naştere, botez etc.), anumite sărbători, magie şi medicină populară, literatură şi jocuri populare — împărţiri care uneori sînt relative, cît timp aceleaşi motive folklorice se regăsesc şi într'o categorie şi în altele.

Cu deosebire interesantă e descrierea obiceiului de a aprinde focuri de primăvară (p. 262 urm.), ca urmă de magie primitivă în legătură cu cultura pămîntului; obiceiul consistă în ridicarea unor ruguri, care în unele părţi mai arată reminiscenţe din timpuri depărtate. Termenii referitori la aceste ruguri sînt foarte variaţi şi presintă probleme etimologice *Bourda*, dat ca obscur (p. 264), pare să ne îndrepte spre lat. b u r d o „catîr", numele acestui animal şi al altora apărînd adeseori cu sensul derivat spre acela de „bucată de lemn, trunchi" (v. dicţionarul lui Meyer-Lübke, s. *burdo*, şi comp. fr. *sommier*, *poutre* etc.). *Fartailles* (p. 267) nu poate fi vfr. *fastroille*, alterat; trebue pus alături de prov. *fartaio* „herbes" (v. *Tresor* al lui Mistral); din contaminarea acestuia cu *façailles* a resultat *farçailles*; altă contaminare — poate cu prov. *farfaiá* „brédouiller" (Mistral) — a dat *farfailles*; cît despre *finfailles*, în partea întîi trebue să cuprindă pe prov. *finfo* „joie" (Mistral), focurile despre care e vorba fiind numite şi „feux de joie".

In legătură cu păstoritul sînt interesante obiceiurile descrise la p. 338, 421 urm. şi în special acela dela Sînziene: ciobanii pornesc în zorii zilei cu turmele şi dacă unul a întîrziat e luat în rîs, zicîndu-i-se *litchibirrier* („lèche-beurrier"); ca să-şi rîdă şi mai mult de el, ceilalţi îl pun să tîrască un buştean sau îl suie pe un măgar şi e purtat aşa în strigătele de: *litchibirrier*!

Ceva la fel se obişnueşte la seceriş (p. 416): cine rămîne în

urmă cu seceratul e pedepsit de ceilalți, care se duc în holda lui și pun acolo un butuc cioplit în chip de capră ori de vulpe. Din Alpii francesi obiceiul acesta nu a fost semnalat pînă acum.

Despre împodobirea fîntînilor cu verdeață la Anul nou și uneori în octobre (p. **384**) van Gennep e de părere că ea nu poate fi o reminiscență din *Fontinalia* ale Romanilor, ci o urmă de practică păgînă preromană.

Mai multe hărți arată circulația unor motive folklorice și forme lexicale; din aceea dela p. **368** se poate vedea cum *Noël* (la St. Aupre se mai păstrează forma veche *Naïé*) a cucerit mereu teren față de *Chalande* etc. din sudul Franței.

O. D.

T. Papahagi, Images d'ethnographie roumaine, t. III; București; 1934; 214 pag.

Cu toate dificultățile de acum pentru anchete științifice și în ostilități de sprijinire unde nu ar trebui să lipsească, după ce de atîtea ori e acordată cu dărnicii fără să fie îndreptățite, publicația — unică la noi — a lui T. Papahagi a putut ajunge la al treilea volum. Cuprinde și el material adunat cu multă trudă și la care vor recurge mereu atît etnografii cît și filologii — va fi prețuit și pentru înfățișarea pitorescului vieței noastre rustice, redat în atîtea reproduceri și artistice, nu numai de indicații utile pentru etnografie.

În mai multe rînduri (p. **36, 54**, 56, 68, **103**) sînt relevate concordanțe cu sudul dunărean, ce vor trebui luate în samă pentru stabiliri ale etnografiei comparate cum le așteptăm de acum înainte, cînd prea puțin s'a făcut la noi în această direcție.

În treacăt numai, dar sugestiv, cîte un motiv etnografic e pus în legătură cu folklorul. La p. **92** e dată o casă din Vîlcea cu temelii, *tălpi*, din bîrne de stejar, așa cum multe erau clădite altădată; înțelegem atunci mai bine de ce în balade se vorbește de un șarpe care se ascundea sub talpa casei. Spre folklor ne îndreaptă și explicația la o ilustrație din Gorj : o băciță cîntînd din frunză (p. **204**). Papahagi amintește cum o altă băciță îi spunea că Mocanii „trăesc cu frunza", pornesc cu turmele cînd văd codrul înverzit și coboară dela munte odată cu căderea frunzelor. Aceasta dă prilej lui Papahagi să concludă: „iată, deci, explicația motivului *frunză verde* din poesia populară dacoromînă". Ar fi prin urmare de presupus că în cîntecele noastre „frunză verde" e mereu amintită pentru că ciobanii obișnuesc să cînte din ea. Explicație ingenioasă, dar prea categorică. Pînă la un punct e posibil ca

Papahagi să aibă dreptate, că anume cîntatul din frunză să fi intervenit pentru ca să fie mereu pomenită în doine „frunza verde". Geneza și fixarea motivului folkloric nu pot fi însă datorite decît înviorării pe care o simția ciobanul nostru odată cu revenirea primăverei, cum reiese și din alte caracteristici ale doinelor păstorești. Dacă părerea exprimată de Papahagi ar corespunde în totul realităților, ar trebui să vedem în doine cîntîndu-se bucuria ciobanilor că odată cu întoarcerea primăverei vor putea... cînta din frunză — primăvara e însă cîntată sub impresii statornice de alt fel.

Ca și în celelalte volume, filologii vor găsi mai mulți termeni neînregistrați pînă acum în dicționare ori rar atestați. Fiind din Oltenia și Bănat, ei arată aproape totdeauna proveniența sîrbească. Așa, *bătară* „împletitură de nuiele în care se păstrează semințe, sare" etc. = sîrb. *batara* „vîrșe"; *brentă* „un fel de coș pentru transporturi ușoare, purtat în spate" = sîrb. *brenta* ; *cofîrf(ă)* „împletitură groasă de păr străin pe care o poartă femeile" = sîrb. *kovrčica* „zuluf" etc.

Forma *ganță*, cunoscută pînă acum cu alt înțeles, e dată din Dolj și Vîlcea ca identică cu *cață* ciobănească și a fost schimbată sub influența sîrb. *ganac*. În legătură cu același cuvînt aflăm (p. **198**) că în Bănat caței i se zice *cîrlig* și e la fel cu cel dela Aromîni.

Interesantă pentru istoria cuvîntului *cătun* e atestarea lui (p. **163, 164, 191**) — cum la Românii din Serbia a fost relevat de Giuglea și Vîlsan — cu înțelesul de colibă săpată puțin în pămînt.

O. D.

Th. Capidan, Aromînii — Dialectul lor; studiu lingvistic; București, Imprimeria națională ; 1932; x-576 pag. (vol. XX din col. publ. de Acad. rom. : *Studii și cercetări*).

Fixarea istorică a dialectului aromîn în sens strict științific începe să atingă ultimele culmi ale cercetărilor și interpretărilor. Perioada culegerei de material dialectologic și, mai ales, folkloric, ilustrată prin activitatea lui Pericle Papahagi, s'a încheiat pentru o anumită epocă și anumite regiuni. Epuisînd în deosebi materialul documentar publicat de Per. Papahagi, studiul lui Th. Capidan încearcă să ne dea într'un ansamblu expuneri și interpretări amănunțite ale problemelor propuse, presentîndu-ne, astfel, o «operă de sintesă» (p. **156**). Studiul cuprinde o introducere istorică cu privire la Aromîni (p. 1-45), căreia îi urmează : I. *Dialectul aromîn* (p. 46-135); II. *Locul dialectului aromîn în limba română* (136-198); III. *Fonologia*

(p. 199-373), *Morfologia* (p. 373-512), *Derivaţiunea* (p. 512-525) şi *Sintaxa* (p. 525-555). La sfîrşit, *Indicele* (p. 556-575).

Nu există lucrare care să prilejuească în rîndul specialiştilor aprecieri identice cu privire la planul şi conţinutul ei sau la interpretările date. In consecinţă, şi opera lui Th. Capidan va da naştere la observaţiuni al căror scop nu poate fi altul decît acela de simple, modeste şi obiective contribuţii la ceea ce ne aduce ca prezentare sintetică. Ne permitem a ne număra printre cei dintîi care recunosc munca depusă la sintetisarea materialului folosit în această operă. Cum, însă, e menită să rămînă drept călăuză celor care se ocupă de dialectul aromîn, oarecari retuşări, precisări, se impun. In ordinea sistematisarei materialului utilisat de Capidan, vom menţiona observaţiunile noastre, pentru ca, apoi, să încercăm o apreţiere generală asupra acestui studiu, impresionant mai ales din punct de vedere cantitativ.

Cum era şi firesc, originea geografică a Aromînilor este expusă sau amintită de autor în diferite rînduri — cf. p. 3, 27, 29, 30-31, 143, 158, 159, 163, 164, 178, 310. Admite părerea istorico-filologică a dislocării Aromînilor spre masivul Pindului între secolele VII-IX, dar stăruie în părerea sa că această dislocare s'a făcut din spre «răsăritul peninsulei balcanice» (p. 30 etc.); înclină, însă, a presupune şi existenţa unei «vechi aşezări a Aromînilor în Epir» (p. 27, 310 etc.) — existenţă ce, totuşi, se vede înlăturată prin nota dela p. 30-31. Nu e locul să stăruim asupra celor ce am susţinut altădată; vom reliefa însă eroarea argumentaţiei de birou a lui Capidan cu privire la această problemă. Se afirmă anume că *Mpirâtoare* «ar putea fi derivat din *în* şi *apărătoare* — cf. slavul Bran», (p. 31), reproducînd apoi o relatare în legătură cu *Campus Kesari* Spre deosebire de alţii care s'au ocupat sau au amintit de aceste elemente toponimice, eu am fost în august 1927 şi iulie 1928 la faţa locului, văzînd *Mpirâtoarea, Cimpul al Kesarĭ* şi *Fagu-scriptu*. Ţin, deci, să precisez că Aromînii localnici, între ei, cunosc pronunţarea *Cimpul al Kesarĭ* — aceea de *Campus Kesari* e o grecisare a nomenclaturei aromîneşti străvechi; streinilor sau nelocalnicilor li se comunică mai mult sub această ultimă formă *(Campus Kesari)* — formă ce, în ipotesa lui Capidan, ar contrasta fundamental cu *Fagu-scriptu*. Cît priveşte amintita derivare pentru *Mpirâtoare*, o cercetare pe teren ar fi putut constata că nu există pentru acest punct geografic al *Mpirâtoarei* nici o *apărătoare*, în sensul «slavului Bran».

La p. 32 se afirmă că numărul Aromînilor din peninsula balcanică ar fi între 300.000-350.000. Am cercetat mai multe comune aromîneşti decît Capidan şi cred că numărul dat în *Images d'ethnogr. roumaine*, II, 8, e mai aproape de realitate.

Trecînd peste tot ce constitue expunere istorică pînă la partea a doua a studiului, credem că autorul e departe de a fi obiectiv atunci cînd încearcă să umbrească nume de care e legată redeşteptarea cultural-naţională a Aromînilor din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, reliefînd, în schimb, nume cel mult mediocre (cf. p. 42-43). Socotim că acest subiectivism istoric se datoreşte mai mult faptului că şi autorul a participat la luptele dintre grupările aromîne, decît unui alt fapt, expus altundeva (cf. *Aromînii — grai, folklor, etnografie*, curs litografiat, 1932, 155-156).

Autorul urmăreşte formele de grai în cele două mari ramuri ale aromînei: în ramura de nord şi în cea de sud. Foarte des recurge la aromîna de nord «pe care o cunoaşte mai bine» (p. 204, 234) sau «cu care e familiarisat mai bine» (p. 344), precisînd adesea că e vorba chiar de «graiul său de acasă» (p. 210, 213, 246, 526) sau chiar de «rostirea sa» proprie (p. 263). Aşa fiind, uşor se poate înţelege că aromîna din sud, care nu e graiul său de acasă şi nici propria sa rostire, nu va putea fi urmărită la fel cu cea din nord. Ceva mai mult: Capidan acordă preponderenţă aromînei «sale» chiar acolo unde nu'e raţiune istorică. Un exemplu. Forma representativă a vb. *a fi* pe care o dă Capidan este cea usitată în nord: *escu* (p. 483; v. şi 463) — în sud circulînd *(eu) h'iu*. Oare crede Capidan că forma *escu* va fi circulat în aromîna străveche alături de *h'iu* şi că ar putea reproduce direct vre-o formă latină vulgară? Chiar în această ultimă ipotesă, ambele forme trebuiau menţionate pe acelaşi plan.

Cu privire la izvoarele materialului său documentar, autorul mărturiseşte că «foarte puţin m'am servit de literatura dialectală cultă», aceasta «fiind scrisă, în bună parte, sub înrîurirea limbei literare» (p. v). Un bun cunoscător al aromînei trebue să o folosească şi o poate folosi cu bune resultate. A recurs, bunăoară, la literatura lui Batzaria de multe ori — v., de exemplu, p. 467, pentru interj. *alea*. Tot la Batzaria ar fi găsit deseori formele *po'* (*eu*), *poa'* (*el, ea*), de care se aminteşte la p. 442 etc. Documentarea pentru articolul *-l* (§ 241) din graiul comunelor Muloviţte şi Gopeşi ar fi fost şi mai bogată dacă s'ar fi folosit şi de literatura lui Velo şi Cosmescu, care e scrisă în graiul acestor comune. De altfel, reserva autorului, după părerea sa, ar urma să fie aplicată, pentru anumite casuri, şi graiului din *Codex Dimonie* etc. (v. şi § 209).

Să trecem la studiul filologic propriu zis, concentrînd şi reducînd numărul observaţiunilor.

Fonetică. Trecerea lui *-ă* din elementele turceşti la *-a'* presintă, în adevăr, complicaţii (v. § 8). Credem, totuşi, că ne-am putea gîndi şi la următoarea explicaţie. După ce sing. *Dumnidzâ'(u)*

și-a însușit terminațiunea de plural *-adz (Dumnidzadz)*, prima formă va fi contribuit ca pluralele turcești în *-adz (băclăvadz)* să se pronunțe la sing. în *-ă': băclăvă'*. Probabil să fi contribuit sau să fi influențat și turcismele terminate în *-li (-li)*, ca *beșli* sau chiar în *-lîk (-lik)*, ca *askerlîk*. In aromînă avem sing. *askirlî'* cu pl. *askirladz* „soldat". Intre *î'* și *ă'* e, firește, o diferență fonică, însă pluralul e identic la toate elementele turcești. Explicația din bulgară dată la p. 204 nu poate privi decît dubletele aromîne din regiunea Bitoliei.

Neclară, iarăși, e trecerea *a-* > *ǫa-*: *ǫarbări* < *arbure* (§ 11). Această pronunțare (*ᵒa*) apare și în Mehedinți și Severin, dar mai curentă. E posibil ca acest cas aproape unic *(ǫarbări)* să se explice prin fonetică sintactică: *di tu- arbure* > *dit' ǫarbure*. — Aci putea fi pomenită și forma *hrǫa* <*haraŋă*, curentă în Gopeși și Muloviște.

Discutata formă *frîncu* (dr. *Frînc)* (§ 14) credem că se reduce, ca explicație, la ceva simplu. In limba turcă e *frenk* «Franc; européen». La plural, circulă ca *frenklér, frînklér* și *frînklár* (în turceasca populară). Ultimele două forme explică ușor fonetismul lui *frîncu*, pe care Capidan îl socotește că «nu este ușor de lămurit» (p. 209).

Greșește autorul cînd afirmă că toți Arominii pronunță, la singular, *puĺ'ĭă* (§ 18). In sud e curentă forma *puĺ'ĭă*, iar articolată: *puĺ'ĭlu* și *puĭlu*.

Sub § 22ᵃ sînt date pentru Samarina — după Wace and Thompson, *The Nomads of the Balkans* — forme cu *ă* > *a*, cum ar fi *masțaŋă*. Pentru anumite forme, înregistrarea e falsă. La autorii englesi această falsitate se poate constata, de exemplu, în textul 4 dela p. 294. Faptul e explicabil: în fața unor streini, cel interogat își alterează graiul, crezînd că se face mai înțeles. In fața Englesilor, Arominii interogați pronunțau grecește cuvintele cu *ă*. Deci, *caşari* etc.

Originea lui *a* protetic (§ 29) nu e lămurită. Capidan pare a înclina spre părerea lui Tiktin, de care amintește, după ce, în alt loc (p. 3), a afirmat că acest *a-* s'ar datora greutății pronunțării unor consoane inițiale. In casul acesta, ne întrebăm: de ce tocmai în graiul fărșerotesc, de pildă, unde *r* inițial e pronunțat vibrant nu apare curent acest *a-*, așa cum apare în regiuni unde *r-* nu-i atît de vibrant? Am încercat și noi o explicație — cf. cursul *Arominii ...*, 56-57 —, pe care nu o socotim deplin satisfăcătoare.

Pentru *e-* > *a-* (§ 53), etimologia ĭllum + ĭllum alter pentru *alantu* nu se poate susținea; cît privește pe cea a vb. *asescu* „sosesc" (p. 248), ea nu e nici φθάνω nici un ἄξιος: *asescu* < ἔφτασα (φτάνω „parvenir; arriver; atteindre"). Greșit îl derivă și Chr. Geagea din φτάζω *(Elem. grec în dial. aromîn*, sub *asescu)*.

Pentru tot ce privește *-ĭ* flexionar (§ 65), v. mai jos.

«Trecerea lui *o* în *ă* [*nurări, surări*] nu este explicată» (§ 70). *Nor(u)* și *sor(u)* devenind *nor*ă și *sor*ă, explicația credem că se evidențiază dela sine.

Forma *frăcoare* „frățioare" (§ 73, § 147) e inexistentă — fapt ce mi l-a confirmat însuși V. Diamandi.

Fără a ne opri la fapte mai mărunte ce, totuși, nu sînt lipsite de interes — dintre acestea amintim că, de pildă, „forma obișnuită" nu e *care-știe* (§ 106), ci *cări-ști* și că, prin urmare, nu avem a face cu un cas *ie* > *e* sau *i*, întrucît *(el) ști* e forma normală, care reproduce lat. s c i t și nu vre-un *s c i e t etc. —, vom conexa problema lui *-u* cu cea a lui *-ĭ* flexionar.

Sub influența ortografiei literare dacoromîne, toți specialiștii — chiar cei aromîni, în frunte cu Pericle Papahagi —, s'au lăsat induși în eroare cu privire la aceste două semivocale. *-ĭ* flexionar nu e de loc perceptibil la pluralul unor anumite categorii de substantive și adjective nearticolate, precum și la pers. a 2-a sg. și pl. dela indic. pres. etc. Corect și precis e să transcriem fără *-ĭ* atunci cînd forma respectivă se termină în *-t* ori *-tă (-tu)*, în *-te*, în *-ță* și în *-ță: fărtat-fărtaț, altu-alț(i), frate-fraț* sau *parte - părț(i), brațu-braț*ă *(braț*i*), tinireață-tinireț; și tot așa forme verbale ca: *(eu) poț, (tine) poț* etc. La fel și formele terminate în *-d (+ ă, u): crud(ă)-crudz ; în *-de : vearde - verdz(i); în *-dzu: ordzu - oardzu (oardzi)* sau în *-dză*, precum și la verbe: *(eu) șed(ă), (tine) ședz ; *(eu) pătedzu, (tine) pătedz* etc. Nu avem aceeași pronunțare cu privire la aceste două semivocale flexionare la formele terminate în : *-r(u)* și *-g(u): birbec - birbeț* și *fag - fadz*ĭ (nu *birbeț* sau *fadz*) ; *-țe* <- c e și *-dze* <- g e : *cruțe-cruț*ĭ și *leadze -'ledz*ĭ, ca și alte plurale feminine în *-că* și *-gă : nucă-nuț*ĭ, *franĝă-frandz*ĭ (pe cînd *coardă-cordz*ĭ) etc. La fel și pentru verbe: *(eu) trag(u), (tine) tradz*ĭ (nu *tradz*) etc. — cf. și *Grai și suflet*, I, 208-218. — Cît privește pers. a 2-a plurală a indic. pres., a viit. I, a subj. pres., a imperativului etc., se pronunță, pentru oricare verb, fără *-ĭ*, întrucît *-ț* < - t i s : *cintaț* < c a n t a t i s etc.

E drept că în graiul fărșerotesc acest *-ĭ* nu are aproape nici o resonanță chiar în cuvintele categoriei a doua (terminate în palatalele *-c* și *-g*). Insă această pronunțare isolată din aromînă e o evoluție tîrzie regională, ce nu poate umbri cîtuși de puțin distincția mai sus menționată, existentă în aromîna generală.

Trecînd la *-ă*, afirmăm că aromîna nu cunoaște confundarea, ca pronunțare, a unor forme ca *(un) soț*ă (nu *soț*) - *(doĭ) soț* (§ 156),

sau *(eu) amiridzù, (tine) amiridz* (p. 145) ori *(eu) lucredzù, (tine) lucredz* etc. Pentru substantive şi adjective singulare ca *ghiudeţù, soţù*, ca şi pentru pers. 1ⁱᵃ sing. a indic. pres. etc., ea cunoaşte pronunţarea cu *-ù* final; deci, nu confundă singularul cu pluralul nearticolate şi nici pers. 1ⁱᵃ cu a doua dela singular. Se pronunţă, aşa dar, *(eu) amiridzù* (nu *amiridz*), *(eu) lucredzù* (nu *lucredz*), însă fără *-ù* (şi nici *-ţ*) la persoana a 2-a.

Cu privire la aceste două semivocale flexionare, transcrierea lui Capidan abundă în greşeli şi inconsecvenţe. Pentru *-ţ̧*, în loc de *-ţ*, cf. p. 160, 166, 196, 206, 218, 232, 274, 276, 391, 415..... 485, 486, 487, 490..... 536, 549 etc. Pentru *-dz̧*, în loc de *-dz*: p. 202, 205, 233, 264, 373, 375, 376, 379, 390, 438, 446, 471 etc.

Ca să încheiem cu vocalismul, căruia, de altfel, autorul i-a dat o mare desvoltare—ca şi consonantismului—, vom observa că i-a scăpat din vedere înregistrarea *Foneticei sintactice*, pe basa căreia ne-ar fi presentat fonetism ca: «un anu ntreg», «cîtu nclo», «cumu-ţ» etc.

Pentru *ps* > *fs* (§ 115ᵈ), autorul poate găsi tot în *Cod. Dim.* şi *askitifsescu (Iber.*, VI, 138) alături de *askitipsescu* (VI, 136). — Cît priveşte afirmaţiunea categorică — şi nu e singura — că *alughescu* e «cuvînt rar, înregistrat numai la Dal.» (§ 116), forma apare şi la Cosmescu, *Poesii arumâneşti*, 94 şi 25 (*alâghescu*) etc.

După ce aflăm că o consoană (cum e *ṅ* <*m*) poate fi «accentuată» şi «neaccentuată» (§ 128); după ce ne spune că «în *Dacoromania*, IV, 1551 am arătat că cuvîntul [*dis(ă)*] vine tot din alb., însă din *dsa* provenit din *di-sa*» (§ 138), în timp ce în *Dacoromania* stă scris alt ceva şi anume: «ar. *dis* „jumătate" <lat. de-ipsu (plur. *diş*) cf. alb. *dsa*»; după ce menţionăm că, bunăoară, *creaştic* (§ 144ᵃ) e curent şi în regiunea căreia aparţine autorul; că *f* pentru *ĉ* (*fifor*, § 147) sau *dz* pentru *g̑* (*adzung*, § 152ᵃ) apar şi pe valea Riului-alb (Aspropotam); că se contrazice la § 154, unde *dţ* < *di-eu* devenit *ɟ* nu se împacă cu formularea *g̑* > *g'*; că în latină avem perf. mĕrsi şi torsi — fără palatalele *c* şi *g* —, deci nu au rost formele **'nherçşu*, **'mulçşu*, **'torçşu* (§ 163); că cuvîntul *sintu* „simt" (§ 185 dela p. 341) nu e «întrebuinţat numai în Siracu» (§ 52), cf. şi *Calendarul Graiu bun*, 87 — vom face şi aci o serie de constatări.

Sub § 204 Capidan se ocupă şi de dispariţia lui *-l* din grupul consonantic *rl*. Raportînd cele formulate în acest paragraf cu cele ce autorul le expune şi la § 206, § 207, § 241, § 245, contrazicerea este evidentă.— Pentru evoluţia şi soarta lui *l* şi *n* din grupurile *rl* şi *rn*, cf. Per. Papahagi, *Scriitori aromîni...*, 199 (sub *caprâ* şi *carne*), precum şi cursul nostru *Aromînii...*, 72. In *Dacoromania*, II, 497-499, s'au strecurat şi inadvertenţe.

Cîteodată şi amănuntele, la care autorul recurge des, au importanţa lor. Ca atare, de completat că *ɬ* > *s* (§ 217) se aude nu numai la Muloviştе, ci şi la Gopeşi. Ceva mai mult. Citează din Mihăileanu «*sare* „curaj" pentru *ɬarù*». Nu am găsit aşa ceva la Mihăileanu. Ar fi putut cita din Mihăileanu (71) *bis(ù)* < *biɬù* „rectum"; sau *simigă* (466) „vîrful acului", cu derivatul său *simigos* „cu vîrful ascuţit" *(simigă* < *misigă* < *miɬ(ţ)că* — cf. gr. μοτχός „chiquenaude (sur le nez)"; iar dacă ar fi recurs la literatura cultă, ar fi înregistrat şi forme ca acestea: *case-un* < *cabe-un* „fiecare" (Cosmescu, *Şcoala vecl'e*, 18, 60 şi 61); *simisire* < *ɬim(i)sire* „aducere aminte" (Cosmescu, *Poesii arumâneşti*, 29) etc.

Rectificările se pot înmulţi surprinzător. Cîteva dovezi. Ne miră afirmaţia că *uşofe* (§ 225) e «întrebuinţat pretutindeni fără *h*», de vreme ce în Pind circulă forma *cuşafe* (cu *c*) — cf. şi Dalametra, 74.— Tot aşa: «*cócut* în Epir, pentru *cucót* la nord» (§ 236); dar în Pind circulă aproape numai *cucót*. Pentru această formă credem că nu se va recurge la ce găsim la Per. Papahagi, *Scriitori aromîni*, sub *cucot* (204), căci mai toate formele acestui cuvînt din *Basme* dovedesc pronunţarea *cucót*. — Cu privire la schimbarea accentului dela formele verbale afirmative la cele negative, ar putea susţinea, oare, autorul o pronunţare ca aceasta: *cunóscu, nu cánoscu*? de vreme ce afirmă că «această schimbare de accent se observă şi la celelalte verbe [începătoare cu consoană]» (p. 373).

Ca să încheiem şi cu consonantismul, vom releva cîteva completări — casuri ce nu există la autor.

pɩ̯ (gr. πι) > *phʲ* (gr. πχʲ): *cunúphe, háphe, phęastru, phęat, phitó, sáphţu* etc.— Cf. la autor § 67ᵇ.

mɩ̯ (gr. μι) > *mnʲ* (gr. μνʲ): *bamn'e, câlâmn'eaţă, lamn'e, omn'eo, ɬimn'eamă, ɬimn'eató* etc.

-c- şi *-g-* dispăruţi: *noljua (noljuca)*; *bau (bagù), fau (fagù), Goa (Goga), Gou (Gogu)* — fonetism al comunelor Muloviştе şi Gopeşi.

ðɩ̯ > *rʏ*: *purʏęaţă*.

In fine, de remarcat că ordinea expunerei consoanelor nu e riguros respectată. Exemple: *hʲ* > *f* (§ 119ᵃ) priveşte pe *h* (§ 225); *c* > *kʲ* (§ 172ᵃ) interesează *c* sau *g*? Dar *kʲ* > *c* (§ 172ᵇ)?

Morfologie. — Trecînd şi aci peste multe amănunte — un singur exemplu de lipsă de transcriere uniformă: scrie pl. *fiĉorl'i* (dela *fiĉorl*), p. 390 şi *focurile* (dela *focuri*), p. 391 —, vom înregistra şi aci fapte ce nu cadrează cu tendinţa de a i se fi dat acestui studiu impresionantă amploare ştiinţifică.

Sub § 251, autorul dă substantive feminine ce la gen.-dat.

sg. se termină în *-ă* și în *-e* (*i*), atingînd astfel problema gen.-dativului sg. feminin în limba română — problemă de care ne-am ocupat și noi (cf. *Grai și suflet*, I, 218-224). Relevează forme ca: *a li feată* și *a li feate*, *a feațăl'ei* și *a feațil'ei*, și ajunge la concluzia că numărul gen.-dativelor în *-e* «e relativ mai mare decît acela în *-ă*» (p. 393). Dar și aci constatăm mai întîi o gravă scăpare din vedere. În rîndul subst. fem. de decl. I[i] — singura declinare care interesează problema — autorul insereazâ și subst. de decl. a III-a, cum ar fi: *fălcare*, *noapte*, *vulpe*, *lamn'e*, *lume*, *moaşe*, *călgare* etc. În al doilea rînd, că numărul celor în *-e* e mai mare, e o impresie dată de aromîna nordică. Ceva mai mult: era locul ca autorul să menționeze că nici un substantiv (și adjectiv) de decl. I[i], terminat la nom. în *-că* și *-gă* — cum ar fi: *băşearică*, *bucă*, *coacă*, *ĉiucă*, *ducă*, *fearică*, *furcă*, *fuscă*, *ţiască*, *muscă*, *ngarcă*, *nucă*, *n'ieă*, *poarcă*, *puscă*, *saricâ*, *ţeacă* etc., sau *cîrleagă*, *fugă*, *margă*, *rugă*, *veargă* etc. —, nici unul nu face gen.-dativul sg. în *-e*, ci toate în *-ă*: *a li băşearică* sau *a băşearicăl'ei*. În această categorie intră și cele terminate în *-ră*, *-fă* etc.; deci: *a mgarăl'ei* sau *a li mgară*, *a gl'eațăl'ei* sau *a li gl'eață* etc. — niciodată *a li gl'eaţi* sau *a li mgari* etc.

Cu privire la numărul verbelor latine repartisat la cele 4 conjugări, Capidan ține să fie precis în cifre (cf. p. 430-432).

La conj. a IV dă 44 verbe. La acestea noi mai adăugăm și următoarele, fără a le însoți de indicații bibliografice: *acrescu* „acresc", *afirescu* „feresc", *arăţescu* „recesc", *aruşescu* „rosesc", *auşescu* „îmbătrînesc", *azmuţù* „asmut", *beză* „bâs", *gărăscu* „ciripesc", *ţirminescu* „a face viermi", *h'iorescu* „mă apucă frigurile", *mărescu* „măresc", *mulţăscu* „îmmulțesc", *murdzescu* „murgesc", *murnescu* „devin vînăt", *ngriv'escu* „mîrîi", *nviniţăscu* „învinețesc", *nviştidzăscu* „vestejesc", *pat* „pățesc", *prindu* sau *prîndzu* „prînzesc", *stik'escu* „scuip", *străk'escu* „sec", *şiruescu* „tai cu fereastrăul", *urghescu* „orbesc", *vicl'escu* (dar și *vicl'edză*) „învechesc". Deci, încă 24 verbe.

La a III[a] menționează 75, la care mai adăugăm încă 5: *crescu* „cresc", *ndreg* „dreg", *scriu*, *străpangu* „străpung", *tîndu* „întind".

La a II[a] înșiră «numai 10». Noi mai adăugăm încă 5: *am* (*aveare*), *par* (*părgare*), *plac* (*plăţgare*), *şed* (*şidgare*) și *tac* (*tăţgare*).

În fine, la I[a] conjugare repartisează 220. La acestea vom adăuga un mare număr de verbe — în total 103 —: *acumtin* „conțenesc", *adil'ţù* „respir", *afundu* „înfund", *amiridză* „odihnesc la meriz", *alăptedză* „lăptez", *andzămedză* „apar", *anghedză* „înviez", *ansar* „dau sau pun sare", *aripidinedză* „cobor panta", *aruşnedză* „rușinez", *ascapirâ* „fulgerâ; scapărâ", *ascapit* „înghit; apun", *ascuk'ù* „scuip", *ascutur* „scutur", *aumbredză*, umbresc", *avredză* „răcoresc", *azbun* „consolez", *ber(ù)* „sbier", *brumgadză* „pică brumă", *cac*, *căşun(edză)* „căşunez", *crişţinedză* „creștinez", *curmu* „curm", *curundedză* „grăbesc", *custu* „am spor, cust", *dărîm* „dau jos, zdrobesc", *diucl'edză* „deochez", *dizmaţù* „scot mațele", *dizvoc* „desghioc", *flitur* „flutur", *fuldzirâ* „fulgerâ", *fur* „fur", *furtikedză* „foarfec", *găl'inedză* „a se găina", *girnuţedză* „a se umple de bube", *ţiuredză* „înviorez", *ghjungl'edză* „înjunghi", *il'edză* „umplu șoldurile", *k'eptin* „piepten", *leagăn* „leagăn", *lişin* „leșin", *lişuredză* și *nişuredză* „ușurez", *luminedză* „luminez", *l'eaţ*, „iau", *mărin(edză)*, „mîhnesc", *mbair* „înșir", *mbaltu* „pun *baltul*", *mbrăţitedză* „îmbrățișez", *metur* „mătur", *minčiunedză* „spun minciuni", *minuţedză* „subțiez", *mpiruşedză* „provoc fiori, călduri", *mpituredză* „întind foi (de plăcintă)", *mpul'edză* „împuiez", *mursic* „remușc", *muşcl'edză* „prind mușchi", *mut* „mut", *nc(u)run* „cununez", *ncrufişedză* „încrucișez", *ndriptedză* „îndreptez", *ndzimnedză* „îngemânez", *ndzuedză* „a-l apuca ziua", *nfărinedză* „înfăinez", *nfumil'edză* „am familie, copii", *nfuştedză* „bat cu varga", *ngl'eţù* „înghiț", *ngruşedză* „îngroș", *ngustedză* „îngustez", *nhil'edză* „înfiez", *nhiuredză* „înfior", *nigurgadză* „se lasă negură", *nisumnedză* „nu dorm", *nk'icutedză* „lovesc cu dambla", *nprad* „prad", *nsărţinedză* „însărcinez", *nsurinedză* „expun la soare", *nşarpic* „îngrozesc ca un șarpe" (și *nşirpitedză*), *nşi(u)edză* „pun șeaua", *ntumnedză* „mă apucă sau petrec toamna", *ntunic* „întunec", *nţertu* „cert", *nţircl'edză* „încercuesc", *nuptedză* „înnoptez", *nvărtuşedză* „întăresc", *nviredză* „petrec vara", *nviri-nedză* „întristez", *ńicuredză* „micșorez", *orù* „urez", *purintu* „mănînc de dulce", *puşcl'edză* „ciumez", *saltu* „salt", *sănedză* (și *sănătuşedză*) „însănătoșesc" (v. la autor *ansîn*), *scintil'edză* „scînteiez", *sfuldzirâ* (v. *fuldzirâ*), *smurtic* „sbat", *strig* „strig", *supfiredză* „supțiez", *şcurtedză* „scurtez", *şirpikedză* (v. *nşarpic*), *tună* „tună", *ţin* „cinez", *ulmic* „miros, simt", *undedză* „fierb în clocote", *urdzic* „urzic", *uricl'edză* „urechez", *zminut* „fărîm" (v. *minutedză*), *zvintur* (și *vintur*) „vîntur".

Prin urmare, la numărul total de 349 verbe latine dat de Capidan, iată încă 137 în plus — exceptînd cele ce au putut scăpa și nouă sau care nu ne sînt cunoscute. De remarcat că și noi am dat aci cîteva forme verbale ce nu reproduc direct verbe latine, ci derivări din forme declinabile.

Dar, inadvertențele autorului sînt prea dese și, uneori, cam de mirat. Lăsînd la o parte verbele ce nu le putem socoti latine, vedem repartisate la conj. I[ii] verbe aparținînd altor conjugări: *aasar* „sar" (IV), *aşternu* (III), *nţep* „încep" (III), *prindu* „prînzesc" (IV), iar la a III[a]: *dzac* „zac" (II), *plac* (II). Ceva mai mult. La p. 444, vorbind de conj. a IV-a, afirmă categoric: «În spre deo-

sebire de dialectele dacoromîn şi meglenoromîn, în dialectul aromîn lipsesc, la această conjugare, verbele în *-ri»* — ceea ce nu corespunde realităţei, întrucît şi autorul îşi va aminti că şi aromîna cunoaşte verbe în -ri ca *amărire, aurire, gărire, zburire* etc. În legătură cu acest fel de verbe, autorul ne dă la indic. pres. şi forme ca: *amăriscu* (p. 432), *limpidziscu* (p. 434), *«zburăscu (zburiscu)»* (p. 434), *urdziscu* (p. 445) etc. — cf. şi *andrupiscu* (p. 478). Nu ştim din ce grai — regional sau, poate, personal — va fi înregistrat atari forme; noi cunoaştem numai pe cele în *-ăscu*, nu în *-iscu*, deci: *amărăscu* etc.

Observaţiunile şi cu privire la morfologia verbală s'ar putea uşor înmulţi. Le vom reduce la prea puţine.

Nu putem împărtăşi părerea autorului că mai-mult-ca-perfectul aromîn ar fi de origine balcanică, mai precis, grecească (p. 464). — Originea «nelămurită» a lui *-ĭ* din *vaĭ* care formează viitorul (p. 466) se explică uşor prin fonetică sintactică: *va imnu* > *vaĭ imnu*. — Transcrieri ca: *nu vrea s' mărită, vrea s' arca n foc* etc. (p. 475-476) sînt greşite, întrucît aci verbele sînt reflexive; deci, trebuia transcrise astfel: *nu vrea s' s' mărită* = „nu vrea să s' mărită", *vrea s' s' arca* = „vrea si s' arca".

Nu sînt rare nici explicaţiile necontrolate sau grăbite. Adv. *năparte* îl derivă din *«na* <? şi *parte»* (p. 501), cînd, de fapt, avem *'n* + *a* + *parte*, ca şi *nal'ţurea* < *n* + *al'ţurea*, *nastinga* < *n* + *a* + *stinga* etc. *Cînda* (p. 504) se explică din *că* + *înda*. — E o confusie în înregistrarea formei *ţoară* cu sensul de „acum" sub *ţora* (p. 502), întrucît ea e identică cu *tr'oară*. — Ne miră faptul că autorul nu cunoaşte sensul expresiunei *di-'nă -cale* (p. 501), căreia îi atribue înţelesul de „de departe", cînd ea însemnează „dintr'odată, imediat" (cf. şi *Bibl. naţ. a Arom.* I, p. XVI). Şi casul acesta se repetă la p. 528, unde aceeaşi expresie o transpune prin „din depărtare", în timp ce, în *Basme*, de unde reproduce citatul, Per. Papahagi îi precisează sensul prin „dintr'odată" (556[5-6]).

Conj. *cîra* (p. 509) nu poate fi derivată din *«că* + *eră* (*ară*)», ci reproduce direct relativul *care*, după cum vom dovedi altădată. — Sub paragraful conjuncţiunei Capidan dă şi forma *gale* „nefericit" (p. 509). La pag. 576, jos, corectează astfel: *«gale* ţine de § 301», adică îl socoteşte adverb. Oare, să fie cînd adverb, cînd conjuncţie acest *gale?* După cum ne mai întrebăm: *anoţi* şi *catoţi* să fie adverbe? (p. 502). — Tot aci (p. 509-510), autorul crede că în formele *s' fureşi că-i...* am avea a face cu conj. *şi* şi de aceea scrie: *s' fure -şi*. Greşit. *S' fureşi* e însăşi pers. a 2-a sing. de optativ, de care aminteşte şi Capidan la p. 487 şi pentru care ne scutim de a da material documentar.

Pe basa adj. *zămărat* din *Basme arom.*, Capidan formează un verb «rar: *zămărăscu»* (p. 520) — cu *ă*, nu cu *ă'* —, să zicem de tipul vb. *hascu-hăscat(ă)*. Riscat din toate punctele de vedere. Adj. *zămărat* ar putea fi pref. *zâ* + adj. *mărat(ă)*.

Sintaxă. — Observaţia fundamentală ce s'ar putea face cu privire la acest capitol e că e sumar tratat în raport cu precedentele capitole. E departe de a îmbrăţişa varietatea şi bogăţia documentară a problemelor, iar paginile consacrate nu sînt, nici ele, lipsite de scăpări din vedere sau de alte greşeli.

Autorul nu e familiarisat cu toate subtilităţile sintactice, semantice etc. ale aromînei — fapt care e oarecum şi explicabil, întrucît nu a trăit viaţa dialectului în regiuni variate şi representative, vîrsta fragedă petrecînd-o într'o localitate unde aromîna nu putea fi decît anemică faţă de celelalte limbi eterogene din aceeaşi localitate. Nu a trăit într'o comună exclusiv aromînească, cu viaţă proprie sub raportul etnic. Aşa se explică, în bună parte, şi proporţiile date de autor studiului său — fapt ce, din punct de vedere al psihologiei ştiinţifice, e firesc să se petreacă astfel.

Sub § 308, 1 face o remarcă în legătură cu sb. *amiră'*. Şi totuşi, exprimarea din citatul dat e curentă. Se zice des: *vin'e Costa, fur di mărĭă'i*, sau: *C., ţascal di Pîrlęap, vin'e acasă*. — Repetarea prep. *di*, ca în citatul dat de autor: *di soţa di amirăţlui* (p. 527), e cunoscută aromînei. — La p. 529, în legătură cu pron. *a mel, a męa*, afirmă că «pentru plural lipsesc formele analoage [de gen.-dat.] pentru amîndouă persoanele». Şi totuşi, ele sînt curente în Pind şi sînt înregistrate şi de autor la p. 417. — Nu ni se explică articolarea unor pronume adjectivale nehotărîte (p. 529-530), articolare care e curentă în dacoromînă şi care nu are nici o raţiune istorică.

«Superlativul din stilul biblic... nu pare a fi cunoscut în graiul popular» (§ 310, p. 534). Totuşi, şi el e cunoscut — cf. şi *Antol. arom.*, 113[12] etc.

Postpunerea pron. pers. enclitic de nom. şi gen. — nu şi de dativ —, în construcţii ca: *suntu-l'ĭ acasă, di marţa-lă vrţare* etc., autorul o socoteşte ca fiind o «influenţă greacă» (§ 312; v. şi p. 195 şi 419). Aceeaşi părere o găsim şi la Chr. Geagea, *Elem. grec în dial. aromîn*, 44. O altă părere e formulată în cursul *Aromînii...*, 88-89, curs apărut înaintea acestor două publicaţiuni. — Capidan afirmă (p. 537) că «o singură dată» a întîlnit în literatura populară pronumele personal de dativ şi acusativ în enclisă. De vom fi înţeles precis gîndul său, atunci noi adaugăm măcar cîteva casuri: *aĭ-ţi pęma* „fii atent", *pînă afia-ţ* „pînă aci (pentru tine)", *bună-vă sęară, a luţ-şi agrul, a luţ-şi ţumarlu* etc. — Pron. neho-

tărît *vir(ă)*, *vîrâ* nu se poate explica din *vîrnu*, *vîrnă*, aşa cum indică autorul (p. 538), adică cu *rn* > *r*, pentru că el e curent pretutindeni, nu numai în graiul Fărşeroţilor. Explicaţia ne-o dă fonetica sintactică, pe care nu o găsim nici la consonantism— v. mai sus., p. 13 —, şi anume : *vîrnu nu (ţine)* > *vîrnă nu ...* > *vîrn nu ...* > *vîr nu ...*

Întrebuinţarea infinitivului lung în aromînă în construcţii ca : *mortu di alăgare, cu l'irtare* etc. (p. 548-550), e atribuită sintaxei bulgare. Credem că, istoriceşte, bulgara a avut mai pronunţat contact cu dacoromîna decît cu aromîna. Totuşi, o dovadă temeinică cum că folosirea infinitivului lung din romîna veche e de origine bulgară nu cunoaştem — cf. şi cursul *Aromînii* ..., 93-94. Şi dacă am ţinea samă şi de ce ne oferă limbile romanice, evident că părerea lui Capidan ar rămînea o simplă diversiune.

Forma reflexivă gerundivală — tip *văzîndu-se* — (p. 553) şi astăzi circulă în aromînă, dar mai rar. Cît priveşte afirmaţiunea că asemenea forme au fost întîlnite de autor de două ori în *Din lit. pop.* (fără a da pentru forma a doua pagina care e 764) şi «o singură dată» în *Basme aromîne*, menţionăm că în *Basme* mai apar şi următoarele: *ni-aflîndalui-mi pin tro-apiritî*, 443[5-16]; *Di-ştiplîndalui-si*...., 120[14]; *fumlu, mutîndalui-se* 232[12]; *scutinăalui-se Dafna* 182[22]; *Turnîndalui-se aestu*, 180[28] şi *mintuîndalui-se la*... 359[9].

La viitor, negaţiunea *nu* se intercalează şi astăzi în părţile sale componente, nu numai în trecut (§ 315). Cf. şi *Bibl. naţ. a Arom.*, II, p. XV.

Prepoziţiunile (§ 316) sînt prea sumar tratate şi cu lipsuri. Exemple. Pentru *a* < a d nu ni se dă mai nimic; adăugăm noi cîteva casuri: *una cale apucă a-ndreapta, alantă acaţă a-stînga*: *Basme*, 434[6-7]; *aduu' o către a mare*, *ibid.*, 441[36]. — Cu privire la *di* (p. 555), în afară de insuficienţa varietăţei sale sintactice, ea e interpretată şi greşit. Capidan crede că *di* din aromînă vine dintr'o veche formă *din*. Eroare. Reproduce direct lat. d e. Cel puţin limba romînă veche, la care a recurs din cînd în cînd, şi care abundă în construcţii ca : *de toate părţile* = arom. *di tute părţile* etc. — cf., şi cursul *Aromînii*..., 95-96 —, îl putea edifica.

Nu poate cădea în sarcina acestei dări de samă de a completa toate lipsurile, mai ales cele din capitolul sintaxei. Vom trece, însă, la o ultimă categorie de constatări, care să privească într'o caracterisare generală opera lui Capidan şi care să completeze pe cele menţionate în paginile precedente.

Din cuvintele latine, inserate nealfabetic la pag. 170-172, despre care autorul afirmă că nu există în aromînă, relevăm că sînt

cunoscute aromînei următoarele: *pas, sat*, sb. *stătut* „stat", *strat* şi *şes*.

Lipsa de control suficient şi o oarecare pripeală au contribuit ca să se strecoare în această operă înregistrări ce nu pot rămînea, măcar parţial, neprecisate. La p. 12 dă forma *Culă*, în loc de *Culău* — de altfel, tot aci, are şi formulări inadmisibile, căci Samarina nu e «pe muntele Zmolica», după cum nici «pe munţii Vasilita» etc. nu sînt aşezări de sate. Ocupîndu-se şi de studiul meu *Disparifii şi suprapuneri lexicale*, Capidan îmi dă bunul sfat că «la toate aceste încercări se cere multă atenţie în analisa faptelor şi mai puţină grabă în tragerea conclusiilor» (p. 154). În adevăr. Atingînd şi problema originei Mulovişteniior (p. 19-20), autorul afirmă că atît «cît am stat la Muloviste nu am putut vedea niciunul cu... umerii obrazului ridicaţi...». Evident că nu a putut vedea, întrucît în cele cîteva ore cît a stat la Muloviste (cf. *Fărşerotii*, 6-9) nu putea avea timp să cerceteze şi mahalaua Gucinca a descendenţilor megleniţi.

La p. 232[4] afirmă că forma *miduă* e «atestată în Basme» — ceea ce noi nu putem găsi. În schimb, s'ar fi putut cita şi formele *miduă* şi *midul'ţă* din dicţionarul lui Nicolaide. — La 236[1] spune că *perţea spească* înseamnă „părul de pe frunte des"; de fapt, *perţe* înseamnă „plete". — 238[3] cetim că «*fără* e formă rară în graiul Romînilor din sud», cînd autorul trebuia să relateze tocmai contrarul. Citatul e reprodus greşit, aşa că şi transpunerea e inexact redată.—Greşit transpune vb. *si-astrapse* (p. 553[9]) prin „se retrase" ; dacă nu-i cunoştea sensul, îl putea găsi chiar în glosarul *Basmelor*.

Cuvîntul *căşare* îl derivă din c a s e a r i a (p. 275), iar la p. 513 din c a s e a l i s.

Găsim şi repetări sau desvoltări ce puteau fi sau concentrate sau evitate. Ce e dat la p. 188 (sus) apare, ca fond, şi la p. 186. Rîndurile 2 şi 3 de la p. 458 apar şi la p. 462[27-29]. — Expuneri inutile în desvoltarea lor nu lipsesc. Dovadă? La § 45 e dat ca titlu : *ea* (*ia*) : *a*, iar la § 47 : *ea* (*ia*) : *a*. P. 217, 234, 249 etc. au aceeaşi caracteristică. —Constatăm şi repetări ce nu au nici un rost. În *Meglenoromînii*, I, 193, în notă, autorul relevă greşeala de sens dată de Per. Papahagi cuvîntului meglenit *părtălos* în studiul său *Meglenoromînii*, II, 103. Aceeaşi observaţie, cu privire la aceeaşi formă meglenită, Capidan o reia şi o desvoltă în această lucrare care nu mai priveşte pe Megleniţi. Şi fiind că această lucrare priveşte numai pe Aromîni, era bine ca să nu fi stăruit asupra acestei observaţiuni repetate, întrucît Per. Papahagi, în *Basme aromîne*, sub *partol* (p. 673), înregistrează tocmai ce-i impută Capidan, adică sensul de „sdrenţăros, coate-goale".

După cum s'a putut vedea şi în paginile precedente, Capidan se arată des prea categoric în afirmări de felul acesta : «*mundă*... apare o singură dată în *Lumina*, VI, 4,11» (p. 281), vrînd, de sigur, să arate prin aceasta că a cercetat toate publicaţiunile cu grai aromîn. Dar dacă aşi menţiona şi aci că *mundă* apare, bunăoară, şi în *Din lit. pop. a Arom.*, 1038?

La atîtea constatări vin să se adauge şi altele.

Vorbind de data scrisorilor lui Daniil, Capidan găseşte «surprinzătoare» scăparea din vedere ce o constată la Per. Papahagi în această privinţă (p. 58). Asemenea sublinieri mai găsim la Capidan. In legătură cu *zdroamin* (= *zdrumin*), afirmă că în glosarul *Basmelor* «se dă cuvîntul, însă nu există la p. 155[5], 230, 251[13], unde este trimis cetitorul» (p. 279). Ce ar zice autorul dacă, controlînd bine, ar constata că, totuşi, formele există şi că trimiterile sînt exacte? Dar, fiind că e vorba de trimiteri precise, vom releva cîteva din cele greşit date de Capidan. La p. 212[31] citează *Dacoromania*, IV, 388 ; trebuia III, 388. La 218[44] citează din Wace ..., p. 993 ; trebuia 313. La p. 253[3] trimite la § 136, în loc de § 137. La 264[43] dă pentru *afendzi* trimiterea 73 b/2, care e inexistentă — e o trimitere rătăcită şi care, probabil, priveşte *Codex Dim.* La 282[40] dă trimiterea § 71 în loc de § 89. La 302[38] dă numai §. La 378[18] dă § 56,5 în loc de § 57,5. La 521[41], în loc de § 298[b] dă 98[b]. Trimiterea I, nr. 2, p. 7 dela p. 539[27] nu există. Incurcate trimiteri la 540[24,26,29]. E inexistentă şi trimiterea 137[71] dela p. 544[7], unde *ma* nu însemnează „numai"; la fel şi cea dela p. 554[8], iar cea dela 554[12], adică § 267, trebue corectată în § 302.

Ceva şi mai grav: § 96 dela p. 269 trebue corectat în § 69, iar § 178 — § 187 dela p. 333-337 se mai repetă, ca cifraţie, şi la p. 337-343; § 280 dela p. 464 trebuia înaintea § 281 dela p. 449. Nu găsim § 314, întrucît dela § 313 (p. 539) sare la § 315 (p. 553) ; şi totuşi, la p. 469[16], autorul trimite la acest paragraf.

Cu privire la transcriere, credem că nu e de loc fericită alăturarea lui *a* la formele pronominale ca: *ameu, atău, aluĭ, anost* etc., în loc de *a meu, a tău, a luĭ* etc. (cf. pag. 232, 354, 372, 373,... 414, 415, 416, 417, 418, 424 etc.). Ortografiind astfel, ar trebui să scriem şi, de exemplu, *aunuĭ* în loc de *a unuĭ, amuntiluĭ* pentru *a muntiluĭ* etc.

O hartă explicativă, cu privire la repartisarea geografică măcar a aromînei de sud şi a celei de nord — dacă nu şi a regiunilor intermediare şi subdialectale —, era absolut necesară la acest studiu.

In fine, cu privire la minuirea întregului viu al dialectului aromîn, sub toate manifestările sale, Capidan nu se arată stăpîn

desăvîrşit — de altfel ar fi fost greu oricui. Autorul mînueşte mai des, şi de obicei pe base de texte, aromîna de nord. Din această causă, circumscrie redus geograficeşte problemele atinse, sau le pune într'o lumină difusă etc. Pentru aceste motive, studiul se resimte adînc în foarte multe părţi.

Concluzia?

Cercetînd atent şi amănunţit studiul lui Capidan, cetitorul rămîne profund impresionat de imensitatea materialului documentar folosit. Dar, în ultima lui analisă, desilusia nu e mică: nefăcîndu-i cuvenitul triaj de material, bună parte din el constitue balast inutil. De altmintrelĭ, această caracteristică — de a da proporţii impunătoare unui studiu, în loc de a-l concentra — aparţine mai întregei şcoale clujene. Şi e regretabil, căci, şi sub raportul financiar, nu oricînd se poate tipări un atare studiu. Ceva mai mult. Lipsa de concentrare are şi ea cortegiul ei. Şi iată apărînd sau, numai, transpirînd pripeli şi inadvertenţe, contradicţii şi repetări, neprecisii şi lipsă de control etc. De aci şi şirul de observaţiuni schiţate din paginile de mai sus. Din causa acestor inconveniente, aromîna e menită să fie representată printr'o operă ale cărei scăderi autorul uşor le-ar fi putut înlătura sau atenua măcar, dacă ar fi ţinut la ce e exclusiv al ştiinţei pentru asemenea presentări ce vor să rămînă unice şi definitive. Firește, nu putem contesta nepreţuitul folos ce-l aduce autorul prin presentarea a tot ce aparţine aromînei într'un ansamblu unitar. Opera lui Th. Capidan desfăşoară înaintea cercetătorului nearomîn un foarte bogat şi variat cîmp filologic ; dar, spre a-i evita erorile de care e străbătută, percurgerea ştiinţifică a ei va trebui făcută adesea cu precauţiune chiar de către cel prevenit, întru cîtva, în acest sens.

Tache PAPAHAGI

CHR. GEAGEA, Elementul grec în dialectul aromîn ; Cernăuţi, 1931 ; 236 pag. (extras din *Codrul Cosminului*, VII).

Lucrarea aceasta a lui Christu Geagea, concepută după planul lucrării lui Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromîn* — pentru care cf. *Grai şi suflet*, II, 394-402 —, presintă filologiei romanice şi în special celei romîno-balcanice o însemnată parte din lexicologia aromînă. Faţă de lucrarea lui Capidan, căruia autorul ţine să-i mulţumească «pentru îndrumările şi lămuririle preţioase» (p. 8) ce i-au fost date la alcătuirea lucrării sale, studiul lui Chr. Geagea e cu mult mai bogat şi mai concentrat în material

documentar — ceea ce se poate vedea nu numai din capitolul propriu zis al *lexicului* (p. 93-236), ci și din cele ce-l precedă.

Partea introductivă cuprinde următoarele capitole: *Influențe gramaticale* (p. 16-51); *Schimbări semantice* (52-67); *Asemănări în fraseologie* (68-77); *Cuvinte grecești în limbile balcanice* (78-92).

Abstracție făcînd de planul lucrării, vom aduce în ordinea capitolelor cîteva observații și completări.

O constatare ce se desprinde din acest studiu e că Geagea acceptă pentru multe probleme soluțiile ce apar și în studiile lui Th. Capidan — indiferent dacă aceste studii sînt sau nu anterioare ca apariție.

Precisia și mai ales consecvența transcrierei fonetice nu sînt pretutindeni respectate, pentru ca să nu zic că sînt neglijate, ca și la Capidan. Cîteva exemple. La p. 12[21] transcrie *ćurun'idă*, iar la p. 20[19] *tšurun'idă*. Pentru pers. 1 și 2 sing. și 2 pl. dela indic. pres. sînt greșite redări ca: *(eu) acats* 68[8], în loc de *(eu) acatsă*; *γinitsĭ* 47[34], în loc de *(voĭ) γinits*; *potsĭ* 95[4], în loc de *poț*; sau subst. și adj. plurale ca: *tutsĭ* 66[11], 99[1], în loc de *tuț*. Contrar, ne-am fi așteptat ca autorul să scrie *zgîrlitsĭ*, nu *zgîrlits* cum e transcris la p. 66[12] etc. Aceeași observație și cu privire la *dz(ă)* și *dz(ĭ)* etc. — cf. mai sus, p. 372. La nota 1 dela p. 16 ni se atrage atenția că γ a fost înlocuit cu *y*. Și aci apar scăpări din vedere. La p. 16[29] cetim *yavru* — cuvînt care nu e înregistrat la lexic —, iar la p. 226[34-35] cetim *acruγal'ayă*: transcrierea nu corespunde pronunțării reale; trebuia pus și aci după *y* un *e* sau *ĭ*: *acruyeal'ayă*.

Din punct de vedere al aspectului tecnic, se vede iarăși o lipsă de meticuloasă atenție și de consecvență. Forme de explicat apar des și pe aceleași pagini cînd cu litere cursive, cînd cu drepte. Ceva mai mult: același sunet apare cules cînd cursiv, cînd gras. Pentru asemenea casuri, cf. bunăoară p. 18-22. Această ultimă observațiune, ce se poate aplica des publicațiunilor școalei clujene, trebue atenuată pentru cele din Cernăuți, date fiind greutățile tecnice ce le întîmpină.

Utilisînd materialul documentar, Geagea precisează faptele, fără a da, pentru toate casurile, și explicația.

Dacă avem *u* în loc de *o(a)* în *arcunŭ* (p. 14), cred că acest *u* se explică prin forma verbală *arcunescu*.

Pentru *-ă* > *-ă'* din elementele grecești și turcești (p. 17), cf. aci, p. 369-370.

Casul *-e-* > *-o-* (*lakĭomonit*), p. 26, e al unui scriitor, nu al graiului popular.

Fonetismul *-i-* > *-o-*: *kiparĭsŭ* > *koparóșŭ* (p. 27) cred că se explică prin analogie, poate, cu *cucóșŭ* și sub influența adj. *aróșŭ*.

Casul *-o-* > *-a-*: *apostal* (p. 31) e identic cu ce ne presintă forme ca *aγrombal* etc. Acest fonetism apare și în greaca epirotă, așa că e posibil să avem a face cu un direct împrumut fonetic grecesc.

Pentru *ðγ* > *rγ* (p. 35), ar fi de luat în samă și pronunțarea dialectală dacoromînă cu *rv* < *de*: *arvocat*.

Cu privire la formele conjuncte pronominale (p. 44), ca și la originea mai-mult-ca perfectului (p. 47), cf. mai sus, p. 376.

In capitolele II și III sînt presentate interesante paralelisme semantice și fraseologice aromîno-grecești, aprofundîndu-se amănunțit unele forme. Asemenea fapte nu pot fi întru nimic surprinzătoare, dată fiind bilingvitatatea Aromînilor din apropierea regiunilor grecești. Cele mai multe casuri de asemenea paralelisme au, de sigur, origine grecească. Problema, însă, poate avea și alte aspecte, ce ar interesa direct filologia greacă. Anume: dacă vor fi și paralelisme aromîno-grecești, cunoscute graiului grecesc epirot și necunoscute altor regiuni grecești, atunci ne-am putea gîndi și la originea aromînă a unor atari paralelisme în greceasca epirotă.

Oprindu-ne ceva mai mult la capitolul fundamental al studiului lui Geagea, și anume la *Lexic*, trebue să recunoaștem valoarea lui, al cărui fond documentar e, ca bogăție și varietate, superior studiului din care s'a inspirat. Și totuși, această varietate și bogăție nu epuisează tot ce constitue surse de grai aromîn. Nu vom da aci completări morfologice și nici semantice pentru cuvintele inserate de autor; nu vom da nici adausuri bibliografice. In afară de cîteva observațiuni, vom aduce cîteva adausuri ca element lexical.

De remarcat că autorul înregistrează în acest capitol și nume proprii (onomastice și toponimice), cum ar fi *Ašám*, *Mirmingŭ*; *Castan'eá* etc. Inregistrează și cuvinte de origine streină, intrate în aromînă prin filieră grecească, cum ar fi *timóne* etc. In fine, după multe cuvinte, autorul adaugă în parantesă mențiunea *grecism* sau *grecism la sud*.

In lista elementelor lexicale ce urmează nu vom da nume proprii. Vom releva însă și cuvinte streine împrumutate prin intermediul limbei grecești. Cît privește mențiunea de *grecism*, e ceva inutil și fără rost. Formele ce urmează lipsesc din lexicul lui Geagea, deși mare parte din ele sînt curente în aromînă.

á ð i c, -ă, *nedrept*; *și adv.* á ð i c a, *pe nedrept. Cf. și dicționarul* lui Nicolaide, 11. *Gr.* ἄδικος *și* ἄδικα *„injuste, injustement"*.

a f h i ó n, *afion*. Mihăileanu, *Dicț.*, 8, *și* a f i o n: «aței'i carî trag afion», *Lumina*, V, 212. *Gr.* ἀφιόνι *„opium"*.

a f u r n' i s é s c u, *irit*: «caĭ ..... sĭ zgrimă tru nare cu zeazitele

mîrghite, narea s'afurn'iseaşte», *Lumina*, V, 113. *Gr.* ἀφορμίζω „*irriter*".

á g a l m ă, *statue* (*Lumina*, I, 149). *Gr.* ἄγαλμα „*statue*".

a ɣ n i, *curat, pur*: «dzama easte aɣni apă». *Gr* ἁγνεία „*pureté*".

a h n ó, *fiert, jilav*: «află altă găl'ină ahno, di ţu tot zmultă», *Lumina*, II, 75. *Gr.* ἀχνός „*vapeur; fumée; blafard*".

a h n ǫ á t ă, *aerul cald expirat din gură*; *vapori*. *Gr.* ἄχνη „*souffle; respiration*".

á l a, *însă, dar*. *Cf. şi* Mihăileanu, *Dicţ.*, 17. *Gr.* ἀλλά „*mais*".

a m á ð ă, *arşicul mare*. *Cf. şi* Nicolaide, *Dicţ.*, 26. *Gr.* ἀμάδα „*palet*".

a n ó ɣ e, *pod, mansardă*. *Cf. şi* Nicolaide, *Dicţ.*, 54. *Gr.* ἀνώγι „*grenier*".

a n ó i t, -ă *şi* a n o i s i e, *nesimţitor; nesimţire*: *Şi la* Nicolaide, *Dicţ.*, 50. *Gr.* ἀναγεία „*sotisse*", ἀνόητος „*insensé*".

a n t á r t u, *rebel; comitagiu*. Cf. *Bibl. naţ. a Arom.*, II, 130. *Circulă şi pluralul* andăreanʼj. *Gr.* ἀντάρτης „*rebelle*".

a n t i r i ų. Mihăileanu, *Dicţ.* 32 *etc. Gr.* ἀντερί „*long habit*".

a p ó s t i m ă. Nicolaide, *Dicţ.*, 62. *Gr.* ἀπόστιγμα „*abcès*".

a p u c u p s é s c u, *a înfăşca*: «este ghine s' facă apucupsirea fi-čior]ui», *Lumina*, I, 185. Gr. ἀποκόπτω „*sevrer un enfant*".

a p u h i e, *moment, ocasie*. *Gr.* ἀπόχη „*trouble*".

a r á f e, *pl.* arăʼhʼj, *rafl de bibliotecă*: «Pri ma multe arăhî cărţile eara băgate cîte daŭă arăz pri ună arafe», C. I. Cosmescu, *Biografia învăţ. Dimitri Gou Ghianci Cosmescu*, 1912, p. 33. *Gr.* ῥάφι „*planche, tablette*".

a r a p ó s i t e, *porumb*. Nicolaide, *Dicţ.*, 70. *E şi forma* a r ă p u s i t. *Gr.* ἀραποσίτη „*maïs; blé de Turquie*".

a r á s t e, *moment favorabil*. *Cf.* Dalametra, *Dicţ.*, 22. *Gr.* ῥάστη „*facilité*".

á r g o s, *pus în disponibilitate*: «di fricâ s' nu-l facă *argos*, tricu...», Cosmescu, *Biografia . .*, 29. *Gr.* ἀργός „*désœuvré; interdit*".

a s f ă l s é s c u, *asigur*. *Gr.* ἀσφαλίζω „*mettre en sûreté*".

a s m á ð ă (Per. Papahagi, *Din lit. pop ...*, 124). *V.* amáðă.

c ă l p i c, -ă *şi* c ă l p u, *fals; tocit* (Nicolaide, 189). *Gr.* κάλπικος „*falsifié*".

c ă l á i (e), *cositor*: «lucrul di călaĭe nu keare», *Lumina*, II, 316. *Gr.* καλάϊ „*étain*".

c ă l i m i r s é s c u, *salut*. *Gr.* καλημερίζω „*saluer*".

c ă t u h i e, *stăpînire*. *Gr.* κατοχή „*possession; jouissance*".

ð i n a m e, *putere, tărie* (*cf. Codex Dim.*, în *Jber.*, VI, 98). *Gr.* δύναμις „*force*". — *V. la autor* aðinămie.

f l ó ɣ ă *şi* f l ó g ă, *arşiţă*. *Gr.* φλόγα „*flamme*".

g á n u m ă *şi* ɣ á n u m ă: «veargă ganumă», *Lumina*, V, n-rele 11-12, p. 25. *Gr.* γάνωμα „*étamure*".

ɣ ę á c ă, *gît, ceafă*: «l-lo di ɣeacă», Papahagi, *Din lit. pop.*, 703. *Gr.* γιακᾶς „*col*".

ɣ i r *şi* ɣ i u r, *tîrcol; dîră* (cf. *şi Bibl. naţ. a Arom.*, II, 8[11]; *Calendarul Graiu bun*, 56 etc.). *Gr.* γῦρος „*(dé)tour*".

h á r v a l, -ă, *paraginâ, în ruină*: «hanea era multu harvală», *Graiu bun*, I, n-rul 2, p. 25, „casă veaclʼe, harvală ş' mare", *Lumina*, II, 199. *Gr.* χάρβαλον „*ruine; patraque*".

h a s, -ă, *şi* h á s c u, -ă, *de prima calitate*: „di halcuma ţea hasă", *Antol. arom.* 443. Gr. χάσικος „*de première qualité*".

h a s é, *pînză*. *Gr.* χασές „*toile de coton*".

h a s u m é r i, *pierdere de timp*. *Gr.* χασομέρι. *Şi vb.* h ă s u m i r s é s c u, *îmi pierd timpul* (cf. *şi Calendarul* 1911, p. 204). *Gr.* χασομερῶ „*perdre sa journée*".

h î m b l u s é s c u, *a se lăsa în jos, în adîncime*. *V. Lumina*, II, 253. *Cf. şi Graiu şi suflet*, III, 241. *Gr.* χαμηλόνω „*(a)baisser*".

h ú f t ă, *cît încape într'o palmă*. *Gr.* φοῦχτα „*creux de la main*".

i p u h r é u s e, *obligaţie* (Nicolaide etc). *Gr.* ὑποχρέωσις „*obligation*".

k i n i m ă, *pornire*: «seara, aprindu kinimă», *Lumina*, III, 180. *Gr.* κίνημα „*mouvement*". — *V. la autor* kinise.

l a s t i c (ă), *gumă; biberon*: „si-lʼî si da laptile ... cu lasticul", *Lumina*, III, 56; *praştie* (cf. Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 173). *Gr.* ἐλαστικός „*élastique*".

l é l i c *şi* l i l é c, *barză* (Dalametra, 119). Gr. λέλεκας „*cigogne*".

l i p ó n, *aşa dar*. Gr. λοιπόν „*donc*".

l i v á ð e, *livede* (*Lumina*, I, 119; Per. Papahagi, *Basme*, 629 etc.). *Gr.* λιβάδι „*prairie*".

l i v á n d ă, *parfum*. *Gr.* λιβάντα „*lavande*".

m é n a, *parcă, dar*: „mena turtă caldă nu-ţ frimtam ?", *Lumina*, II, 209. *Gr.* μέν „*à la vérité; certes*".

m i r u ð á t, -ă *şi* m i r u ð ɣ é ą u ă (Nicolaide, 333). *Gr.* μυρωδάτος „*odorant*" *şi* μυρωδιά „*odeur*".

m i s ă r ę á ą u ă, *loc nearat între două holde*, Părintele Murnu, *Dicţionar macedoromîn* (*manuscris în 4 volume la Academia română*), III, 148; *rariţe*: «prit surinurî ş' misărelʼ», *Bibl. naţ. a Arom.*, II, 52[29] *şi* p. XVI. *Gr.* μισάρι „*demi-boisseau*".

m o l, *chei de mare*: „pi mol si-adună multă lume", *Lumina*, V, 190. *Cf. şi* Zicu Araia, *Enoh Arden*, 1911, p. 26. *Gr.* μόλος „*quai*".

m ú h l ă, *mucezeală*: „stizmile anʼîurzea ca di muhlă", *Calendarul Graiu bun*, 34. *Gr.* μοῦχλα „*moisissure*". *De aci şi vb.* m u h l i d z ă ' s c u, *a mucezi*: „pînea muhlîdzîʼ". *Gr.* μουχλιάζω „*moisir*".

m u ę á h ă, *nalbă*. *Cf.* Zicu Araia, *Enoh Arden*, 6; *Lumina*, IV, 135; Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 239, 260. *Gr.* μολόχα „*mauve*".

muţúnă, *mască*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), III, 170. *Gr.* μασσαλόνα „*masque*".

órcu, *jurământ* (Nicolaide, 390). *Gr.* ὅρκος „*serment*".

paráxin, -ă, *surprinzător*. *Gr.* παράξενος „*étrange; étonnant*".

paramázmă, *vînt*: „l'ea paramazmă", *îşi face vînt*. *Gr.* παραμέρισμα „*action de se ranger*".

pélaγ şi pélargu, *mare de ape*: „pelargul di ape", *Lumina*, II, 155. *Cf.* şi Nicolaide, 420. *Gr.* πέλαγος „(pleine) mer".

pitûmin, -ă, *sburător* (*Codex Dim.*, în *Jber.*, V, 240). *Gr.* πεταύμενος „*qui vole*".

plictiséscu, *plictisesc* (Mihăileanu, 419 etc.). *Gr.* πλήκτω «*ennuyer*».

plíxe, *plictiseală*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), III, 278. *Gr.* πλῆξις „*ennui*".

pónir, *viclean*. *Gr.* πονηρός „*pervers*". — *V. la autor* puniripsit.

prep, *înfăţişare, arătare frumoasă*: „om cu prep", *om presentabil*. *Gr.* πρέπον „*la bienséance*".

prọácă, *cui dela tălpile încălţămintelor*. *Gr.* πρόκα „*petit clou*".

próskir, -ă, *vremelnic*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), III, 295. *Gr.* προσκαίρως „*pour quelque temps*".

psóră, *rîie*. Nicolaide, 596. *Gr.* ψώρα „*gale*".

psurγçár, -á, *rîios*. *Ibid*. *Gr.* ψωριάρις „*galeux*".

pusúlă, *răvaş*, Mihăileanu, 432; *busolă*; Per. Papahagi, *Basme*, 688. *Gr.* (μ)πούσουλας „*boussole*".

rumaticó, *reumatism*. *Calendarul Graiu bun*, 19. *Gr.* ῥευματικός „*rhumatique*".

sărcuséscu, *îngraş*. *Gr.* σαρκόνω „*prendre chair*".

scur, -ă, *de coloare închisă*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 51. *Gr.* σκοῦρος „*foncé*".

scurpidă, [*sens neprecisat*; *probabil să însemneze „balaur"*]: «Fug [featile] ca spida ş' ca scurpida», *Calendarul Graiu bun*, 61; «lu intra hulera scurpida bâga», *ibid.*, 62. *Gr.* σκορπίδι „*crapaud de mer; scopène*".

sfindán(e), *arţar*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 60; «sfindanlu carî ascunde şi musca di hrisafe», Zicu Araia, *Enoh Arden*, 1911, p. 28; «tu-aumbra di-un sfindan», *Bibl. naţ. a Arom.*, II, 14[28] şi p. XVII. *Gr.* σφένδαμνος „*érable*".

sfúngu, *burete*. Mihăileanu, 462; *Lumina*, III, 382. *Gr.* σφογγάρι «*éponge*».

simiγăále, *amidon*. Nicolaide, 475. *Gr.* σεμιγδάλι «*gruau; sémoule*».

simvulíe, *colnfelegere, contract*. Nicolaide, 517. *Şi vb.* simvulipséscu. *Gr.* συμβολή, *cu sensul de «contrat»*.

sinfér „*interes*. *Gr.* συμφέρον «*intérêt*».

sirmaiè, *capital*. Dalametra, 191; Per. Papahagi, *Basme*, 696. *Gr.* σερμαγιά «*fonds, capital*».

sirmatiró, *fir de aur*: «ţimse pala lucrată tu sirmatiro», *Graiu bun*, 97. *Cf. gr.* σερμάτινος «*de fil de fer*».

sirtu, *zăvor cu care se încuie uşa*. *Lumina*, V, 177; Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 382. *Gr.* σόρτης «*verrou; pêne (de serrure); tiroir*».

spèrmă, *sămînţă*. *Gr.* σπέρμα «*semence*».

stifuséscu, *ghemuesc*; *înlemnesc*: «notlu lu stifusi», *Frăţil'ea*, I, 190. *Gr.* στοιβάζω «*entasser*».

stiháre, *veşmînt preoţesc*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 96. *Gr.* στιχάριον «*tunique de prêtre*».

stinuhurie, *strîmtorare*. Nicolaide, 509. *Gr.* στενοχωρία «*espace étroit; gêne*». *Circulă şi vb.* stinuhurséscu <στενοχωρῶ.

stol, *flotă*: «prit amare va si s' ducă stolu», *Calendarul Graiu bun*, 21. *Gr.* στόλος «*flotte*».

sturnáre, *cremene*: «va ti bilescu cu sturnarea», Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 603. *Şi derivatul* sturnáros, -oásă «*ca cremene*» (Păr. Murnu, *Dicţ.* IV, 108). *Gr.* στεφανάρι «*silex*».

suγlimă', *carne friptă în frigare*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 112. *Gr.* σουβλί «*broche(tte)*» — *cu* -mă' *analogic, după* căpămă' «*capama*».

sulinâ, *un fel de scoică în formă de teacă*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 114. *Gr.* σωλήνα «*manche de couteau*».

şcl'iβru, *anin*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 127. *Gr.* σκλήθρος «*aune*».

şulinári, *scursoare*; *conduct de ape*; *jgheab de cişmea*. Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 357; Mihăileanu, 486. *Gr.* σωλινάριον «*petit tube; canalicule*».

távlă, *tavă*: «tavlă mare ş' pungă goală», Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 905. *Gr.* τάβλα «*planche*».

tăγáre, *baniţă*. *Circulă şi forma* tágár: «un tăgar di cărbun'i», *Lumina*, III, 369. *Cf.* şi *nota din*: *Grai şi suflet* I, 327. *Gr.* ταγάρι «*sac; besace*».

trom, *groază*. *Circulă şi formele* cutróm (*Lumina*, II, 200; *Lilicea Pindului*, I, *n-rul* 4, *p.* 81) *şi* cutrumurédzŭ, *zgudui, îngrozesc* (*Codex Dim.* în *Jber.*, IV, 158). *Gr.* τρόμος «*épouvante*».

θimuséscu, (*mă*) *înfuriu*. *Gr.* θυμόνω «*mettre en colère*». — Cf. *Grai şi suflet*, IV, 166-167.

θriskie, *credinţă, religie*. *Gr.* θρησκεία «*religion*». — *V. la autor* θriscu.

ţicnă, *miros de lapte afumat*. *E şi vb.* ţicnuséscu <τσικνίζω «*roussir*». *Gr.* τσίκνα «*odeur de brûlé*». — *La Aromînii din*

Pînd e folosit ca interjecție de către copiii ce, primăvara sau toamna, pleacă înaintea grupului de familii în transhumanță.

v a r é l ' e, *butoiaș. Circulă și* v a r é l ă (Mihăileanu, 531). *Gr.* βαρίλι «*tonneau*».

v l ă p s é s c u, *stric, atac.* Dalametra, 221. *Gr.* βλάπτω «*nuire*».

v u l é r ă < vurelă < vărelă < βαρίλι: «huleră, lea huleră, gulișî ɣinlu dit vulerâ», *Calendarul Grai bun*, 65.

v u ț é l ă, *vas de lemn pentru apă* (cf. *Images d'ethnographie roumaine*, II, 200 *a*). *Gr.* βαττίλιο «*vaisseau de ligne*».

z a c ó n ' ț ŭ, *obicei.* Nicolaide, 167. *Gr.* ζαχόνι «*habitude*». *De relevat și formele* z ă c ó n e (Mihăileanu, 544), z ă c ó n: «zăconlu a tatâlui» (*Codex Dim.* în *Iber.*, IV, 162) *și* z ă c ụ á n i (*ibid.*, IV, 148). Menționăm că în lista de cuvinte inserate pînă aci nu am dat toate elementele grecești cunoscute aromînei. Iată, bunăoară, o altă listă de elemente, neînregistrate de autor și pe care le inserăm fără nici o explicație: *arɣă, árpaɣ, birdipséscu, căpă, cárdam, cănătă, căvâre, ctitur, culâne, cunúpe, ðiscul, ðiurie, fitipséscu, flɣă', ftise, ɣudie, ipukimen, lăhăre, óste, paráclise, piriurséscu, sistimă tirɣiséscu, zivɣil* etc.

Recunoaștem că studiul lui Geagea e foarte amănunțit, și totuși, din punct de vedere al variantelor lexicale — ca formă și sens — credem că și mai bine ar fi fost dacă autorul ar fi crescut bogăția și varietatea materialului său documentar. Pentru a da cîteva exemple, vom menționa cîteva forme, culese spațiat, dînd în parentese cele menționate de autor: a m v ó n e *(amvun)*, c a t á n d ă *(cătăndie)*, c ó h ț ŭ *(cohe)*, c u d i s é s c u *(cundupsescu)*, f r u m i n é s c u *(fronim)*, h a r é i și h r ọ á *(haraùă)*, l ă h t á r *(lăhtară)*, l u ń i ð ă *(un'idă)*, m u l á m e *(milane)*, ó m n ' ę a *(omia)*, p ă r m ă t á r *(prămăteftu)*, s i m ă s i e *(simiusescu)*, s p i l ' ę á ụ ă *(spilee)*, s t i f a l é t ă și s t i v a l é t ă *(stival'e)*, t i h i r ó *(tihe)* etc. — toate aceste forme circulînd mai mult în aromîna de nord.

Din punct de vedere etimologic, sînt cîteva cuvinte asupra cărora nu putem împărtăși părerea autorului.

Chr. Geagea derivă vb. *ascápit* — element caracteristic în aromînă — din gr. σκαπετῶ (pag. 113 și 53); trebue însă derivat din e x c a p i t a r e (cf. *Bulet. soc. filologice*, II, 11), mai ales că sensurile din aromînă apar și în dacoromînă. În Maramureș am înregistrat *scapăt(ul soarelui)*, iar în Poiana-Sibiului: «colo-i deal; după deal nu să vede nimic: ačela să kęamă *scapăt*».

Derivarea formei *aɣimtu* „sfințit" p. 116, din *aɣisit*, nu poate fi exactă: avem a face cu întîlnirea formelor *aɣíu* „sfînt" + *simtu* „sfînt".

bumbunedzâ (p. 118), cuvînt onomatopeic, poate fi aromînism în greacă.

cọacă (p. 127) nu are origine clară. Cf. V. Bogrea în *Dacoromania*, IV, 801.

Sub raportul bibliografic — mai ales al ordinei citărilor, cronologicește vorbind —, vom releva cîteva scăpări. Autorul citează des și multe publicațiuni periodice, dar nu pune consecvență perfectă în citarea numelui autorilor. Sub *fluĭără* (p. 146), alături de autorii citați, trebuia menționat și Per. Papahagi. — Sub *liɣučeár* (p. 165), era bine să se menționeze articolul *Călușerii sau Arugučearii la Aromîni* al lui Per. Papahagi din *Grai bun*, I, 83-88. — Sub *scutie* (p. 190), pentru forma meglenoromînă ordinea citărilor nu e cea cronologică.

Sînt cuvinte care au fost menționate în partea introductivă a studiului și care au scăpat atenției autorului de a fi inserate și la lexic (așa *ɣnọáră*, p. 29, *ficnă*, p. 228 etc.).

Cuvinte ca *mîndzĭără* (p. 174), *pricâ* (p. 192), *simandru* (p. 201) etc. aparțin și graiului comunei Avdela de unde e originar și autorul.

La sfîrșitul lucrării se dau și „observațiuni la lexic". Nu toate cuvintele înșirate sînt cunoscute numai Aromînilor din sud. Elemente cum sînt: *acâmat, áfandu, amânie, bóță, cupăsescu, drășcĭęaụă, gav, lăgără, mătâse, până, vulie* etc. sînt curente și în graiul din nord. Interesant ar fi fost ca autorul să ne dea și forme cunoscute numai în nord.

Regretînd, dimpreună cu autorul, întinsa *erată* dela finele lucrării — pentru tecnica tipografică din Cernăuți această lucrare a trebuit să fie o foarte grea încercare —, vom sublinia că studiul lui Geagea, întrecînd modelul pe care l-a urmat, e resultatul unei munci nepripite și vine să lămurească un capitol însemnat din lexicologia aromîno-balcanică.

Tache PAPAHAGI

AL. ROSETTI, Limba română în secolul al XVI-lea; București, Ed. «Cartea românească»; [1931]; XVIII-158 pag.

Ca și prin *Cursul de fonetică generală*, Rosetti a ținut să pună la îndemîna studenților un manual de orientare în studiul vechei noastre limbi. E astfel bine venit, cînd la noi lipsesc asemenea cărți. Un manual trebue să fie însă cît mai ușor de consultat, să evite complicații inutile, și aceasta nu a avut-o destul în vedere Rosetti. Pentru ce încărcarea textului cu atîtea parantese pătrate la sunetele studiate? Procedeul e derivat din publicații de dialectologie și e urmat numai de cîțiva lingviști. Aplicat la prezentarea particularităților românei vechi, nu-l văd justificat.

Expunerea e redusă la relevarea faptelor esenţiale şi în ce priveşte fonetica ea urmează alte grupări decît cele din studii anterioare — rămîne însă întrebarea dacă nu sînt de preferat acestea într'o expunere istorică. Criteriul geografic e luat în consideraţie, în măsura în care ne permit textele secolului al XVI-lea. In interpretarea unor fapte Rosetti redă părerile pe care le-a exprimat altădată, amintind însă în note divergenţele faţă de explicaţiile admise de alţii.

In ce priveşte fonetismul formelor aferesate ca *părat* = *împărat* (p. 40) se poate obiecta că nu sînt luate în samă cele care presentau tot un *în*, *în* iniţial, dar de altă proveniență: d. e. *înger* care în legături ca *un înger* nu apare redus la *ger*. Schimbarea lui *nece* în *neci* nu e datorită trecerei lui *e* aton la *i* (p. 33), ci foneticei sintactice (ca şi *ci* < *ce*, *căci* < *căce*). *Menciunos* a devenit *mincinos* nu prin analogie cu *minţi* (p. 57), ci prin reducerea lui *iu* aton la *i* ca în alte casuri. *Fepse* e greşit dat ca formă de mai-mult-ca-perfect (p. 106), cînd este de perfect simplu. Nu se înţelege de ce *rînd* e trecut printre formele adverbiale (p. 108). Inconsecvenţe au făcut ca unele forme adverbiale să fie relevate în acelaşi timp la morfologie şi la vocabular, pe cînd altele de acelaşi fel să fie amintite numai o dată: aşa *acicea*, *ainte* la p. 107 şi 139, pe cînd *aorea*, *iuo* numai la p. 108. Nu văd cum scrieri ale lui Petru Şchiopul ca *pitata*, *sulugă* ş. a. = *platâ*, *slugă* ar arăta influenţă ortografică slavă (p. 20). Prea influenţat de limba francesă, Rosetti întrebuinţează cuvinte ca *ancombrat* (p. 152) şi-i dă lui *reface* o construcţie falsă: „refăcut pe *dzic*" (p. 39; trebuia *după*). Măcar filologii să reacţioneze împotriva neologismelor ori inutile ori greşit redate. O crată se impunea, mai ales la un manual care trebue să înlăture orice nedumeriri (de îndreptat astfel la p. 19, unde *ploe* e greşit dat; la p. 35, unde e vorba de *u* şi „alternanţe"; la p. 37, unde în rîndul al 2-lea trebue cetit *ş*, *j* în loc de *s*, *z*)..

O. D.

I. IORDAN, Introducere în studiul limbilor romanice: Evoluţia şi starea actuală a lingvisticei romanice; Iaşi, Ed. „Inst. de fil. română"; 1932; VIII-480 pag.

Subtitlul, care putea fi pus în frunte dacă nu e întrevăzută o urmare a cărţei, răspunde numai în parte intenţiei de a da, pentru studenţii universităţilor noastre, o introducere în romanistică — aceasta cere mai mult, o presentare în genul *Einführung*-ului lui Meyer-Lübke. Pentru înţelegerea directivelor romanisticei sînt arătate, de o parte, într'o expunere sumară, ideile care au călăuzit lingvistica generală,

dela întemeierea ei ca ştiinţă, şi întru cît ea îi este tributară, iar, de alta, inovaţiile datorite chiar ei, cu repercusiuni, la rîndul lor, în lingvistica generală. Diferitele teorii actuale sînt bine presentate şi cu multe referinţe care vor înlesni urmărirea lor, criticile la care au dat loc. La ele se adaugă şi criticile autorului, căutînd să păstreze obiectivitatea. Înşirărei de nume şi de opere i se pot obiecta unele inconsecvenţe şi uitări de a fi relevate cum se impuneau. După opera lui Diez, aceea a lui G. Paris trebuia mai bine pusă în evidenţă; tot aşa aceea a lui Tobler, amintită mai mult în treacăt, deşi i se recunoaşte că dela ea pleacă, într'o clipă, şcoala lui Vossler. „Idealismul" acesteia e înfăţişat cu o notă de exagerată bună apreţiere, deşi sînt arătate rătăciri ale lui. Apologia nouă care i se aduce nu-i va ajuta însă mult, cînd diletantismul lui apare irremediabil — de lingvistică romanţată. La p. 166 nu fără surprindere mă văd trecut printre adepţii vosslerismului, pentru că în articolul publicat de mult (în 1905), *Limba noastră ca icoană a vieţei culturale*, aşi fi exprimat idei ce se aseamănă cu ale profesorului dela München, şi în *Viaţa păstorească* „aşi fi aplicat principiile" acestuia; articolul meu e cu totul strein de *Positivismus*... apărut la 1904 şi cu atît mai mult de *Frankreichs Kultur im Spiegel seiner Sprachentwicklung*, ce s'a tipărit, în prima ediţie, la 1913; sînt întîmplătoare întîlniri, ca şi aceea, amintită la p. 88, între titlul revistei, *Grai şi suflet*, şi acela al unui articol al lui Meringer, *Sprache und Seele;* numele revistei pleacă dela o conferinţă pe care am ţinut-o în 1907 — din greşeală s'a tipărit 1909 în vol. I, 22 — şi cu el s'a întîmplat să coincidă titlul pe care Meringer l-a dat articolului său publicat în 1921; nici în *Viaţa păstorească* nu am avut de ce să urmez pe Vossler; am scris-o în acord cu interpretări ale folklorului cum de mult am crezut că trebue introduse în studierea lui.

Cu toate că principiul omonimiei al lui Gilliéron a primit în urmă atacuri ce-l clatină din încrederi care, prea uşor, i s'au dat, Iordan îl consideră ca valabil în multe casuri. Pentru limba noastră dă cîteva exemple, printre care: *înalt*, înlocuind pe **alt* < a l t u s, pentru că acesta se confunda cu *alt* < a l t e r (p. 193; cf. 455); dar forma compusă cu *în-* apare şi în alb. *(nal'ts)*, it. dial. *(nautu)*, prov. *(naut)*, fără ca în aceste limbi omonimia să fi putut interveni, deoarece ori nu apare forma corespunzătoare lui a l t e r, ori deoarece ori nu apare forma corespunzătoare lui a l t e r, ori ca nu se confundă cu cea resultată din acesta; dispariţia numeralelor u n d e c i m, d u o d e c i m, t r e d e c i m etc., pentru că partea lor din urmă s'ar fi confundat cu *zece*, *zeci* (p. 194); Iordan pierde din vedere că u n d e c i m etc. ar fi dat în română **undece*, **dodece*, **tredece* (sau *-i*); *d* ne mai găsindu-se dinaintea lui *e* accentuat, ca

în d è c e m, nu putea trece la z. Pentru fr. *fait* „fapt" nu văd iarăşi de ce ar fi invocată omonimia (p. 187), presupunîndu-se că el trebuia distins de *fait* „făcut"; rostirea cu *-t* a celui dintîi poate proveni din obişnuinţe ale oratoriei de barou sau de adunări politice; se ştie cum avocaţii şi oamenii politici ţin să rostească într'un anumit fel unele cuvinte, pentru ca să le pună mai bine în relief.

Cartea dovedeşte emancipare de vocabularul filologic şi de stilisarea greoaie a lui Philippide, dar de ce mai e mereu întrebuinţat termenul de „alunecarea sunetelor"? E neştiinţific, cum e neliterar acel *slăbăciune* pe care îl cetim de cîteva ori (p. 18, 25 etc.). Nu pot fi admise nici scrieri ca: *pedeoparte* (p. VI), *pedealtăparte* (p. 6 şi în alte locuri), *pedealta* (p. VI), *prinurmare* (p. IV), *depildă* (p. III; atunci de ce nu şi: *deexemplu*?). Sînt barbarisări ortografice pe care le vedem des de cîtva timp, dar pe care un filolog trebuia să le evite.

O. D.

P. CARAMAN, Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunow, studjum porównawcze; Krakowia, Nakład. polsk. Akad. umiejętności; 1933; VIII-630 pag. (în *Prace Komisji etnograficznej*, nr. 14).

Oricît s'a scris asupra colindelor, un studiu comparativ, arătînd de aproape cum se înfăţişează ele în folklorul nostru şi al popoarelor învecinate, era aşteptat de mult, aşa că lucrarea publicată de P. Caraman va avea îndreptăţită bună primire din partea folkloriştilor. Sînt cercetate în primul rînd colindele noastre în legătură cu cele maloruse şi bulgăreşti, fiind dată marea asemănare dintre ele, dar motivul folkloric, atît istoriceşte, cît şi ca extensiune, e urmărit mai departe, cu punerea în evidenţă a aspectelor lui caracteristice.

Bibliografia, foarte bogată mai ales pentru Slavi, putea fi totuşi dusă mai departe; revistele noastre de folklor în care s'au tipărit atîtea colinde nu au fost utilisate pentru o mai întinsă documentare; tot aşa, unele culegeri (cum este aceea a lui Daul).

În partea întîi sînt înşirate diferitele genuri de colinde, se relevează particularităţi ale lor, analogii de exprimare, versuri care apar mai mult sau mai puţin la fel în folklorul din diferite părţi, şi sînt descrise practicele obişnuite la colindat; concordanţe multe ale folklorului nostru cu cel slav sînt aici bine puse în lumină.

Partea a doua e consacrată originei colindelor. Ele sînt urmărite în legătură cu cultul păgîn, cu transmisiuni greco-romane ş. a., unele recunoscute de mult, altele admise după cercetări nouă; cu

derivări spre creştinism, substratul colindelor e arătat ca îndreptîndu-ne spre sărbătorile păgîne *Brumalia*, *Saturnalia*, *Calendae januarii* şi, într'o cîtva, *Larentalia* etc., cum şi spre cultul lui Mithra (*Dies natalis Solis invicti*). La p. 325 e relevată o concordanţă interesantă între colindele slave (polonese, bialoruse) şi cea ce caracterisa, cum se ştie, Saturnaliile: se spune anume în ele că la Crăciun nu se mai face deosebire între cei de sus şi cei de jos, e deplină egalitate între toţi: „orice slugă este stăpîn" (*każdy sługa pan*). Privite în totul, colindele nu trebuc însă reduse la substratul amintit, ar fi să le privim prea unilateral, observă Caraman (p. 337-338)—urmînd părerea lui W. Klinger —, dacă nu am admite că ele cuprind şi alte elemente, străvechi şi greu de determinat; prin însuşi caracterul lor şi ţinînd samă de variaţiuni pe care le presintă, în marea lor extensiune, ele presupun un şir de confluenţe, din care numai cîteva pot fi stabilite.

Mai departe e arătat motivul dela care pornesc colindele — urări de sănătate, de belşug — şi sînt indicate cîteva raporturi ale lor cu magia, cu care nu putem presupune că ar avea vre-o legătură refrenul din colindele noastre *Florile dalbe* — originea lui e lăsată însă nelămurită. Din punct de vedere filologic sl. *kolęda* e explicat ca provenind din lat. c a l e n d a e prin intermediar romînesc, * *călendă*, ceea ce nu se poate admite, cum nici forma noastră dialectală *corindă* nu poate fi resultată direct din *colindă* (p. 389); avem motive să credem că lat. c a l e n d a e s'a păstrat la noi, dînd **cărindă* (comp. **cărindar* < c a l e n d a r i u s) şi acesta s'a întîlnit cu *colindă* luat dela Slavi, iar din contaminarea ambelor forme a resultat *corindă*.

Alte aspecte ale colindelor, schimbări prin care au trecut adeseori datorite influenţelor exercitate asupra lor de unele genuri folklorice, sînt studiate în partea din urmă. La p. 326 urm. se poate vedea cum plugușorul a ajuns să fie un motiv folkloric caracteristic la noi şi îşi găseşte multe asemănări la Slavi.

Asupra caracterului agrar al colindelor Caraman insistă în multe rînduri, nu numai cînd cercetează genesa lor, dar şi cînd arată în ce fel se presintă ele astăzi, la noi sau în alte părţi. Colindele păstoreşti aşteptau însă să fie analisate mai de aproape; ce se spune despre ele la p. 114-122 şi, incidental, în alte părţi e prea puţin. Ele trebuiau studiate mai mult în legătură cu viaţa păstorească reflectîndu-se în creştinism, pentru ca să reiasă şi mai bine elementele din care sînt alcătuite şi să se înţeleagă, în parte, de ce colindele îşi păstrează adeseori prestigiul cu deosebire printre păstori.

O. D.

INDICAȚII BIBLIOGRAFICE

J. Marouzeau, *Lexique de la terminologie linguistique*; Paris, P. Geuthner; 1932; 205 pag. — Pentru atîția termeni întrebuințați de lingviști — singuri neflind de acord uneori în înțelesurile pe care li le atribue sau în preferințele pe care le arată cînd se folosesc de ei — de mult se simția utilitatea unui asemenea dicționar și alături de el se anunță un altul, redactat de lingviști germani. Ca un început, „lexicul" pe care-l publică J. Marouzeau va ajuta la urmărirea acestor termeni, și mai ales a celor care au fost introduși nu de mult ori sînt întrebuințați mai rar. Lipsuri se vor observa adesecri, dar unele ne așteptam să nu se întîlnească; astfel nu a fost înregistrat *toponymie*, cînd nu trebuia să lipsească alături de *toponomastique;* de asemenea: *dénasalisation*; la *dérivation* nu e amintită derivația *propre* și *impropre*, termeni care nu au de ce să fie excluși; dacă se vorbește de vocală *entravée*, nu trebuia să rămîie nemenționat *entrave*. În prefață Marouzeau ne previne că a omis termeni ce nu sînt de întrebuințare curentă, în special aceia care sînt inovațiuni la care țin unii lingviști. Mi se pare totuși că nu trebuiau sistematic eliminați; printre ei e d. e. *sémantisme* pe care l-au adoptat unii lingviști; îl întrebuințez și eu de mult și nu mi se pare impropiu ; față de alți termeni, propuși mai în urmă, dar apărînd rău aleși sau inutili, îl cred îndreptățit să fie definitiv admis. — O. D.

Jos. Schrijnen, *Charakteristik des altchristlichen Latein*; Nijmegen, Dekker van de Vegt; 1932; 55 pag. (fasc. 1 din *Latinitas christianorum primaeva*). — Dela început Jos. Schrijnen ține să rectifice confusia care se face de obicei între „latina creștină" și cea „bisericească": cea dintîi reprezintă vorbirea celor mai de jos, pe cînd prin a doua trebue să înțelegem limba cultă și aparînd numai ca o parte a vechei latine creștine. Aceasta din urmă trebue privită ca o formă specială a latinei de mai tîrziu și cîteva particularități ale ei sînt relevate de Schrijnen la p. **14, 32**: forme care se întîlnesc numai în cărțile bisericești; altele, de întrebuințare curentă, dar care au fost nuanțate în sens creștin, unele din ele caracteristice prin proveniența lor din straturile de jos; chiar termeni militari se arată derivați spre creștinism, așa cînd dela o vreme vedem apărînd expresia *militia Christi*; la p. 39 observații interesante găsim cu privire la *refrigerium*: după ce în sens profan însemnase „înviorare", la scriitorii creștini apare cu înțelesul de „liniște cerească, fericire veșnică". În treacăt sînt amintite (p. **14, 41**) și particularități morfologice ori sintactice proprii latinei creștine.

Prezentînd, într'o expunere concentrată, resultatul multor cercetări, studiul învățatului olandes fixează bine unele puncte și arată drumul ce ar fi de urmat pentru contribuții nouă la cunoașterea latinității de mai tîrziu — O. D.

C. Uhlenbeck, *De jongste denkbeelden over den oorsprong der Basken*; Amsterdam; 1932; 10 pag. — În comunicarea aceasta la Academia din Amsterdam, C. Uhlenbeck resumă părerile mai nouă asupra problemei bască: după cercetările lui T. de Aranzadi și P. Bosch Gimpera, din punct de vedere antropologic Bascii trebue priviți ca urmași ai locuitorilor din părțile occidentale ale Pireneilor și deosebiți de Iberi; în ce privește limba lor, asemănările pe care le presintă cu limbile hamitice apar așa de semnificative încît nu pot fi nicidecum trecute cu vederea. Comparația cu limbile caucasiene s'a arătat mai săracă în constatări de luat în samă. Oricît de complexă ar apărea problema bască, ea e departe de a mai fi privită ca altădată și expunerea lui Uhlenbeck vine să pună în evidență cît au cîștigat, în timpul din urmă, și studiile asupra ei, prin directivele nouă care li s'au imprimat. — O. D.

G. Dumézil, *Introduction à la grammaire comparée des langues caucasiennes du nord*; Paris, H. Champion; 1933; XVI-152 pag. (t. XIV din *Bibl. de l'Inst. français de Léningrad*). — Pornind dela intenția de a înfățișa unele aspecte ale graiurilor caucasiene, studiul acesta al lui G. Dumézil, după altul apărut acum doi ani, se întemeiază pe materialul făcut cunoscut pînă acum de Uslar, Dirr ș. a. și pe cercetări personale asupra avarei, čečenei și ingușei. O constatare la care ajunge Dumézil, în ce privește structura graiurilor pe care le studiază, e aceea a predominanței noțiunei de «persoană» în cele din nord-vest și de «clasă» în celelalte. Altă constatare, care e numai indicată —studii ulterioare ar urma să o pună în evidență — e că vocabularul lor presintă mult mai multe concordanțe decît se admite de obicei. În capitolul din urmă e reluată problema asemănărilor bascei cu caucasiana. Stăruința de a găsi asemănări cu caucasiana din sud, observă Dumézil, nu a dus la resultate de luat în considerație, pe cînd concordanțele cu caucasiana din nord, în ce privește structura gramaticală, ar fi în multe casuri semnificative. Mare parte din particularitățile comune înșirate de Dumézil au fost relevate și de alții, dar ele ne îndreaptă și în alte direcții. Nici asemănările lexicale date la p. 137 urm.

nu apar concludente, cît timp pentru unele din ele s'a arătat că și limbile africane cunosc forme similare. — O. D.

G. Pedrotti-V. Bertoldi, *Nomi dialettali delle piante indigene del Trentino e della Ladinia Dolomitica*; Trento, Tip. G. Manauni; [1930]; XII-588 pag. — Pentru termenii botanici, adunarea de material și interpretarea lui lingvistică în monografii temeinice au fost prea puțin avute în vedere și cît rămîne de făcut în acest sens arată lucrarea publicată de G. Pedrotti și V. Bertoldi, putînd fi luată ca model pentru cercetări de acest gen. Dintr'o regiune relativ redusă sînt înregistrate sute de forme, foarte caracteristice de multe ori pentru felul cum imaginația populară le-a ales ca denumiri botanice (v. d. e. termenii referitori la *pinus silvestris* și *rubus saxatilis*, p. 283, 340). Unele din ele pun probleme complicate de etimologie, fiind considerate de obicei ca elemente preromane și de o parte din ele s'a ocupat Bertoldi în studii anterioare; astfel, *droussa* „alnus viridis", *zipi* „genista radiata", *cimbro* „pinus cembra" etc. (p. 30, 174, 279). La p. 31 e relevată coincidența lui *caldrole* „aquilegia atrata" cu rom. *căldăruşe*. Un cas interesant de influență a folklorului asupra termenilor botanici e *calcavecle* „măcieșe" (p. 332): numele acesta vine dela credința că măcieșul are darul de a alunga duhurile rele. In *Atlasul lingvistic* al lui Jaberg și Jud, la formele pentru „rosa canina" (vol. III[1], f. 605, 606), cuvîntul nu e înregistrat — încă un exemplu, pe lîngă atîtea altele, de ceea ce rămîne departe de anchete ale geografiei lingvistice și ne e mai bine cunoscut din alte izvoare. — O. D.

D. Al. Nanu, *Poesia militărici și a Crăciunului de pe Valea Argeșului; studiu estetic de folklor inedit*; Pitești, Tip. P. Mitu; 1933; 63 pag. — Materialul la a cărui adunare a fost ajutat de către elevii săi — cum se spune în introducere — nu este numai din ținutul argeșean, ci și din alte județe: Olt, Romanați, Ialomița. Ne-am fi așteptat să aducă mai mult pentru folklorul ținutului acestuia, mai ales cînd se relevează că tocmai această regiune a rămas necercetată față de altele.

In ce privește contribuția estetică a Argeșului, este greu de sesisat originalitatea tocmai din aceste genuri de poesie, cîntecele ostășești avînd o circulație foarte întinsă și fiind supuse la fluctuațiuni ușor de înțeles, iar colindele, ca poesie religioasă mai artificială, de origine cărturărească, rămînînd streine de ce este mai caracteristic sufletului celor dela țară.

Se recunoaște contribuția de gingășie și lumină a sufletului feminin în creațiunea unor cîntece, iar ca notă a lirismului argeșean se relevează aceea de raționalism care predomină adeseori asupra fondului sentimental. — A. Istrătescu

Bulletin linguistique, publ. par A. Rosetti, I (1933); Paris, Libr. Droz; București, Ed. „Cultura națională"; 122 pag. — Cînd atîtea reviste de lingvistică au apărut în ultimii ani, e încă un semn al însemnătății pe care a luat-o în preocupațiunile științifice și al zelului cercetătorilor. Aceea pe care a început să o tipărească Al. Rosetti dă și ea prilej de bună întîmpinare, arătînd, la rîndul ei, cum studiile lingvistice au ajuns și la noi să nu rămîie departe de bunele metode și își întind mereu perspectivele. Ar fi fost însă mai potrivit alt titlu; *Bulletin linguistique* ne face să ne gîndim la un cuprins de lingvistică generală, deci mult mai mult decît al revistei laboratorului de fonetică experimentală din București. Cadrele ei sînt precisate prin specificarea din frunte, dar dela ea se abate conținutul primului număr: sînt tipărite articole, dări de samă, ce puteau apărea în orice altă revistă de lingvistică. Dela sine ar urma deci ca viitoarele numere să aibă în vedere numai fonetica experimentală sau, să zicem, cea generală — altfel revista nu-și va justifica mai bine intenția apariției; chiar și astfel, va rămînea inconsecventă față de titlul prea general ce i s'a dat.

In articolul liminar, Rosetti, plecînd dela interpretarea dată de Doroszewski faptelor fonetice, precisează termenii de *fonetică* și de *fonologie* în sensul că prin cea dintîi trebue să se înțeleagă studiul *sunetelor* ca unități neautonome (ca „sunete analisate"), iar prin cea de a doua studiul *fonemelor*, sunetelor autonome („neanalisate". Distincțiuni de felul acesta, cu stăruință preconisate, cum se știe, de școala din Praga, pot să fie justificate pînă la un punct, după natura faptelor cercetate de lingvist; dar consecvența ar impune să fie transpuse în terminologie și alteori, ceea ce ar duce, cum am observat și altădată, la prea complicate întrebuințări de termeni. Fonetica poate cuprinde și fonologia și aceasta să fie distinsă prin simpla adăugare a unui alt termen la cel dintîi, ca în alte cazuri cînd se specifică anumite ramuri ale foneticei.

Forme cunoscute și altele mai rar atestate sînt presentate de J. Byck și A. Graur în articolul: *De l'influence du pluriel sur le singulier des noms en roumain*; se referă la ceea ce unii lingviști numesc *morfoneme*; termenul nu și l-au însușit autorii articolului, și au avut dreptate, cînd nu are de ce să fie acceptat. Pentru *seamă* se dă explicația că ar fi refăcut după pl. *semi* (p. 17), dar de fapt e datorit alternanței *a* — *ea* din *sară* — *seară*, cum a fost explicat totdeauna (*seamă* apare din sec. al XVI-lea, cînd se zicea *same*, nu

semi, cum se și relevează la p. 39). *Sprinceană*, *sprincene* (p. 21) nu poate fi un cas analog lui *strimt — strimți*; *i* provine din *i* aton dinaintea lui *ea*. Presupunerea că *fag* ar fi forma primitivă și *fagur* refăcut după pl. (p. 28) nu se susține: f a v u s nu putea da *fag*; intercalarea lui *-g-* era posibilă numai în derivatul **f a v u l u s*.

Constatări interesante, precisînd și completînd pe cele făcute pînă acum, aduce al doilea articol al lui Rosetti, *Remarques sur la détente des occlusives roumaines en fin de mot*; reiese din înregistrări pe care le-a făcut că în limba noastră rostirea oclusivelor finale se produce de multe ori cu o emisiune vocalică (fie de un timbru nehotărît, fie ca un *u* mai mult sau mai puțin aparent), și chiar în cazuri cînd nu o bănuim; această emisiune nu e de vocale șoptite, ci arată o articulare cu vibrațiuni glotale; elementul explosiv e constatat prin fonetica experimentală și în corpul cuvîntului, în grup de consoane *(lap'te)*. Cu acest prilej Rosetti revine asupra chestiunei lui *u* final în textele din secolul al XVI-lea; după ce în *Recherches...* contesta valoarea fonetică a însemnărilor cînd cu **s**, cînd cu **ъ**, **ь**, acum crede că ea poate fi recunoscută, însă în sensul că elementul vocalic final nu reda pe cel latin sau de altă proveniență, ci era o revenire, deoarece, după observațiuni ce i s'au comunicat de M. Pop dintr'o anchetă făcută la Drăguș, un *u* final mai tare sau mai slab rostit se aude la cei mai tineri și la copii, pe cînd nu apare în pronunțarea bătrînilor; constatare ce e de luat în considerație, dar rămîne întrebarea dacă nu cumva particularitatea nouă observată la Drăguș nu e o transmisiune din ținuturi ale Făgărașului unde ea e tradițională.

Asupra graiului din Basarabia (Nisporeni și Cornova), D. Șandru aduce informații succincte, dar interesante (d. e. păstrarea lui *frîmbie*, formele *să fibă*, *să știbă*, *a să numâra* „a se numi", p. 94-95); urmează mai multe texte transcrise după înregistrări la fonograf; transcrierea fonetică putea fi simplificată sau mai consecventă; *y* e întrebuințat în casuri ca *y-o* etc., dar e pus *i* în *pi-on*, *ști-o*; se putea generalisa *i* sau mai bine *į* (acesta și la sfîrșitul cuvintelor), cu atît mai mult cu cît sînt întrebuințați *ea*, *oa* ; dacă s'a păstrat *j*, de ce a fost preferat *š*? Cînd atîtea texte interesante pot fi culese dela țărani, surprinde să vedem cîteva care nu trebuiau tipărite.

Închinărei din fruntea buletinului ar urma să-i răspundă mulțumirile mele, dar ele sînt contrariate de neținerea în samă a obiceiului de a cere asentimentul cui te gîndești să-i pui numele pe o carte; dacă ași fi fost întrebat, răspunsul meu ar fi repetat desaprobarea omagiomaniei care de cîtva timp a invadat și filologia. — O. D.

Anuarul Arhivei de folklor, publ. de I. Mușlea. I; Cluj, „Cartea românească"; 1932; 254 pag. (ca publicație a Academiei române.) — Inlocuind colecția Academiei *Din viața poporului rom.*, anuarul acesta își propune să publice, pe lîngă material, și studii de folklor, recensii și o bibliografie anuală — recensiile lipsesc deocamdată. In prefață I. Mușlea schițează ce se datorește Academiei pentru folklor, în curs de mai multe decenii, și pentru că amintește de colaborarea mea trecătoare acolo, o explicare de ce nu am mai putut-o continua cred că e la locul ei. Propunînd, acum vre-o cincisprezece ani, să se dea altă directivă publicațiilor folklorice ale Academiei, am stăruit, printre altele, să se copieze din reviste și ziare poesiile populare, pentru ca să se tipărească o culegere din acest material, rămas de atîtea ori necunoscut cercetătorilor. Percurgînd înainte de războiu nenumărate publicații periodice, cînd pregătiam *Viața pastorească* și *Flori alese*, putusem vedea cît ar folosi folkloriștilor materialul risipit în ele. Cu copierea poesiilor populare am însărcinat cîțiva studenți, dar după vre-o doi ani mi s'a atras atenția că retribuirea muncei lor ar încărca prea mult cheltuelile Academiei, cu toate că nu se ajunsese decît la o sumă foarte modestă față de altele pe care ea le-a acordat cu dărnicie în scopuri mai puțin utile. Am renunțat atunci și miile de foi copiate au rămas în arhiva Academiei, dacă cumva nu au trecut acum la Cluj, după ce ea și-a mutat sediul folkloric acolo și pentru „Anuarul" ce apare, sub auspiciile ei, alocarea de sute de mii de lei nu o consideră ca o povară, cum i-a părut foarte redusa contribuție a ei la inițiativa pe care o luasem.

După paginile în care A. Gorovei arată cum s'a întemeiat revista *Șezătoarea* și a putut să apară în curs de 37 de ani, se tipăresc două comunicări făcute de V. Bogrea, în 1924, la «Societatea etnografică» despre musca columbacă în folklorul nostru și cel din Sardinia, «Pietrele-scrise» etc., cu referințe la multe izvoare cum le întîlnim în toate studiile sale. Pentru epica noastră, articolul lui P. Caraman, *Contribuții la cronologisarea și geneza baladei populare la Români*, aduce un șir de considerații generale asupra acestui gen și caută să explice genesa baladei *Marcoș-Pașa*. Nu putem fi totdeauna de acord cu părerile prea sentențios exprimate; așa cînd (p. 62) Caraman susține că: «producțiile poetice au cu atît mai mare valoare de document pentru realitatea a căror ecou sînt, cu cît sînt mai slabe, ca realisare artistică» — pentru valoarea documentară, în casul acesta, un *nu* ori *da* sînt foarte relativi din punct de vedere estetic. Substratul real al baladei e identificat de Caraman cu o expediție a Turcilor în Polonia (1498-1499); cît despre numele eroului ei, *Marcoș* etc., ținînd samă de

mărturiile cronicarilor, el nu poate fi decît o alterare a lui *Malcoci*, cum li zicea generalului ce a comandat armata turcească și a văzut desastrul ei în timpul unei ierni grele. Pentru variante trebuiau avute în vedere mai multe decît cele indicate de I. Diaconu, în *Ținutul Vrancei*, I, 221; astfel, aceea dată de Rădulescu-Codin, *Ingerul Românului*, 326, unde «pașa bătrîn» e numit Marcoci (aceeași formă în expresia „gerul lui Marcoci", relevată de T. Pamfile, *Văzduhul*, 9).

Articolul, de onomastică, al lui Șt. Pașca redă fugitive adnotațiuni la răspunsuri de chestionar și atinge numai în parte folklorul.

Pentru Țara Oașului, material adăugîndu-se la cel dat de I. A. Candrea publică I. Mușlea. In chip de vestire a altor orientări în studiile de folklor, Mușlea ține să spună în primele rînduri ale articolului său că pînă acum «culegerile noastre de folklor au fost însoțite aproape întotdeauna, cînd le-au întreprins oameni de știință, de cercetări filologice ...; filologiei i s'a dat în aceste lucrări locul de cinste, folklorul rămînînd mereu pe al doilea plan". S'ar părea deci că mult nu a folosit folklorului nostru intervenția filologiei, cum am înțeles-o totdeauna. Cînd nu în cuvinte de frazeologie sinuos improvisată se vor face drepte deosebiri, se va recunoaște totuși că tocmai dela filologie au pornit îndrumările pentru cercetarea altfel a folklorului nostru. Chiar în textele publicate de Mușlea se recunoaște, tacit, că stereotipările dinainte, numai cu basme, doine etc., trebue înviorate de culegeri cum le-am dat în *Graiul nostru* etc. Anchete ori studii tipărite și de alții au arătat iarăși cum înțelegem folklorul, în vreme ce directive nouă pentru cercetarea lui nu le-am văzut, ani de-a-rîndul, venind dela Cluj.

Din ancheta lui Mușlea reiese că balada e aproape inexistentă în Oaș — totuși vitalitatea ei altădată o arată cîntecul fetei care și-a pierdut oile (p. 163); cele mai bine representate genuri sînt doinele și mai ales strigăturile, colindele — chiar *Miorița* a trecut în șirul lor, fiind schimbată în *Colinda păcurarului*, ca în alte părți — și descîntecele. Un obicei, nesemnalat pînă acum la noi și apărînd ca împrumutat dela Ruteni, e al fugei din biserică în noaptea Învierei (p. 134, 144, 148). Bine păstrat, în legătură cu păstoritul, e „focul viu" (p. 146). Pentru mitologia populară va fi de luat în samă ce se spune despre „Omul-nopței" (p. 143, 221), relevat din Maramureș și de T. Papahagi. Textele sînt urmate de un glosar, în care filologii vor găsi mai multe forme rare ori neatestate pînă acum; așa: *are trebui* 162, *ari cinta* 160, *are crește* 222; *descumpărare*; *făci* „coji" (poate lat. vulg. **f a b i c a* <*f a b a*?); *grindinar* „care poartă grindina"; *înfăca* „înveli" (<**i n f a b i c a r e*); *sîm* „sîntem". Au fost uitați însă să fie înregistrați: *bulcîug* (154), *Caldolexe* (146), *roit* și *uios* (127) — O. D.

INDICE

ROMÎNĂ

Dacoromînă[1]

Abrud 357
acariță 52
aldan 320
amiroană 339
Ampoi 354
androc 60, 69
apărătoare 44, 48
arcaĉ 49
arvocat 383
așa 330
aștepta 352
baci 353
băgeac 330
bărâta 321
bărburături 55
băț moĉănesc 53
bătară 367
bătător 50
berbec di rudĭ 54
berbecar 64
bindisĭ 338
biribiri 45
bîșt 54
bîzbîĭalĭ 61
boală di h'eri 62
boașeț 54
boci 353
boržoĉĭ 65
boștur 338
boteĭ 53
botoași 54
boži 62
breabăn 321
brebenel 321
brentă 367
budacă 50
buduĭ 46
bulcîug 400
bundă 68
buriu 52
căldărușe 396
Caldolexe 400
calea rătăcitĭ 72
călușĭ 363
cămășoĭ 67
cămurică 60
căpcea 363
cașinel 70
cață 52
cătun 367
cet 361
cetos 362
chiose 331
ciachie, ciactie 331
čĭopor 53
čipileagĭ 54
cîrčeĭ 61
cîrlănar 64
cîrlig 367
cîrnicĭ 54
cîșlă 46
čĭulčĭ 60
čĭungurături 55
čĭuntături 55
ciutură 363
clampon 55
coctrĭi 58
codi 59
codituri 59
coftrță 367
cog'ilĭță 72
comarnic 48
comoară 72
copăčicĭ 51
corindă 393
corlată 49
corlon 51
corobană 250
corocîni 249
coșcoc 338
coteț 48
cotonogeali 62
cotreampă 52
crintă 50
Criș 355
cruče 72
cufureală 62
cuib 363
culme 52
cupă 49
curătoare 50
curmeziș 47
cușcuș 331
cužbă 51
dangă 55
deschiori 249
descîrni 249
descumpărare 400
desmuți 249
Desteag 357
dîbui 323
dichici 324
dihod 61
dîngă 337
dobrîli 72

[1] V. și glosarul dela p. 232.

douţili 72
drugă 52
duce-vă-ţi 336
dulaş 65
durnac 62
durnăčeali 62
făci 400
faşt 249
fătăčiune 62
file 248
fraier 333
frigări 249
frimbie 398
Frine 360
fultue 61
ganţă 367
garniţi 49
geamandură 331
ğemănar 45
ghioci 331
ghiocică 127
ghioşea 118
gologoţ 56
gripcă 324
hade 331
haldan 320
haldur 320
handur 320
hăţaş 65
h'erbătoare 47, 49
hildan 320
hîrzob 50
hîrzog 69
hîndan 320
hîndar 320
hopala 331
hora 72
hotozbir 332
husăn 334
iadeş 332
iavaş 332
iepar 334
îmbučiuma 249
împăţa 59
în vînt 55, 65
înalt 391
înfăca 400
înkegătoare 50
înnota 351
înşira 364
însplina 66
însuneca 251
înzălezitură 158
înzilizit 362
iortoman 313
iortomănesc 314
iortomăneşte 314
iortomăni 314
juvelnic 324
k'epţănăi 60
k'icur 45
kiebo 68
kirkiriţi 61
lamoste 101
lămosteală 101
lămosti 101
lăptări 46
lastic 332
lăutaru 72
Ler împărat 114
lliniel 67
lolakţ 59
lučeafăru čiobănesc 72
lučeafăru porčesc 72
lumit 92
lung(urţ) 47
lustragiu 332
mal 353
mămăligă 333
mamanci 45
Maramureş 356
măşcat 364
mersătură 249
mersură 249
minător 66
minecar 68, 70
mintean 68
minu(ri)le 249
minzărar 64
minzare 53
mişela 251
mostră 332
mrăniţău 52
mulgaş 65
Mureş 355
mur(ău) 251, 252
neam 334
ńioreа 54
ńioricl 54
nohot 332
număra (a să) 398
numit 92
oacăr 317
oaţe di ğeamini 45
ocăruţ 318
Olt 355
ortoman 313
otoman 314, 315
otuzbir 332
pă sub vînt 65
pălăi 252
partal 65
paţachnă 324
perdea 45
pingă 337
pisică 333
plecătoare 46
polcuţi 60
popuşar 51
porcaru 72
pozîţi 69
preducea 55
predučel 55
prepeleac 66
prespre 363
presučel 52
procoyîţi 60
răbuž 51
rariţili 72
răsfug 62
răvar 51, 57
răvăşit 56
rtnovăţ 55
roit 400
rostofol 67
rudac 54
rudăţea 54
să fibă, să ştibă 398
salbă 364
saţa 44
săm 400
saporniţă 146
scapăt 398
scaun 350
scog'it 55
scutar 66
seca 325
sfredelu 72
sfulţ răluri 61
sineca 251
şir 364
şiştar 50
Someş 355
spătar 362
spinaticl 53
stămina căţelli 65
stărăzată 45
stărk'i 46
stei 335
ştergătoare 48
sterpar 64
ştiri 54

stori 364
strecătoari 69
strignea 52
strigoaici 61
stuf 364
sub vînt 55, 73
sugar 45
sugărel 45
sugari 46
suguriei 45
şuieturi 55
supărăčiune 62
surlă 44
făclău 53
ţambră 49
tandir 44
ţărcădău 49, 53
tăuzar 51
teaşcă 52
teşğen 50
tiere 354
ţiğilă 72
tirhat 66
tirlaş 43
tirţiu 54
ţîţîţ 57
tivilincă 52
ţol 333
toroipan 326
toropală 326
trugă 52
ţuhai 333
tumbă 359
tureac 330, 364
tuşinături 60
uloş 400
undrea 338
urdar 51
urdi 58
urdinare 62
urgoi 252
vardă 333
vardist 333
vătaf di cîrd 64
virteş 49, 55
virzok'i 69
vîr(n) 784
vîzdoc 53
vlogu mocănesc 45
yermar 52
zăgîrnă 51
Zaiş 357

RETOROMANĂ

bazaveñe 325

ITALIANĂ

calcaveede 396
ciotola 363
fragaglia 360
legno puzzolente 325
trifoglio fibrino 323

FRANCESĂ

badaud 358
dommage 352
maraud 358
marle 359
marlon 358
marmaille 360
marmot 360
mérauder 358
mut 360
Noël 351
oignon 359
premier 359
semelle 359
tomber 359
trèfle de castor 322-323
tuyau 359

PROVANSALĂ

bourda 358
bradolá 321
farfaiá 365
fartaio 365
finfo 365
meirá 360

CATALANĂ

baladrejar 321

SPANIOLĂ

baladrar 321

PORTUGHESĂ

bra(a)dar 321

[1] V. şi formele date alfabetic la pag. 383.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LATINĂ

* *adstectare* 352
aquilus 319
**balatrare* 321
balatro 321
burdo 365
crisare 553
* *excapitare* 388
extorrēre 364
* *fabica* 400
fiber 323
* *infabicare* 400
* *nautare* 351
* *obaquilus* 319
secare 325
* *simella* 359
simus 359
**stelleus* 335
* *styphus* 364
* *thylacus* 364
* *tumbare* 359

GREACĂ

ἐτχεσί[μωρος 360
θύλακος 364
κάμνω 355
χύτρα 363
ὠχρός 319

Neogreacă

ᾶδε 331
βαβακι 330
βάκρινα 319
βάκω 319
βάρδα 333
βραδοβι 333
γιαβδάι 332
gaieútsi 331
κιεπσές 331
κουδκουδι 331
λαστίκι 332
λουστράβης 332
μαμαλίκα 333
μυτχιά 373
μώστρα 332
νιυίτ 332
παβά 330

πισίκα 333
ῥόπαλον 326
šamawdoûra 331
σημαντοῦρα 331
σκαπετῶ 388
σώνω 371
ταοῦμπα 359
τδακγ 331
τσουβάλι 333
hώππαλα 331

CELTICĂ

mār 355

TRACĂ

aldā 320

SLAVĂ

batora 367
bebrī 322
**bebrīnā* 322
bobienyk 322
bobrek 322
bobŕek 322
bobrovica 322
brenta 367
Chmarnik 356
(ch)mouřiti 356
debja 323
ganac 367
**hlǫdanā* 321
hlǫdā 321
jurt(a) 315
kǫcelj 353
kovrčica 367
mlamosъ 101
ogribka 324
okrena 318
pasjakovina 325
rudъ 360
somъ 360
sopernica 146
udьbnoti 323
vakьlь 319
zaležati 158
živělnikā 324

LITUANĂ

Kirsna 355

LIMBI GERMANICE

Biberklee 322
Biberwurz 322
chôssen 334
dimpa 359
dump, dumpen 359
Freier 334
merikatza 360

LIMBI IRANICE

ālūdān 355
čoval-duz 339

SANSCRITĂ

kṛšná- 355

UNGARĂ

dikics 324
geszt 357
kender 320
-mál 353
menedék 354
nem 334
zajos 357

LIMBI TURCO-TĂTARE

baǰak 330
beyenmek 338
boš-tur 336
čaky 331
čaha 333
čul 333
čuval 333
gōč 331
hade 331
hoppala 331
iades 332
iacaš 332
jort 315
jortak 315
jortaul 315
jortok 315

jārūgān 316
kos-kof 338
kōse 331
kuskus 831
lastik 332

-man, -men 316
mostra 332
otus bir 332
ōyllndāre 339
paša 330

pisika 333
šamandura 331
varda 333
yurt 315

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINSUL

	Pag.
Candrea A. I., Glosar megleno-romîn, III	163
Densusianu Ov., Limba descîntecelor, III	75
Istrătescu Alexandrina, Lirica populară din Argeș	1
Preda L., Formele auxiliarului de viitor: *va* și *vom*	306
Șandru D. și Brînzeu F., Printre ciobanii din Jina, II	193
Stoian I. I., Păstoritul în Rîmnicul-sărat	41
Vasiliu Al., Descîntece din Moldova	248

INSEMNĂRI ȘI RECTIFICĂRI

Candrea A. I.	Rom. *aldan*	320
	Rom. *bărâta*	321
	Rom. *breabăn*	„
	Rom. *dîlnai*	323
	Rom. *dichici*	324
	Rom. *gripcă*	„
	Rom. *juvelnic*	„
	Rom. *pațachină*	„
	Rom. *seca* „a tăia"	325
	Rom. *toropală*	326
Densusianu Ov.	Rom. *iortoaun*	313
	Rom. *oacăr*	317
	Asupra unei „nedumeriri" de terminologie lingvistică	319
Dumitrescu I. Maria	Mai-mult-ca-perfectul în meglenită	339
Graur Al.	Contribuție la „influența orientală"	330
	Rom. *fraier*	333
	Rom. *iepar*	334
	Rom. *neam* „de loc"	„
	Rom. *stei*	335
	Expresia „cu capul gol"	„

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

		Pag.
Iordan G.	Roum. *bîndîzî*	338
	Roum. *boştur*	»
	Roum. *coşcov*	»
	Roum. *undrea*	»
Istrătescu Al.	Formele de imperativ *duce-vă-ți* etc.	336
	Rom. *dîngă — dîngă ; pîngă — pîngă*	337
Moroianu G.	Asupra formei *amiroană* din graiul săcelean	339
Rosetti Al.	Cu privire la asibilarea lui *k'* în limba română	326

DĂRI DE SAMĂ

Bloch O., *Dictionnaire étymologique de la langue française*, II (O. D.) . . . 358
Capidan Th., *Aromînii — Dialectul aromîn* (T. Papahagi) . . 367
Caraman P., *Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunow* (O. D.) . . . 392
Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească" (O. D.) . 360
Drăganu N., *Românii în veacurile IX-XIV* (O. D.) . . . 352
Geagea Chr., *Elementul grec în dial. aromîn* (T. Papahagi) . 381
Gennep van A., *Le folklore du Dauphiné* (O. D.) . . . 365
Grammont M., *Traité de phonétique* (O. D.) . . . 350
Iordan I., *Introducere în studiul limbilor romanice* (O. D.) . . 390
Papahagi T., *Images d'ethnographie roumaine*, III (O. D.) . . . 366
Psychologie du langage (O. D.) . . . 342
Rosetti Al., *Limba română în secolul al XVI-lea* (O. D.) . . 389

Indicații bibliografice

Anuarul Arhivei de folklor . . . 399
Bulletin linguistique . . . 397
Dumézil G., *Introd. à la gram. comparée des langues caucasiennes* 395
Marouzeau J., *Lexique de la terminologie linguistique* . . . 394
Nanu Al. D., *Poezia militărivi și a Crăciunului de pe Valea Argeșului* . . . 396
Schrijnen J., *Charakteristik des altchristlichen Latein* . . . 394
Pedrotti G.-Bertoldi V., *Nomi dial. delle piante ind. del Trentino e della Ladinia Dolomitica* . . . 396
Uhlenbeck C., *De jongste denkbeelden over den oorsprong der Basken* . . . 395

BIBLIOTECA UNIVERSITATII -IASI-